

ELMÉLKEDÉSEK A KATEKIZMUSBÓL

IRTA:
DR. RAJZ MIHÁLY

HISZEK EGY
ISTENBEN

KORDA R. T. KIADÁSA

Dr. Rajz Mihály:

Elmélkedések a katekizmusból

ELMÉLKEDÉSEK A KATEKIZMUSBÓL

I. KÖTET:
HISZEK EGY ISTENBEN

IRTA:
DR. RAJZ MIHÁLY

KORDA R. T. KIADÁSA, BUDAPEST

Nihil obstat. Dr. Colomannus Széll m. p. censor dioëcesanus.
Nr. 1206/1947. Imprimatur. † Joseph m. p. Episcopus Vaciensis.

F. k. : Varga E. — Korda-nyomda, Budapest, VIII., Csepregy-u. 2.
Fel. : Schaff Á.

ELŐSZÓ

A Bíboros Hercegprimás országépítő tervének szolgálatában bocsátom útjára a könyvet: „Tűztenger kell az egész magyar földre hitből...” Hitet akarok gyujtani általa. Mikor a könyv írásához fogtam, az Örök Főpap országépítő tervei és parancsa állottak lelki szemeim előtt: „Hirdessétek az evangéliumot minden teremtménynek. Aki hiszen és megkeresztelkedik, üdvözülni fog; aki pedig nem hiszen, elkárhozik.” (Mk. 16, 15.)

Bármennyire is becsülöm a keresztény kultúrát és a keresztény tudományt, meggyőződésemmel, hogy az emberek lelkében hitet gyujtani nem annyira műveltséggel vagy tudással, mint inkább hittel lehet. Hitet szeretnék gyujtani, és pedig olyan hitet, amilyenről Szent Pál beszél: „A hit a remélt dolgok való-

sága, meggyőződés a nem szemléletekről.”
(Zsid. 11, 1.)

Nem a tudomány eszközeivel közeledem az olvasóhoz, hanem készíteni akarom, hogy valósnak tekintse a kinyilatkoztatást, egészen a hit szerint gondolkodjék, s így éljen. A sok reménytelenség között éreznie kell ma mindenkinek, hogy a hit ma is valósságát teszi örök emberi reményeinket, de csak akkor, ha a hit nem homályos tapogatódzás vagy bizonytalan sejtés, hanem meggyőződés.

Ezt a meggyőződést, „a képmutatás nélküli hitet” valamikor a családi neveléssel együtt kapták a hívők, ma azonban, sajnos, a keresztény családok közül is sokan „hajótörést szenvedtek a hitben” (Tim. 1, 19.) és így a családi nevelést imádsággal és elmélkedéssel kell pótolnunk.

Ebben akarok olvasóimnak segítségére lenni, vagy talán méginkább vigasztalásul szolgálni, úgy mint Szent Pál a rómaiaknak

írja: „...közösen megvigasztalódjunk egymás hite: a tietek és az enyém által.” (Róm. 1, 12.)

Ha csak egy lélekben is sikerül fölszítanom a hit tüzeit, valósággá, meggyőződéssé tennem a hitet, ha csak egy szomorú testvéremet sikerül megvigasztalnom a hit által, elértem célomat.

Pécel, 1947. Gyertyaszentelő Boldogasszony ünnepén.

I. A Z I S T E N É L M É N Y

AZ ÚRISTEN

Az „Istenke”

A háború befejezése óta romeltakarítás folyik a világon. A lelkekben is meg kell kezdeni e munkát. Első helyen egy csúnya torzót kell kivinni, amelyet úgy hívnak, hogy „Istenke”. Az igaz Istennek sokféleképpen megcsonkított és eltorzított képe ez. Sajnos, nagyon sok emberi lélekben ez található az Úristen valódi képe helyett.

Ezt a képet nem annyira a háború csonkította meg, hanem sokkal inkább a háború előtti évek kényelmes, bűnös élete. Sok ember életében a pénz, a jólét, a szórakozás, a rang, a cím foglalta el Isten helyett az első helyet. Ha nem is mindig tudatosan, de mégis fontosabbak voltak ezek sok ember szemében az Istennél. Az Isten tiszteleténél fontosabb lett a mozi, a színház, a vadászat, a heti kártya-délután. Ám mindezt mégsem „illett”

nyíltan Isten helyett imádni és ezért kevés ember száműzte lelkéből nyíltan az Istent. Az Isten képe nem tűnt el a lelkekből, hanem csak erősen eltorzult. Az egész szívet és lelket betöltő Úristen helyett a lélek egy kis szögletére korlátozott „Istenke” lett Belőle. — Ha a vallásosság a földi jólétben élők számára nem volt valami kényelmes dolog, de mégsem lehetett egészen megszüntetni, mert az nagyon veszedelemes volt, amikor a vallásosság híján az inasok és cselédek egészen megbízhatatlanná váltak. Azután meg szerintük a gyermekek nevelésénél is nagyon kedves, sőt hasznos is volt az „Istenké”-ről beszélni és ezért érdemes volt néha vasárnap templomba menni, sőt sokan még az évi szentgyónás egyébként kellemetlen szertartásának is alávetették magukat. — Egyébként azonban az Isten nem volt a legfontosabb személy az életükben. Még akik mélyebben vallásosak voltak, azok is inkább magukat keresték sokszor, mint az Istent.

Az Isten legtöbb ember szemében akkor volt fontos, amikor *kérnie kellett* valamit. Midőn baj fenyegetett, amelyet az emberek nem tudtak elhárítani, vagy szükség volt olyasmire (rendesen csak anyagi, földi dolgokról volt szó), amit emberi szorgalommal

nem lehetett elérni, akkor legtöbb ember mégiscsak az Istenhez fordult. Sajnos azonban imádsága sokkal inkább követelés volt, mint alázatos kérés. Az Úristennel úgy bántak az emberek, mint valami kis magántitkárral, akinek parancsolni lehet. S ha „kívánságuk” nem teljesült, ha az „Istenke” nem simította el földi zavarait vagy nem szerezte meg életük számára azokat a kényelmes földi kereteket, amelyeket ők elvártak, akkor „hitük” egyszerre megrokkant. Sokszor elhangzott a káromlás: nem lehet Isten, mert ezt nem nézhetné... Vagy legalább is ott húzódott meg a lelkek mélyén a türelmetlen szemrehányás: engem nem szeret az Úristen... engem nem hallgat meg... kár vallásosnak lenni...

Takarítsuk el lelkünkben ezt a torz fölfogást a jó Istenről. Ez nem vallásosság; még babonának is gyöngé. Keressük újra az Istent, de úgy „egész szívünkben és egész lelkünkben”, mint az evangélium kívánja. Imádkozzuk gyakran Szent Ágostonnak, ennek a legszenvédélyesebb Isten-keresőnek imáját: „Uram, könyörületességedre kérek, mondd, ki vagy nekem! Úgy mondd, hogy halljam!” Az ilyen Isten-keresőknek szól a nagy ígélet: „Ha azonban majd keresed... az Urat, a te

Istenedet, megtalálod őt, föltéve, hogy egész szívedből és lelked egész keserűségéből keresed.” (5 Móz. 4, 29.)

„Aki vagyok...”

Az Istent keresők első élménye az legyen, amit Mózes az égő csipkebokor előtt érzett. Hallaniok kell az Úr szavát: „Ne közelíts ide! Oldd le lábadról sarudat!” (II Móz. 3, 5.) Az Isten *egészen másvalaki*, mint a többi lény. Hozzá nem lehet a hétköznapi lelkülettel közeledni. Vele nem lehet úgy bánni, mint az elmúlt évtizedek felpogánysága tette, amely egy-két filléres alumíniuméremnek tekintette az „Istenkét”: nyakában viselte, veszély esetén magához szorította egyébként azonban nem sokat törődött vele. Ne közelíts, vedd le tiszteletlen lelkületednek saruit — hangzik az Isten hangja a kinyilatkoztatás örökké égő csipkebokrából az ilyenek felé: „Én vagyok atyáid Istene, Ábrahám Istene, Izsák Istene...” (II Móz. 3, 6.) Egész lényednek, minden porcikádnak tudnia kell, hogy *ki az*, aki felé közelíteni akarsz.

A vallásos élet nem olyan, mint a *porcukor-hintés*. Az előző korban sajnos nagyon sokan így gondolták: életük lényegében po-

gány volt; Istennek nem sok köze volt hozzá. Kifelé, az emberek felé azonban mégis vallásosnak illett látszani. Az Isten országa nem olyan, mint a porcukor, hanem olyan, mint a kovász, amely átjárja az egész tésztát. A *vallásosság* az Isten *elismerése* nemcsak a gondolkodással, hanem az *egész élettel*. Itt nem lehet felületességről szó. Pillanatnyi hangulatok és érzékenyülések nem kielégítőek. Ezekkel ne közelíts az Istenhez. De vesd le a hétköznapi eljárásmodod saruit is: a vallásosság nem egy az élet sokfajta üzelme közül. A *vallásosság az egész életet átfogó élmény*. Isten nem egy a többi lény közül, akikkel dolgozol van. Tisztelete nem lehet lelked boltjának egy fiókja, amelyet imádságnál vagy vasárnaponként kihúzol. Egész lényednek az Isten szentélyévé kell válnia.

Kérded, hogy miért? Figyelj csak oda, hogyan magyarázta meg az Úr Mózesnek, hogy Ő mennyire más lény, mint a többiek (II Móz. 3, 13. bek.). Mózes egész lényében remegve veti le saruit, borul a földre és hallgatja Isten rendelkezéseit. De közben szeretné tudni, hogy ki az, „mi a neve” Annak, aki ilyen fönségesen jelent meg előtte. Isten bemutatkozik előtte: „Én vagyok az, „Aki vagyok”. Ekkép mondd Izrael fiainak: Az, „Aki

van", küldött engem hozzátok." Érdekes figyelmeztetést ad Szent Pál az Isten-keresőknek: „Az Istenhez járulónak hinnie kell, hogy *Ő van*." (Zsid. 11, 6.) Ez a legelemibb Isten-élmény, hogy Isten *van*. Nagy nyomatékkal mondja az Isten: Aki *vagyok*... aki *van*... Hinnie kell annak, aki az Istenhez közelít, hogy *Ő van*. Mindez nemcsak figyelmeztetés akar lenni, hogy kételkedéssel az Isten létezésében nincsen vallásosság, hanem kemény tanítás arról, hogy *egyedül* az Isten *van igazán*, hogy hozzá képest minden és mindenki semmi. A semmiségnek mélységes érzete a kezdet minden igazi Isten-kereső számára. Csak az Isten *van igazán* és én Hozzá képest semmi sem vagyok. Aki úgy áll meg az Isten-nel szemben, hogy ezt igazán és mélyen nem érzi, az csak egy *bálványra talált*, de nem az igaz Istenre.

A helyes viselkedést az emberekhez úgy találjuk el, hogy tiszteletben tartjuk a távolságot, amely köztük és közöttünk van. Pedig igazán jelentéktelenek ezek a távolságok. Figyeld meg a hangyákat. Azok között is vannak különbségek; nincs két hangya, amely egészen egyforma nagyságú volna. S szabad-szemmel egy-egy hangyaboly lakói mind egyformának látszanak. Ilyen különbségek van-

nak az emberek között is. Mégis mennyire tartják az emberek a távolságot, amely különböző rangú, tudású vagy állású emberek között fönnáll. Vallásosnak lenni annyit jelent, mint *elismerni* az Istent, de *elismerni* Őt úgy, ahogy van. Meg kell látszódnia vallásosságunkon, hogy mi Hozzá képest semmik sem vagyunk. Múlékonyabbak, tűnékenyebbek vagyunk szeme előtt, mint bennünk a pillanatokig tartó érzések és gondolatok, amelyekről már azt is elfelejtettük, hogy voltak. Létünk az Istenéhez mérten gyöngébb, mint a levélé a százados tölgyhöz képest, még annyi valósága sincs, mint a szappanbuboréknak a játszadozó gyermek szalmaszála végén. Ha meg akarjuk találni az igazi Istent, akkor rá kell találnunk erre a távolságra is, amely minket Istentől elválaszt. Neki tetsző vallási életet akarunk élni, — akkor egy pillanatra sem szabad elfelejtenünk, hogy egyedül Ő az, aki van, és mi Hozzá képest semmik sem vagyunk.

„Én az Úr vagyok, a te Istened”

Akarod gyógyítani magadban a beteg és felületes vallásosságot? Lélekben *éld át* az egyedülálló élményt, amellyel az Isten a zsidó népet készítette elő a helyes vallásosságra a

Sínai-hegynél. (II Móz. 19—20.) A népnek ki kellett mosnia a ruháját, két napon át megszentelődést kellett tartania. A Sínai-hegyen határt kellett vonni a nép számára, mert „mindaz, aki a hegyhez ér, — amelyről az Úr fog szólni — halállal lakoljon”. Mikor végre elérkezett a reggel, amelyen az Úr szólni készült, mennydörgések kezdének hallatszani, villámok cikázni. Fölötte sűrű felhő fogá el a hegyet és egyre erősödő harsonazengés zúgott, úgyhogy megrémült a nép. Az egész Sínai-hegy pedig füstölgött, mert az Úr tűzben szállott rá. Szállt belőle a füst fölfelé, mint az olvasztókemencéből, úgyhogy rettenetes volt az egész hegy. Ekkor kezdé az Úr hirdetni az ígéket: „Én az Úr vagyok, a te Istened... erős és féltékeny vagyok... rajtam kívül más Istened ne legyen...”

Volt már neked, Testvér, ilyen élményed? Egy-egy fönséges viharból, lavina-veszélyből megérezted már Istened igazi fönségét és nagyságát?! Voltak-e lelki harcaid, amelyekből kitűnt, hogy az Isten mennyire erős és féltékeny Isten: maga mellett senkit sem akar tűrni a lelkedben? Szaggatta már az Isten a szívedben azokat a szálakat, amelyekkel te földi dolgokhoz ragaszkodtál? Nincs olyan operáció, amely annyira fájdalmas lenne, mint

mikor az Isten ezeket a szálakat tépi, amelyek önmagunkhoz vagy más teremtményhez fűznek, de ennek az eredménye az, hogy nem lesz Rajta kívül más Istenünk. Hányszor szeretnénk ilyenkor elfutni a magát kinyilatkoztató Isten elől, ahogy a zsidó nép remegve állt meg a távolban és könyörgött Mózeshez: te szólj hozzánk és meghallgatjuk, ne az Úr szóljon, hogy meg ne találjunk halni.

Ilyen fönséges Úr a mi Istenünk, akihez mi a vallásosságban közeledni akarunk. Mert közelednünk kell Hozzá. Ne fussunk el tőle a zsidó nép mintájára. Milyen hűséggel tapad az állat az urához. A kutya hogyan ragaszkodik rongyokba öltözött gazdájához; éberen őrizi még a koldus tanyáját is azért az egykét darab száraz kenyérhéjért, amelyet sok verés mellett gazdája néha odadob neki. Milyen megrázó ezzel szemben az Úr panaszkodása Izaiás prófétánál: „Az ökör megismeri gazdáját s a szamár urának jászolát, Izrael azonban nem ismer engem.” (Iz. 1, 3.) Szomorú kiváltsága ez az embernek, a föld egyetlen okos lényének, hogy elfut az Isten elől és *oktalanul* megtagadja Őt. Okos lény, hogyan lehet ennyire *oktalan*?

Milyen boldog a kicsi gyermek, amikor ezt mondja, hogy én édesapámé, én édes-

anyámé vagyok. Még te soha nem érezted ennek boldogságát, hogy te Istené vagy?! Egy húszéves fiatalembert ítéltek halálra válása miatt. Kivégzése előtti napon levelet írt szüleinek. Levele csupa ujjongás. Először megköszöni szüleinek, hogy fölnevelték, majd így folytatja: Még soha ilyen boldog nem voltam, mert most érzem életemben először igazán, hogy egészen az Istené vagyok. — Kérded, hogyan lehet örülni azon, hogy annak a félelmetesen dörgő és villámló Úrnak vagyunk a tulajdona. Nem kell-e félni, hogy elpusztít? Nem! Legalább is nem úgy, amint a zsidók féltek. Aki egyszer megsejtette a világ Urának nagyságát és megadja Neki fönségét megillető tiszteletet, az csak megbántásától fél, de a szolgák alacsony félelmét nem fogja magában érezni. Az örül annak életben, halálban, — mint a húszéves vértanú — hogy ő egészen Istené.

Az Isten Atyánk

A kereszténység legelemibb tanítása ez. Annyira vagyunk keresztények, amennyire ez igazság szerint élünk. Amennyiben nem így gondolkodunk vagy cselekszünk, újra pogányok lettünk. Akinek a szíve nem dobban meg az Isten nevének hallatára, nem vissz-

hangzik lelkében mindjárt a másik szó: *Atyám*, az kezd visszasülyyedni a pogányság sötétségébe, annak szívéből távozóban van Jézus Szívének melege. Szegény modern pogányok, akik újra véresszájú bálványnak képzelik az Istent! Ha nem is az életüket, de apró emberi örömeiket féltik előle. A szerencsétlen Kant meg akarta szabadítani az emberiséget az Isten „nyomasztó” fogalmától. A parlamentek féltek Tőle, ezért nem engedték tárgyalótermükbe kifüggeszteni a keresztet. Bálványnak gondolta Őt a hitetlen tudomány: a szabadságát féltette Előle. Meg akarták szabadítani a művészetet Istentől, sőt még az erkölcsöt is függetleníteni akarták Tőle. Milyen merev, hideg bálványnak gondolták a modern családok az Istent: nem kötötték meg a templomban a házasságot, mert a boldogságukat, örömeiket féltették.

Szegény szerencsétlen hitetlenek! Kísértektől féltek világos nappal. Jártak ezek valaha a názáreti Jézus iskolájába?! Hallották csak egyszer is az imát, amelyre Ő tanított és amely úgy kezdődik: *Miatyánk...?! Hallottak ezek valamit is Jézus tanításából, amint örömmel mondja: az én Atyám és a ti Atyátok... az Atya szeret titeket...?! Figyeltek volna oda, amikor Jézus azt magyarázza, hogy*

Isten a napját fölragyogtatja a jók és rossz-
szak fölött és esőt ad a jóknak meg a rossz-
szaknak... Az Istennek mennyire atyai a
szíve: kimegy a tékozló fiúk elé, úgy várja,
mikor térnek haza. Amikor pedig megérkez-
nek, nyakukba borul, akármilyen szennyesen
és rongyosan jöjjenek... Olvasták ezek egy-
szer is Jézus legnagyobb Apostolának levelé-
ben: „*Nem* vettétek ugyanis a *szolgaság* lel-
két, hogy ismét csak féljetek, *hanem* vettétek
a *gyermekkéfogadás* lelkét, amelyben azt
kiáltjuk: Abba, Atyánk!” (Róm. 8, 15.)

Sajnos, ezek a szerencsétlenek nem Aty-
juknál keresték a boldogságot! A mennyei
Atyának még csak rossz gyermekei sem tud-
tak lenni! Szolgák módjára féltek Tőle. Való-
ban nem a gyermekkéfogadás, hanem a szol-
gaság lelkét vették. A gyermekkéfogadás lelke
egészen mást sugott volna nekik. — Egy festő
feltűnően kémlelte az utcákon a férfiak arc-
vonásait. Ennek oka felől érdeklődött nála
egyik barátja. A művész azt válaszolta: Én
kitett gyermek vagyok. Soha sem ismertem
az édesapámat. Most saját arcvonásaimat is-
merve, szeretném megtalálni őt. A jóbarát
tovább érdeklődött: Mit tennél vele, ha meg-
találnád? — Megcsókolnám a kezét, mert
apám volt — hangzott a válasz.

Miért nincsenek ma ilyen művész lelkek, akik az Atyjukat keresik?! Isten mennyivel jobban bánik velünk, mint ezzel a festővel az atyja! Mégis oly kevesen keresik atyai vonásait. Az emberek úgy gondolkoznak Róla, mintha szigorú, merevarcú és hidegszívű bálvány lenne. Fussunk ez elől a bálvány elől. *Keressük az Atyát*, akit Jézus hirdetett nekünk! Igyekezzünk helyesen fölismerni a képét! Nagyságát, hatalmát, fönségét egy pillanatra sem akarjuk feledni. A világ Urának végtelen dicsőségét szem előtt tartva, Feléje a kellő tisztelettel közeledve tudunk igazán örülni annak, hogy Ő a mi mennyői Atyánk. Ne fussunk az Isten elől, hanem szenvedéllyel keressük Őt. Mondjuk szívből a 41. zsoltárt: *„Mint a szarvasgím a források vizére, úgy sóvárog utánad én Istenem a lelkem. Szomjúhozik lelkem az Isten után, az élő Isten, az erős után. Mikor lehet már Elejébe mennem és színe előtt megjelennem . . .”* (Zsolt. 41, 1.)

II. A HELYES ISTENKÉP

AZ ÖRÖK ISTEN

Az „Ösöreg”

A földi életben úgy vagyunk a mennyei Atyánkkal, mint az árvagyermek, aki soha nem látta édesatyját. Sokat, nagyon sokat szeretnénk tudni róla, szeretnénk arcát látni. Vajjon milyen lehet „az élő Isten” arca? Öreg vagy fiatal az Isten? Mióta él? Ezekre a kérdésekre válaszul először Dániel próféta nagyszerű látomását mondjuk el. (Dán. 7.) Az égen fölállítják a trónokat és megjelenik az Isten. Mint az Ösöreg jön. Leül. Ruházata fehér, mint a hó és fején a haj olyan, mint a tiszta gyapjú. A Prófétában megrendül a lélek. Megremeg, s megzavarja őt látomása. A trón lángoló tűz, trónjának kerekai égő tűz, tüzes és sebes folyó jön ki színe elől.

A Prófétát és bennünket is a Prófétával együtt, nemcsak a tüzes trón és az előtörő tűzár zavar. A földön a legnagyobb tisztele-

tet nem a fény és a pompa váltja ki, hanem a kor. Ez az egyetlen igazi előkelőség, az egyetlen igazi arisztokrácia. Minden nép, amely élni akar, becsüli a multját, megbecsüli azt, ami a multjából átszármazott. Az Isten kora az, ami a Prófétát megremegteti. Az Ös-
öreg látása olyan tiszteletet vált ki belőle, amelytől megremeg benne a lélek. Itt a fölség kutatóját valóban elnyomja a dicsőség.

Ez történik velünk is, ha Isten kora felől érdeklődünk. Mindig volt, mindig volt — mondja róla a katekizmus. Mindörökkön-örökké... Miképen kezdetben vala... — imádkozzuk Róla. Ó, ha ezek a szavak nemcsak szavak az ajkunkon, akkor meg kell elevenednie lelki szemünk előtt Dániel látomásának: az Ösöreg képe ragyog föl vakító tűz-ár közepén. Ha gondolkodni kezdünk a sokat ismételt fönséges szavakról, mi is megreme-
günk e dolgok miatt. Milyen lehet ez imá-
dandó Lény, aki mindig volt? Mi csak olyan lényekkel vagyunk ismeretségben, amelyek születtek, lettek, amelyeknek éveit meg tudjuk számolni. De ilyen fönséges „Aggastyánt”, aki *nem született*, aki *nem lett* soha, mert mindig volt, nem tudunk még elképzelni sem. Ehhez nagyon gyöngye az emberi képzeleőerő! Ha a kor valóban tiszteletet vált ki belőlünk, akkor

az Isten korát tekintve meg kell remegnünk a tisztelettől... Vajjon érzünk-e ebből a tiszteletből valamit, amikor kimondjuk a súlyos szavakat: Ki élsz és uralkodol mindörökkön-örökké? Legalább most érezzünk valamit, amikor Feléje közeledünk... E nélkül a szinte értelmet megzavaró tisztelet nélkül, nem ismerjük meg helyesen az Istent.

„Az Isten fiatal”

Sík Sándor egyik versének a címe ez! De vajjon nem helytelen kijelentés ez az Isten koráról? Nincs ellentét a Próféta látomása és a költő verse között? Ellentét van, de ennek ellenére is azt kell mondanunk, hogy igaz, amit a költő állít: az Isten valóban fiatal! Kit nevezünk fiatalnak? Akinek életéből még kevés mult el. Fiatal a csecsemő, aki csak órákat élt, de fiatalnak mondjuk a gyermeket is, akinek életéből még csak évek teltek el. No és mondd, mi mult el eddig az Isten életéből?! A Zsoltáros azt imádkozza Róla: „Éveid nem fogynak el.” (Zsolt. 101, 28.)

Istenhez képest a most született gyermek is öreg. Ennek életéből már órák, percek múltak el, de Isten életéből még egy pillanat sem. A mi életünk olyan, mint a meggyújtott

gyerlő élete: azzal, hogy meggyújtották, nemcsak égni, hanem egyúttal fogyni is kezd. Aki és ami egyszer születik, az születésével együtt kezd meghalni is. A születés halállal jár. Akít bölcsőbe fektettek, azt koporsóba is teszik majd egykor. A Szilveszter-est hangulata a legjellegzetesebb emberi hangulat.

Prohászka Ottokár emlegeti, hogy az idők folyamán egy hatalmas szörny lakik, amely borzasztóbb Tóbiás könyvének halánál, mert mindent el tud nyelni. Mulandóságnak hívják. Ez a véresszájú szörny nyeli el kincseinket, emészt meg erőinket, mint árnyék kíséri legboldogabb perceinket, pusztítja el ifjúságunkat. Nem dolgozik gyorsan, idegesen. Munkája rendesen olyan, mint a molyé vagy a rozsdáé. Viszont Isten közelébe soha nem juthat. Istent pedig egyáltalán nem érintheti: Isten mindig lesz. Hozzá semmi köze az elmúlásnak.

Dániel próféta beszél a „pusztulás útálatosságáról”. Nagyszerű kifejezés ez! Minden pusztulás útálatos. Nézd meg Budán a királyi palota romjait! Tekints egy megrokkant agastyánra! A pusztulás útálatossága volt Borgia Szent Ferencre nagy hatással, amikor Toledóból Granadába kísérte az egykor szépségéről világhírű Izabella császárné holttestét:

Granadába érve kinyitották a koporsót, Szent Ferenc nem ismert rá a császárnéra, annyira csúffá tette az elmúlás. Az Isten arcán ezzel szemben nem hagy nyomokat az idő. Ha „Ös-öreg” is, haja fehér, de ráncok nincsenek arcán. Miért félnek mégis sokan hozzá közeledni? Az Isten nevének hallatára sokszor mintha a kripták áporodott levegője ütné meg a mulatozó emberek orrát. Mintha az Istennel együtt az elmúlást is prédikálná nekik valaki. Pedig az Isten örökké fiatal, Hozzá nem közelíthetett semmi az elmúlásból, Benne egy makulányi sincsen a pusztulás útálatosságából, az Isten léte a diadalmas öröklét: az Isten mindig lesz . . . Olyan jó ezt az örökké üde, fiatalos arcot keresni és olyan jó Hozzá simulni mindazoknak, akik félnek a mulandóságtól.

A gyémánthegy

A gyémánthegy hasonlatával magyarázták Isten örökkévalóságát már az első elemiben. De ugyanezt a hasonlatot megtalálhatjuk még a legelvontabb hittudományi munkákban is. Ha az örökkévalóság megértéséről van szó, a hittudós éppenúgy hasonlathoz menekül, mint a hitoktató. S mindkettőjük hasonlata hiányos lesz. Akármilyen magas is le-

gyen a gyémánthege, és akármilyen ritkán köszörülje meg rajta csőrét az elmúlás titokzatos madara, a gyémánthege mégis kopni, fogyni fog. Az örökkévalóságnak pedig éppen ez a lényege, hogy nem fogy, nem kopik belőle semmi. Ezek a hasonlatok mondanak valamit a képzeletnek, a valójában azonban mégis helytelenek.

Tulajdonképpen helytelenül, emberi módon beszélünk az Istenről akkor is, amikor azt mondjuk Róla, hogy „volt” és „lesz”. Az Úr-isten soha nem mondja Magáról a Szentírásban ezeket a szavakat, hogy voltam és leszek. Ő csak ezt a szót használja mindig: „vagyok”. Az égő csipkebokornál ezeket hallottuk: Én *vagyók*... Aki *vagyók*... Aki *van*... Az Újszövetség Istene is így áll előttünk: „Mielőtt Ábrahám lenne, én *vagyók*.” Nem is gondolunk arra, hogy ezzel a két szóval: „volt” és „lesz”, teremtményi mivoltunk szegénységi bizonyítványát állítjuk ki magunkról. Ha valamiről, bármilyen büszkén is hangozzék, azt mondom, hogy az enyém *volt*, arról egyúttal azt is állítottam, hogy már nem az enyém. S bármilyen biztos legyen is boldog reményünk, hogy valami a miénk *lesz*, azzal egyúttal a fájdalmas valóságot is leszögeztük, hogy az még nem a miénk. A gazdagság,

amelyet elveszítettünk, már nem a miénk. Hasonlóképen nem a miénk még a hírnév vagy a kényelem sem, amelyet sok fáradságos munka révén akarunk magunknak biztosítani.

Am nemcsak külső dolgainkkal vagyunk így. Igazi szegénységünk abból tűnik ki, hogy létezésünkkel is így vagyunk. Az évek, amelyeket már leéltünk, nem a mieink, hanem az enyészete. S a napok, amelyeket majd megélünk, még nincsenek birtokunkban. Egész életünk csupa *volt* és *lesz*. Ez a szó, hogy *vagyok*, csak egy mulékony pillanatot jelent nálunk, — ezzel szemben az Istennél a nem múló örökkévalóságot. Az Úristennél semmiről sem mondhatjuk, hogy Nála valami csak *megvolt* vagy *meglesz*, de most nincsen meg. Legkevesbbé létezéséről. Az Úristennek nincsenek évei, amelyek elmúltak, amelyeket adhat Neki vagy elvehet Tőle valaki. *Ő egyszerre és magától birtokolja az egész leggazdagabb lélet.* Ő a változó, a mulékony idő középpontjában áll, Neki azonban semmi köze nincsen a változáshoz vagy az elmúláshoz.

Kissé nehéznek érzed ezeket a gondolatokat? Nem baj, Testvér, meg kell szoknod az örökkévalóság levegőjét. Itt a földön is mennyi baj és betegség származik abból, hogy

az emberek mindig zárt termekben, pincékben, gyárakban, hivatalokban kénytelenek dolgozni. Hányan lesznek tüdőbajosak az egészségtelen, poros, zárt levegőtől. Az ilyeneket el kell vinni az Alpok vagy a tenger szabad, tiszta levegőjére, ahol nincsen falak közé, romlott levegőbe zárva az ember... Valami ilyesmit kellene tenni a lelkekkel is. Szegények, annyira csak a földi születés és halál falai közé szorítva élnek, annyira csak a mulandó dolgokkal törődnek, oly beteges szenvedéllyel csüngnek mindazon, ami pusztul... Lelkileg tömegesen válnak tüdőbajossá. Az örökkévaló Isten szférájába kell őket ismét emelni, az örökkévalóság magaslati levegőjére kell őket vinni...

Az Egyház ezt teszi velünk, valahányszor csak imáiban a „mindörökké”-t emlegeti. Tág lélekkel szívjuk ennél a szónál magunkba az örökkévalóság levegőjét. Az elmúlt évek nagyon kiábrándítottak bennünket az ideigvalókból, megmutatták a földi dolgok pusztulásában azoknak teljes értéktelenségét. A mulandókból való kiábrándulás azonban önmagában még kevés. Nem gyógyítja meg beteg vallásosságunkat. Ennek nyomában kell járnia a szenvedélyes és görcsös ragaszkodásnak az örökkévaló Istenhez. Az örökkévaló-

ság ne kripta-szagot jelentsen számunkra, hanem jelentse az Alpok és a tenger gyógyító levegőjét.

A keresztény ember két szeme

A mult század hitetlen embere a hitigazságokon csak töprengeni, gondolkodni szeretett és ebbe a tépelődésbe belefáradt, nem volt már ereje, hogy életét a hit igazságai szerint irányítsa. Az örökkévalósággal is így járt. Úgy, mint a legendában szereplő fiatal szerzetes, akinek sehogyan sem akart fejébe menni a Szentírás kijelentése: „Egy nap az Úrnál annyi, mint ezer év és ezer év annyi, mint egy nap.” A töprengő barátnak, míg erről a kijelentésről gondolkodik, egy tarka madár jelenik meg. Ő utána fut és űzi-hajtja napestig az erdőn. Este, mikor visszatér a kolostorába, egészen új arcokat talál. A szerzetesek előhozzák a kolostor krónikáját és megállapítják, hogy éppen száz évvel azelőtt indult el a fiatal szerzetes a tarka madár után. Az Úristen így tanította meg, hogy Neki száz év annyi, mint egy nap...

Ne fussunk a tépelődés tarka madarai után, hanem örüljünk annak, hogy Atyánk örökkévaló. Amilyen gyűlölettel kívánják a bűnö-

sök, hogy bár ne lenne Isten, olyan örömmel örüljünk annak, hogy Isten örökké van és Övé állandóan a létnek, a fénynek, a tudásnak, az örömnek, a szépségnek minden gazdagsága. Aki fölnéz, so'se csügged el! Bár egyik szemünkkel mindig erre az örökkévaló Atyára néznénk! És mindig szigorúan hozzá mérnénk a földi dolgoakt. Úgy, mint Mórus Tamás, a hithű angol kancellár. Mikor felesége azzal biztatta, hogy hitének megtagadása által még húsz évet is lehetnek boldogan együtt, úgy felelt: „Balga asszony, legalább ezer évet ígértél volna! Azt kívánod, hogy húsz évért lemondjak az örökkévalóságomról!”

Ma az emberek nem húsz évért, de pillanatok kedvéért is lemondanak az örökkévaló Istenről. Szegény rövidlátók. Nincs ilyen jó szemük, mint Mórus Tamásnak volt. Csak azt látják, ami éppen az orruk előtt van. Föl kellene venniök a hit szemüvegét, hogy egészen az örökkévaló Istenig lássanak. A keresztény ember csak egyik szemével nézheti a földi dolgokat, a másik szemének állandóan az örökkévaló Istenre kell tekintenie, csak így lát helyesen. A mulandó dolgokat állandóan, gondosan az örökkévalóság mérlegén kell lemérnie! Föl kell tennie újból állandóan a

kérdést: Quid hoc ad aeternitatem — mit ér az örökkévalóságra. Ne félj, Testvér, *nem leszel* álmodozó és réveteg, ha egyik szemeddel mindig az örökkévaló Istent nézed, sőt *csakis így leszel igazán reális*: a valóságot mindig a maga teljes értéke szerint fogod látni és helyesen számolsz a valóságokkal.

NEM VÁLTOZOM

Orvosság a tengeri betegség ellen

Éltél már át tengeri vihart?! Érezted a szédülést, amelyet a hajó himbálódzása, a hullámok tobzódása vált ki az emberből? Aki ilyenkor a hajó mellett tomboló hullámokba tekint, azt menthetetlenül elfogja a szédülés. Tengeri beteg lesz. A hajósok azt ajánlják, hogy tekintsünk a messzeségbe. A látóhatár szélén, ahol a föld az éggel találkozik, ott minden csendes, minden nyugodt. Ha oda néz az ember, nem szédül.

Lelkileg ki nem érezte volna ezt a szédületet a napi események hullámzó játékánál. Az élet mintha viharzó tengerre változott volna! Vad ütemben dobálta az embert föl-le, jobbra-balra. Városok tűntek el máról-holnap-

ra a föld színéről, országhatárok változtak. Az ember még falevélnek, de sokszor még por-szemnek sem érezhette magát az idők viharában. S milyen kár volt, hogy ebben a viharban kevés ember ismerte a hajósok tanácsát: tekints a messzeségbe, ott, ahol a föld az ég-gel találkozik, ott minden nyugodt, minden csendes. A távolba, a *változhatatlan* Isten felé kellett volna néznie mindenkinek! — És mi mit tettünk helyette?! Remegve figyeltük a körülöttünk tomboló hullámok játékát. Meghallgattunk minden rádióleárást, elolvastunk minden ujságot. Megbeszéltünk minden rémhírt, éles füllel figyeltünk a suttogó propagandára. Idegesen következtettünk a diplomata-k és a politikusok kijelentéseiből. Igyekeztünk mindenkiből kiolvasni vagy mindenbe beleolvasni valamit... S csak a távolba nem néztünk... Ezért szédültünk állandóan. Úgy jártunk mindig, mintha tengeri betegek lettünk volna. Gyöngék, erőtlenségek voltunk és forgott velünk a világ.

Igaz, az, hogy „az Isten változatlan”, ez a katekizmusban csak jegyzet. Az iskolában nem tanultunk róla. Ha hallottunk is róla, nem tudtuk, mit kezdjünk vele. Most fáradtan, tengeri-betegen tekintsünk a látóhatár szélére, a fönségesen nyugodt, változhatatlan

Istenre. Van egy nyugodt pont, amelyen megpihenhet beteg tekintetünk. Milyen nyugtatóan hangzik, amint Malakiás prófétánál Ő maga mondja: „Én vagyok az Úr, nem változom. Ezért nem vesztek el ti, Jákob fiai.” (Mal. 3, 6.) Mintha a tengeri vihar után partra értünk volna. Mikor a földön minden hullámszik, minden, mégoly szilárdnak hitt emberi alkotás is inog — akkor fönséges nyugalomban bontakozik ki előttünk az Isten változhatatlansága és biztatóan integet felénk: Nem vesztek el, kik rám építetek. Ne féljete a mélységektől; a látóhatár szélére, Reám tekintsetek... Akik a változatlan Istenre néznek, akik reá építenek, azokat nem ragadják a földi viharok. Nem lesz ma részük könnyű győzelemben, de holnap sem jutnak pusztulásra.

Nem merev a változatlan Isten arca?

„Akinél nincsen változás, sem árnyéka a változandóságnak.” (Jak. 1, 17.) Így mutatja be Őt nekünk Szent Jakab apostol. — De nem merev ez az Isten-kép? Egyesek nagyon szigorúnak tartják a változhatatlan Isten tekintét: Kérlelhetetlenül tud parancsolni, félelmetesen következetes. — Úgy néznek Istenre,

mintha téli tájat látnának: tiszta is, szép is, ragyogó is — de hideg és merev. Vallásuk gyakorlásában is úgy érzik magukat, mintha az északi sarkon járnának: meghatóan szép a rend, a tisztaság, a szüzi fehérség... Mindezt szép, ha távolról nézzük! De ebben élni?! Olyan számukra a templom, mint egy gyönyörűen berendezett gazdag lakás, amelyet azonban soha nem fűtenek...

Valóban merev a változhatatlan Isten? Nem merev, hanem szilárd! És ez nem baj! Hiszen éppen a sokat csalódott mai ember keresi újra a szilárd pontot, amelyre építeni lehet. A földön a legtöbb szomorúságnak és a legnagyobb csalódásoknak az emberek változékonysága az oka. Az ember a mindenség legnyughatatlanabb lénye, akire építeni nem lehet. Hány embernek hittünk már, akik a hordóról nagyobb darab kenyeret és szebb ruhát ígértek nekünk, — de ígéretük csak addig bizonyult szilárdnak, amíg be nem fizettük a tagsági díjat és le nem adtuk szavazatunkat... Súlyosabb volt a csalódás, ha barátaink változtak meg: hűségesekek voltak, amíg jó sorsban voltunk, de nem ismertek reánk, mihelyt szegénység vagy szégyen lett osztályrészünk. A legfájóbb emberi

csalódások azok, amelyeket a házastárs vagy a gyermek állhatatlansága okoz. Nemde a legszörnyűbb emberi fájdalom, mikor a házastárs vagy a gyermek változik meg irányunkban? A legkeserűbb emberi könnyek, amelyeket az ilyen változásnál sírnak az emberek!

Nos, hát merev annak az Istennek az arca, akivel kapcsolatban nem kell a változástól félni? *Isten változhatatlan*, ez annyit jelent: Olyan gazdag, hogy neki nem adhat senki semmit. Olyan szép, hogy szebb már nem lehet. Olyan bölcs, hogy senkitől nem tanulhat. Olyan boldog, hogy több öröme már nem lehet. Olyan jó szíve van irányunkban, hogy jobban már nem szerethet. Az Isten nem szélsőséges, nincsenek jó vagy rossz hangulatai. Merev vonás a változhatatlanság az Isten arcán? Félni kell attól az Istentől, aki mindig ugyanazzal a változhatatlan bölcseséggel irányítja az életet, aki ugyanazzal a soha nem csökkenő szeretettel szeret, akinek szavára mindig építhetsz? A földi ügyeid mennyire bizonytalanok, mert emberektől függnék. A vallás szent ügyében, az örök boldogságod kérdésében mindig egészen biztos lehetsz, mert ezekben a változhatatlan Istennel van dolgod. Ugye nincs itt szó merevségről,

hidegségről? Csak megdönthetetlen szilárd-ságról, amelyben soha nem csalódhatsz! Bár mindinkább Hozzá térnél, amikor az emberekben csalódtál! Milyen biztatóan tekint reánk a látóhatár széléről a mennyei Atyánk változatlanul kedves arca!

„Te azonban ugyanaz maradsz”

A Zsoltáros így imádkozik, amikor a változhatatlan Istenre tekint föl: „Azok elmúlnak, de Te megmaradsz, és mint a ruha, elavulnak; elváltoztatod őket, mint az öltözetet és elváltoznak, Te azonban ugyanaz maradsz és éveid nem fogynak el.” (Zsolt. 101, 27.) Nemcsak mai nyomorunkban érezzük magunkat olyanoknak, mint az elkoptatott ruha. Állandóan változó, öregedő emberi létezésünk olyan, mint a rongy a változhatatlan Isten létezéséhez mérve. Milyen más az Isten, mint mi vagyunk: Nem növekszik, de nem is öregszik. Nem csúnyul, nem szomorkodik, nem felejt. Soha nem hiányzik semmije.

Minden vallásosságnak az Isten változhatatlanságához kell igazodnia. A változhatatlanság a szilárd pont, amelyre a helyes vallásosságnak építenie kell. A vallási életben a legnagyobb veszedelem, ha az Istent ember

módjára képzelik el; a vallásosságot pedig, mint valami két ember között fönnálló kapcsolatot. Minden igazi vallásosság megölője az a sokszor nyíltan kifejezett, máskor pedig titkon meghúzódó gondolat: örüljön az Isten annak, köszönje meg, hogy vallásos vagyok. Az Isten változhatatlansága arról beszél, hogy én a legnagyobb vallási buzgóságom révén sem adhatok az Istennek semmit. Őt nem gazdagíthatom, boldogabbá nem tehetem. *A vallásosság révén nem az Isten az, aki valamit kap, hanem egyedül csak én.*

A vallási élet megnyilatkozásait nem lehet az Istennek úgy oda vetni, mint a templom előtt kéregető koldusnak a két fillért. Nem szabad elvárni, hogy az Úristen az egy-két elhadart Miatyánk-ot megköszönje, hogy kitüntetésnek vegye a vasárnapi akár felületes, akár buzgó szentmisehallgatásunkat. Nem az Isten lesz gazdagabb, boldogabb a vallásosságunktól, hanem kizárólag mi nemesedünk meg az Ő szent szolgálatában. Nem az Istennek kitüntetés, hogy Őt szolgáljuk, hanem *mi gazdagodunk meg, mi leszünk mérhetetlenül boldogok az Úr szolgálatában.*

Az Isten változhatatlanságának szemléleténél egy másik nem kevésbé veszedelmes

vallási betegséget is kell gyógyítani magunkban. Sokszor nagyon a saját ízlésünk, hangulatunk és kedvünk szerint akarjuk tisztelni az Istent. Egyesek egészen durván hirdetik az elvet: Mindegy, hogy milyen vallást követünk, egy Istent imádunk. Mások túlzottan hagyják érvényesülni egyéniségüket az Isten szolgálatában. Elvárják, hogy az Isten alkalmazkodjék hozzájuk vagy elégedjék meg azzal, amit kap. — Ezek a nézetek minden komoly vallási életnek a megölői. A *Változhatatlan senkihez nem alkalmazkodhat*, viszont mindenkinek Hozzá kell alkalmazkodnia. Követelményei abszolút, hajlíthatatlan követelmények, azokat nem lehet kor, ízlés vagy hangulat szerint megváltoztatni. Akarata szent és megmásíthatatlan. Ha egyszer kinyilvánította, hogy milyen szolgálatot kíván az embertől, többé nem okoskodhatunk, nem kísérletezhetünk, nincsen helye az alkudozásnak. Akkor — ha kell — félelemmel és remegéssel, de minden körülmények között teljes pontossággal és a legkisebb változtatás nélkül teljesítenünk kell akarátát. Egészen úgy kell tisztelnünk Őt, amint megkívánja, mert minden más tisztelet lázadás és károm-

lás lenne örök, változhatatlan akarata és végzése ellen.

Amíg alkudozunk az Istennel, amíg szembehelyezkedünk szent akaratával, amíg változtatni szeretnénk azon, amit Ő elrendelt, addig belső nyugtalanság, állandó kielégületlenség, *zavaró* hiányérzet fog uralkodni a lelkünkben. Ezek belső feszültségek és gátlások, amelyeket *nem* az ideg orvosoknál vagy a pszichiátereknél *kellene gyógyítgatnunk*, hanem sokkal inkább *meleg odasimulásban* az örökké változhatatlan Istenhez. A változhatatlan Isten *magához valónak* teremtetten *szívünket*, és amíg nem engedjük, hogy szívünk mindenben Szerinte igazodjék, addig olyan lesz az, mint az irányából kimozdított mágnesű, mint az ősszel kalitkába zárt vándormadár. Valami belső nyugtalanság hajtja egyre. Aki igazán ember, az mindig érzi magában a legemberibb embernek, Szent Ágostonnak, nyugtalanságát: „Nyughatatlan a mi szívünk, amíg Benned meg nem nyugszik.”

Amít oly nehezen akarunk megérteni

Az egyik kérdés az Isten változhatatlanságával kapcsolatban, hogy érdemes-e imádkoznunk, ha Isten akarata változhatatlan. Erre

azt felelem, hogy éppen azért érdemes imádkozni, mert Isten akarata változhatatlan. Változhatatlanul áll, hogy „bármit kértek... megadja nektek”. Természetesen nem szabad úgy elgondolnunk kérő imánk teljesítését, mintha Isten akaratának megváltoztatása lenne. Sokan úgy fogják föl a kérő imát, mint az Istennek való parancsolgatást, és amikor imádkoznak, mintegy rendelkeznek a mindenható Istennel. Vigyázzunk! Ez nem imádság, hanem vakmerő Isten-kísértés. Hibás emberi elgondolás, amely azt hiszi, hogy az Isten előbb másként akarta és most imánkra való tekintettel megváltoztatja akaratát. Az Istenben nincsen előbb és utóbb. Mindentudásával örökkévalóságában látja alázatos kéréseinket és végtelen jóságával ugyanakkor teljesíteni is akarja. Akarata közben a legkevésbé sem változott.

Ugyanez a hibás gondolkodás rejlik egy másik kérdés mögött: vajjon változnak-e Istenben az érzelmek? Isten a jót szereti, a rosszat pedig gyűlöli. Ha a jó rosszra lett, akkor az Úristen érzülete is kell, hogy megváltozzék vele szemben. — Ebben a gondolatban az első hiba ismét az, hogy „előbb”-ről és „utóbb”-ről beszél az Úristennel kapcsolatban. Azt hiszi, hogy az Úristen érzései is olyan

röpke hangulatok, mint az emberi érzelmek, amelyek pillanatok alatt képesek megváltozni. Pedig nem így van. Az Úristen örök, végtelen szeretete állandóan és szükségszerűen szereti önmagát, szeret minden jót magán kívül. Állandóan és szükségszerűen elfordul minden rossztól. Ha a gonosz megtér, akkor nem az Úristen érzülete változik meg iránta, hanem egyedül a bűnös változott meg: átment Isten gyűlöletéből az Isten szeretetébe. Tegnap beteg volt a szemed, nem bírta el a napfényt, mára meggyógyultál, élvezed a napsugaras, ragyogó tájat. Talán bizony a Nap fénye változott meg, hogy tegnap fájdalmat okozott a szemednek, ma pedig gyönyörködtet? A Nap megkeményíti az anyagot és megolvasztja a jeget. Változik-e a Nap, amikor egyszer keményít, máskor lágyít? A Nap nem változik, az Isten sem változik. Csak mi emberek vagyunk nagyon változékonyak körülötte: vannak, akiknek beteg lelkét szeretetének fénye nem gyönyörködteti, akik állandó változhatatlan jóságával szemben is meg tudják keményíteni szívüket.

Ne keressünk tovább kifogásokat. Inkább állandóan tartsuk rajta tekintetünket a változhatatlan Istenen. Ez a nézés biztossá teszi életünket és átsegít a földi élet örvénylő hul-

lámain. Nem tudom, legenda-e vagy valóban megtörtént csoda, amelyet alkantari Sz. Péterről olvasunk: olyan elmerülten járt, hogy nem vette észre az útját keresztező, vádul hullámozó, megáradt folyót és száraz lábbal keresztülment rajta. Egyszer egy szent könyv olvasásában merült el, másszor pedig a folyó túlsó partján világító lámpa fénye tévesztette meg. — Talán legenda csak a két történet, de az biztos, hogy ha mi is *úgy elmerülünk az Istenben*, mint Szent Péter, ha az élet útjain változhatatlan, örök fényét nézzük, akkor bármilyen hullámozó is legyen körülöttünk a földi élet, mégis száraz lábbal jutunk át a hullámokon.

MINDENÜTT JELEN VAN

Az ismeretlen Isten

Nem kell a messzeségbe nézned, ha az Istent keresed! Szent Pál az Areopagusról neked is hirdeti: „Nincs messze egyikünkől sem, mert Őbenne élünk, mozgunk és vagyunk.” (Csel. 17, 27.) Milyen csodálatos atyai szíve van a mi Istenünknek! Úgy szereti kicsi teremtményeit, hogy egyiktől sem akar távol lenni. „A mennynek és a földnek Ura nem

lakik kézzel épített templomokban" (Csel. 17, 24.), nem úgy teremtette meg a világot, hogy Ő távol a világtól egy titokzatos szentélyben tartózkodik, ahol évenként egyszer remegve imádkozhatja Őt a legszentebb angyal vagy az emberiség kiválasztott főpapja. Nem ilyen a mi Istenünk, Neki gyönyörűsége a teremtményeivel lenni! Benne élünk, mozgunk és vagyunk!

Vagy talán ez a mindenütt jelen lévő Atya még számunkra is ismeretlen Isten? Szent Pál eljöhetne közénk is, végigmehetne városainkon, megjelenhetne piacainkon, fölmegetne nemcsak egyetemeink és akadémiáink katedráira, hanem a templomaink szószékeire is és ismét úgy kezdené a beszédet, hogy „Akit ti nem ismertek... azt hirdetem én nektek.” (Csel. 17, 23.) Kereszténynek nevezett városainkban és falvainkban újra megrendülhetne az Apostol lelke a bálványimádásban merült városok és falvak láttára, úgy mint egyszer Athénben, amikor a fehér márványból faragott utolérhetetlenül művészi bálványokat nézte, amelyek között ott találta az eltakart arcú ismeretlen Istennek szobrát is... A mindenütt jelen lévő igaz Istennek szobrát, aki sajnos, a legtöbb ember számára ismeretlen Isten marad...

Pedig mennyire más lenne az életünk, ha nem maradna ismeretlen az Isten?! Mennyivel boldogabbak, mennyivel gazdagabbak lennénk! Mikor a hitoktató a kis első elemistáknál először magyarázza, hogy az Isten mindenhol van... hogy itt van az iskolában is, egyszerre elkomolyodik az előbb még gondatlanul hancúrozó kis gyereksereg. A mosolygó arcok ünnepi komolyságot öltenek, szépen karbateszik játékos kezüket. Elül a suttogás, a mozgás és áhítatos templomi csönd uralkodik az iskolában. Azután folyik a magyarázat: az Uristen az utcán is kísér bennünket, mint a meleget adó Nap... Mindenütt ott akar lenni, mert nagyon szereti a jó kis gyermekeket... Otthon is ott van a szobában... Előle nem lehet elbújni... Tőle nem lehet elszaladni... Hittanóra után ma szép csöndben állnak a gyerekek sorba... ma rendesen mennek az utcán... otthon illedelmesen köszönnek szüleiknek. Kicserélődött az életük a nagy igazság fényében: az Isten mindenütt jelen van.

Ugyanígy változnék meg a háborúzó, egymást gyűlölő és gyilkoló nagy gyermekek élete is, ha egyszer komolyan vennék az igazságot: az Isten mindenütt jelen van... ha a Mindenütt-jelenlévő nem maradna számunkra az örökké ismeretlen Isten. Mondjuk el ma-

gunknak sokszor a szentbeszédet, amelyet Szent Pál az Areopaguson a görög világ semmittévő bölcseinek mondott: „Benne élünk, mozgunk és vagyunk.” (Csel. 17, 28.) *Neveljük rá magunkat* erre a kimondhatatlan nagy *valóságra!* Ne tekintsük úgy, mint gyermekeknek szóló mesét, hanem mint *boldogító édes valóságot!* Így szeret az Isten, ilyen jó az Isten! Mindenütt kísér! Mindenütt velem, mellettem akar lenni!

Az Isten szédítően nagy!

Egyszer az Alpokban jártam. Az út nem volt meredek és egyáltalán nem volt veszedelmes. De mégis, amint a hatalmas ormokra föltekintettem, amint lenéztem a völgyek mélységeibe, elfogott a nagyság érzete, valami egészen érthetetlen szédülés. Többé nem tudtam előre menni, de megállni sem... Keltsük föl most egy pillanatra lelkünkben ezt a szédülést, érezzük meg Isten nagyságának érzetét. A „mindenütt” nemcsak annyit jelent, hogy mellettem, hanem azt is, amit Jób ír Róla: „Magasabb Ő az égnél... mélyebb a pokolnál... mértéke hosszabb a földnél, szélesebb a tengernél.” (Jób 11, 8.) Indulj el a Zsoltárossal: „Lelked elől hová volna men-

nem, és színed előtt merre menekednem? Egekben járok; ott jelen vagy. Pokolba ágyam vetethetem: velem vagy. Naptámadatnak szárnyára, ha kapnék, tenger legszélső nyugatán, ha laknék, oda sem visz más, csak a Te kezéd, jobbold rólam el ott sem veszed.” (Zsolt. 138, 7.)

Prohászkat is elfogja a nagyság szédítő érzete: Mikor a tengert, az Alpokat vagy a vihart nézem, letérdelek... Milyen szédítő érzést kellene belőlünk kiváltania az Isten nagyságának: Hozzá képest az Alpok még csak nem is vakondtúrák, hanem porszemek, tengereink vízcseppek... Úgy nézi a szédítő nagyságú világokat, mint mi nézzük a porszemeket, amelyeket megvilágít a szobánkba beáramló napsugár... Nézzük sokat a hegyet, a tengert, a vihart és gondoljunk térdre borulva az Isten mérhetetlen nagyságára...

Milyen nagy volt annak a királynak hatalma, akinek országában soha nem nyugodott le a Nap. Parancsoló szava elért minden-hová, szinte egyszerre mozdíthatott meg minden embert. Milyen csodálatos a bölcsék bölcsesége! Leszáll a föld mélyébe, behatol a dolgok belsejébe, fölemelkedik a csillagvilágok megmérhetetlen távolságába. Istennek nemcsak hatalma, bölcsesége ér el minden-hová, nemcsak erejével jut el „egyik végtől

a másikig", hanem Ő maga van mindenütt. Jeremiásnál mondja saját magáról: „Az eget és a földet betöltöm én.” (Jer. 23, 24.) Benne nem úgy van a világ, mint a kincs a földben, a hal a vízben vagy a madár a levegőben. Közelebb van hozzánk, mint a testünk a lelkünkhöz... Mondd el sokszor, Testvér, hogy „Lelked előtt, hová volna mennem és színed előtt merre menekednem”. Érezd sokszor Isten nagyságának nyomában járó szédületet. *Akit egyszer elfogott Isten nagyságának érzete, az nem hajt térdet a bálványok előtt... azt a teremtmények nagysága nem szédíti meg...*

„Mintegy látta a Láthatatlant...”

Szent Pál írja dicséretként Mózesről: „Mintegy látta a láthatatlant, ezért állhatatos maradt.” (Zsid. 11, 27.) A jóban való állhatatosságnak ez a titka. Ez teszi az embert igazán jellemessé és szabaddá: látni a mindenütt jelen lévő láthatatlan Istent. Amíg az emberekől félünk, amíg az emberek tekintete számít, addig rabszolgák vagyunk. Régenté, ha valakiről nagy dicséretet akartak mondani, azt mondták, hogy istenfélő. Sajnos, ma ezt a dicséretet ritkán hallja az ember. Ma nincsenek istenfélő emberek. Pedig, *ha Istent fél-*

tük volna, nem kellett volna annyi mástól félnünk. Az elmúlt időkben magunkon megvalósulva érezhettük a kijelentést, amelyet a Szentírás az ítélet előtti időkről mond: „Megdermednek az emberek azok várásától és félelmétől, mik a földkerekségre jövendők.” (Lk. 21, 26.) Ha Istent féltük volna, nem kellett volna ilyen félelmektől dermedeznünk. Lássuk állandóan a mellettünk lévő mérhetetlenül nagy Láthatatlant. Ápolgassuk magunkban a gondolatot, hogy *Ő állandóan lát.*

IX. Pius pápa sétája alkalmából egy rendetlen, poros, piszkos templomba tért be. A pápát nagyon bántotta a hanyagság, imája végeztével ujjával beírta az első padon a porba: Láttam, Pius pápa. Mennyire elszégyelte magát másnap a templom plébánosa és sekrestyése, amikor a padon a pápa aláírását fedezte föl. Mi lenne, ha az Úristen is odaírná poros, piszkos gondolataink végére: Láttam, Úristen. Szennyes beszédek után mondaná: Hallottam. Szégyelni való cselekedetknél: Jelen voltam. Mennyi mindentől óvhatja meg az embert a gondolat: Látja az édesanyám, megtudja az édesapám, itt van a házastársam, hallja a testvérem.

Antigonus görög hadvezér sátra előtt két katonája beszélgetett. Éppen őt szidták. Egy-

szer csak szétnyílt a függöny és a hadvezér így szólt a megrémült katonákhoz: Menjetek legalább kissé tovább, ne halljam, mit beszéltek. — Mi lenne, ha az Úristen néha félrehúzná a láthatatlanság függönyét, amely Őt tőlünk eltakarja és így szólna: Menjetek kissé arrébb, ne lássam, mit tesztek, ne halljam, mit beszéltek. Erre bizony azt kellene felelnünk: „Lelked elől hová volna mennem és színed elől merre menekednem.” Ne is menekedjünk Előle, hanem kerüljük azt, ami fölséges tekintetét sérti. Lássuk a Láthatatlant, féljük a Mindenütt-jelenlévőt és kigyógyulunk minden jellemtelenségünkből. Érezzük magunkon állandóan tekintetét, és nem kell emberi tekinteteket szolgálnunk. Az életünk istenszolgálat lesz és nem rabszolgaság.

A kőfaragó munkás

Isten tekintete rajtunk ne legyen szigorú, ellenőrző tekintet. A mérhetetlenül nagy Isten közelsége ne legyen hideg, riasztó. Aranyszájú Szent Jánost száműzetéssel fenyegette meg Eudoxia császárnő. A Szent azt felelte: csak akkor tudnál megijeszteni, ha olyan helyre száműznél, ahol nincsen Isten. Isten jelenlétének számunkra *boldogító* jelenlétnek kell len-

nie. Isten közelsége *boldogító* közelség. Amíg Istentől félünk, amíg jelenléte idegesít, addig Isten még mindig az ismeretlen, eltakart-arcú bálvány számunkra. Riad-e a madár a levegőtől? Vajjon rosszul érzi magát a hal a vízben? Fél-e a kisgyermek, amikor édesanyja a karjába veszi? Minket is csak az riasztana meg, aki olyan helyre száműzne, ahol Isten nincs. *Isten nem riaszthat!* Hiszen Ő az éltető levegő, akiben élünk. Olyan Ő nekünk, mint a víz a hálnak, mint az ölelő anyai karok melege a kicsi gyermeknek. Nem attól félünk, hogy fölvesz, hanem az lenne a borzasztó, ha egyszer letenne. Rajta kívül elpusztulnánk, mint a szárazra kivetett hal.

Ő úgy kísér bennünket az élet útján, mint a pusztában vándorló zsidókat kísérte. Éjjel tűzoszlop képében világított és melegített, nappal védő felhő alakjában adott enyhítő árnyat és védelmet. Aki az Istentől fél és retteg, az még mindig a magának alkotott bálványtól fél és retteg. Az igaz Isten mérhetetlen nagysága ellenére sem nyom el semmit, hanem mindent, ahol csak van, fölemel, éltet, boldogít. Boldogan imádkozzuk Feléje a 22. zsoltárt: „Halálos árnyak völgyén, hogyha járok, még ott sem félek semmi bajtól... a Te

vessződ, a Te pásztorbotod vigasztalásom szüntelen.” (Zsolt. 22, 4.)

Cselekedeteinket sem akarjuk Előle eltakarni. Sokkal inkább örülünk annak, hogy látja. Úgy gondolkodunk, mint a kölni dóm munkása. Éppen a torony csúcsához faragta a követ, amikor egy arra járó megszólította: Minek faragja olyan lelkiismeretesen, hiszen a százötven méter magasságban senki sem fogja látni. — A munkás csendesen csak annyit felelt: Innen alulról nem látja senki, de Aki odafönn van, Ő mindig elsősorban ezt nézi. — Ezt minden cselekedetünkönél mondhatjuk: Aki fönn és lenn egyformán van, Az elsősorban ezt nézi. Legyen minden munkánk, minden gondolatunk, minden szavunk olyan lelkiismeretes alkotás, hogy örömmel pihenhessen rajta atyai tekintete!

Az óvóhelyen

Az egyik légítámadás alkalmából falusi iskola pincéjében húzódtunk meg. Megkértek, hogy beszéljek. A veszély perceiben megpróbáltam hallgatóim számára valósággá tenni, hogy most itt van közvetlenül mellettünk az Isten. Közelebb hozzánk, mint mi egymás-mellett szorongó, félő kicsi emberek. A nedves, dohos pincében kimondhatatlanul édes

csönd és nyugalom ömlött el. Pedig állandóan hallatszott nemcsak a bombák robbanása, hanem a repülőgépek zúgása is. Mindnyájan éreztük, hogy a rozoga pince semmitől sem véd meg. De most még jobban éreztük, hogy megvéd. Az, aki még a pincében is velünk van. De sokan érezték ezt az óvóhelyen! Bár az óvóhelyekről kijövet sem felejtették volna el!

A halálraitélt keresztények lenn voltak az arénában. Imádkoztak és várták, hogy reájuk engedjék a fenevadakat. Tekintetük a magasba emelkedett. Fönn a nézőtéren az utolsó sorok mögött egy ősz öregember, Szent Péter állt. Megígérte, hogy abban a pillanatban, amikor a vadak reájuk rontanak, megáldja őket. Ők ettől az áldástól várták az erőt a küzdelemhez. — Mi pedig, akik az élet arénájában küzdünk, a mindenüttlévő Istentől várjuk. Ez őriz meg a kétségbeeséstől: Atyám mindenütt ott van és mindig megáld. Ez bátorít, ha csüggedés fenyeget. Ez hangol öröme, amikor szomorkodunk. Ez ad erőt, amikor gyöngének érezzük magunkat.

Az atya édes jelenlétére gondolunk mindig és nem futunk. Az elől, aki mindenütt ott van. Kérded, hogy lehet-e Isten színe előtt elfutni? Sajnos, az ember képes erre. Gondolj

rá, hogy egymáshoz közel élő emberek milyen távol lehetnek egymástól gondolkodásban, érzésben, szeretetben. Milyen szakadékok lehetnek azok között, akik napról-napra együtt vannak. Szinte nem értjük, hogy lehet, de mégis így van: Az Isten mindenütt jelen van, de a teremtmények mégis nagyon eltávolodhatnak Tőle. A gonoszok távoltartják Őt gondolataiktól, Tőle távol és Tőle függetlenül élik le életüket. A pokolban végül is azok lesznek, akik soha nem akartak közel lenni Hozzá. Ugyan ott is jelen van az Isten, de a kárhozat szerencsétlen lakói nem érznek Belőle mást, mint büntető igazságosságát. Ezzel szemben a mennyországban egész lénye kitárul azok előtt, akik mindig örültek édes közelségének.

LÉLEK AZ ISTEN

„Ám arcomat nem láthatod...”

Elemiben a hittanórán az Isten jelenléte után arról van szó, hogy az Isten nem látható. Isten láthatatlan, — erre a kijelentésre egy sóhaj megy végig az egész osztályon: De kár! — Milyen jó lenne, ha az Isten látható lenne! Ha arcáról olvasható lenne, hogy

minek örül és mi okoz Neki szomorúságot. A földi élet *egyik legkeményebb próbája* ez, hogy az Isten számunkra láthatatlan. A valósi életben ez a botránykő! Nem lennének itt a földön bálványimádók, istentagadók, nem készülnének aranyborjúk, ha Istennek minden földi ragyogásnál nagyobb szépsége látható volna.

Az első aranyborjú is így készült. Amíg Mózes a Sínai-hegyen Istennel beszélt, addig lenn a völgyben a nép nagyon elfeledkezett a Láthatatlanról. A népnek látható és fogható Isten kellett: Áronhoz mentek és aranyborjút öntettek maguknak. Az előtt ettek és játszottak. Azt imádták. A hegyről visszatérő Mózes Lévi fiaival huszonháromezret öletett meg a bálványimádók közül. Majd az Úrhoz tért vissza és bocsánatért esdekelt. A bocsánat zálogául ezt kérte: „Ha kegyelmet találtam színed előtt, mutasd meg nékem arcodat.” — Mire az Úr így felelt: „Megmutatom majd neked egész jóságomat... ám arcomat nem láthatod, mert nem láthat ember úgy, hogy életben maradjon.” (II Móz. 33, 19.)

Milyen sokat jelent a gyermeknek, ha látja édesatyját vagy édesanyját, ha arcáról olvashatja le, hogy mi tetszik és mi nem; ha a ráncok elsimulásából következtetheti, hogy

megbocsát. Istennel úgy vagyunk a földi élet zarándokútján, mint a zsidók voltak a pusztában: halljuk parancsoló szavát, ismerjük törvényeit, de Őt magát nem láthatjuk. A földi élet próbájához tartozik, *hogy a Láthatatlannak engedelmeskedjünk.*

Mózes gondosan óvja a zsidókat attól, hogy az Istent test módjára képzeljék el. A Sínai-hegyen történt nagy megjelenést így foglalja össze: „Ti odajárultatok a hegy tövéhez: az égett mind az égig és sötétség, felhő és homály volt rajta. Ekkor az Úr szólott hozzátok a tűz közepéből, szavak hangzását hallottátok, de alakot egyáltalán nem láttatok.” (VMóz. 4, 11.) *Az Isten láthatatlanságának erkölcsi értéke sokkal nagyobb, mint gondolnánk.* Ennél a kérdésnél nem szabad gyermek módjára sopánkodva megállnunk, hanem kemény munkával szoktatnunk kell magunkat arra, hogy láthatatlansága ellenére is valóság legyen életünkben az Isten. Gondosan vigyáznunk kell, hogy az Isten maradjon az életünk *legnagyobb valósága*, hogy ne keressünk magunknak aranyborjúkat, amelyek előtt enni, inni és játszani lehet...

Lélek az Isten! Az istenkeresők számára nagyon fontos, hogy lélek módjára keressék az Istent. Különben csak bálványokig juthatnak el és az igaz Istent meg nem találhatják. — Illés szomorú lélekkel kesereg a Hóreb-hegyének egyik barlangjában. Ácháb király állandóan az életére tör. Az Úr látogatásával akarja fölvidámitani: „Jöjj ki és állj a hegyre az Úr elé, s íme ott elvonul az Úr. Az Úr előtt nagy és erős szélvész, mely hegyeket forgat föl és sziklákat zúz össze, s a szélvészben nincs az Úr. A szélvész után földrengés — s a földrengésben nincs az Úr. A földrengés után tűz — s a tűzben nincs az Úr. S a tűz után enyhe szellő susogása...” Ebben beszél az Úristen a Prófétához. (III Kir. 19, 11. kk.)

Emberi elgondolás kívánja azt, hogy az Úristen vihar, földrengés és tűz módjára dolgozzék az emberek között. Mikor az apostolok tüzvel szeretnék elpusztítani Szamaria városait, amelyek nem adnak szállást az Úr Jézusnak, Jézus megfeddi őket: „Nem tudjátok, milyen szelleműek vagytok.” (Lk. 9, 54.) Isten nem test! Istennek nincs teste! Isten nem működik a testi erők formájában! Minden elképzelés, amely vihar és tűz formájá-

ban képzelet el az Istent vagy az Isten erejét, amely azt kívánja, hogy az Isten lángpallást lobogtasson az emberek fölött, nagyon gyatra emberi elképzelés. Az Isten nem zúgja, harsozja belénk akarátát, mint a vihar, nem kápráztatja szemünket, mint a villám. Nem is fehér szakállas öreg, jóságos nagyapja az Isten. Nem bólint rá elnéző kegyességgel mindenre, amit meggondolatlan kis gyermekei tenni szeretnének.

Mindezekkel az emberi elgondolásokkal szemben kérde Izaiás próféta: „Kihez hasonlítjátok az Istent, vagy miféle képmást alkottatok Róla?” (Iz. 40, 18.) Majdnem ugyanígy kérdez bennünket az ószövetségi Bölcs: „Ki látta Őt, hogy le tudná írni? és ki tudná magasztalni úgy, mint kezdettől fogva van?” (Sir. 40, 35.) — Az emberiségnek erre a nagy gyötrő kérdésére hangzik el Jákob-kútjánál az Úr Jézus kijelentése: „Lélek az Isten, és akik Őt imádják, lélekben és igazságban kell imádniok.” (Jn. 4, 24.) Az Isten-keresés útján súlyos eltévelyedés következik be, ha ezt nem tartjuk szem előtt: „Lélek az Isten...” Vallásosságunk egészen ferde lesz, ha eszközre támaszkodunk, amelyek nem a lélek és az igazság eszközei. A „lelkek Atyja” (Zsid. 12, 9.) csakis a lélek és az igazság útján

közelíthető meg. Isten-kapcsolat szigorúan ezen az úton tartható fenn. A vallás terjesztésének és megvédésének eszköze az egyes ember lelkében éppenúgy, mint kint a nagy világban kizárólag a lélek és az igazság lehet...

A lélek működése pedig mindig olyan, mint az „enyhe szellő susogása...” Kár, hogy a „lélek” és a „szellem” szavak sok modern ember fülében úgy hangzanak, mint a „kísértet” szó és lelkükben az éjtszakai kísértetek és szellemek képzelt hideg alakjának képét idézik föl. Azt a hátborzongató érzést váltják ki belőlük a vallással szemben, amit a gyermek a kísértet-járás hallatára érez. *Korunk szörnyű anyagiasságának a bűne, hogy a lélek az emberek számára többé nem meleg és édes valóság.*

Az Istenre is úgy gondolnak, mintha a sötétség világába burkolta volna magát előlünk. Pedig a „lelkek Atyjá”-t azért nem látta ember és azért nem is láthatja, mert „*megközelíthetetlen világosságban lakik*”, (I Tim. 6, 16.) Az Isten, a lélek nem azért láthatatlan, mert sötét, hanem azért, mert *nagyon is világos*. Ha szellemarcába akarnánk tekinteni, úgy járnánk, mint a Tábor-hegyén az apostolok: arcra kellene borulnunk Előtte,

mert emberi szemünk nem bírja el a fényt, amely Belőle árad. Nem a lélek a sötét, hanem a testi szemek gyöngék a lélek fényének látására. Úgy vagyunk, mint a baglyok és a vakondok a nappali fénnel: megszoktuk a testi világ éjtszakai sötétségét és nem bírjuk el a lelkek világának nappali ragyogását.

Legyen újra meleg és ragyogó valóság számunkra a lélek. Úgy érezzük az Isten közeledését, mint az „enyhe szellő susogását”. A sötét és hideg anyagi világból meneküljünk újra az Isten fényéhez és melegéhez!

A test és a lélek

Hát csak az anyag, a test az érték? A ruha, amelyet magunkra ölthetünk? Az élelem, amelyet megeszünk? Az ágyúk és repülőgépek, amelyekkel mindezt meg lehet hódítani? Az arany, amelyen vásárolni lehet? Az állati erő, amely letiporja a gyöngébbet? Ezzel szemben a szellem valóban gyöngé és erőtlenség? A szellem értékei nem érnek már semmit sem a földön?

A ruha — elkopik, de a lélek nem avul el. Az élelem megromlik, a test, amelyet táplál, szétesik, de a lélek romolhatatlan, nem szorul táplálékra. Az ágyú és repülőgépek nagy értéknek bizonyulnak a háborúban, de vajjon

nem nagyobb érték-e a szellem, amely 'azt kitalálta, amely az ágyúból ismét ekét és kaszázt készít, amely a repülőgépen bomba helyett kenyeret, ruhát és orvosságot szállít? Az arany érték, de nem értékesebb-e a szeretet, amely ad belőle a szegényeknek is és az igazságosság, amely az emberek között egyformán osztja el?

Mi lenne, ha az Isten is anyag volna? Ha Ő is csak testből állna? Ha arany volna, de hideg? Ha gyémánt volna, de kemény? Ha erős volna, mint az oroszlán, de kegyetlen? Ha fönséges volna, mint a vihar, de fékezetlen? Ha hatalmas, mint a tenger, de pusztítóan haragos is? Mit érne, ha Isten csak hatalmasabb és szebb testű ember lenne, mint ahogyan a görögök képzeltek el isteneiket, s így egyúttal bűnös is lehetne, amint éppen a görögök bűneiket az isteneknél is megtalálták? Vagy talán jó, öreg, szent Atya lenne csak, akinek szinte fáradságába kerülne a mozgás és még inkább az emberekkel, a világgal való törődés? Jaj, mit érne, ha az Istent is be lehetne börtönözni, mint az embereket?! Ha Ő is megöregedhetnék, elerötlenedhetnék, szétesnék, meghalna, amint ez előbb-utóbb minden testi lényvel és minden anyagi erővel megtörténik?!

Figyeld csak ezeket a szavakat: lélek, lelkes, lelki, szellem, szellemes, átszellemült. Mennyi nemes emberi érték, mennyi emberi vágy, mennyi szent büszkeség van e szavak mögött! Igaz ugyan, hogy ha a szellem világában kezdünk járni, egyszerre olyan bizonytalanná lesznek lépéseink, mint a vak ember járása az utcán; idegesen fogdossa a házak sarkait, egész teste megremeg, ha véletlenül lelép a járdáról, félénken tapogat maga előtt botjával. Mi is olyan határozatlanul járunk a lelkek világában, egész mivoltunk bele-remeg gondolatainknak egy-egy hibás lépésénél. Nem látunk, csak tapogatódzunk, de minden látható testi kincsnél többet ér számunkra az az érték, amit a lelkek világából és elsősorban Isten világából kitapogathatunk. Mennyi meleget, erőt, édességet, lágytságot és bensőséget érzünk, ha ehhez a világhoz közeledünk! „A föld pedig pusztaság és üres volt és sötétség volt a mélység színén, de az Isten Lelke ott lebegett a vizek fölött.” (I Móz. 1, 2.) Ó, hogy a föld nem pusztaság és üres, azt az Isten Lelkének köszönhetjük! Vagy ha néha újból üresnek és pusztának tűnik föl a föld, ez csakis onnan van, hogy elűzzük az Istent az anyagi világból. Az Isten Lelke az, amely elrendezte a földet és amikor nem hagyunk

többé beleszólást Istennek a földi dolgokba, akkor újra kuszált és rendezetlen lesz itt minden. „Elküldöd lelkedet és teremtmények kelnek, s a föld színét megújítod” (Zsolt. 103, 30.) — imádkozza Feléje a Zsoltáros. De egyszerre pusztulássá válik a föld színe és a teremtmények szinte kivesznek, hogyha Isten Lelkének éltető lehelletétől elfordulnak. Az Isten Lelke a szabadság: „a szél, ahol akarja, ott fú”... Rabság lesz az ember sorsa a földön, ha nem ezt a szabadságot keresi. A halhatatlan Lélek örökké szép és fiatal és ezért kell mindennek megvénülnie és elcsúfolnia a földön, amely nem Nála találja meg a szépséget és a fiatal-ságot.

A lélek bennünk — ez az isteni szikra — valami nagy-nagy rokonságot érez magában az Istennel. Amint a tömegeknek megvan egymásra a kölcsönös vonzó hatásuk, úgy a lélek is ellenállhatatlanul, leküzdhetetlenül gravitál Isten felé. A mágneses tűt ki lehet mozdítani eredeti irányából, de kilengések után ismét fölveszi a mágneses sarkok irányát. A lelket is le lehet húzni ideig-óráig a sárba, de végső irányát mégis csak az Isten felé, a legcsodálatosabb Lélek felé veszi minden emberi lélek. A lelkek vonzódása Isten felé sokkal erősebb a tömegek vonzásánál, sokkal

erősebb a mágnességnél. A sár és a piszok éppen úgy nem kötheti le és nem elégítheti ki az ember lelkét, mint az arany vagy a gyémánt nem képes erre. „Lélek az Isten és azoknak, akik Őt imádják, lélekben és igazságban kell imádniok.” A merénylet, amelyet az anyag a legutóbbi években a lélekkel szemben elkövetett, a lelkek szörnyű gyötrődése és szenvedése, kezdenek újból ránevelni bennünket a lélekből és igazságból való imádságra. „Dicsőség érte az örökkévalóság *láthatatlan és halhatatlan* Királyának, az egy igaz Istennek.” (I Tim. 1, 17.)

A MINDENHATÓ ATYA

Az én Atyám mindeztideig munkálkodik

Az Úr Jézus Istenről adott tanításának egyik legfontosabb pontja: „Az én Atyám mindeztideig munkálkodik.” (Jn. 5, 17.) Jézus annyira tevékenynek tartja az Istent, hogy a világon mindenben kezemunkáját látja. Jézus szemében az Atya öltözteti pompázó ruhájukba a liliomokat, Ő ad enni a madaraknak, Ő küldi az esőt, Ő ragyogtatja föl Napját a jók és a rosszak fölött. A mindenütt és

mindenben cselekvő Isten a legközvetlenebb és legigazibb *valóság* Jézus számára.

Az elmúlt idők embere sajnos éppen abban távolodott el Istentől, amiben Jézus olyan nagyon közel érezte magához. A természet erőinek pontosabb ismerete és a világkép, amelyet a modern természettudomány a világ kialakulásáról ad, olyan hatással volt az emberekre, hogy a természetben ma nem az Isten munkálkodását, hanem pusztán csak a természet erőinek tevékenységét nézik. Az igazi természettudomány sohasem lehet hitetlenné, mert Istent, mint a világ anyagának Alkotóját, a legegységibb erők Megteremtőjét meg kell vallania az okos természettudósnak. Mégis a modern ember felületességével inkább csak a közvetlenül dolgozó természeti erőket néztük és nem az Istent, aki ezeket az erőket megteremtette, működésbe hozta és ma is működteti.

A király hatalma azzal nem lesz kisebb, ha nem közvetlenül maga intéz mindent, hanem miniszterei, katonái, alattvalói révén végzi el, amit tenni szeretne. Sőt éppen az mutatja a király igazi nagyságát és erejét, hogy közvetlenül nem maga tesz mindent, hanem rengeteg embert és erőt tud céljai el-

érésének szolgálatába állítani. Isten tevékenysége sem értéktelenebb, ha — naívvul és gyermekesen elgondolva — nem maga öntözi, mintegy saját kezével eső idején a földet, vagy nem maga alkotta meg közvetlenül kezével formálva a világ mai arcát, hanem az esőt a légkör törvényeinek alkalmazásával adja, a világ mai arcát pedig talán egy közvetlenül megteremtett ősköd és a beléje oltott fejlődési törvények és erők által hozta létre. A természetet ma is nézhetjük egészen úgy, mint Jézus nézte: benne igazán maga az Isten munkálkodik, csak természetesen hatalmas királyként, nem mindent saját kezével téve, hanem a természet erőit állítva szolgálatába.

Az Úr Jézus nemcsak a természetben látja az örökké munkálkodó Istent, hanem a történelemben is. Jézus szerint a történelem nagyjait Isten küldi: a próféták, Keresztelő Szent János az Ő szemében Isten küldöttei. Ebből a szempontból Jákob pátriárka is ezerszer jobban látta az igazságot, mint a ma divatos általános fölfogás. Mikor Egyiptomba küldi fiait gabonáért, akkor azért imádkozik, hogy az Úr tegye könyörületessé annak a földnek urát gyermekeihez. (I Móz. 43, 14.) Mózesnek, küldetésekor maga az Úr mondja:

„Megkeményítem a fáraó szívét és nem fogja elengedni a népet.” (II Móz. 4, 21.) — Izaiás próféta ezzel a panasszal megy az Úrhoz: „Miért keményítetted meg szívünket, hogy ne féljünk Téged.” (Iz. 63, 17.) Szent Pál pedig egészen általánosan kimondja: könyörül tehát, akin akar és megátalkodottá teszi, akit akar. (Róm. 9, 18.) Így Isten kezében van nemcsak a fejedelmek szíve, hanem minden ember szíve és azokon keresztül a történelemben is Isten dolgozik, természetesen úgy, hogy megmaradjon mellette az emberek szabadsága.

A történelemben is az Isten dolgozik. A történelem erői mind az Isten terveinek a megvalósításán dolgoznak. Nemcsak az emberek, akik önként állnak az Isten terveinek szolgálatába, hanem azok is, akik látszólag Isten ellen akarnak dolgozni. Az Isten olyan hatalmas Úr, hogy akarva, — nem akarva, mindenki az Ő elgondolásait szolgálja. Lásd, Testvér, olyan vigasztaló tudnod, hogy azok, akik Isten embereit gyötrik, kivégzik, Isten tervein dolgoznak. Akik az erkölcs-pörököt megrendezték, azt hitték, hogy ezzel tönkre teszik becsületében az Egyházat, és az történt, hogy fényesen igazolódott az Egyház szolgálóinak szép, tiszta erkölcsi élete. A meg-

hurcoltak közül a legutolsó rágalmozó módszerrel is csak nagyon kevés bizonyult bűnösnek. Nemcsak Luciferről, de a szolgálatába szegődött történelmi erőkről is áll, amit Milton énekel Az Elveszett Paradicsomban: „Míg mások ellen gonoszat forral, dühöngve lássa, hogy bűnös munkája mind csak végtelen jót, irgalmat, üdvöt szül az általa megcsalt embernek.” — Mécs László szép verse: „A mindenség balladája” nyomán érezd ki ne csak a természetből, hanem a történelemből is a benne munkálkodó Isten tevékenységét. Is-ten, Is-ten, Is-ten — ezt lükteti feléd a nagytermészet; ez a történelem üteme is.

Én vagyok a mindenható Isten

A kilencvenkilenc éves Ábrahámnak mutatkozott be így az Úr: „Én vagyok a mindenható Isten.” (I Móz. 17, 1.) Ábrahám arcra borult előtte erre a kijelentésre. Ha helyesen akarjuk megismerni az Istent, legalább is lelkiileg arcra borulva meg kell értenünk, hogy az Isten mindent megtehet, amit csak akar, az Isten mindenható. A mindenhatóság annyira fontos arcvonása mennyei Atyánknak, hogy Isten tulajdonságai közül az Apostoli hitvallás csak ezt az egyet emeli ki: „Hiszek

...a mindenható Atyában." Mózes erre taníttatta a zsidókat: „Olyan az Úr, mint a hősi harcos. Mindenható az Ő neve." (II Móz. 15, 3.) Izaiás prófétánál maga az Úr hirdeti: „Hátározatom teljesül, akaratom mindenben megvalósul." (Iz. 46, 10.) Az Újszövetség szinte ezzel kezdődik ismét, hogy az angyal lelkére köti a Boldogságos Szűznek: „Istennél semmi sem lehetetlen." (Lk. 1, 37.) Szent Péter ezért figyelmeztet bennünket: „Hajoljatok meg Isten hatalmas keze alatt." (I Pét. 5, 6.)

A magyar költők közül Berzsenyi és Madách nagyszerűen megéreztek az Isten mindenhatóságát. Berzsenyi azt írja: „Kinek tekintete ronthat, teremthet száz világot." Madách pedig: „Ki egy szavával hívta létre mindent és pillantásától függ ismét a vég." Nekünk is éreznünk kellene Isten mindenhatóságát. Eszter könyvében olvassuk, hogy Ahasverus királyhoz hívás nélkül senkinek sem volt szabad belépnie. Ha valaki hívás nélkül jelent meg a király előtt, halál fia lett, hacsak a király irgalma jeléül nem nyújtotta feléje jogarát. Milyen remegve ment be maga Eszter királyné is a király elé. De hogyan közelíthetünk a mindenható Istenhez, ha már egy földi uralkodó hatalma előtt így kellett

az embernek remegnie? Nem kell félnünk, hogy az Isten eltapos bennünket, mint egy férget, ha mindenható arca elé merünk járulni?

Annál is inkább, mert egyedül az Isten mindenható. „Isten egyedül hatalmas” (I Tim. 6, 15.) hirdeti Szent Pál. S vele szembeállítva bennünket, így ír: „Nem mintha elegendők volnánk valamit gondolni magunktól, mint önmagunktól, a mi elégséges voltunk Istentől van.” (II Kor. 3, 5.) Az Úr Jézus maga még világosabban mondja: „Nélkülem semmit sem tehettek.” (Jn. 15, 5.) Szent Ágoston fölhívja figyelmünket arra, hogy Jézus nem azt állítja: nélkülem keveset tehettek, hanem azt: *nélkülem semmit sem tehettek*. Erről sohasem volna szabad az embernek elfeledkeznie. A legnagyobb emberi gőg az, ha valaki azt hiszi, hogy Isten nélkül vagy egyenesen Istennel szemben tehet majd valamit. Lucifer gőgje ez: „Hol a tagadás lábát megveti, világodat meg fogja dönteni.” Ez a gőg csillant ki azoknak az embereknek elgondolásaiból és szavaiból, akik azt hitték, hogy Istentől függetlenül vagy egyenesen Istennel szemben tudják majd a népük sorsát újabb ezer évre biztosítani, akik az embereknek mintegy imául ajánlották, hogy mondják: így akarom. *A Mindenható*

akarata nélkül gyöngye kis akarat minden teremtményi akarat. Az Isten ezeket azzal szokta büntetni, hogy átengedi őket saját gondolataiknak. Hagyja, tegyék azt, amit akarnak, saját erejükből. Hatalmasnak vélt és az egész világon rettegett emberi erők összeomlását éltük meg napjainkban, úgyhogy erről fölösleges tovább beszélnünk. E helyett talán jobb lesz arról elmélkednünk, hogy milyen erősekké válunk az Isten közelében.

Sokan félnek az Istenhez közeledni, mert arra gondolnak, hogy az Isten mindenhatósága mindent elnyomó, minden emberi tevékenységet megszüntető erő. Pedig éppen fordítva van: az Isten semilyen hozzá közeledő teremtményi erőt el nem nyom, hanem sokkal inkább működésbe, tevékenységbe hoz. Paulai Szent Ferenc életében olvassuk, hogy mikor templomot épített és betegek is jöttek, hogy nézzék a templom építését, azokra is ráparancsolt, hogy tedd ezt, tedd azt, hozd a téglát, vidd a maltert. S parancsszavára a betegek meggyógyulva tették azt, amit a Szent kívánt tőlük. — Ez így van az Istenhez közeledőkkel. A szentek életéből érdemes megfigyelnünk, hogy gyöngye tehetséggel, törekenny egészséggel, anyagi eszközök nélkül mennyi mindenre képesek voltak. Az Isten

erősítette őket. Szent Pál útjairól mondja egyik életrajzírója: Szinte érthetetlen, hogyan volt képes mint gyaloglási teljesítményt megtenni útjait, nem is számítva, hogy közben meghódította Krisztusnak a világot és kenyerét is maga kereste. Saját élete a legszebb igazolása tanításának: „Mindenre képes vagyok abban, aki nekem erőt ad.” (Fil. 4, 13.)

Testvér, ma olyan erőtlén vagy, ma nem tudod, hogyan felelsz meg a követelményeknek, amelyek előtt állsz. Talán jó volna közelebb menni a mindenható Istenhez. Az a keresztény, aki erőtlénül néz az előtte álló föladatok elé, az még csak félkeresztény. A kereszténység nem ismer lehetetlent. Az elmúlt évek állandó kisebbségi érzete, ideggyöngesége, erőtlensége és fáradsága az idők elpogányosodásának legbiztosabb ismertető jele. Gondoljunk csak vissza az őskereszténységbe! Az első keresztények egy lejárt kultúra, kiélt világ romjain diadalittasan és Isten erejének tudatában építették az új világot. Testvér, mi is nagyon ismerjük a saját erőtlenségünket, de ez még önmagában kevés, ez még így nem alázatosság, ez csak gyöngeség és erőtlenség. Megvallani a mindenható Istent és a saját kicsinységünket; nem a mi

erőnkben, hanem az Ő erejében bízva nézni arra, ami előttünk van: ez a keresztény erőtudat és alázatosság egyszerre.

Ha annyi hitetek leend...

Az apostoli hitvallásban a mindenható *Atyában* hiszünk. A Prefációban, a szentmise főnséges magasztaló énekében, a mindenható *Atyát* magasztalja és dicsőíti a pap. Olyan nagyon vigasztaló számunkra, hogy a mi Atyánk az, aki mindenható. Éppen azért mindenhatósága minden körülmények között csak örömmre és bizalomra adhat okot és semmiképpen sem félelemre és remegésre. Szent Bernát mondja, hogy Isten mindenhatóvá teszi azokat, akik mindenhatóságára támaszkodnak. Ez nemcsak Szent Bernátnak, hanem ez magának az Úr Jézusnak a tanítása is. Jézus szerint annak számára, aki hittel kapcsolódik bele az Isten mindenhatóságába, megszűnik a lehetetlen. Nemcsak azt olvassuk az evangéliumban, hogy „Istennél semmi sem lehetetlen” (Lk. 1, 37.), hanem azt is: „Ha tudsz hinni, minden lehetséges a hívőnek.” (Mk. 9, 22.) S még nagy hitet sem követel az Úr: „Bizony mondom nektek, ha annyi hitetek leend, mint a mustármag és ezt mondjátok e hegynék, hogy

menj innét oda, elmegyen és semmi sem lesz nektek lehetetlen." (Mt. 17, 19.)

De talán azt kérdezed, Testvér, hogy szabad-e Jézusnak ezeket a kijelentéseit egészen szó szerint venni? — Csodatevő Szent Gergely püspök egészen szó szerint vette a szavakat és életrajzában olvashatjuk, hogy mindez szó szerint be is teljesedett. Egyszer templomot akart építeni, csak hogy a hely a hegy és a tenger között nagyon szűk volt. Ekkor az Úr Jézus szavára hivatkozva megparancsolta a hegynek, hogy menjen tovább — és a hegy elmozdult. Két testvér állandóan civódott a birtokukon lévő mocsár miatt. A szent püspök parancsára kiszáradt a mocsár. A Lykos-folyó sok bajt okozott áradása által az embereknek, a Szent leszúrta botját és megparancsolta a folyónak, hogy ne lépje azt át — s ettől fogva a folyó nem áradt ki többé.

Tehetünk-e mi is úgy, mint a szentek? Erre először azt felelem, hogy a mindenható Atya a szentek életében nem akkor tette a legnagyobbat, amikor általuk ilyen csodálatos dolgokat művelt, hanem sokkal inkább akkor, amikor hősies erényekre: gyöngéd ellenszerezetetre, a lelkek üdvének hősies munkálására, önfeláldozó jócselekedetekre, rendkívüli alázatosságra és jótékonyosságra, áldozatos

tisztaságra indította őket. Adjuk át magunkat ezekben a mindenható Atya akaratának, — s az ilyen életet élők azután nyugodtan mondhatják a hegynek: menj innét oda. Ezeknek már van annyi hitük, mint egy mustármag. A második feleletem is ugyanaz, mint az első: *vedd szó szerint az egész evangéliumot*. Azt, hogy „aki el akarja venni a köntösödet, engedd át a palástot is”... „aki megüti jobb orcádat, fordítsd oda neki a másikat is”... „akinek két köntöse van, ossza meg azzal, akinek nincsen; s kinek élelmiszerei vannak, hasonlóképen tegyen”... Azután azt is vedd szó szerint az evangéliumból: „Ha jobb szemed megbotráncoztat téged, vágd ki azt... ha jobb kezed megbotráncoztat téged, vágd le azt...” S vedd szó szerint az evangélium többi kijelentéseit, amikor a mindenható Atya akaratát hirdeti neked. *Akkor azután egészen nyugodtan mondhatod a hegynek, menj innét oda.* — Ugy-e, Testvér, érdemes volna ma ismét egészen az evangélium szerint élni, egészen kereszténynek lenni. A keresztény ember szemében az Isten nem „Istenke”, akivel rendelkezhetünk, hanem *a mindenható Atya*, aki gyermekeinek *rendelkezésére bocsátja* a saját *mindenhatóságát*. Legyünk újra keresztények

és akkor újra egészen a miénk lesz mennyei Atyánk mindenható ereje.

ISTEN VÉGTELENŰL BÖLCS

„Bölcsességének nincsen határa”

Ha Isten bölcsességét keressük a világban, úgy járunk, mint a tudományra szomjas ember, aki hatalmas könyvtárba kerül: minden könyv érdekli őt, mindegyikből kíván olvasni, de olyan sok fekszik előtte, hogy nem tudja, melyikhez nyúljon. — A csillagvilágban keressük Isten bölcsességét? Számoljuk az égitestek megszámlálhatatlan számát? Mérjük azoknak csodálatos útját vagy lemérhetetlen tömegét? Vagy kutassuk inkább a porszem legparányibb részének berendezését, amely éppen olyan csodálatos, mint a csillagok világa? Archimédesz csigasora segítségével csak egy hajót emelt föl, amelyet nem tudtak sem emberi, sem állati erővel megmozdítani és királya megparancsolta róla, hogy amit ő mond vagy tesz, azt az országban mindenki bölcsnek hirdesse! Ugyan mi egy hajó fölemelése a csillagvilágok fönntartásához képest?

Ahol a világon járunk, mindenütt Isten bölcsességét magasztalhatjuk: „Uram, mi Urunk széles e világon minő csodálatos a Te neved.”

(Zsolt. 8, 2.) Elég a lepkeszárnyra nézni. Annak alkotása olyan bölcseségre vall, hogy egy lepkeszárny önmagában elég Isten létezésének bizonyítására. Egyetlen búzakalász, pedig ugyancsak nem ritka alkotás, remekebb építmény, mint az Eiffel-torony vagy a legmodernebb amerikai felhőkarcoló! A madarak csőre nagyszerűbb, bölcsőbb alkotás az emberek minden eszközénél. Hát még az élet! Milyen bölcseségről beszél az állatok és növények élete, a vándormadarak ösztöne?! Az emberi test és az emberi lélek?! A csillagászok, a természettudósok és az orvosok minden könyve egy-egy gazdag imakönyv, amely Isten bölcsességét magasztalja.

Aki a természetet csak felületesen járja, annak is folyton imádkoznia kellene: állandóan dicsőíteni Isten mérhetetlen bölcsességét. Hát még azoknak, akik elmerülnek a természet mélységeinek kutatásában! Aki egy rügyre néz és arra gondol, hogy abban benne van a pompázó virág, az édes gyümölcs, sőt egy új termőfa is, annak rögtön imádkoznia kellene. Mennyivel inkább azoknak, akik egész életüket a természet törvényeinek kutatására szánják! Aki a természet erői és törvényei mögött nem látja Isten bölcsességét, az még a mesterember nevére sem méltó, még ke-

vésbbé a tudóséra, akinek mindent mélyéről, okaiból kell ismernie. Azok pedig, akik a világban is csak bírálgatni tudnak, kifogásokat találnak, sok mindent bölcsebben szeretnének elintézni, mint az Isten, fáradt, ideg-beteg lelkek. Az egészséges lelkek Dániel énekével az ajkukon tekintenek a világra: „Áldjátok az Urat, az Úrnak művei mindnyájan, dicsérjétek és fölötte magasztaljátok őt mindörökké.” (Dán. 3. 57.)

Ennek a bölcseségnek láttára Szent Pál nemcsak önfeledten kiált föl: „Mekkora mélysége az Isten gazdagságának, bölcseségének és tudásának”, hanem hozzáteszi a kérdést is: „Ki ismerte meg az Úr gondolatát, vagy ki volt tanácsadója?” (Róm. 11, 33.) Ezt különösképen meg kell csodálnunk Isten bölcseségénél, hogy Ő egészen *magától* bölcs: nem volt senki sem, aki tanácsot adott volna neki. Nálunk embereknél sokszor éppen az a legbölcsebb, aki jól tudja megválasztani tanácsadóit. Itt a földön a leginkább eredetinek hirdetett elmék is mennyit tanultak másoktól, mennyit vesznek át mások tudásából, hány-szor szorulnak rá mások tanácsára. Mi emberek mennyit latolgatunk, mennyit kísérlete-zünk, mennyit próbálkozunk. Sokszor éppen a legbölcsebb emberek torpannak vissza a tett

előtt, mert elvesznek a kutatásban és a megfontolgatásban... Milyen fönséges ezekkel szemben az Isten bölcsesége és tudása: az első elgondolása határozott és tökéletes. Ő soha nem kutat, nem kísérletezik. Benne nincsen tépelődés és határozatlanság. *Milyen nagyszerűen rábízhatnánk életünk irányítását erre a végtelenül bölcs Istenre!*

Sorsom a Te kezében van

Isten bölcsességét a legtökéletesebbnek találjuk az emberi sors irányításában. Olvassuk végig egyszer Mózes történetét vagy az egyiptomi Józsefét. Ez a két legérdekesebb és legemberibb történet, amelyet valaha írtak a földön. Milyen nagyszabású ezekben az Isten bölcsességének irányítása. — Igaz, ezekben nagyszerűen bontakozik ki az Isten bölcsesége — vallják be könnyen az emberek. Sőt minden más ember életének az irányításával is megelégszenek. Csak ha a saját kis életükről van szó, hát a saját életét legtöbb ember „bölcsebben” tudná irányítani a végtelenül bölcs Istennél. Bármilyen furcsa legyen is ez a kijelentés, mégis *ez a legelterjedtebb téves valóslási felfogások egyike*. Az emberek mindenütt megbíznak a szakemberekben: orvosban, ügyvédben, a mesteremberekben. Azoknak a böl-

csesége elég ahhoz, hogy életüket, vagyonukat reájuk merjék bízni és elhatározásaikat azok bölcsesége szerint irányítsák. De ha egyszer az Úristenre kell valamit bízni, akkor megkezdődik az emberi kicsiséget legjobban jellemző kislelkűség és félelem, nyugtalanság és ezer aggodás. Ha valaki itt a modern ember vallásosságát figyeli, szomorúan kell megállapítania, hogy az emberek úgy gondolkodnak és beszélnek saját életük irányítása körül, mintha *egyáltalában nem hinnék*, hogy sorsukat is a végtelenül bölcs Isten irányítja.

Főképen természetesen akkor mutatkozik ez a hitetlenség, amikor az életben mutató viharokról van szó. A ma embere olyan gyöngé lett, hogy teljesen képtelennek érzi magát a legkisebb vihar elviselésére. A legkisebb szelet is szeretné kihagyni az életéből. Ma mindenre narkózis és fájdalomcsillapító kell. Pedig a legtöbb ember hallotta gyermekkorában a mesét arról a gazdáról, aki jobban szerette volna beosztani az időjárást, mint a jó Isten. Ezért az Úrtól hatalmat kapott, hogy ő irányíthassa földje fölött az időjárást. Ki is hagyta a mi gazdánk a szelet; az esőt meg a napos időt szépen beosztotta, amint éppen kellett. Nevetett a szomszédon, amikor annak

vetését törte-zúzta a vihar. De csak az aratásig nevezhetett, mert akkor észre kellett vennie, hogy nála a hatalmas száron a szépek ígérkező fejek mind üresek, mert a szél híján nem porzódtak be, amíg a szomszéd gyöngye szalmájú gabonája nagyszerű termést hozott.

Az Úristen nem hagyhatja ki életünkből a szelet, a vihart, mert életünk ettől lesz termékeny. *Életünk legtermékenyebb percei azok, amelyekben küzdünk, szenvedünk.* Az Úristen kimondhatatlanul bölcs, amikor ezeket életünkre küldi. Bölcseségével arányos tapintatossága, amellyel ezeket adja. Ő soha nem csap bele ököllel életünkbe, hanem mindig úgy nyúl hozzánk, hogy az lehetőleg minél kevésbé fájjon. Kezének fogása mindig finom és gyöngéd. Nem szeret törni és zúzni. Természetes, hogy ha az ember ellenkezik az Úristen kezének minden fogására, akkor ezzel fájdalmat okozhat magának, amelytől könnyen megkímélhetné magát, ha odasimulna az életét irányító gyöngéd isteni kézhez. Aki komolyan hisz Isten bölcsességében, az mindig imádással és köszönettel fogad mindent a végtelenül bölcs Isten kezéből.

Isten végtelen bölcsességében egész életünket egyszerre látja és úgy oszt be mindent,

amint annak örök üdvösségére hasznos. Az ember gondolkodásmódját ezzel szemben a darabosság és a részletek látása jellemzi. Mi mindig csak egy pillanatot, egy kis eseményt látunk életünkben, amelyről rendszeren azt sem tudjuk, hogy mi az értelme az egész életünk számára, s még kevésbé sejtjük, hogy mi az értéke az örök életünkre. Ha a középkori román és gót templomok szobrait önmagukban nézem, sokszor egészen alaktalan, torz alkotásoknak tűnnek föl. De ha ott látom őket a kapu ívének hajlatában, ahová a művész elgondolása állította, csodálatosan nagyszerűnek tűnnek föl. Lásd, Testvér, a középkori ember jobban tudott úgy gondolkodni, hogy az egész életet, hozzáértve még az örök életet is egyszerre lássa. Ebben a látásban azután jobban megtalálta a bajok, a szenvedések és küzdelmek helyét is. Ezek nem tűntek föl számára olyan torz dolgoknak, mint a rövidlátó modern ember szemében, aki sohasem akar az orránál tovább látni és nem hajlandó a küzdelmekben és a kínládásokban ezt a kérdést is latolgatni: *mit jelent ez a kis esemény az egész életem szempontjából.* Testvér, te állj meg imádó tisztelettel az Isten bölcsesége előtt, úgy, amint az éppen a te életed irányításában megnyilvánul. Isten bölcsességét

nagyszerűbbnek fogod találni életed irányításában, mint a csillagok világának mozgatásában, mint az állatok és növények csodálatos életének a vezetésében. Te is elmondhatod Isten bölcseségéről azt a dicséretet, amelyet Sába királynője mondott Salamonról: „Igaz a beszéd, melyet hallottam... a te dolgaidról és bölcseségedről; nem hittem, mikor nekem beszélték, míg el nem jöttem magam és saját szememmel nem láttam s meg nem győződtem, hogy felét sem mondták el nekem... Boldogok embereid és boldogok szolgálid, kik mindig előtted állnak s hallják bölcseségedet.” (III Kir. 10, 6.)

Az én gondolataim nem a ti gondolataitok...

Nem volt emberi élet, amely a modern ember szemüvegén nézve annyira értelmetlen volna, mint Jézus élete a földön. A mennyei Atya bölcsesége ezt így gondolta ki és rendezte el, hogy ennek szinte minden állomásáról áll: „Az én gondolataim nem a ti gondolataitok, az én utaim nem a ti utaitok.” (Iz. 55, 8.) Jézus életének bármelyik állomásánál álljunk is meg, azt kell mondanunk, hogy mi ezt másképpen csináltuk volna. Ki gondolt

volna az Isten Fia számára olyan születést, amint az a betlehemi istállóban történt? Ki osztotta volna be mindjárt a napkeleti bölcsek látogatása után az egyiptomi futást és a betlehemi gyermekgyilkolást? Ki merete volna azt kívánni, hogy az Isten egyszülött Fia harminc éven át ácsként dolgozzék Názáretben? S ezzel szemben alig három évet tanítson az, aki az egész emberiséget akarta megtanítani az igazságra? Azután, ha már nem maga akarta meghódítani a világot, akkor miért éppen tizenkét tanulatlan, egyszerű embert készít elő erre a célra? S miért tesz többet az egyetlen Pál által, mint a többiek által, akiket erre a célra gondosan előkészített? Végül is, ki mert volna olyan halált kigondolni Jézus számára és olyan megváltást az emberek részére, amint az éppen történt? — Mégis mindezek ellenére nincs semmi a földön, amiből annyi szabad, fönséges, művészi, csodálatos isteni bölcsesség ragyogna elő, mint Jézus életéből. Van-e költőibb téma Betlehemnél? Van-e emberibb a harminc názáreti évnél? Van-e nagyobb szabású három év, mint Jézus nyilvános tanítása? Van-e fönségesebb, mint Jézus szenvedése és halála? Van-e valami, ami ennél jobban meghódítaná az egész világon az emberi szíveket?

Mindezt azért mondtam el, Testvér, mert a keresztény ember életét rendesen egészen úgy irányítja az Isten, mint egyszülött szent Fiának földi útjait: olyan jóságos gondossággal, művészi szabadsággal, az ember számára fölérhetetlen bölcseséggel. Viszont nincs talán semmi a földön, ami ellen az emberek annyira tiltakoznának, mint a bölcs Atyának ilyen végzése ellen. S nincs semmi, ami az emberiiséget olyan szerencsétlenné tenné, mint amikor az Isten mérhetetlenül bölcs elgondolásai helyett a saját gondolataik után futnak és azok szerint szeretnék rendezni életüket és irányítani a történelmet. Százszorosan igaz Mécs László mondása: Az ember tragédiája ez, hogy *az agyában önmaga lakik!* Ezzel a veszedelemmel szemben imádkozzuk szívből a költővel:

Vedd vissza vésztelt szabadságomat,
S Te gondolkozzál bennem, Istenem!
legyek szabályos, mint kristályaid,
alkossak, gyűjtsek, mint méheid,
legyek szívárvány, melynek harmat-lelkén
a hit kristálylik, mint jég a vízben,
s delejtűs fecske-szívvvel Rád találjak!

A SZENT ŪR

Láttam az Urat

Izaiás próféta látomása: „Abban az esztendőben, amikor meghalt Oziás király, láttam az Urat; magas és kiemelkedő királyi széken ült, és ruházatának szegélye eltöltötte a templomot. Szeráfok lebegtek fölötte; mindegyiküknek hat-hat szárnya volt; kettővel befödtek arcukat, kettővel befödtek lábukat, és kettővel lebegtek, és kiáltották és mondták egymásnak: Szent, szent, szent az Ūr, a seregek Istene. Dicsőségével tele van az egész föld! És megrendültek a küszöbök alapjai a hangos kiáltástól, és a ház betelt füsttel. Ekkor én így szóltam: „Jaj nekem, végem van, mert tisztátalan ajkú ember vagyok, és tisztátalan ajkú nép között lakom, s a Királyt, a seregek Urát láttam szememmel!” Erre az egyik szeráf odarepült hozzám, kezében izzó kőszén volt, melyet csípővassal az oltárról hozott, és megérintette szájamat, és így szólt: ... eltűnt a te gonózságod és bocsánatot nyert bűnöd.” (Iz. 6, 1—6.)

Aki az Istenhez közeledik, akit az Isten bármire is kiválaszt, annak legalább egyszer életében *meg kellene sejtienie Isten szentsé-*

gét, tudnia kellene, hogy mit szeret és mit útal az Isten. Hacsak egy Miatyánk elimádkozására is közeledünk Feléje, megtisztult ajakkal és még inkább megtisztult szívvel kellene mennünk. Mennél nagyobb egy emberi küldetés és mennél mélyebb az ember imája, annál jobban kell előtte éreznie az Isten szentségét. Nem járhat helyesen az Isten küldetésében, aki nem tudja, mit szeret és mit útal. Az, aki őt küldi, és nem kedveskedhet az Isten előtt imával az, aki nem ismeri az Isten legszentebb tetszését. Prófétáknak és apostoloknak, látnokoknak és misztikus imádkozóknak érezniök kell azt, amit Izaiás az előbbi látomásban érzett, könyörögniök kell azért, hogy tisztítsa meg ajkukat az Isten. Minden keresztény embernek apostolnak és imádkozó szentnek kellene lennie egyszerre és éppen azért nem lehet elég gyakran és elég nagy tisztelettel imádkozva nézni mennyei Atyánk arcán a szentség fönséges vonását.

„... nincs Benne semmi sötétség”

Istenben nincsen bűn. A katekizmus szerint „Isten csak a jót szereti, a rosszat pedig útalja”. A Napban nincsenek foltok; az Istenben nem lehet bűn. Ahol fény van, ott nem lehet sötétség. Az Istenben nincsen alapja a

bűnnek. Az emberek vétkeznek tudatlanságból, feledékenységből, lustaságból, gyöngeségből, félelemből, rosszakaratból. Az Úristenben mindennek nem lehet helye. Isten mindentudó: nem lehet tudatlan, figyelmetlen vagy feledékeny. Mindenható: nem lehet gyöngé a jóra, Őt senki meg nem félemlítheti. A rosszakarat — a bűnnek ez a legigazibb gyökere az emberben — legkevésbé sem lehet meg az Istenben, mert az Isten nem fordíthatja akaratát szembe önmagával. A bűnnek éppen ez a lényege, hogy a vétkes szembehelyezkedik Isten legszentebb akaratával, föllázad ellene, szakít az Istennel. Viszont Isten nem fordulhat szembe akaratával, saját maga ellen nem lázadhat és nem szakíthat Önmagával.

Isten lényegével semmi sem áll úgy szemben, mint a bűn. Mikor Isten emberré lett, emberi gyarlóságunkból annyi mindent magára vett: szegénységet, szenvedést, megvetettséget, csak egyet nem vehetett magára, és ez a bűn. Ez teljesen összeférhetetlen a szentségével. Az Isten-ember éhezett, szomjúhozott, elfáradt, de nem vétkezhetett. — Az Istent kereső ember számára fölmérhetetlenül sokat jelent, hogy az Istenben a bűnnek még csak árnyéka sem lehet. Az Isten nem csalhat, nem hazudhat, nem gyűlölheti a jóakaratot. Ő nem

kegyetlen, nem szeszélyes, nem türelmetlen. Milyen jó az Isten felé haladóknak, hogy Istennél sohasem kell ilyesmitől tartaniok. Feléje mindig nyugodtan, bátran mehetnek.

Viszont az Isten-keresés útján éppen ezért a legnagyobb rossznak a bűnt kell tartani: *a bűn elfordulás az Istentől.* A vétkezés éppen az ellenkezője, a fordítottja az Isten-keresésnek. A bűnös éppen azt keresi, ami nem Isten. Ha újra Istenhez szeretnénk fordulni, akkor az első tennivaló, hogy fordítsunk hátat a bűnnek, hogy a bűnt tartsuk a legnagyobb rossznak. Pedig valljuk be őszintén: *mennyi mindentől jobban félünk, mint a bűntől.* A legtöbb ember sokkal rosszabbnak tartja saját személyének megsértését az Isten megsértésénél. Az igazán Istent kereső részére azonban a bűnnek kell a legnagyobb rossznak lennie. Jobban kell attól félnie, mint a szenvedéstől, a kifosztottságtól vagy a meggyalázottságtól. A bűn rosszabb, mint az éhség, a háború vagy a nyomor.

Az Űristen keresésének első föltétele: *elhagyni mindent, ami eltávolít Istentől.* Ez az igazi bűnbánat: megváltoztatni a belső érzületünket. Joel prófétánál így kívánja az Űr: „Térjetek hozzám teljes szívetekből, böjttel, sírással és jajgatással. Szaggassátok meg szí-

veteket, nem pedig ruháitokat, és térjetek az Úrhoz, a ti Istenetekhez." (Joel 2, 12.) — Olyan szívemarkolóan hangzik ugyanez a fölhívás a Jeremiás-síralmak végén: Jeruzsálem, Jeruzsálem, térj meg a te Uradhoz, Istenedhez. — Lásd, Testvér, az Isten tőled is ilyen megterést kíván. A vallás *nem* bizonyos szent szokások gyakorlása, *nem* pusztán parancsok megtartása, hanem az *Istennek életed közép-pontjába állítása*. Meg kell tépni szívedben mindazt, ami még a rosszhoz, a bűnhöz fűz, ha kell, újra sírással és jajgatással kell az Úrhoz térned. Izaiásnak az ajkát égette az angyal a tüzes szénnel, nálad talán sokkal inkább a szívedhez kellene a parázsló szent érintenie, hogy kiégjen belőle mindaz, ami a teremtményekhez s nem Istenhez fűz.

Szent, szent, szent az Úr...

A frigyszekrény a filiszteusok birtokába került. Azok beállították Dágon istenük templomába, Dágon szobra mellé. Másnap reggelre Dágon szobra ott feküdt arccal a földön az Úr ládája előtt. Erre helyére állították a bálványt, de a következő reggelen ismét az Úr ládája előtt találták; most már a feje és két kezefeje levágva a küszöbön hevert. Nem merték tovább maguknál tartani a frigyszekrényt, hanem

hosszabb kerülő után Betsámesbe vitték. A betsámesi emberek egyrésze tiszteletlenül tekintette meg az Úr lábáját, amire az Úr hetven embert vert meg a népből és ötvenezret a tömegből. A gyászbaborult nép erre így kiáltott föl: Ki állhat meg az Úr, e szent Isten előtt? — Milyen megrettentő Oza esete, akit az Úr halállal sújt, mert tiszteletlenül meri megérinteni a szövetség szekrényét!

Az Isten szentsége bizony nagyon hátborzongató nekünk, testből és vérből való emberek számára. Sőt még az angyalokban is talál kivetni valót az Úr. A szeráfok úgy lebegnek az Úr előtt, hogy két szárnyukkal eltakarják az arcukat, mert nem mernek tiszteletből a szent Isten arcába nézni. Ugyancsak hátborzongató az is, ahogy az Úr Jézus beszél az Isten szentségéről. Az Úr szentségét nem lehet kielégíteni azzal, hogy a kaporból meg a mentából tizedet adunk és közben elhanyagoljuk a lélekben és igazságban való szolgálatot. Jézus olyan szentséget hirdet és követel, amelyet már a gonosz gondolat is sért, a gonosz szó kimondói pedig egyenesen a gehenna tűzére méltók. Ha szemünk, kezünk vagy lábunk botránkoztat meg, vagyis elvisz a szent Isten szolgálatától és a bűnnek zsoldjába állít, akkor nincs más hátra, mint hogy kivájjuk a

szemünket, levágjuk a kezünket vagy a lábunkat. Ezért van szükség a pokol és a tisztítóhely tüzére, mert különben a szent Isten nem kap a bűnös teremtmény részéről méltó elégtételt, vagy eléggé meg nem tisztul. S a földi szenvedés tüzének is azt kell szolgálnia, hogy tisztára égessen bennünket a végtelenül szent Isten számára.

A meg nem tisztult ember számára az Isten szentsége mindig ezt jelenti: „Ne közelíts, mert a hely, amelyen állasz, szent föld.” Ezért nem lehet az Úristennel kapcsolatban soha a legkisebb helye a kedélyeskedésnek. A Szent Péter-tréfák és a mennyországról szóló adomák mérhetetlen rombolást jelentenek a vallás egyedülállóan szent ügyével szemben! Az evangéliumok, amelyek annyiszor beszélnek a vidámságról, és amelyek boldognak hirdetik a követőjüket, soha a legkisebb kedélyességnek sem adnak helyt. A kedélyesség a valósi tiszteletnek megölője.

Legyetek szentek, mert én szent vagyok

Ki állhat meg a végtelenül szent Isten színe előtt? Erre a választ így adja meg az Úr: „Én, az Úr vagyok a ti Istenetek: szentek legyetek, mert én szent vagyok.” (III Móz. 11, 44.) Az Újszövetségben pedig az Úr Jézus

ezt mondja: „Legyetek tökéletesek, amint a ti mennyei Atyátok tökéletes.” (Mt. 5, 48.) Az Úr Jézus ennél a parancsnál szinte kevésnek tartja a saját tökéletességét, ezért a mennyei Atya tökéletességét állítja szemünk elé. Aki tehát az Istenhez akar eljutni, annak szentnek kell lennie. „A Szent szerint, ki titeket meghívott, magatok is mindenben szentek legyetek.” (I Pét. 1, 15.) Az Isten nem néz származást, nem törődik címmel vagy ranggal, még a tudásra sem tekint azoknál, akik Őt keresik. De ez a föltétel elengedhetetlen: szentek legyetek. *A szentség az Isten nemessége, a szentek élete az Úr gótai almanachja.*

Akiknek lelkén nem található meg az Isten nemességének ez a családi vonása, azok számára ez a szó, hogy Isten, mindig annyit kell hogy jelentsen: ne közelíts! *Még az Isten igazi megismerése sem lehetséges szent élet nélkül:* valaki megtanulhatja a hittudományt, mint a számtant, tudhat belőle minden nehéz gondolatmenetet, de hogy ki az Isten, ezt addig nem fogja tudni, amíg rá nem lép a szentség útjára. Szent János apostol mondja azokról, akik az Isten látásának reménységében vannak, hogy megszentelik magukat. amint Ő is szent. (I Jn. 3, 3.) Istenhez közel jutni csak a szentség útján lehet, hiszen a szentség nem

jelent mást, mint Isten-közelséget. „Ti pedig választott nemzetség, királyi papság, szent nemzet, szerzett nép vagytok” — hirdeti Szent Péter. (I Pét. 2, 9.) Szent Pál szerint pedig arra választott ki minket az Isten a világ teremtmése előtt, hogy szentek és szeplőtelenek legyünk (Ef. 1, 4.) és az Egyházat is olyan dicsővé akarja tenni magának az Úr, hogy ne legyen rajta sem folt, sem ránc, sem más efféle, hanem legyen szent és szeplőtelen. (Ef. 5, 27.)

A szentség az Isten mágnessége. Amelyik lélekben ez nem található, azt egyre erősebben taszítja el magától az Isten. Amelyik lélekben pedig megvan, azt egyre erősebben vonzza. Aki nem érzi magában egyre jobban és egyre erősebben az Isten vonzását, az még nem sejtette meg, hogy ki az Isten. Aki egyszer megérezte lelkében az Istennek ezt a titokzatos vonzását, az minden ösztönnél erősebb szenvedéllyel törekszik Feléje. A vándor-madár ősszel, amikor megjelenik nála a vándorlási ösztön, ha kalitkába zárják, még akkor is, ha meleg szobában tartják, képes magát véresre verni a kalitka falában, de mennie kell, mert a belső titokzatos erő ellenállhatatlanul hajtja. Ilyen legyen bennünk a szentségnek Isten felé hajtó ereje: ha valami

akadályozná az Isten felé szárnyaló lelkünket, inkább tegyük magunkat tönkre, de győzzük le az akadályt. Ápoljuk magunkban ezt a kielégíthetetlen, ellenállhatatlan vágyat az Isten felé. Ez földi és örök életünk legdrágább kincse.

ISTEN AZ IGAZSÁG

A nagy világszínház

Calderonnak, a középkori nagy spanyol drámaírónak csodálatos szépségű alkotása: A nagy világszínház. Az Úristent megszemélyesítő Mester a világ teremtésénél minden embernek kiosztja a szerepét: az egyik királyi koronát, a másik koldusbotot kap. Az egyik a gazdag, a másik a paraszt, egyik kapja a bölcseséget, a másik a szépséget. Azután elküldi őket a földre és ott lejátsszák szerepüket. Játék közben megjelenik a halál és egymásután szólítja őket a Mester elé. Itt vissza kell adniok hatalmuk vagy nyomorúságuk jelvényét. A Mester egyiktől sem kérdezi, hogy milyen szerepet játszott, hanem csak azt, hogyan játszotta szerepét. Az Isten igazságosságának fönséges képe ez. Nála nincsen személyválogatás: a „jókat megjutalmazza, a rosszakat pedig megbünteti, amint

megérdemlik; Isten végtelenül igazságos". Az Istentől kapott talentumokról mindenkinek el kell számolnia. A leszámolásnál nem kérdi az Úr azt, hogy hány talentumot kapott, hanem csak azt, hogy miképen gyümölcsöztette.

Szent Pál apostol az Isten-keresés útján kimondhatatlanul fontosnak tartja az Isten igazságosságát: „Az Istenhez járulónak hinnie kell, hogy Ő van és az Őt keresőknek *megjutalmazója*.” (Zsid. 11, 6.) Loyolai Szent Ignác lelkigyakorlataiban — amelyek a történelem folyamán megszámlálhatatlan sok lelket térítettek az Úristenhez — a lelki élet számára igyekszik alaposan kiaknázni az Isten igazságosságát: a mennyországot és a poklot élénk színekkel állítja a lelkigyakorlatozó elé. Ezzel szemben a nagynak hirdetett német bölcslő, Kant kifogásolta a kereszténységben a jutalom és a büntetés gondolatát. Kant lelki szeme előtt soha nem jelent meg igazán az igazságos Istennek a képe. Szerinte a jót önmagáért kell tenni, mert ha valaki jutalomért teszi a jót, az már nem igazi jócselekedet.

Melyik irányzatnak van igaza? Melyik irányzat nevelte az embereket a jóra? Amelyik prédikálta a poklot és a mennyországot, vagy pedig amelyik azt hirdeti, hogy a jót önmagáért tegyük? Magától Szent Páltól in-

dulhatunk el, akinek lelki szeme előtt olyan élenken állt az igazságos Bíró képe, akitől az igazság koszorúját várta és mehetünk egészen a mi nagy Prohászkankig, aki naplójában följegyzi, hogy sokat akar a pokolra gondolni kísértések esetén. Ezekről és mindazokról, akik tanításuk nyomán szemük előtt tartották az igazságosan jutalmazó és büntető Istent, tudjuk, hogy mi jót tettek. Csak Kant mutassa be követőit! Mennyi jót tettek azok, akik a jutalom reménye vagy a büntetés féltelme nélkül tették a jót? Hol vannak a szentek azok közül, akik ezt a tanítást követték? Sokkal inkább azt kell mondanunk, hogy ilyen és hasonló tanításoknak köszönheti a modern ember, hogy elfelejtve az igazságos Istennek a képét, többé nem tudja magát visszatartani a rossztól és erőtlennek érzi magát arra, hogy a jót megtegye.

Minden vallási élet és ezzel együtt minden igazi jócselekedet rúgójának kell maradnia annak, amit a legbővebb tapasztalattal rendelkező, világot hódító Szent Pál apostol mond: „Az Istenhez járulónak hinnie kell, hogy... az Őt keresőknek megjutalmazója.” Ugyanezt hirdeti Szent Péter is: „Ha Atyának hívjátok azt, aki személyválogatás nélkül ítél kinek-

kinek cselekedetei szerint, járjatok *félelemmel* zarándokságtok idején." (I Pét. 1, 17.)

A jutalmazó Atya

Vannak, akik azért nem szeretnek az igazságos Istenre nézni, mert az igazságosságban az Isten arcának komor vonását látják. Szent Péter mindenesetre nem így gondolkodott: „Ha *Atyának* hívjátok azt, aki személyválogatás nélkül ítél...” Ő nagyon jól ismerte a kegyetlen emberi igazságtalanságot és azért az igazságos Istenben *Atyát* látott. De hát kérдем: Komor az édesanya arca, amikor gyümölcscsel, cukorral, süteménnyel csalogatja a jóra és édesgeti magához kicsi gyermekét? Komor az édesapa akkor, amikor jutalmat ígér gyermekének a szép bizonyítványért? Hogyan lenne akkor komor a mi jó mennyei Atyánk, amikor önmagát ígéri nekünk jutalomként? Nemcsak hogy nem teszi komorrá a kereszténységet az igazságos Isten képe, hanem sokkal inkább a szidalmazások és üldözések közepette ez tesz bennünket boldoggá, hogy *jutalmunk bőséges lesz* az égben. Igazán nincsen szigorú arca mennyei Atyánk, amikor a szívesen adott pohár vízért is örök mennyei jutalmat ígér.

Ám a földi élet keretei nagyon szűkek

ahhoz, hogy Isten végtelen igazságossága itt kibontakozhassék. Mennyei Atyánk olyan bőkezű, hogy a pohár vízért és az egyetlen jó szóért is örök jutalmat ad. Az elmúlt nehéz napokban nagyon sokan kicsinyesen gondolkodtak az Isten igazságosságáról és nagyon szűkmarkú jutalmazónak képzeltek el Őt. Annyiszor elhangzott a panasz: milyen buzgón szolgáltam az Istent és mégis engem és családomat milyen kimondhatatlanul nagy szenvedések érték... s ezzel szemben azoknak, akik mindig hitetlenek és becstelenek voltak, még ma is jó dolguk van. Nagyon kicsinynek képzelik az Isten igazságosságát és nagyon fukarnak jutalmazó kezét azok, akik azt hiszik, hogy *itt a földön* jutalmaz és büntet az Isten.

Ezeknek érdemes egyszer elolvasni a hasonlatot, amelyet Pázmány Péter mondott: az ökröt, amelyet levágásra szánsz, jól tartod, hizlalod, hogy minél kövérebb legyen, viszont azt, amelyikkel dolgoztatni akarsz, nem kényezteted, hanem soványabb táplálékon tartod. — Az Úristen is így van: Ő meg akar fizetni minden jóért, amit csak tesznek az emberek; azoknak is, akik egyébként olyan rossz életet élnek, hogy a túlvilágon el fognak kárhozni. Mivel ezeknek örök jutalmat

nem adhat, itt a földön kénytelen fizetni a kevés jóért, amelyet mégiscsak tettek. A szentek féltek a földi jutalomtól, mert nagyon értéktelennek tartották az örök jutalomhoz mérten. Az Úr Jézus szomorúan beszél azokról, akik maguk előtt kürtöltetve adnak alamizsnát vagy akik az utcák szögletein állva imádkoznak, mert már megkapták jutalmukat. Ezekkel szemben azt akarja, titokban tegyék a jót, hogy majdan Atyánk, aki a rejtekben is lát, megfizessen nekünk.

Testvér, nagyon is mosolygó a jutalmazó Isten arca, amikor az örök életre *saját magát ígéri nekünk* jutalmul. Mi az életünk apró jócselekedeteivel, amelyeket teszünk, nemcsak azt a kis jót keressük, amely magában a jócselekedetben van, — ahogy ezt Kant vélte jónak — hanem magát az Istent. S az Űristen olyan bőkezű, hogy azoknak, akik Őt jócselekedetekkel, áldozatokkal és önmegtagadásokkal is keresik, oda fogja Magát adni egy végtelenül boldog örökkévalóságra. Ugye milyen mosolygó a jutalmazó Isten arca, amikor örök jutalomként magát ígéri nekünk?!

Nagy Király, klt retteg minden

Celanoi Tamás, Asszisi Szent Ferenc kortársa, így tekint föl az igazságos Isten ar-

cára: Rex tremendae maiestatis. Az Ő szemében Isten a nagy Király, kit retteg minden. Elég Isten ítéleteire nézni, amelyeket a történelem folyamán hozott és bizony rögtön meglátjuk e szigorú vonást az arcán. A vízözön, Szodoma és Gomorra elpusztítása, a Kain homlokára ütött bélyeg rettenetes prédikációk Isten igazságosságáról. József testvéreinek súlyos megaláztatásai Egyiptomban, a vezetőség és Isten szent akarata ellen lázadó zsidó nép kemény büntetése a negyven évig tartó pusztai vándorlásban — szépen szemléltetik a Bölcsesség könyvének mondását: „Kiki azzal bűnhődik, ami által vétkezett.” (Bölcs. 11, 17.) A földi életben is bőségesen tapasztalható az erkölcsi törvények pontos szigorúsága: sokszor látjuk, hogy nincs semmi, ami olyan kérlelhetetlen pontossággal megbosszulná magát, mint a legapróbb kihágások Isten parancsai ellen. *Apró pontatlanság, egészen kicsinek látszó hazugságok és hiúság* szinte számtani pontossággal bosszúják meg magukat.

Viszont mégis azt kell mondanunk, hogy az Isten büntető igazságossága sem tud a maga egészében itt a földön kibontakozni. Néha éppen a legszörnyűbb gaztettek nem veszik el büntetésüket, mert Isten igazságossága ke-

vésnek tartja számukra a földi büntetést. Nem itt a földön rettenetes a büntető Isten szigora, hanem elsősorban a túlvilágra áll Szent Pál mondása: „Rettenetes dolog az élő Isten kezébe esni.” (Zsid. 10, 31.) A földi életben együtt van a búza a konkollyal, de a túlvilágon kérlelhetetlenül külön választják és vetik a konkolyt az örök tűzre. Itt még az Egyház hálójában is együtt lehetnek a jó halak a rosszakkal, de csak az ítéletig. Az ítéletre jövő isteni Vőlegény várta magára, de az ítéleten megkapják a balga szűzek Tőle a kijelentést: „Bizony mondom nektek, nem ismerlek titeket.” (Mt. 25, 12.) A földi életre Ő hű és igazságos, hogy megbocsássa bűneinket és megtisztítson minden gonosztól, viszont arra, aki ennek ellenére is menyegzős ruha nélkül lép át a túlvilágra, az ítélet vár: vessétek a külső sötétségre; ott leszen sírás és fogak csikorgatása.

Amint a jó Isten az Őt keresőknek megadja a túlvilágon, hogy Őt megtalálják és bírják, ugyanúgy azoknak, akik Róla tudni nem akarnak, a kárhozatban megadja azt, hogy nélküle élhessenek. Az Úristen igazságosságának csodálatosan nagyszabású vonása ez: mindenkinek azt adja meg, amit itt a földön

keresett. Ezért, Testvér, jó erről sokat elmélkedned:

Én szegény ott mit beszéljek,
milyen pártfogókat kérjek,
hol még a szentek is félnek?

Az elmúlt évtizedek hazug kiméletessége abban akart nyilvánulni, hogy az Isten bűntető igazságosságáról szinte nem mertek beszélni. Félték attól, hogy valakinek is fájdalmat okozzanak ezzel. Te azonban annál gyakrabban vedd fontolóra az Úr szavait, amelyeket Jeremiásnál olvashatsz: „Azzal dicsekedjék a dicsekvő, hogy engem ismer és tudja, hogy én vagyok az Úr, ki irgalmasságot, ítéletet és igazságot teszek.” (Jer. 9, 24.) Az elmúlt években olyan kevesen dicsekedhettek azzal, hogy az igazságos Istent ismerték, de te, Testvér, tartsd mindig nagyon szem előtt, hogy Ő az, aki ítéletet és igazságot tesz.

A KÖNYÖRÜLŐ ISTEN

Az Irgalmasság Atyja

Miután Szent Ágotát szörnyűségesen megkínózták a hóhérok, ő börtönébe érve kitárja Isten felé karját és így imádkozik: Uram, aki

megengedted, hogy a hóhérok gyötrelmeit le-
győzzem, engedd meg, hogy irgalmasságod-
hoz eljuthassak. — A léleknek, amelyet talán
néha meggyötör Isten igazságosságának ke-
mény gondolata, jól esik tárt karokkal sietni
Isten irgalmas arcának szemléletére. Vagy
helyesebben: az *irgalmasság* olyan *tulajdon-
sága* Istennek, amelynél *nem nekünk kell ke-
resnünk* Őt, hanem *sokkal inkább Ő jön
felénk*, és Ő mutatja magát nekünk.

Abrahám nem ismerte még Isten irgalmát,
amikor Szodoma és Gomorra elpusztítása előtt
alkudozik az Úrral: Hát elpusztítasz igazat,
gonoszat egyaránt? Majd könyörög az Úrhoz,
hogy ha 50, 45, 30, 20 vagy 10 igaz ember
van a városban, ne pusztítsa el. De a város-
ban tíz igaz sem volt. Viszont éppen abban
nyilvánult az Úr nagy irgalma, hogy az egyet-
len igaz embernek, Lótnak és családjának is
megkegyelmezett, s kimentette őket a pusztulá-
sra ítélt városból. Mi emberek annyira
irgalmatlanok vagyunk egymáshoz, hogy ma-
gunktól sohasem fedeztük volna föl Isten ar-
cának ezt a csodálatos, számunkra balzsamo-
san vigasztaló vonását. Ezt magának Istennek
kellett mondania Jeremiásnál: „Könyörület-
ségemben magamhoz vontalak téged.” (Jer.
31, 3.)

Pedig az embernek Isten egy tulajdonságára sincs olyan nagy szüksége, mint mérhetetlen irgalmára. Az emberi sors ugyanis nagyon tragikus sors. Minden emberről áll az, amit Szent Pál saját magáról mond: „Nem cselekszem a jót, amelyet akarok, hanem a rosszat, amelyet gyűlölök, azt teszem.” (Róm. 7, 15.) Aki csak kissé belát az emberi szívekbe és látja a sok jó elhatározást, a sok szent fogadkozást, a sok becsületes jószándékot és azután látja, hogy mindebből milyen kevés valósul, az megérti Szent Pálnak előbbi mondását. Viszont mindennek ellenére azt kell mondanunk, hogy magunktól sohasem jöttünk volna rá erre. Ezt az Istennek kellett elmondania magáról. Sőt még egy lépéssel tovább mehetünk: az Istennek kellett a földre szállnia és úgy elmagyaráznia, mert mi magunktól szinte káromlásnak tartottuk volna azt, ahogyan az emberré lett Isten magyarázza nekünk az Isten irgalmát. Hallgassuk kissé ezeket a magyarázatokat, ezeknél szebb történeteket nem mondtak nekünk.

A tékozló fiú Atyja

Egy embernek két fia volt. A kisebbik így szólt atyjához: Add ki nekem örökségemet. Azután messze országba költözék és ott el-

tékozlá vagyonát léha étellel. Miután eltékozlá vagyonát, nagy éhség lőn azon a földön és ő szűkölködni kezdett és elszegődött egy polgárhoz, hogy őrizze a sertéseket. Szerette volna gyomrát megtölteni a sertések eledelével, de ebből sem adának neki. Akkor magába szállván mondá: Hány béres dúskál atyám házában kenyérben, fölkelek és atyámhoz megyek. Mikor még *messze volt, meglátá őt* atyja, megesett rajta a szíve és *hozzá futván*, nyakába borula és összecsókolá őt. Azután mondá a szolgáknak: Hamar vegyétek elő a legdrágább köntöst, húzzatok gyűrűt kezére és sarut lábaira, és hozzátok elő a hizlalt borjút, öljétek le, együnk és vigadjunk: mert az én fiam megholt vala és föltámadt, elveszett vala és megtaláltatott. — S zene, vigasság és tánc tölti be a házat. (Lk. 15.)

Úgy érezzük, hogy annál többet nem lehet mondani Isten irgalmasságáról, mint azt, hogy a tékozló fiú a bűnös ember, atyja pedig a mennyei Atya. Viszont ennél a képnél sem akkor, amikor a Szentírásban olvassuk, sem pedig akkor, amikor az életben számtalanszor megvalósul, — nem szabad olyan értelmetlenül állnunk, mint a tékozló fiú bátyja azt teszi. Nem szabad megbotránkoznunk a lakodalmi vigasságon. Nem szabad kérdőre von-

nunk az Atyát, vagy neki szemrehányást tennünk. Aki úgy lép az Isten elé, hogy: hány éve szolgálok Neked, és nekem még ezt sem adtál, azt sem engedted meg, és ezzel meg azzal a bűnössel, aki ilyen meg olyan volt, így vagy úgy bánsz, — az még nem sejtette meg, hogy mit tanít Istenről a kereszténység. Isten azoknak, akik egész életükön át hűen szolgálják, *azzal* mutatja irgalmát: „Fiam! *te mindig velem vagy, és mindenem a tiéd.*” A szép, tiszta élet állandóan nyugodt Isten-bírá-sában mutatja nekik irgalmas szívét: Te mindig *velem vagy, és mindenem a tiéd.* Ebben az életben rendesen nincsenek túláradó örö-mek, rendkívüli lelki vigasságok. Olyan ez az élet, mint a napsugár ragyogása a csöndes tó tükrén. Viszont éppen ezeknek kell meg-érteniök az isteni öröm túlcordulását az Atya szívében, amikor a tékozló fiúk is hazatér-nek.

Testvér, hogy mennyire vagy keresztény, ezt ebből ismerheted meg legkönnyebben: hogyan örülsz mennyei Atyáddal együtt a bűnösök megtérésekor. Mert tudnod kellene, hogy az Isten szemében a legnagyobb nyomor a bűn. A bűnös cselekedetei atyai szí-vének jobban fájnak, mint az ártatlanok gyöt-rődései, mint a szegények nélkülözése, az

éhezők éhsége, a nincstelenek nyomorgása. Isten legkevesbbé azt a nyomort tudja nézni, amelyben a szerencsétlen elvakult bűnös él. Akik a bűnös iránt még soha nem éreztek részvétet, akik mindjárt Isten villámaint szeretik emlegetni, — ó milyen kimondhatatlanul sokan voltak mostanában ilyenek! — azok soha nem éreztek magukban még semmit sem a tékozló fiú Atyjának túlárado öröméből. Azok félig még ma is pogányok. Isten nem akarja a bűnös halálát, hanem hogy megtérjen és éljen. Aki magát kereszténynek akarja vallani, annak így kell gondolkodnia a bűnösökről, annak együtt kell mindig éreznie a tékozló fiú Atyjával.

A Jópásztor

Szent Norbert még harmincöt éves korában is egészen világias életet élt. Éppen a mulatságba sietett, amelyet cimborái rendeztek tiszteletére. Egyszerre vihar tört ki, egy villám éppen lova előtt csapott le. Ő a földre zuhant és egy óráig maradt ott ájultan. Mikor magához tért, azt kérdezte: Istenem, mi történt? Uram, mit tegyek? Az Úr válaszolt: Kerüld a rosszat, tedd a jót és menekülj az én irgalmasságomhoz. — A háború villámaintól földre sujtott embernek olyan vigasztalóan

hangzik az Úr szava: menekülj az én irgalmasságomhoz. A tékozló fiú Atyjának jóságos arcvonásai úgy biztatgatnak, hogy merjünk ismét visszatérni Hozzá, az atyai házba.

Azt hinnénk, hogy ennél már többet nem lehet mondani az Isten irgalmasságának nagyságáról. De Jézus még többet is mondott. A Jópásztor példabeszéde már nemcsak arról beszél, miképpen várja vissza Isten a tékozló fiúkat az atyai házba, hanem azt mondja el, miképpen jár az irgalmasszívű Isten-ember a *bűnösök után*. Ő a Jópásztor, aki otthagyja a pusztában a kilencvenkilenc bárányt és addig jár az elveszett századik után, amíg meg nem találja. S amikor megtalálja, örömmel veszi a vállára, hazaviszi és örvendezik, mert megtalálta a bárányt, amely elveszett vala. A tévelygő bárányok után járni, sőt a tévelygő bárányokért az életet is föláldozni: „a jó pásztor életét adja juhaiért” — ez a legszebb kijelentés Isten szívének mérhetetlen irgalmáról. (Jn. 10.)

Ezzel a történettel Jézus arról beszél, hogy a keresztyénységben nem annyira nekünk kell keresnünk az Istent, hanem inkább egész valósi életünkben eleven valóságként kell tudnunk, hogy az *Isten aggódó szívvel keres minket*. Az Isten jár utánam, hogy el ne veszít-

sem a lelkem, hogy újra megtaláljam, ha elvesztettem volna. A keresztény tanításnak egyik legnagyobb kincse ez az igazság: *az Isten keresi a lelkeket*. Ilyesmíról egy vallás sem mert álmodni. S a keresztény életnek legboldogabb tudata, hogy ez a *tanítás* benne *édes valósággá lesz*: Isten jár valóban a lelkek után. Ez nemcsak a nagy bűnösökkel van így, azokkal, akik eltévedtek a hitetlenség útvesztőiben vagy elmerültek az erkölcstelenség posványos útjain, hanem így keresi az Isten napról-napra azokat is, akik talán soha nagy bűnt nem követtek el. *A keresztény lelki életnek soha nem szabad a kétségbeesett erőlködés benyomását keltenie...* Igaz ugyan, hogy rendesen alaposan kell dolgozniok azoknak, akik a tökéletesség útjait járják; fáradtan, izzadtan kell sokszor menniök azoknak, akik az Isten felé mennek, de soha nem reménytelenül, soha nem kétségbeesve.

A lelki életünkben sokkal többet kellene számolnunk Isten irgalmával, mint azt valójában tesszük. Sokan úgy imádkoznak, mint akik sohasem kapnak annyi kegyelmet, mint amennyi jószándékú törekvéseikhez szükséges, s nem veszik észre, hogy már ezeket a jószándékú elhatározásokat is az irgalmas Isten élesztgeti bennük; ezekkel a Jópásztor

jár utánuk, vagy már talán vállára is vette őket. A keresztény lelki életben sokkal több kellene a 22. zsoltár hangulatából:

„Az Úr énnekem pásztorom,
Nincs semmiben hiányom.
Kövér gyepen, ott ad helyet tanyáznom.
A megújulás vizére vezet,
És fölüdíti tikkadt lelkemet.”

(Zsolt. 22, 1 kk.)

Vedd észre, Testvér az életedből, hogy mennyit járt már utánad az irgalmas Isten. Néha villáma csap le előtted, máskor lágy keze simogat, de mind a kettővel csak egyet akar: térj irgalmasságához. Érdekes, hogy a háború alatt a lecsapódó villámokból annyian észrevették újra Isten irgalmasságát. Olyanok, akik a jólét békés napjaiban soha nem gondoltak az irgalmas Istennel, most, amikor annyi veszélyben megóvta őket, amikor annyi viszontagság után ismét visszavitte őket családjukhoz, most új kinyilatkoztatásként érzik, hogy milyen irgalmas hozzájuk az Isten.

A nagyobb irgalmasságot pedig akkor fogják majd tapasztalni, ha egyszer érzékük lesz a lelkükhöz is. Szavonarola kivégzése előtt azt imádkozza a börtönben: „Könyörülj rajtam, Isten, de ne a kis irgalmasságod szerint, mely-

lyel a testi büntetést elengeded, hanem a nagy irgalmad szerint, mellyel a bűnt megbocsátod." — Ó, Testvér, majd ha egyszer látni fogod, mennyire irgalmas volt hozzád és sok millió embertársadhoz az Isten, amikor testi fenytéket küldött azért, hogy a lelkeket, amelyek Tőle olyan távol jártak, újra magához édesgesse, akkor a lelkekben újra megszólal a 88. zsoltár nagy dicsérete: „Az Úr irgalmait örökre éneklek.” (Zsolt. 88, 1.)

Kiken nem segít az Isten irgalma?

Hát ilyenek is vannak? Sajnos, igen! Annak ellenére, hogy Isten irgalma végtelen. Először nem segíthet azokon az Isten irgalma, akik ellökik maguktól az irgalmas Isten segítő kezét: akik kétségbe esnek Isten irgalmán. Hiába adod oda a fuldoklónak a mentőövet, ha az nem akar abba kapaszkodni, nem tudsz segíteni rajta. A szenttéavatásnál az Egyház számtalan emberről hirdette ki tévedhetetlenül, hogy bírnák Isten barátságát, hogy a mennyországban vannak, ezzel szemben csak egyről, a kárhozat fiáról, Júdásról hirdeti az Egyház, hogy elkárhozott. Róla is *csak azért*, mert kétségbe vonva Isten irgalmát, fölakasztotta magát. Olyan szépen mondja Tóth Tihamér: hogyha Júdás eldobva magától ezt a

végzetes kötelet, odatérdel Szent Péter elé: Testvér, hallgasd meg a gyónásomat. Végtelenül nagyot vétkeztem: elárultam az Urat — Szent Péter csak egyet felelt volna: Testvérem, hiszen én sokkal nagyobb bűnös vagyok! Én háromszor tagadtam meg Őt. Bánd meg bűnödöt: feloldozlak az irgalmas Jézus nevében.

Másodszor azokon nem segíthet az Isten irgalma, akik abban vakmerően bízva vétkezésre akarják kihasználni. Akik bűnös életüket akarják káromló módon ráépíteni az Isten irgalmára. Baldinucci Boldog András, a híres jézustársasági misszionárius egy alkalommal nagy tömegnek prédikált a szabad ég alatt. Gyermekeim, — így szólt — akarjátok tudni, hogyan buknak a pokolba a lelkek, akik Isten irgalmában vakmerően bizakodnak? Így, mint a levelek erről a szilfáról. — Erre a levelek a tavasz közepette elkezdtek hullani. A nép remegve borult térdre: irgalom, irgalom! — Elég — kiáltotta erre a szónok. A levélhullás abbamaradt ugyan, de a szilfa ott állt majdnem teljesen kopaszon a pompájukban díszlő fák között. — Megható prédikáció ez arról, hogy Isten egyik tulajdonsága sem, — legkevésbé azonban az, amely az emberi szívnek oly nagyon balzsam-

mos — szolgáltathat alapot bárkinek is arra, hogy szabadon vétkezzék.

A harmadik és ma talán a leggyakoribb ok, amely gátolja Isten irgalmának teljes kifejlődését életünk fölött, az, hogy mi magunk *kimondhatatlanul irgalmatlanok vagyunk* felebarátainkhoz. A Miatyánkban úgy imádkozzuk: „Bocsásd meg a mi vétkeinket, miképen mi is megbocsátunk az ellenünk vétőknek.” Sok ember nem veszi észre, hogy ezekkel az Isten átkát hívja ki maga ellen: az Isten úgy bocsásson meg, amiként mi is megbocsátunk. Az emberi kisszerűséget és kicsinyességet talán sehol sem lehet az Isten nagyszerűségével úgy szembeállítani, mint az irgalmaság vonalán. Bennünket emberek *nem lehet jobban jellemezni*, mint a példabeszéddel, amelyet Jézus az *irgalmatlan szívű szolgáról* mondott el. A szolgáról, akinek elengedte a király tízezer talentum nagyságú (kb. békebeli 60 millió pengő) adósságát és ő rögtön utána szolgatársát fojtogatja a száz dénár tartozásért (80—90 pengő). Aki bűnösökkel foglalkozott, észrevette, hogy egy bűnöst sem olyan nehéz jobb belátásra bírni, mint a haragtartókat. Az emberek bármit könnyebben megtesznek, mint megbocsátanak.

Pedig semmivel sem lehet jobban biztosí-

tani számunkra Isten irgalmát, mint a megbocsátással. „Boldogak az irgalmasok, mert majd nekik is irgalmaznak.” (Mt. 5, 7.) Ennek a boldogságnak kimondhatatlanul nagy édesége van már itt a földön is, de még nagyobb a kilátása a túlvilágra. Egy szegény laikus szerzetestestvér mondta halálos ágyán: Én nem sok jót tettem életemben és mégis tudom, hogy az Úristen irgalmas lesz hozzám az ítéleten, mert földi életemben senkit sem ítélt meg.

Milyen jó azoknak, akik így nézhetnek az irgalmas Istennel való találkozás elé, de milyen rossz lesz azoknak, akik itt a földön kegyetlenül fojtogatták embertársaikat, és kérlelhetetlenül fölszámoltak velük szemben minden kis emberi tartozást.

Hogyan fogadjuk ezért az embertársainktól kapott sérelmeket? A kolostort, amelyben Szent Gertrud élt, ellenséges katonák szorongatták. Szent Gertrud az Úrhoz könyörgött oltalomért. Tőle ezt a választ kapta: „Ha megálázódtok hatalmas kezem alatt, s szívetekben elismeritek előttem, hogy hanyagságaitok miatt megérdemlitek a fenyítést, akkor atyai irgalmasságom az ellenség minden támadásával szemben sértetlenül megőriz benneteket. Ha azonban gőgötökben fölemelkedtek sa-

nyargatóitok ellen s a gonoszért gonoszat kívántok nekik, akkor igazságom jogos ítélettel megengedi, hogy erőt vegyenek rajtatok és többféle sértést kövessenek el ellenetek." Testvér, dönts el, hogy te inkább az isteni igazságra vagypedig az irgalomra kívánsz építeni.

A HOSSZANTÚRÓ

„...Türelmes és nagyirgalmú Isten vagy”

Jónás története az egyik legnagyobb szabású Kép a Szentírásból az Úristen nagylelkűségéről és a vele szembe állított emberi kicsinyességről. Jónást Ninivébe küldi az Úr prédikálni. Asszíria azonban, amelynek fővárosa Ninive, a zsidók politikai ellenfele. Jónás nem akar Ninivébe menni, hogy meg ne térjen a város és így ne könyörüljön rajta az Úr. Ezért Ninive helyett Tarzisba induló hajóra száll. Az Isten büntetésként nagy vihart küld a tengerre. Amikor a hajósok megtudják, hogy Jónás miatt van a vihar, a tengerbe dobják őt. A tengerben egy óriási hal eleveken nyeli el őt. Jónás, mikor gyötrődik benne a lélek, az Úrra gondol és buzgón imádkozik. Erre a harmadik napon kiveti őt a hal a szárazra. Most újra hallja az Úr parancsát: Menj

Ninivébe és hirdesd a szózatot, amelyet majd mondok neked. A Próféta most már nem tud ellenállni az Úr parancsának, Ninivébe megy és nagy hangon hirdeti: még negyven nap, és Ninive elpusztul. A város lakói megtérnek a kemény prédikációra. Jónás nagy haragra gerjed és könyörög az Úrhoz: Kérlek Uram, vajjon nem erre gondoltam-e akkor, amikor még otthon voltam? Ezért menekültem Tarzisba, mert tudtam, hogy kegyes és irgalmas Isten vagy, türelmes és nagyirgalmú. Így hát vedd el az életet tőlem. — Erre így szól az Úr: Azt hiszed-e, hogy jogos a te haragod?

Jónás nem mer az Úrnak felelni, hanem a várostól keletre telepszik le, hogy lássa, mi történik a várossal. Az Úr repkényt növesztett és az Jónás feje fölé kúszott, hogy beárnyékolja fejét, és megvédelmezze, mert elbágyadt. Éjtszaka azonban egy féreg elrágja a repkény gyökerét, az Úr még égető, forró szelet is rendelt oda, a Nap pedig rátűzött Jónás fejére. A Próféta újra haragra gerjed: Jobb nekem meghalnom, mint élnem. — Mondotta ekkor az Úr Jónásnak: Azt hiszed-e, hogy jogos a haragod a repkény miatt? A Próféta felel: Jogos a haragom mindhalálig. Erre az Úr kioktatja Jónást: Te bánkódsz a repkény miatt, pedig nem dolgoztál érte; egy

éjtszaka támadt, egy éjtszaka elpusztult; és én ne irgalmazzak Ninivének, a nagy városnak, melyben százhuszezer ember van, ki nem tud különbséget tenni jobb- és balkeze között és számos állat?

Örök emberi kép ez. A mi nagylelkűségünk és türelmünk a saját kis érdekkörünkre korlátozódik. Az Úristen türelmét és irgalmát is erre a szűk kis körre szeretnők korlátozni és futunk előre, zúgolódunk ellene, ha a jó Isten másoknak is irgalmasan mér, ha tud várni megtérésükre, ha türelmes hozzájuk. Nincs, ami a mai embert jobban jellemezné, mint a türelmetlenség. Nincs ideje semmire sem. Nem tud kivárni semmit sem. Kapkod, idegeskedik. Siet bosszút állni. Azonnal el akarja tiporni azt, aki másképen gondolkodik, mert attól tart, hogy a következő percben az kerekedik föléje és pusztítja el őt.

Ez a szellem nem a keresztény szellem és hogy szélteben-hosszában ez mozgatja most az embereket, onnan van, mert elfelejtették az emberek a végtelenül türelmes Isten képét.

Jézus szállás-csinálókat küld maga előtt a szamaritánusok egyik helységébe. A helység lakói nem fogadják őket be. Jakab és János erre Jézus elé állnak, mondván: „Uram! akarod-e, hogy mondjuk, szálljon le tűz az

égből és eméssze meg őket?" Jézus megfeddi őket: „Nem tudjátok, milyen szelleműek vagytok.” (Lk. 9, 54.) Az a szellem, amely úgy képzei Istent, hogy mindjárt tör, zúz, villámait küldi, mihelyt valami nincsen kedvére, nem Jézus szelleme, nem keresztény szellem. Isten időt ad Ninive lakóinak a megtérésre, de türelmes Jónással szemben is, aki fut tervei előtt, aki kérdőre meri Őt vonni, aki szembehelyezkedik Vele.

Az Úristennek mindenre van ideje, telik az örökkévalóságból. Neki semmi sem sietős, nem kell kapkodnia. Nem kell idegeskednie. Mérhetetlen erejét csodálatos önuralom is jellemzi. Ezzel szemben éppen a mai ember teljes tehetetlensége és az önfegyelem teljes hiánya nyilvánul meg az állandó türelmetlenségben. Az isteni *főnséges erő* és az *emberi elesett erőtlenség* állnak itt egymással szemben. Figyeld, Testvér, a természetben az Isten erejét! Hogyan olvasztja a mosolygó Nap a jeget! Hogyan vájja az esőcsepp a sziklát. Figyeld meg, micsoda erő van a lassan, nyugodtan mozgó folyamban! Miképen robbantja le magáról a jégpáncélt. Azután micsoda erőt képvisel a lassan, nyugodtan meginduló jég! Hogyan söpör el erőlködés, ideges sietség és

kapkodás nélkül mindent, ami csak az útjába kerül.

Az „Isten malmai” lassan, de biztosan örölnék nemcsak a természetben, de a történelemben is. A természetben nincs zakatolás, zúgás, kattogás, prüsszkölés, mint a mi gyárainkban. Milyen fönséges csendben haladnak az égitestek pályájukon! De a történelem járása még nyugodtabb. Az istenes irányzatoknak nem kell idegeskedniök, kapkodniök, lázasan szervezkedniök, törni, zúzni, pusztítani... Az Egyház életének haladása olyan csöndes és fönséges, mint a Nap fölemelkedése az égen, mint a tavasz érkezése a tél után, mint a gyümölcsök érése a nyárban... Felhőszakadások, viharok után igazán csak átmeneti események a természetben, de a történelemben is.

Ti időt szabtok az Úr irgalmának?

Betulia városát körülzárta az ellenség, elvágta őket a városon kívül lévő forrásoktól. A város vezetősége Oziással az élén úgy határozott, hogy *öt napig várnak irgalmasságot az Úrtól*. Ha azután öt nap elmúltával sem jön segítség, átadják a várost. Erre Judit megjelenik az előljárátság előtt és kérdőre vonja őket: „Ti időt szabtok az Úr irgalmasságának,

és önkényesen napot állapítottatok meg számára?" (Jud. 8, 13.) Nem. Az Úristen számára semmiben sem lehet határt szabni. Ha Istenhez közeledünk dadogó ajkakkal, mindig ilyen szavakat kell mondanunk: végtelen, határtalan, korlátlan. Ezek a szavak gyarló emberi mivoltunknak akkor esnek legjobban, amikor Isten irgalmáról, türelméről, jóságáról van szó. Ne legyünk kicsinyesek! Merjük itt is bátran mondani: Isten végtelenül, korlátlanul, határtalanul türelmes. A végeesség, a korlátotság, a kicsinyeskedés, a méricskélés itt is csak emberi vonás. Mikor Noé korában Isten látja, hogy nagy az emberek gonoszsága a földön, hogy szívük mindenkor gonoszra irányul, mélyen bánkodik szívében és megbánja, hogy embert alkotott a földön. Elhatározza, hogy eltörli az embert a föld színéről, de mégis vár, éspedig valóban isteni türelemmel, nem napokig, nem is hetekig, hanem százhusz évig.

Ezekielnél hirdeti: „Életemre mondom, én az Úristen, nem akarom én az istentelennek halálát, hanem azt, hogy az istentelen megterjen az útvjáról és éljen... Ha így szólok a gonoszhoz: halállal halsz meg, — és ő közben bánatot tart vétke fölött, egyetlen elkövetett vétkét sem fogom neki betudni.” (Ez. 33, 11.)

Isten igazságosságát káromlás volna úgy elgondolni, hogy az Isten szinte várja, hogy lecsaphasson. Isten nem olyan, mint a fegyelmezetlen szülő, aki idegesen várja, hogy büntethessen. Az Isten jó Atya, aki szeretettel várja a tékozló fiúkat, Jópásztor, aki nagy aggódó szeretettel megy az elveszett bárányok után — *sokáig türelemmel*. Atyai szívének mérhetetlenül fáj, hogy hiába ment eléjük, Jópásztor szívét vérzi, hogy hiába járt utánuk — rettenetes fájdalommal nyúl a büntető eszközök után. Neki jobban fáj minden csapás, mint annak, akire méri. S büntetni is csak azért büntet, hogy a bűnös megtérjen és éljen. Ő ugyanis nem akarja senkinek a vesztét, hanem azt akarja, hogy „ne vesszen el az egészen eltaszított sem”. (II Kir. 14, 14.)

Lásd, Testvér, így van az egészen eltaszítottal; de hogyan van akkor veled, aki már keresed őt, aki szép, fegyelmezett lelki életet akarsz már élni. Figyelmeztetni akarlak, hogy Istent egész erődből, *teljes* szívedből kell keresned, de *soha nem idegesen*, *soha nem türelmetlenül*. A lelki életnek első szívügyünknek kell lennie, de súlyos hiba van ott, ha oda is becsúszik az élet egyéb területén tapasztalható türelmetlenség, idegeskedés és kapkodás.

Ha Isten felé sietsz, ismerned kell fönséges nyugalmát, türelmét. Ha Vele napról-napra érintkezel imában, elmélkedésben, meg kell szoknod, hogy Ő vár, Ő nem ideges, nem sürget. *Minden imaélet, amelyben kapkodás, nyugtalanság van, nagyon hibás,* Istenhez, az ő fönséges türelméhez nem méltó. Még hibáiddal szemben se légy türelmetlen. Törve, zúzva, tépve, szaggatva nem lehet testet gyógyítani, még kevésbé lelket. Jaj a betegnek, ha idegeskedő orvos operálja! Ha jó lelki életet akarsz élni, nagyon akarsz haladni, légy nagyon türelmes. Nézd a Napot, milyen fönséges nyugalommal, türelemmel és milyen biztosan halad előre. A virágok nem sietnek nyílni, a gyümölcsök nem idegeskednek, hogy beérjenek. A Nap nem hajszoja őket, nyugodtan ontja rájuk sugarait és *illatozva nyílnak, édesen érnek.* Isten türelmes jósága így hozza virágzásba lelki életedet és így ad benne édes termést.

Nem veszed észre, hogy bűnbánatra vezérel?

Az Úr irgalmas lett Ninivéhez, de megható, milyen eredménye lett Jónás prédikációjának. Ninive királya fölkelte trónjáról, letette palástját, szőrruhába öltözött és hamuba ült.

Közhírré tétette, és megparancsolta Ninivében: Se ember, se állat ne egyék és ne legeljen, és vizet se igyék! Öltön szőrruhát ember és állat, és kiáltson nagy szóval az Úrhoz és térjen meg kiki gonosz útjáról és az istentelenségből, mely kezéhez tapad. (Jón. 3.) — Judit is bűnbánatra használta ki az Úr türelmét; miután figyelmeztette Betulia előljáróságát, hogy az Úr irgalmának nem szabad határt szabni, így folytatta: „Mivel azonban hosszantűrő az Isten, bánkódjunk és könnyhullatás közepette kérjünk tőle bocsánatot.” (Jud. 8, 14.) Erre figyelmeztet Szent Péter: „Nem késik az Úr az ő ígéretével, mint némelyek vélik, hanem türelemmel jár el miattatok, nem akarván, hogy némelyek elveszenek, hanem, hogy mindnyájan bűnbánatra térjenek.” (II. Pét. 3, 9.) Ezt tanítja Szent Pál is: „Megveted jóságának, türelmének és hosszantűrésének gazdagságát és nem veszed észre, hogy Isten kegyessége bűnbánatra vezérel.” (Róm. 2, 4.)

Isten azért türelmes, hogy legyen időnk hozzá fordulni. A bűnbánat Istenhez-fordulást jelent. Ha a bűnbánat szót hallotta a modern ember, valami kimondhatatlanul keserű ízt érzett a szájában; valami szívet szomorító

érzésre gondolt, de komolyabban nem foglalkozott vele. Pedig a *bűnbánat nem keserű*, hanem valami *nagyon is édes*. Nem szívet-tépő érzés pusztán, hanem nagyon szívet vidámító, mert Istenhez-fordulást jelent. Az Úr-isten türelme éppen *azért adja az időt*, hogy *megérezzük mindannak a keserűségét, ami Rajta kívül van* és vonzó s csalogató legyen számunkra az *Ő nagy édessége*. Az elmúlt idők emberének a földi dolgok nagyon édesek voltak, de bennünket nagyon elöntött keserűségük. Ha mással nem, szertelen múltkonyságukkal mindig megkeserítik az ember szívét. Most ideje volna ismét meggondolnunk, hogy Isten mennyire édes és végre egész lelkünkkel az ő nagy édessége felé fordulhatnánk! Mi lenne, ha a *penitencia szelleme újra országokat hódítana meg*, ha államfők szállnának le trónjukról és egész népükkel együtt öltöznének szőrruhába, ülnének hamuba és könyörögnének Istenhez é'lenül, szomjazón!

Nem szabad az Úr türelmének időt szabnunk! De *nemcsak rövid* időt nem, *hanem hosszút* sem; mert ha hosszabb időt szabnánk, mint maga az Úr, akkor nagyon ráfizethetünk. Megrendítő a figyelmeztetés, amelyet a fügefá-

ról szóló példabeszédében mond az Úr a vincellérnek: „Ime, három esztendeje járok gyümölcsöt keresvén e fűgefán, és nem találok; vágd ki azt, minek is foglalja hiába a földet?” A vincellér könyörög: „Uram, hagyd meg még az idén; addig még körülásom és megtrágyázom, hátha gyümölcsöt hoz a jövőben; ha pedig nem, kivághatod azután.” (Lk. 13, 7.)

Ezért figyelmeztet az ószövetségi bölcs: „Ne mondd: vétkeztem és mi bántódás ért engem? Mert a Magasságbeli hosszantűrő, megtorló.” (Sir. 5, 4.) Nemcsak a nagy bűnösöknek fontos a bűnbánat tartása, hanem azoknak is, akik úgy érzik, hogy nem haladnak elég ütemesen a tökéletesség útján, csak ezt tanácsolom: legyen több gondjuk a bűnbánat ápolására, vezekeljenek többet. A bűnbánat erősebben fogja őket a jó Istenhez vinni.

Testvér, nem tudom, hogy te milyen erősen ragaszkodol már a végtelenül türelmes Istenhez? Vajjon lelked minden szála Hozzá fűz-e már, vagy vannak még kötelékek, amelyek Isten akarata ellenére a rosszhoz kötnek? Talán egészen durva kötelékek, amelyek súlyosan bűnös életmódhoz kötnek vagy csak selyemszalak, amelyek nem a bűn kötelékei, de mégis Isten akarata ellenére fűznek a te-

remtményekhez. Mindkét esetben tekints a türelmes Isten arcára, szakítsd el a rossz kötelékek szálait, mert nem tudod, hogy mennyi időt ad még számodra a végtelenül türelmes Isten.

A JÓ ISTEN

„Isten a szeretet”

Szent Fausztinus és Jovita vértanú testvérpárt a Nap ragyogóan fényes bálványa elé vitette Hadrián római császár, hogy az előtt áldozzanak. A bálvány a testvérek imájára alaktalan szuroktömeggé változott. Ugyanez történt meg imájukra Szaturnusz és Diána bálványképeivel is. — Úgy szeretném, Testvér, ha egyszer megértenéd Szent János apostolnak azt a legédesebb kijelentését, hogy „Isten a szeretet”. (Jn. 4, 16.) Ennek a kijelentésnek fényénél alaktalan szuroktömeggé válik lelki szemed előtt minden bálvány, amelyet eddig szerettél, amelyet eddig az igaz Isten helyett tiszteltél. Csakhogy ezzel a kijelentéssel nagy baj van. Amikor a szeretetről kezdünk beszélni, úgy járunk, mintha idegen országban járnánk, amelynek nyelvét nem értjük többé. Szeretet, szeretet... E szó úgy hangzik, mint édesanyánk meséjének emléke,

amely édes érzésként ott van még öntudatunk háttérében, de mégsem tudunk visszaemlékezni rá. Nem is tudom, milyen szótárt kellene fölütünk, hogy újra megértsük a szót: szeretet. Talán a házasság szótárában nézzük meg? Nem, ott ma nem találjuk: ma kizárólag az érzékiség és az önzés a házasság alapja. A családi otthonban, a szülők szívében keressük? Itt lakott eddig a szeretet a legönzetelebbül. De jaj, ha ma találunk is belőle valamit, itt is csak nagyon korlátozva. Ne csodálkozzunk ezután rajta, hogy szomszédok és társadalmi osztályok között semmit sem találunk belőle, nem is szólva arról, hogy a népek és nemzetek között rég elavult szónak tartják a szeretetet. Ugyan ki beszélne ma a parlamentekben, a nemzetközi tanácskozásokon, a béketárgyalásokon a szeretetről?

Pedig ezért nem ismerjük az Istent, mert nem tudjuk már, hogy mi a szeretet. A szeretett Tanítvány és a szeretet Tanítványa szögezi le a nagy kijelentést: „*Aki nem szeret, nem ismeri az Istent, mert Isten a szeretet.*” (I Jn. 4, 16.) Nem volt szeretet a családokban, ezért vallástalanok lettek a családok. Nem volt szeretet az államban és ezért lett istentelen az állam. Nem volt szeretet a

népek között és ezért vált a gyűlölet a nemzetközi kapcsolatok alapjává.

Lásd, Testvér, ha ismerni akarod az Istent, akkor újra meg kell tanulnod, mit jelent ez a szó, hogy szeretet. Ám kevés lenne tudni a jelentését. Szent János nem azt mondja, hogy aki nem ismeri a szeretetet, nem ismeri az Istent, hanem azt: „*aki nem szeret, nem ismeri az Istent*” és „*aki szeret, az Istentől született és ismeri az Istent*”. (I Jn. 4, 7.) Talán újra elő kellene venni a szentek életét és ebben a szótárban nézni, hogy mi a szeretet szónak a jelentése. Újból elő kellene vennünk az evangéliumot, de nem azért, hogy szalmacséplő vitatkozást rendezzünk róla, mint az elmúlt század hitetlen tudománya tette, hanem azért, hogy újból szeressünk, *mert e nélkül soha nem fogjuk megismerni az Istent* sem a földön, sem pedig az örökkévalóságban.

Mi hittünk a szeretetben — mondja Szent János apostol. (I Jn. 4, 16.) *Újra hinni kell a szeretetben. Nem a gyűlölet, nem a fegyverek, nem az arany, nem a vas, nem az olaj, nem az atombomba az, ami megment bennünket, hanem egyedül a szeretet.* Merjünk újból hinni abban, hogy a szeretet *nem gyöngegség, a szeretet nem erőtlenség, a szeretet nem félelem.* A szeretet újra le fogja győzni

a mérhetetlennek látszó távolságokat, amelyek emberek, családok és nemzetek közé ékelődtek, át fogja hidalni a szakadékokat, amelyek ma még áthidalhatatlannak látszanak és a szeretet újra közel visz Hozzá, akitől olyan nagyon távol járunk... Csak ne kezdjünk el pusztán bölcsekedni a szeretetről, *hanem kezdjünk el komolyan szeretni!*

„Az Atya szeret titeket”

Ennél vigasztalóbbat még Istenről nem mondtak embernek. Ezért magának az Istennek kellett a földre szállnia, hogy elmondja, mert ember magától ilyesmit soha nem mert volna mondani. A kereszténységen kívül egyetlen vallás nem merte még tanítani az Istenről, hogy az Isten szeret. Milyen kár volt a kereszténységgel együtt ezt az emberi szív számára oly vigasztaló igazságot is elfelejteni! Milyen kár volt hűtlennek lenni a keresztény világnézethez, amelynek az az alapja, hogy „az Atya szeret titeket”. (Jn. 16, 27.)

Milyen csodálatos világnézet is az *igazi kereszténység!* Milyen fönséges dolog úgy nézni a világba, hogy az *egész világ* nem más, mint *Isten szeretetének kiáradása*. Milyen *buta* a világ, ha csak anyagot látunk

benne: az atomok és molekulák véletlen találkozását, az ősköd okatlan és meg nem magyarázott kavargását, a véletlen értelmetlen és szívtelen játékát. Ha valakit hirtelenül nagy öröm ér, olyan nagy, hogy szinte nem fér el kicsi emberi szívében, hogy siet túladni rajta... elmondani másnak, megosztani valakivel. Milyen szép így nézni a világot, így nézni saját teremtésünket, hogy az nem más, mint az Isten végtelenül örvendező szívének *túláradása*. Az Úristen azt akarta, hogy legyen rajta kívül más is, aki örül, más is, aki boldog, ezért osztotta meg velünk a lét örömét.

Testvér, nem buta és nem sivár ehhez képest minden világnézet? Ehhez mértén minden bölcséleti rendszer fagyasztóan hideg. S mondd, nem érezni a teremtésben Isten szeretetének melegét? A napsugárban? A tavaszban? A gyümölcsfák édességében? A madárdalban? Sőt mehetünk egészen bátran tovább! Az ember életében, a családok életében és a nemzetek életében is? De természetesen csak úgy, ahogy azt az Isten elgondolta. Mert azért, ahogy az emberek tönkretették mindezt, nem szabad felelősségre vonnunk az Istent. *Ha keserű lett az, amit az Isten édesnek akart és édesnek teremtett, azért nem az Isten a*

felelős, hanem a hitetlen ember, aki azt maga és mások számára elrontotta. Az Isten lelkileg és testileg épnek teremtette az embert és ha a félelem megnyomorította a lelkeket és az emberi gonoszság teleszórta a földet sebesültekkel, éhezőkkel, ezért *nem* az Isten a felelős, hanem azok, akik hűtelenek lettek az Isten szeretetéhez.

A Bölcsesség könyve mondja: „Szereted mindazt, ami van és semmit sem utálsz abból, amit alkottál.”

Izaiásnál pedig olvassuk az isteni szót: „Hát megfélemezhetik-e gyermekéről az aszszony, hogy ne könyörüljön méhe fián? De még ha az meg is feledkeznék, én akkor sem feledkezném meg rólad! Ime, tenyeremre rajzoltalak téged!” (Iz. 49, 15.) Bizony másként alakult volna az élet, ha nem kíváncztunk volna máshová Isten tenyeréről. De mi korlátozt, buta kis lények, azt hittük, hogy az Isten keze nagyon hideg számunkra. Azt gondoltuk, hogy az Isten érintése nem elég gyöngéd. Úgy véltük, hogy magunkat jobban tudjuk boldogítani Isten nélkül.

Ó, bár megtakarítottuk volna magunknak a szörnyű tapasztalatot, hogy hová jutunk nélküle... Bár ne kételkedtünk volna benne folyton, ne vontuk volna kétségbe jóakarátát.

Mertük volna hinni, hogy akkor is szeret és akkor is jót akar, amikor parancsol, amikor fegyelmet, rendet, áldozatot kíván... Ne kötöttünk volna ki a bűn minden kikötőjében, ne mentünk volna le minden patkány-lebújba. Becsültük volna többre a templomot a kocsmáknál és a családi otthon melegebb lett volna számunkra a bűntanyáknál... Ha nem mindig pincébe akartunk volna bújni az Isten szeretetének Napja előtt! Milyen buta dolog is volt azt gondolni, hogy értelmünk villanykörtéi világosabbak az Isten értelmének fényénél; hogy a meleg, amelyet kályháink árasztanak, éltetőbb, mint az Isten szeretetének napja.

Isten a szeretet. Isten a szeretet. Ezt ma újra bele kell kiáltani a világba. A szeretetet, amelyet minden kicsi ember sóvárogva keres, sehol máshol nem lehet megtalálni, mint Istennél. Minden ember szeretete, még az édesanyáé, még az önfeláldozó házastársé, még a legnagyobb szenteké is véges. Ma oly nagyon szomjas a szívünk a szeretetre, hogy szomját egyedül csak Isten képes csillapítani.

Emberek, jöjjetek mindnyájan újra vissza az Istenhez, és minél előbb térjetelek hozzá, mert Isten a szeretet. Isten az, akit ti annyi helyen kerestek, és akit még eddig

soha sehol nem találtatok. Nagyon vágyódik szegény kicsi szívetek a szeretetre? Ne men-
jetez máshová, ne keressétek máshol! Jöjje-
tek már egyszer igazán Istenhez. Ne féljetez
Tőle, mert Isten a szeretet.

Senki sem jó, csak egyedül az Isten

Annyiszor beszéltünk a jó Istenről és mégis
megfeledkeztünk arról, hogy Ő valóban jó. A
jó Isten áldjon! A jó Isten segítsen! A jó
Isten óvjon! A jó Isten adja! A jó Isten en-
gedje meg! A jó Isten fizesse meg! Annyiszor
mondtuk, hogy jó és mégis nagyon csúnyán
elfelejtettük, hogy Ő *valóban* jó. Úgy gondol-
kodtunk róla, mintha kegyetlen lenne, úgy
futottunk előle, mintha üldözné az embert.
Le akarták sokan még azt is tagadni, hogy
van, mert attól féltek, hogy rossz. A végte-
lenül jó Istent mégsem kellett volna meg-
tagadni. A legfőbb jóságban nincs okunk ké-
telkedni. Ő ad nekünk minden jót, tanultuk
a katekizmusban — és sem a jó, amelyet adni
akart, sem pedig Ő maga nem kellett többé
az embereknek. „Minden jó adomány és min-
den tökéletes ajándék onnan felülről vagyon,
alászállva a világosság Atyjától” (Jak. 1, 17.)
mondja Szent Jakab apostol. Miért menekül-
tünk mi mégis a világosságtól? Ő maga

mondja nekünk, hogy „aki hozzátok nyúl, az én szemem fényéhez nyúl” (Zak. 2, 8.) és mégsem akartuk, hogy Ő védjen meg minket.

Egyszer valaki Szalézi Szent Ferencet látva fölkiáltott, milyen jó lehet az Isten, ha már a genfi püspök ilyen jó. Hasonló érzés foghatta el a gazdag ifjút, amikor az Úr Jézust jó Mesternek szólította. De erre a kijelentésre kapta a híres választ: „Mit mondasz engem jónak? Senki sem jó, csak egyedül az Isten.” (Mt. 19. 7.) Jézusnak *csodálatosan nagy fogalma volt* az Isten jóságáról, amikor ember léteére saját magát is rossznak tartotta. Ez máskor is meglep az evangéliumban. Jézus a legnagyobb jóságot és a legönzетlenebb földi szeretetét, a szülő szeretetét gyermekéhez — is rosszaságnak tartja, amikor így beszél: „Ha tehát ti, kik rosszak vagytok, tudtok jó adományokat adni gyermekeiteknek, mennyivel inkább fog a ti Atyátok, ki a mennyekben van, jókat adni a tőle kérőknek.” (Mt. 7, 11.) Milyen képe lehet Jézusnak az Isten jóságáról, hogy az egyetlen egészen önzetlen szeretetet a földön: a szülő szeretetét gyermekéhez is egyszerűen rosszaságnak tartja, amikor hozzáméri az Isten jóságához? Sőt, mikor Őt magát jónak meri nevezni a gazdag ifjú, hidegen tiltakozik ellené.

Hogyan is lehetne ezt ma újra megmagyarázni az embereknek? Hogyan lehetne példával megvilágítani, hasonlattal közel hozni, hogy az *Isten végtelenül jó?* Miképen tudnák azt az emberek fölértetni, hogy minden kicsi jóság, melyet itt a földön találunk, az csak halvány árnyképe, még csak nem is sugara annak a jóságnak, amely Istenben van. Az Isten jósága nagyobb az édesanya önfeláldozó jóságánál. Több, mint az édesapa gondos, fáradozó, magát felörlő jósága. Gyöngédebb, figyelmesebb, mint a jegyesek jóságá egymás iránt. Most már megértheted, hogy miért nevezi Szent Ágoston Őt a „szívem Istenének” és miért könyörög Hozzá, hogy „édesedjél nékem, te sohasem csalárd édes-ség, te boldog és biztos édesség”. — Próbáld meg Testvér, Szent Ágoston után így nevezni az Istent és így imádkozz Hozzá. A végtelenül jó Isten tőled is megérdemli ezt.

MENNYEI ATYÁNK

Atyám...

Jézus legszentebb Szívének minden szála megrezdül a szeretettől, amikor ezt a szót kimondja: Atyám. Nincs szó, amelyet több szeretettel mondana, nincs szó, amely mele-

gebben hangzanék el ajkáról. Nincs senki, akiről szívesebben beszélne nekünk embereknek, mint az Atya. Az élet útjára ezt a kenyeret viszi magával tápláléknak, hogy az Atya akaratát tegye és ha vérrelverítékezésbe kerül is ennek az akaratnak teljesítése, akkor is azt imádkozza: „Ne úgy legyen, amint én akarom, hanem amint te.” (Mt. 26, 39.) Az emberi szó nagyon durva annak kifejezésére, amit Jézus érez, amikor az Atyával beszél. „Atyám, dicsőítsd meg Fiadat, hogy Fiad is megdicsőítsen Téged...” „az enyémek mind a tied, és a tied enyémek...” „Atyám, Neked minden lehetséges...” „Atyám, hálát adok Neked, hogy meghallgattál engem. Én tudtam, hogy mindenkor meghallgatsz...” Így hangzik ez az ima még a kereszten is: „Atyám, kezedbe ajánlom lelkem...” (Lk. 24, 46.)

A végtelen Szeretet és a végtelen Jóság megérdemelné tőlünk is, hogy egyszülött Fiának érzéseivel közeledjünk Feléje. Erről álljon elsősorban Szent Pál biztatása: „*Ugyanazt az érzést ápoljátok magatokban, amely Krisztus Jézusban is megvolt.*” (Fil. 2, 5.) Ez a gyöngéd figyelem és ez a gyöngéd bizalom hassa át vallásosságunkat. Ez a kereszténység ima- és élet-stílusa: gyöngédnek lenni az Atya

minden kívánsága iránt és gyöngéden bizni az Atya segítségével minden ügyünkben és bajunkban. A keresztény embernek kenyerévé kell válnia, hogy az Atya akaratát gyermeki szívvel tegye. Még ha véres verítékek árán mondja is, de Jézus mintájára kell mondania: „ne, amint én akarom, hanem amint te”. De ennek fejében azt is nyugodtan mondhatja mindig: „Én tudtam, hogy mindig meghallgatsz, Atyám, neked minden lehetséges.”

Az élet útján nagyon sokszor imádkozhatja azt is: „Atyám, hálát adok Neked, mert meghallgattál engem.” Különösen az állandó gyöngéd hálában mutatkozik Jézus érzületének gyöngédsége bennünk. Szent Erzsébet, miután férje halála után sógora kiűzte őt a várból és a vár helyett, amelynek úrnője volt, egy rozzant istállóban kénytelen magát meghúzni három gyermekével, a barátok templomába megy és Te Deum-ot énekeltet velük azért, hogy hasonló lehetett Udvozítójéhez, aki istállóban született. — Modern kiadásban szépen megvalósították ugyanezt az innsbrucki kispapok, akik, mikor az intézet igazgatója tudomásukra hozta, hogy a nemzetiszocialisták elvették a szemináriumot, s így ott kell hagyni kedves otthonukat, zúgolódás helyett a Te Deum éneklésébe kezdtek. Jóban-rossz-

ban az Atya ajándékát látni addig, míg el nem mondhatjuk: „az enyéme mind a tied, és a tied az enyéme”... , hogy egyszer nyugodtan imádkozhassuk azt is: „Atyám, a te kezébe ajánlom lelkemet.”

Testvér, a tékozló fiú atyjában maga a jóságos szívű mennyei Atya szól hozzád: „Te mindig velem vagy, és mindenem a tiéd.” *Akkor leszel igazán keresztény, ha valósággá teszed ezt életeddel.* Az Isten, aki végtelenül szeret téged és végtelenül jó hozzád, kívánja ezt tőled.

A jótulajdonságok gyűjtőleltéréje

A hegymászó a csúcsra fölérve kitágult szemmel és szívvel egyszerre élvezi mind-annak szépségét, amelyből részleteket már fölfelé jöve is látott. Mérhétetlen sok szépség tárul ki lelki szemünk előtt, amint így Isten tulajdonságait imádságos lélekkel nézve eljutottunk egészen Isten szeretetéig. Itt azonban a katekizmus, mintegy hegycsúcsra érve, megáll. Nem mintha Istenről nem lenne még mondanivalója. Istenben annyi szépség, annyi jóság és annyi tökéletesség van, hogy annak megismeréséhez egy örökkévalóság lesz majd szükséges. De itt a földön is annyit beszélhetünk Isten végtelenül gazdag egyszerű-

ségéről, tökéletes szépségéről, csodálatos tisztaságáról, fölülmúlhatatlan hűségéről, ki-
kezdhetetlen igazmondásáról, nagylelkűsé-
géről és bőkezűségéről! Ne higgye azt senki,
hogy ez vagy talán amaz a jótulajdonság
nincsen meg Istenben; a katekizmus egy jegy-
zetben foglalja össze: Istenben minden jótulaj-
donság határ nélkül megvan.

Testvér, ezt nagyon jól meg kellene je-
gyezned: minden jóság, minden szépség ha-
tártalanul megvan az Istenben. Mennyi min-
den van, amit jónak vagy szépnek találsz ezen
a világon, mindarra azt kell mondanod, hogy
Istenben *tökéletebben* megvan. Szereted a
drágakövek fényét vagy a gyermekszem rá-
gyogását? Ezek csak halvány sugarak az örök
Világosságból. Elbájol a virágok üdesége, a
hajnal harmatos tisztasága vagy a gyermek-
arc hamvassága? Mi ez Isten üde fiatal-
ságához képest?! A frissen behayazott
vidék tisztasága, az ártatlan lélek fehérsége
csak szenny Isten tisztaságához mérve. Talál-
kozol önzetlen emberekkel, áldozatos édes-
anyákkal, tudnod kell, hogy Isten szeretete
sokkal önzetlenebb és áldozatosabb. Megret-
tent az erő, amely a viharban, a lavinában,
a folyók áradásában dolgozik? Tudod-e, hogy
mindéz csak erőtlenség Isten erejéhez képest?

Érted-e, Testvér, hogy *mindez*, amit csak ebből a világból *szeretsz*, minden, amit *megcsodálsz*, minden, amit *keresel*, *Istenben tökéletesebben megvan?!*

Csodálatosan megkapó Szent Ágoston fontos leírása a Vallomások-ban. Kimutatja, hogy mindaz a látszólagos jó, amelyet az emberek a bűnben keresnek, egyedül Istenben van meg. Figyeld csak! „Mert a fennhéjázás a fölséget utánozza, holott Te vagy a fölséges Isten mindenekfölött. És a nagyravágyás mi mászt keres, mint tiszteletet és dicsőséget, holott téged kell mindenelőtt tisztelnünk és tiéd a dicsőség mindörökké? A hatalom kegyetlensége azt akarná, hogy féljenek tőle; de van-e valaki az egy Istenen kívül, akit félünk kellene? Az Ő hatalma köréből ugyan mit, mikor, hol, mi által és ki szabadíthat meg vagy vonhat el? A szerelmeskedők gyöngédsége a szeretetet keresi, — de nincsen gyöngédebb, mint a Te szereteted és semmi üdvösebbet nem szeretünk, mint a Te mindenekfölött szépséges és ragyogó igazságodat. A kíváncsiság a tudásvágyat mímeli, holott Te tudsz mindent felsőségesen. Maga a tudatlanság és a balgaság az egyszerűségnek és ártatlanságnak nevével leplezkedik, bár egyszerűbbet találni nem lehet, mint Te vagy. Mi

ártatlanabb Tenálad, mikor a gonoszok cselekedetei elkövetőiknek is ellenségei? A renyheség mintha nyugalomra áhítoznék, — de van-e biztos nyugalom az Úron kívül? A fényűzés azt óhajtja, hogy beteltségnek és gazdagságnak hívják; ám Te vagy a romlatlan édeségnek teli és hiánytalan bősége. A pazarlás a bőkezűségnek képét hordozza, — de minden javaknak legnagyobb lelke Te vagy. A fukarság sokat magáénak akar — és minden a Tiéd! Az irigység a kiválóságon verseng, de mi kiválóbb Tenálad? A harag bosszúért kiált, — ki igazságosabb bosszuló, mint Te vagy? A félelem minden szokatlan-tól és váratlantól retteg, ami kedves dolgainkat fenyegethetné és biztosságukon öröklik. De Neked ugyan mi szokatlan? Mi váratlan? Ki választ el attól, amit szeretsz? Másutt, mint körülted, van-e szilárd biztosság? A szomorúság az elveszett dolog fölött bánkodik: míg megvoltak, a kapzsi vágy gyönyörködött bennük; hasonlítani kívánna Hozzád, akitől semmit elvenni nem lehet.”

Ó, ha te is, Testvér, ezentúl mindig az Istenben keresnéd mindazt, amit eddig a bűn végzetes félútján kerestél!

Minden teremtettnak legjobb ismerető jele a végeessége. Itt a földön minden szépség múltó és hervatag, minden jószág véges és minden erő korlátolt. Éppen azért, ami ma boldoggá tesz bennünket, holnap unalommal tölti el, holnapután pedig bosszant. A legszebb napok boldogságát is megrontja az, hogy estéjük van. A nagy emberekkel kapcsolatban csalódással tölti el az embert a tapasztalat, hogy nagyságuk nem korlátlan. A bölcs emberek rajongóit kiábrándítja, hogy tudásuknak, bölcseségüknek határa van. A jó emberek mellett mélyen megszomorodunk, amikor jószáguk végéhez értünk. Éppen a legnemesebb emberek érzik magukban leglevegőbben az emberi végeesség korlátait. A legbölcsebbek panaszkodnak az emberi tudás bizonytalanságáról és végeességéről. A legtisztább szívűek vádolják magukat a legapróbb hibákról is. A legjobbaknak fáj legnagyobb mértékben, hogy oly kevés jót tudnak tenni. Az ember lényében benne van ez a tudat, hogy többre vagyunk teremtve. Itt a földön nemcsak, hogy a délibábok nem elégítenek ki bennünket, hanem úgy tűnik föl, hogy az ember szívének a földi dolgokban való teljes megnyugvása maga is délibáb.

Szent Ágoston, az egyik legemberibb ember, aki mindenáron ki akarta elégíteni ember-szívének nyughatatlanságát, állapítja meg a Vallomások elején: „Magadhoz valónak teremtetél minket s nyughatatlan a mi szívünk, míg Benned meg nem nyugszik.” Isten úgy teremtette az emberi szívet, hogy véges dolgokkal ne legyen kielégíthető: tudásvágyunk nem nyugszik meg véges ismeretekben, egyre többet, egyre nagyobbát, egyre újabbat szeretne még tudni. Boldogságkeresésünk, a jó után való állandó szomjas törtetésünk azzal a jóval, amelyet a korlátolt teremtményi világ határai között találunk, soha nem éri be; az ember a jóból, a boldogságból, a szépből többet kíván magának megszerezni, mint ami a földön egyáltalában található. Vágyaidnak ebben a kielégíthetlenségében érezheted meg, Testvér, hogy Isten *magához valónak* teremtett téged; *olyannak*, akit *csak Ő tud kielégíteni*. S ebből láthatod, hogy itt a földön tulajdonképpen mindenki Istent keresi. Amikor az ember boldog akar lenni, amikor végtelenül akar tudni és szeretni, akkor lelkének két karjával, tudásával és szeretetével Istent akarja átölelni, mert ha Isten helyett mást ölel, akkor vágya égetőbb és gyötrőbb lesz, mint az ölelés előtt volt. Ezt érzed talán

te is és ezt érzik ma oly sokan, akiknek lelke égetően szomjazó, mert elhagyták az élő vizek forrását, az Urat.

Isten végtelenül tökéletes. A katekizmusnak ez az egyszerű, szürke kis jegyzete azt tanítja most nekünk, hogy Istenben semmi jónak, semmi értéknek, semmi szépségnek, semmi erőnek nincsen vége. Istenben mindaz, amit emberi eszünk vagy szívünk keresni tud, *korlátok és határ nélkül van meg*. Istenben minden érték megtalálható, és pedig korlátlanul. Aki Nála keresi a boldogságot, annak boldog napjain soha nincsen este. A szép, amelyet Ő nyújt az embernek, nem hervad soha. Az erő, amellyel Ő siet gyöngeségeink segítségére, végtelen. Tudása, bölcsesége kifogyhatatlan. Ezért a megnyugvás, amelyet a nyughatatlan szívű embernek Ő tud adni, az egyetlen igazi megnyugvás. Ezért, aki a boldogságot igazán keresi, az ne szálljon ki egy teremtményénél sem, hanem nyílegyenesen törjön a végtelen Tökéletesség felé. Ha eddig máshol kerested a boldogságot, térj vissza Hozzá. Talán Tamásként jártál a kételkedés útjain? Akkor most Tamásként térj vissza Hozzá és mondd Neki: Én Istenem és Mindenem.

HISZEK EGY ISTENBEN

„Az Úr, a mi Istenünk egy Úr!”

Nincs igazság, amelyet annyiszor megvallanánk, mint ezt: Hiszek egy Istenben. Nincs igazság, amelyért annyi vértanú halt volna meg, mint ezért. Nemcsak a választott népnek hirdette ezt szigorú parancsként az Úr, hanem az Újszövetség számára is így tanítja az Úr Jézus: „Minden parancsok között legelső ez: Halljad! Izrael, a te Urad Istened egy Isten.” (Mk. 12, 9.) Amint egy édesanyánk, egy édesapánk lehet csak, úgy Istenünk is egy. — De talán ez olyan naív, olyan egyszerű igazságnak tűnik föl számodra, hogy erről tovább beszélni is fölöslegesnek látszik.

Engedd meg, hogy megkérdem: *valóban* ilyen *egészen egyedülálló lény* az Isten a te életedben, *aki fölött* számodra *nincsen senki és semmi*, aki igazán *mindenki előtt való* számodra? „Én vagyok az első és én vagyok az utolsó” (Iz. 44, 6.), hangzik Izaiásnál a szava. Valóban Ő az első és utolsó a te számodra is? Olyan-e Ő, akihez nem hasonlítható senki, aki mellé nem állítható senki, akivel egyenrangú nincsen senki? Ilyen Ő vajjon számodra is? A te szemedben is? Vajjon megvan-e lelkedben az egyedülvaló tiszt-

telet Iránta? Áll-e lelkedben az oltár, amelyen csak Neki mutatsz be áldozatot? Megvan-e szívedben tiszteletének a temploma, amelyben csak Őt imádod?

Azt mondod, hogy hiszek egy Istenben. De akkor *miért nem tölti ki* ez az egy Isten egész életedet? Hiszel a mindenütt jelenlétben. De *miért nem számít neked az Ő jelenléte semmit* s Rajta kívül *miért számít annyi más?* Hiszel a mindenható Atyában. Miért nem *számítasz akkor elsősorban mindig az Ő erejére?* Azt mondod, hogy mindentudó és végtelenül bölcs. Miért nem *egyedül az Ő mindentudása szerint gondolkodol és kizárólag az Ő bölcsesége szerint irányítod életedet?* Megrettent végtelen igazságossága. De *miért félsz mégis többször jobban az emberektől, mint Tőle?* Végtelen irgalma oly vonzó. De *miért kevés mégis ahhoz, hogy a bűnből Magához vonzzon?* Végtelen jósága és szeretete oly édes, de *miért nem tudod Őt mégis mindenekfölött szeretni?* Egyedül Ő tökéletes végtelenül és *mégis annyi mindent keresel Rajta kívül és Tőle függetlenül.*

„Rajtam kívül más istened ne legyen” — mondja Ő feléd. „Én vagyok az első és én vagyok az utolsó, rajtam kívül nincsen más Isten” — olvasod Izaiásnál. S talán elég

könnyen megnyugtatod lelkiismeretedet, hogy te más Istent igazán nem ismersz, de mégis annyi minden van életedben, *ami fontosabb* az Isten ügyénél. Annyi mindenkivel van dolgod, akiknek szava *többet számít* az Isten szavánál. Annyi az elintéznivalód, amelyre *lőbb gondod van*, mint a vallásra. Annyi vágyad van még, amely *jobban éget*, mint az Isten-keresés. Pedig az Úristen féltékeny, Isten nem akar megtérni az ember szívében maga mellett és magán kívül senkit. Isten abszolút egyedülálló, nem lehet senkit melléje állítani. Ez minden lelki élet alapja. Veszedelemes, ha valami is az Isten helyére akar feltolakodni a lélekben. Itt nagyon helyénvaló a figyelem, ha valami jobban vonz, mint a jó Isten, ha valami jobban érdekel, mint Ő, ha valamire többször gondolkodok, mint Őreá.

Az emberiség számára is akkor jönnek a nagy bukások és szerencsétlenségek, amikor bármit is egyenrangúként az egy Isten mellé mer állítani vagy bármit is az Isten előtt keres. A legszörnyűbb bálványimádásba való lecsúszást jelenti, ha olyan eszméket dobnak fölszínre, amelyekkel az Isten helyét akarják kitölteni az emberek lelkében. Mikor a haladást, az emberi észet, a szabadságot, a fajt,

a jólétet, mint legfőbb jót kezdik tisztelni és keresni, akkor az emberek elhagyják az egy igaz Istent és melléje vagy helyette bálványokat állítanak, amelyek ma látszólag édes kábulatot okoznak egyeseknek, holnap azonban kiszívják az emberek életerejét és szörnyű kielégületlenségben hagyják a lelkeket. Valami ilyesmire gondol Goethe, amikor arról panaszkodik, hogy életének 75 évéből 4 évet sem volt boldog, s úgy érezte magát, mint a patkány, amelyik mérget evett: beszalad minden lyukba, lenyel minden folyadékot, mindent megeszik, ami csak útjába kerül, de belsejében mégis kiolthatatlanul pusztító tűz ég.

Rajtam kívül nincs más szabadító

Szennacherib, az asszírok világhódító fejedelme, Jeruzsálemet veszi körül. Káromló tartalmú levelet írat Ezekiásnak, a zsidók királyának: „Meg ne csaljon téged Istened, aki-ben bízol s ne mondd: Nem kerül Jeruzsálem az asszírok királyának kezébe. Hiszen magad hallottad, hogy mit cselekedtek az asszírok királyai minden országgal, miként pusztították el azokat... Vajjon megszabadították-e a nemzetek istenei mindazokat?” —

Ezekiás erre fölmegey az Úr házába és így imádkozik: „Urám, Izrael Istene, ki kerubok fölött ülsz, te vagy egyedül a föld minden királyának Istene... ments meg minket kezükből, hadd tudja meg a föld minden országa, hogy te, az Úr, vagy egyedül Isten.” (IV Kir. 13, 10—15.) Az egyedüli Istenhez intézett imának meg is lett az eredménye: még azon éjjel eljött az Úr angyala s megölt az asszírok táborában száznolcvanötezer embert. Izaiásnál a fogságból való megszabadulást ezzel ígéri meg az Úr: „Hogy megtudjátok és elhiggyétek nekem és megértsetek, hogy én vagyok az Úr, előttem nem alkottatott isten és utánam nem lesz. Én vagyok az Úr és rajtam kívül nincs más szabadító.” (Iz. 43, 10.)

Amint az emberiség számára a legnagyobb *rabszolgaságok* ideje akkor következik, amikor az *Isten helyett mást* akar szolgálni, ugyanúgy bármilyen nyomorban legyünk is e sártekén, *igazi szabadulás* akkor következik be, amikor ezt kezdik imádkozni: „Te az Úr, egyedül vagy Isten.” Akik szabadulást várnak bármilyen nyomortól, azoknak tudniuk kell: „Előttem nem alkottatott isten és utánam nem lesz... rajtam kívül nincs más

szabadító." Ma, mikor annyi gyötrődéstől vá-
runk szabadulást, jó lenne ezt igazán meg-
fontolnunk: „rajtam kívül nincs más szaba-
dító". — S ez a kijelentés nem korlátozódik
pusztán a földi életre, hiszen Jézus így imád-
kozik: „Az pedig az örök élet, hogy megis-
merjenek Téged, egyedül igaz Istent." (Jn. 17,
3.) Ez tehát az örök életre szóló szabadulást
is jelenti. Mikor fogunk újra az egyedül igaz
Isten ismeretére eljutni? *Ez a földön megkez-
dett örök élet* egyedüli jele és biztosítéka
minden földi szabadulásnak is, és ez az örök
élet odaát a mennyben: megismerni az egye-
dül igaz Istent.

Nem csoda, hogy az emberiség számára
az egy igaz Isten megismerése ősidőktől fog-
va meleg, vonzó igazságnak számított, az egy
igaz Isten hitében való megmaradást mindig
a legemberibb hűséghez, a házas hűséghez
hasonlították. Az Énekek éneke az egy igaz
Istenhez való ragaszkodást a legforróbb sze-
relemnek színeivel ecseteli: „Én a kedvese-
mé vagyok, s a kedvesem az enyém"...
„Tengernyi víz sem tudja eloltani a szerel-
met, folyamok sem tudják elsodorni; ha va-
laki a háza egész vagyonát adja szerelemért,
vajjon lenézik-e érte?" (Én. 8, 7.) — Ezzel

szemben az egy igaz Isten is úgy beszél a Tőle való elpártolásról, mint házasságtörésről: „Miként is lett paráznává a hűséges város?” — kérdi Izaiás. (Iz. 1, 21.) Ezekielnél pedig még keményebben hangzik a vád az Istenét elhagyó zsidó nép ellen: „Olyan voltál, mint a házasságtörő asszony, ki férjén kívül idegeneket vezet be.” (Ez. 16, 32.)

Az Újszövetség csodálatosan mélylelkű imádkozói között szinte megszámlálhatatlan sokan vannak, akiknél az Istenhez való ragaszkodás érzelmileg forróbb a földi szerelemnél és a Tőle való elpártolás szégyenletesebb dolog minden házasságtörésnél. Bár egyre többen lennének, akik ilyen szenvedélyesen érzik az egy igaz Istenhez való ragaszkodásukat. De még többen legyenek, akik hivatásuknak tartják, hogy az emberiségnek ezt a legdrágább, de egyúttal legelemibb kincsét embertársaiknak is adják: erre őket megtanítják. Népeknek és egyedeknek ma egyformán hivatása az, amit Tóbiás könyvében hallunk az angyal ajkáról: „Azért szórt titeket a pogányok közé, kiknek nincs tudomásuk Róla, hogy mondjátok el nekik csodálatos műveit, és kioktassátok arra is őket, hogy kivüle nincs más Isten, aki mindenható.”

(Tób. 13, 4.) — A mai világfölfordulást is bizonyára csak ezért engedte meg az Úr, hogy a népek, amelyeknek eddig nem volt tudomásuk róla, megismerhessék Őt.

III. A Z I S T E N T I T K A

AZ ŐSTITOK

Valami édes megmaradt belőle máig

Dante, a középkor nagy hittudós-költője költői ihletben szemléli a Szentháromságot. Viszont, mikor látomását le akarja írni, azt veszi észre, hogy mint az álom, „úgy tűnt el lelkem látomása; valami édes megmaradt belőle máig”. S hogy mennyire édes az, ami ebből a fölséges látomásból lelkében maradt, így folytatja: „Olyanná lesz a lélek ama Napban merülve el, hogy bármi másba nézzen, lehetetlen, hogy megnyugodjék abban.” — A középkor embere számára az Isten legnagyobb titkának a szemlélete ilyen édességet jelentett.

Az újkor embere ezzel szemben unottan és értelmetlenül néz az imádandó titokra. A középkori ember lelke nem tudott másban Rajta kívül megnyugodni — az újkor embere mindenben akar megnyugvást keresni, csak éppen Őbenne nem.

Tekintsünk most úgy az Úristen arcába, hogy valamit érezzünk ebből az édességből, amelyet Dante érzett, hogy Benne hányatott lelkünk egy kissé megnyugodjék. A Szentháromság titkának nézésénél, ha csak a hit szemével is, de Isten arcát szemléljük már. Éspedig Isten arcának azt a legfönségesebb képét, amelyet Ő maga ad nekünk a kinyilatkoztatásban. Amit eddig mondtunk, azt — kevés kivétellel — a becsületesen gondolkodó emberi ész is kitalálhatja az Istenről. De amire imádságos tisztelettel most tekintünk föl, azt sem emberi, sem angyali értelem Istenről soha ki nem találhatta. Eddig egy-egy vonást néztünk Isten arcáról; ebben a titokban a hit szemével Isten arcát nézzük, ahogy azt Ő a kinyilatkoztatásban nekünk megmutatja. Az egy Istenben három személy van: Atya, Fiú, Szentlélek. Mind a három személy valóságos Isten: Isten az Atya, Isten a Fiú, Isten a Szentlélek is. A három isteni személy csak egy Isten. Így tanultuk ezt a katekizmusban és a visszaemlékezés ezekre a nagy igazságokra talán úgy tűnik föl most nekünk is, mint a költő nagy látomása: „valami édes megmaradt belőle máig”.

Vigyáznunk kell, ha ezzel a szent titok-

kal foglalkozunk. Nem szabad várnunk, hogy megértsük azt. A Szentháromság titkának fölértéséhez isteni, végtelen értelemre volna szükségünk. Ha emberi ésszel akarnók megérteni, úgy járnánk, mint a Szent Ágoston életéből ismeretes kisgyermek, aki a tengerparton játszva egy kis kagylóhéjjal akarta kimérni a tengert. Ha tehát ezzel a szent titokkal foglalkozunk, gyöngé lesz emberi értelmünk fénye. Kezünkbe kell venni a hitnek lámpását, amelyet az Úristen adott.

Jézusra, a nagy kinyilatkoztatóra kell hallgatnunk, mert „Istent soha senki nem látta; az egyszülött Fiú, ki az Atya kebelén vagyon, ő jelenté ki”. (Jn. 1, 18.) Figyeljünk nagyon erre a kijelentésre, mert „Isten megközelíthetetlen világosságban lakozik, kit senki ember nem látott és nem is láthat”. (I Tim. 6, 16.) Alázatos lélekkel közeledjünk, mert az Atya elrejtette ezeket a bölcseségeit és az okosaitól, de kinyilatkoztatta a kisdedeknek: „Senki sem ismeri más a Fiút, mint az Atya, az Atyát sem ismeri senki más, mint a Fiú, és akinek a Fiú ki akarja nyilatkoztatni.” (Mt. 11, 25.) Hívjuk közben segítségül buzgón a Szentlelket, mert „ki tudja az emberek közül az ember dolgait, ha nem az ember

lelke, amely őbenne van. Éppúgy az Isten dolgait sem ismeri senki, csak Istennek Lelke". (I Kor. 2, 11.)

Szent Pál hangsúlyozza, hogy annak, aki az Istenhez akar járulni, *hinnie* kell. Itt különösen erős hitre van szükség, mert az Ősítók előtt állunk. Hinnünk kell, hogy egy *természet* az Isten és *három személy*: egy valami és három valaki. Vigyázzunk! Nincsen az ész ellen! Nem ugyanarról mondjuk, hogy egyszerre egy és három. *Egy az isteni természet, három az isteni személy*. Ha kérded, *mi* az Isten, arra azt kell felelni: az egy mindenhatóság és erő, az egyetlen végtelen bölcsesség és mindentudás, az egyedülálló irgalmasság és mérhetetlen szeretet. Viszont, ha az a kérdés, hogy *ki* az Isten, arra azt kell felelni, hogy az Atya az Isten, a Fiú az Isten, a Szentlélek az Isten. A Szentháromság titkának egyik legszebb összefoglalása, de egyúttal egyik legfonságesebb magasztalása is a Szentháromságról szóló prefáció: a szentmise nagy magasztaló éneke, amelyet a legtöbb vasárnapon énekel a pap. Imádkozd most te is hívő lélekkel végig: „Valóban méltó és igazságos, illő és üdvösséges, hogy mi neked mindenkor és mindenhol hálát adjunk, szent-

séges Úr, mindenható Atya, örök Isten, ki egyszülött Fiaddal és a Szentlélekkel egy Isten vagy, egy Úr vagy; nem a személy egységében, hanem az egy lényeg háromságában: mert amit kinyilatkoztatásod alapján a te dicsőségedről hiszünk, ugyanazt valljuk Fiadról és a Szentlélekről elválasztó megkülönböztetés nélkül, hogy az igaz és örökkévaló istenség megvallásában imádjuk mind a személyekben a sajátosságot, mind a lényegben az egységet, mind a fönségben az egyenlőséget, melyet dicsérnek az angyalok és főangyalok, kerubok és szeráfok..." Azután mondd utána: Szent, szent, szent... Talán most jobban megérted egy kissé, hogy miért kell a szent szót háromszor mondanod...

A látni vágyó Napba nem tekint...

Érdekes megfigyelni a Szentírásban, hogyan történik a fönséges titoknak kinyilatkoztatása. Jézus életének minden fontos állomásánál hallunk erről az isteni igazságról. Amikor az angyal hirdeti a Szűzanyának az Úr Jézus születését, akkor egyúttal fölfedi előtte ezt a titkot is: „A Szentlélek száll te-reád, és a Magasságbelinek ereje megárnyékoz téged; azért a Szent is, mi tőled születik,

Isten Fiának fog hivatni.” (Lk. 1, 35.) — Íme a csodálatos háromság: a Szentlélek, a Magaságbeli és a születendő Szent, az Isten Fia. Az Úr Jézus keresztelésénél szinte kézzelfoghatólag látjuk a Szentháromság igazságát: Az Atya szól az égből, a Fiú ott áll a Jordánban, a Szentlélek pedig galamb képében lebeg fölötte. Itt a három különböző személy olyan szemléletesen érzékeltetve van jelen, hogy a legegyszerűbb embernek, sőt a legkisebb gyermeknek is észre kell vennie a különbséget. Amikor Jézus búcsúzik az apostoloktól az utolsó vacsorán, azt igéri: „Én kérni fogom az Atyát és más Vigasztalót ad nektek . . . Amikor eljövend a Vigasztaló, akit én küldök az Atyától.” (Jn. 14, 16.) Itt ismét megtaláljuk a titokzatos háromságot: Jézus magát egy sorba helyezi az Atyával és a Vigasztalóval, de egyúttal meg is különbözteti magát Tőlük. Végül, amikor elhagyni készül a világot, ezzel a paranccsal küldi apostolait a világ meghódítására: „Tanítsatok minden népet, megkeresztelvén őket az Atya, Fiú és Szentlélek nevében...” (Mt. 28, 19.) A népek tanítása és a népek meghódítása Krisztus számára az Atya, Fiú és Szentlélek nevében kell hogy történjék.

Jézus életét végigkíséri a Szentháromság titkának kinyilatkoztatása, mert Jézus személye és Jézus élete teljesen érthetetlen e szent titok nélkül. A Szentháromsággal ugyanis úgy vagyunk, mint a Nappal: a Nap fényét és ragyogását nem élvezhetjük úgy, hogy a Napba tekintünk, mert ha a Napba nézünk, káprázik a szemünk. Másrészt, mégis mindent, amit látunk itt a földön, a Nap fényénél és világosságánál látjuk. A Szentháromság titkát sem tudjuk felfogni: olyan világos az, hogy kápráztatja értelmünk szemét. Erről is áll, hogy a látni vágyó Napba nem tekint. Viszont mégis minden isteni titkot, sőt az egész keresztény életet is egyedül csak ennek az isteni östitoknak fényében értjük meg. A Megtestesülés és az Oltáriszentség szent titkai teljesen érthetetlenek a Szentháromság titkának kinyilatkoztatása nélkül, de éppen olyan érthetetlen kegyelmi életünk és megszentelődésünk is. A Szentháromság titka nélkül nemcsak, hogy nincsen keresztény hitrendszer, de összeomlik a keresztény élet is. S ezzel összeomlik az az élet a földön, amelyet az Isten kíván meg az emberektől. Ha nem fogadjuk el úgy az Istent, amint Ő bemutatkozik nekünk, akkor visszautasítottuk, kitaszítottuk az Istent.

Ez történhetik értelmileg a hittagadásban és a kételkedésben és történhetik gyakorlatilag, amikor valaki nem akarja magára venni a keresztény élet könnyű és édes igáját. A Szentháromság a Nap, amely a meleget és a világosságot ontja a földön járó ember számára. Ne mondja azt senki, hogy a Szentháromság egy Isten nélkül is van fény és meleg a földön. Igaz, hogy van nélküle is fény és meleg, de ez csak olyan fény és meleg, mint amelyet az anyagi világban a Nap nélkül tudunk előállítani. Pótolható a Nap mesterséges meleggel és fénnel? Lehet a pincéket villanyvilágítással fényessé tenni! Lehet azokat kályhákkal fűteni! Vajjon, lesz azokban élet is?! Igen, a gombák és a bacillusok tudnak élni, de a növények megsárgulnak, akármilyen mesterséges meleg és akármilyen erős mesterséges fény legyen is ott számukra. S emberi élet lehetséges volna a pincékben? Hány kisgyermek vált angolkórossá a naphiány miatt csak az egy-két hétig tartó pesti ostrom idején! Ugyanígy lehet az ember szellemi és lelki világa számára is ideig-óráig fényt és meleget adni a Szentháromság egy Isten nélkül, de ebben a fényben és melegben csak a baktériumszerű lelkek nőhetnek. *Istenen kívül*

nincsen éltető meleg és nincs éltető világosság az ember számára. Isten kell az emberiségnek és úgy kell az Isten, amint a kinyilatkoztatásban bemutatkozik. Ez az igazság minden vallási életnek az alapja.

A Szentháromság fölérhetetlen igazsága még egy alapigazságot szögez le vallási életünk számára. *Az Isten egészen más lény,* mint mi vagyunk: Ő már létében, mivoltában, belső isteni életében oly gazdag és olyan egészen más, mint mi, hogy Őt még csak megérteni sem tudjuk. Ezt minden embernek éreznie kell, aki Istenhez akar közeledni: az Isten egészen más, mint én vagyok; egészen más, végtelenszer fönségesebb, mint bármi más lény rajta kívül. Az Isten nem sorolható semmivel és senkivel egy sorba. Ennek megfelelően lelkünkben és életünkben Istennek egy egészen megkülönböztetett helyet kell biztosítanunk: a vallás sem lehet pusztán egy a mi kis emberi üzelmeink közül. Sajnos, a modern életben a hittanóra legtöbb gyermek szemében csak egy volt az iskolai tantárgyak közül, a hittudományi kar csak egyszerűen egy a többi tudományágak mellett, sajnos sokszor nem is mellettük, hanem alattuk vagy mögöttük. Ennek megfelelően a vallás legtöbb

ember életében a többi emberi dolog mellett vagy méginkább azok mögött, gyakorlati szempontból egészen másodrangú emberi dolog maradt.

A sasról mondja a legenda, hogy mihelyt kicsinyei kinyitják szemüket, fölviszi azokat a magasba és ott kipróbálja, hogy elbíri-e szemük a Nap fényét. Ha nem tudnak a Napba nézni, akkor ledobja őket, hogy elpusztuljanak. Egyházanyánk is már a keresztele-süinkkor a Naphoz emeli tekintetünket: a Szentháromság hitét itt adja át először az új kereszténynek. Legtöbben gyermekek voltunk, mikor ez velünk történt, de legalább most, amikor öntudatosan próbálunk a legfönsége-sebb titokba tekinteni, megvalósulna rajtunk Dante mondása: „Olyanná lesz a lélek ama Napban, merülve el, hogy bármi másba nézzen, lehetetlen, hogy megnyugodjék abban.”

Ahonnán az utak kiindulnak...

A tér az, ahonnán az utak kiindulnak. A barokk városok közepén rendszeren megtaláljuk a Szentháromság-teret a Szentháromság szobrával. Kedves gondolata volt ez a barokk kornak: ahonnán az utak kiindultak, odaállította az imádandó Szentháromság szobrát.

Olyan jól jelképezte a valóságot, hogy minden természetes és természetfölötti eszme, lét és élet a Szentháromságtól indul ki, mindennek a háromszemélyű egy Isten a forrása. A teremtés, a megváltás és a megszentelés az Ő műve. Habár minden kifelé irányuló isteni tevékenység az egy Istentől származik, a katekizmus, hogy a három személy különbségét jobban és kézzelfoghatóbban kiemelve számunkra, a teremtést különösen az Atyának, a megváltást a Fiúnak, a megszentelést pedig a Szentléleknek tulajdonítja. Ebből a kihangsúlyozott tulajdonításokból mindenki jobban érezheti természetes és természetfölötti életének kapcsolatát a Szentháromsággal.

A Szentháromság titka ugyanis nemcsak arról beszél, hogy az Isten egészen más lény, mint mi vagyunk, hogy a vallás egy egészen más ügy, mint az emberekkel való kapcsolataink, hanem azt is kell hogy kihangsúlyozza: az Isten *személy*, akivel a vallásban *kell és lehet* az embernek *személyes kapcsolatba jutnia*. Az Isten nem pusztán mindent elsöprő erő, minden Hozzá közeledőt fölégető tűz, vagy a semmiségünket éreztető tudás. Nem ködös, végtelen alaktalan, határozatlan valaki vagy valami, mint ahogy nagyon sok ember magának elképzei, akivel azután iga-

zán nem tudnak mit kezdeni, hanem az Isten személy. Sőt háromszorosan is személy. S döntő fontosságúnak kell lennie az egész vallásosság részére, hogy az Isten azért nyilatkoztatta ki lényének ezt a legmélyebb, de egyúttal számunkra legérthetlenebb titkát, mert a kereszténységben *személyes kapcsolatot keres az emberrel*. Azt akarja, hogy a kereszténység az *én és a te intim kapcsolata legyen az Isten és a lélek között*. Állandó személyes kapcsolat az Istennel.

Az Úristen a Szentháromság titkának a ki nyilatkoztatásával úgy bánik már velünk, mint édes gyermekeivel. A szülők a család titkait nem idegeneknek szokták elmondani, hanem a család tagjainak, elsősorban a gyermekeknek. Az Úristen saját gyermekeinek tekint bennünket, amikor közli velünk családi titkát. A kereszténységben éreznie kell minden embernek, hogy az Isten *családjához tartozunk, hogy hatalmat kaptunk Isten fiaivá lenni, hogy azt a Lelket vettük, amelyben azt kiáltjuk: Abba, Atyánk... hogy úgy kell imádkoznunk: Miatyánk...* A mennyei Atya gyermekének néz bennünket, amikor ezt a fölfoghatatlan szent Titkot nekünk elárulja, hogy mi is Atyának nézzük Őt egész ima-

életünkben, parancsainak gyermeki megtartásával.

A családon kívül csak a barátok előtt nincsen titok. Isten is barátként kezel bennünket, amikor szíve legnagyobb és legszentebb titkát: személyi titkát előttünk fölfedi. Itt válik teljes bizalommá a barátság: „Már nem mondalak benneteket szolgálknak... hanem barátaimnak mondom titeket, mert mindent, amit hallottam Atyámtól, tudtul adtam nektek...” „Ti az én barátaim vagytok...” (Jn. 15, 13—14.) Csodálatos dolgok ezek. Azt kell mondanunk: az Isten úgy szeret bennünket, hogy nem győzi kívánni a túlvilágot, amíg közölheti velünk személyi gazdagságát, kivoltát; már itt a földön gyermekként kezel, jóbarátnak tekint, föltárja előttünk legszemélyesebb titkát.

Testvér, már ezekből sejtheted, micsoda gazdagságot, milyen édes Isten-közelséget jelent számodra a kereszténység: Az Istent úgy szólíthatod, mint Atyádat, bizalommal lehetsz Hozzá, mint legjobb Barátodhoz, szeretheted Őt, mint lelked tisztaságos Jegyesét. Ha az Űristen mérhetetlen kegyelméből hiszed ezt a fölfoghatatlan titkot, nyugodtan mondhatod: imádlak Téged, Atyám, aki teremtetttél és hatalmat adtál gyermekeddé lennem... imádlak

Téged Fiú, édes Testvérem, legjobb Barátom... és Téged is Szentlélek, a szeretet örök Kapcsa nemcsak az imádandó Szentháromságon belül, hanem aki egyúttal az én lelkemet is Istenhez zárod...

Azután még egyet ne felejts el. Nemcsak Te vagy ilyen kiváltságos helyzetben a Szentháromsággal, hanem mint az egész kinyilatkoztatást, az Ursten *ezt is minden embernek szánta*. Minden embert gyermekként akar kezelni az Atya, a Fiú minden embernek Barátja, Testvére kíván lenni és a Szentlélek minden embert magához óhajt ölelni a szeretet kapcsolatával...

Gondold csak végig, mit jelent ez: a Szentháromság titka nemcsak az eget teszi világossá számodra, hanem fényt vet a földi élet útjára is, és pedig éppen abban a kérdésben, amely ma az emberek szemében teljesen elhomályosodott, amelynek elsötétedése miatt ügylátszik, hogy többé nem lehet nyugodt életet élni a földön... Isten, az Atya, minden embert gyermekének akar látni, tehát egymás között mind testvérek vagyunk. A Fiú barátjainak, testvéreinek néz bennünket, tehát nekünk is testvéreknek kellene látnunk egymást. A Szentlélek gyöngéd szeretettel fűz mindenkit Magához, ilyen gyöngédséggel kel-

lene nekünk is egymáshoz közelednünk. — Most talán jobban megérted Jézus imájának mérhetetlen mélységét: „Hogy mindnyájan egyek legyenek, mint Te Atyám énbennem és én tebenned, úgy ők is egyek legyenek bennünk...” (Jn. 17, 21. 5.) *Istennel való egysülésünknek először a három isteni Személy egységében kell megalapozva lennie, akkor azután az emberek között lévő egység is biztos alapokon nyugszik.* Ugy-e milyen más lenne a földi élet, ha az emberek becsületesen dolgoznának annak megvalósításaért, amiért itt Jézus imádkozott?! Ha nem tévesztenék szemük elől az eget, akkor a földön is jól eligazodnának?!

Ahová az utak vezetnek...

Jézus életének minden fontos állomásánál megtaláljuk a Szentháromság titkának kinyilatkoztatását, a katolikus ember életének minden állomásánál pedig ott találjuk a Szentháromság nevében az *Ő számára történő meg-szentelődést.* A Szentháromság az égből, mint egy állandóan fölöttünk ragyogó, éltető, melegítő Nap kíséri végig a keresztény ember földi életének útját. Katolikus keresztény életünk az Atyának és Fiúnak és Szentlélek nevében kezdődik, amikor ebben a hármasszent

névben a keresztségben újjászülettünk. Az így kapott istengyermeki életünk a bérálásban erősödött meg, amikor a püspök Krisztus katonájává kent föl, mondván: „Megjelöllek téged a kereszt jelével, és megerősítek az üdvösség krizmájával az Atyának és Fiúnak és Szentléleknek nevében.” Ahányszor a bűn fenyegette vagy talán el is vette tőlünk természetfölötti életünket, a föloldozást a bűn kötelékeitől mindig az Atyának és Fiúnak és Szentléleknek nevében kaptuk. Mikor súlyos betegségben a szentkenet szentségével jön bennünket megerősíteni az Isten szolgálja, azt imádkozza betegágyunknál: „Szűnjék meg benned az ördög ereje... az Atyának, Fiúnak, Szentléleknek nevében.” Végül, amikor halhatatlan lelkünk testünket elhagyva az örökkévalóság útjára lép, az Egyház a haldoklók imáját mondja: „Indulj útra keresztény lélek ebből a világból a mindenható Atya Istennek nevében, ki téged teremtet, Jézus Krisztus, az élő Isten fia nevében, ki érted szenvedett, a Szentlélek nevében, ki benned elöntetett.”

Epodius vértanú, amikor vasrácsra feszítették és oldalát gajmókkal tépték, így imádkozott: Vallom, hogy Krisztus Isten az Atyával és Szentlélekkel együtt. Minden keresztény emberben, akit a Szentháromság egész

életén át megszentelt, ennek a vallomásnak kellene élnie. Ennek kellene szívedobogásának, lélekzetvételésének lennie. — Figyeld csak az imádkozó Egyházat: ha zsoltárokat mond, minden zsoltár végén, de egyúttal annyi más imádság közben is ezzel vesz lélekzetet: Dicsőség az Átyának és Fiúnak és Szentlélek Istennek, miképen kezdetben vala, most és mindenkor és mindörökkön-örökké. Ugyanilyen az Egyház imájának szívedobogása is. Amikor az Egyház dobogó szívvel könyörög valamiért, akkor mindig így fejezi be könyörögését: A mi Urunk Jézus Krisztus által, aki Veled (Atya) és a Szentlélekkel egyetemben él és uralkodik Isten mindörökkön-örökké.

A Szentháromság nevében szentelődünk meg, a Szentháromságot dicsérve, hozzá könyörögve járjuk itt a földön az életünk útját, amíg ez az életút be nem torkollik az égi Szentháromság-térre. A tér nemcsak az a hely, ahonnan az utak kiindulnak, hanem egyúttal az a hely is, ahol az utak találkoznak. Ebből a szempontból is nagyszerű gondolat volt a Szentháromság-szobrokat a városok központi terére építeni. Állandó komoly figyelmeztetés volt mindenki számára, hogy a Szentháromság felé kell törekednie. Milyen nagyszerű is lesz az, amikor a kis emberi életutak beérkeznek

az égi Szentháromság felé. Ott majd elmondhatjuk az imát, amelyet az idegen országokban végzett vándorlásai után Tóbiás mondott: Áldott legyen a Szentháromság és osztatlan Egység; „magasztaljuk Őt, mert irgalmasságot gyakorolt velünk”. (Tób. 12, 6.)

IV. A TEREMTÉS TITKA

A TEREMTŐ

A napsugaras világnézet

Vannak *sötétlelkű* emberek, akik azt mondják, hogy a világ az ördög műve. Szomorú lelkek ezek, akik nem látják meg a világban a szépet és a jót. Mindíg csak az árnyékot nézik, és azt hirdetik, hogy a világ csak sötét árnyékfoltokból áll. Itt minden rossz, minden bűnös, ilyet az Isten nem alkotott. Ezt csak valami gonosz szellem hozhatta létre.

Vannak *rövidlátó*, tehetségtelen emberek, akik azt mondják, hogy a világ magától van. Nem érzik ennek a kijelentésnek teljes *oktalanságát*, nem érzik, hogy ez éppen az ember *okos* természetével ellenkezik. Nem veszik észre, hogy az embert az különbözteti meg a föld többi érző lényétől, hogy az ember okát keresi a dolgoknak és meg is találja. A világra vonatkozólag lemondanak az ember értelmének élességéről. Nem jönnek rá, hogy a világ

nem magyarázza meg önmagát. Ha bemennek munkahelyükre és ott új gépet találnak, bizonyára nem hinnék el, hogy ez a gép magától lett... és ezt az örültséget elhiszik a világmindenség ezerszer finomabb és csodálatosabb gépezetéről... Ha egy templom előtt mennek el, bizonyára nem hinnék el, hogy a templom magától lett; hogy ott bent senki nem játszik az orgonán, hanem az magától szól; hogy az illatos virágokat senki nem rakta az oltárra, azok úgy maguktól kerültek oda... És azt el tudják hinni, hogy a világmindenség csodálatos templomát senki nem építette, a világmindenség orgonáján, — amelynek hangterjedelme kiterjed a mennydörgések és a lavínák dübörgésétől kezdve egészen a madárdal finomságáig — nem játszik senki; az erdők üdítő lehelletét senki nem adta; sem a virágok kelyhébe az illatot.

Fáradt lelkek is akadnak bőven, akik a gondolkodásra is képtelenek; kezüket ölükbe teszik és azt mondják: nem tudjuk, honnan a világ, nem tudjuk, hogy honnan jövünk és hová megyünk. Az indus bölcsesség tunyasága van bennük, illetőleg még annál is tunyábbak. Mert ha az indus megkérdezik, hogy mi az, amin a világ áll; annyit tud felelni:

egy elefánton. Sőt azt is tudja, hogy az elefánt négy lába egy-egy teknősbéka hátán áll. Csakhogy a teknősbéka lába alatt mi van, azt nem tudja az indus. A mai fáradt lelkek azonban már távolról kiáltják felénk: a világról, az Istenről semmit sem tudhatunk.

Szerencse, hogy mindig kevesen voltak ezek a sötét, oktalan és fáradt lelkek és az emberiség tömegeiben mindig megvolt, mintegy velük született Szent Pál bölcsesége: „Mert minden háznak van építőmestere, aki pedig mindeneket teremtett, az Isten.” (Zsid. 3, 4.) Szót sem érdemes vesztegetni arra, hogy ez az egyetlen igaz világszemlélet. A Szentírás első mondata: „Kezdetben teremté Isten az eget és a földet” (I Móz. 1, 1.), nemcsak az emberiség legnagyobb igazságát jegyezte föl, hanem egyúttal a *legboldogítóbb igazságot* is. A világ minden szépsége és gazdagsága ellenére is, pusztá és üres marad az ember számára mindaddig, amíg a világba tekintve az ember így nem tud imádkozni: „Hiszek egy Istenben, mennynek és földnek teremtményében.” A világ gonosz, érthetetlen és sötét mindaddig, míg nem úgy nézek rá, mint az én Atyám kezemunkájára.

Az ember rendesen édesanyját szereti job-

ban, édesatyjára inkább büszke. Ez a szent büszkeség fogja el még a legegyszerűbb embert is, amikor ránéz édesatyja kezemunkájára és azt mondja: ezt édesatyám csinálta. Hány öregember szemébe szökik könny, amikor a fát nézi, amelyet még édesatyja ültetett. Ez a gyermeki büszkeség az alapja a keresztény világnézetnek. Amikor szemében örömkönnyel néz a világra és hirdeti, hogy a világ a mi mennyei Atyánk alkotása. Ez teszi a kereszténységet első igazságától kezdve napsugarrassá.

De mi van a természeti törvényekkel?

Világos, hogy nem szabad ezeket sem kifelejteni világnézetünkéből. Gyerekes lenne az elképzelés, méginkább egyenesen hazug és Isten nagyságához semmiféleképpen nem méltó, — ha valaki úgy gondolná — hogy az Úristen a mai világ arculatán mintegy kézzel formált mindent. Egészen biztos, hogy a világ mai képen a természet erői is dolgoztak. Helyesebben talán így: Az Isten dolgozott a természet erői és törvényei által. Ezért azonban nem kell túlzottan ünnepelni a természeti erőket Isten rovására. Miért nem ünnepeljük a tollat, amellyel Petőfi verseit írta? Vagy a vésőt, amellyel Michelangelo a szobrain dolgozott?

Az ecsetet, amellyel Raffael képeit festette? Nem jogtalanság ez, hogy a tollat nem emlegetjük az irodalomtörténetben és a véső meg az ecset sem került bele a művészettörténetbe? Azoknak nem tulajdonítunk különösebb tiszteletet; nem üljük meg gyártásuknak vagy elkopásuknak évfordulóit. Még senki nem tiltakozott, hogy Petőfit, Michelangelót vagy Raffael tülzöttan ünnepelték a véső vagy ecset rovására.

Éppen ezért mi keresztények egyáltalán nem túlozunk akkor, amikor úgy nézünk a világba, Isténnek e csodálatos képeskönyvébe, hogy nekünk minden képnél csak a mi jó mennyei Atyánk jut eszünkbe, aki mindezt *számunkra* alkotta. Mert mi nemcsak büszkeséggel gondolunk Őreá, amikor a világot nézzük, hanem meghatottan érezzük jóságát, mert mindent *értünk, nekünk* teremtet. S ezért tőlünk senki se vegye rossznéven, hogy amikor a természetben járunk, először mindig Ő és sokszor egyedül csak Ő jut eszünkbe. Mi egészen tudatosan röntgen-szemekkel nézünk a szép vidékre, erdőre, mezőre, a napsugaras vagy holdfényes tájra, mert mindezek mögött Őt akarjuk meglátni. Az Ő szavát halljuk a nagy vizek zúgásából éppen úgy, mint az enyhe szellő susogásából. Felénk irányuló jó-

ságát érezzük a Nap melegéből, a gyümölcs édességéből és a rétek illatából.

Bár te is, Testvér, mindig ilyen mély művészi lélekkel és ilyen éles művészi szemmel néznél a világba, hogy soha ne tudnád feledni Őt. A legmélyebben érző művészek mégis csak azok voltak, akik *megérezték a világból az Istent*. Nemcsak a Szentírás mondja, hogy „minden Ő általa lett és Nála nélkül nem lett semmi” (Jn. 1, 3.), nemcsak az angyalok éneke kezdődik úgy, hogy dicsőség mennyben az Istennek, hanem az Ember tragédiájának is ez a boldog kezdete: „Dicsőség a magasságban Istenünknek, dicsérje Őt a föld és a nagy ég, ki egy szavával híva létre mindent és pillantásától függ ismét a vég . . .” Ha hű maradt volna az ember ehhez az énekhez, az emberlét sohasem változott volna tragédiává. Beethoven „a mindenség szent dalát” énekli „a nagy égi Teremtő” előtt, amelyet a mai élet sok felületes, laposlelkű embere nem hall ki a világmindenség mélységeiből. Testvér, nézz újra művészi szemmel a világba, ne felületes szemmel, ne üres szívvel. A *kereszténység az egyetlen napsugaras világnézet*. A kereszténység nem élettagadó, mikor azt mondja, hogy „minden Belőle, Általa és

Érte van", mert ugyanakkor azt is hirdeti, hogy „minden a Tiétek". Ennél a két igazságnál pedig senki szebbet nem mondhat neked a világról.

„... hogy mindezt a semmiből teremttette..."

A hét Makkabeus-testvér vértanúságában olvassuk: A zsidók zsarnok üldözője, Antiochus Epifánes, a legválogatottabb kínzással végeztet ki egymás után hat zsidó testvért. Mikor a hetedikre, a legkisebbre kerül a sor, mintha a gonosz királynak is megesett volna az ifjún a szíve. Esküvel ígér neki minden jót, csak tagadja meg vallását. Mikor ez nem használ semmit, az édesanyját hivatja és unszolja őt, hogy segítsen megmenteni az ifjút. De meglepődik a király, amikor az édesanya így buzdítja végső kitartásra a fiát: „Kérlek, fiam! tekints az égre, a földre és mindenre, ami bennük van, értsd meg, hogy mindezt, valamint az emberi nemet is *semmiből* teremttette az Isten." (II Mak. 7, 28.)

A vértanúság előtt az Isten *nagy erejével* biztatja a hősie anyja a fiát. Ezért azt hozza eszébe, ami leginkább megmutatja Isten nagyságát, hogy Ő mindent a *semmiből* teremttett. „Egy szavával híva létre mindent." . . . „Ő szó-

lott és mindenek lettek, Ő parancsolt és mind előjöttek.” (Zsolt. 148, 5.) Az Isten így szokott alkotni. Mi ehhez képest az emberi cselekvés? Milyen független az Isten, amikor teremti: nincs szüksége anyagra, eszközökre, nem szorul rá senkinek a segítségére sem. Milyen nagy kérdés ezzel szemben az anyag beszerzése minden emberi alkotásnál! Mennyi eszközre van szükség, nemcsak akkor, amikor egy hatalmas gyártelepet akarunk építeni, hanem akkor is, amikor csak a vasércből egy egyszerű szöveget vagy a búzából egy darab kenyeret akarunk készíteni. Mennyi ember dolgozik a búzán, amíg kenyér lesz belőle. Az ember mennyire nem független cselekvésében a többi ember segítségétől. Ki merné valamire azt mondani, hogy ezt *magam* csináltam? Milyen nagyszabásúan hangzik ezzel szemben Izaiás prófétánál az Úr szava: „Én vagyok az Úr, mindenek alkotója, aki egyedül terjesztettem ki az egeket, ki megszilárdítottam a földet és nem volt senki mellettem.” (Iz. 44, 24.) „Egyedül, nem volt senki mellettem.” Ki merné az emberek közül ki mondani ezeket a fönséges szavakat a saját kis munkájáról? Milyen nagy emberi sor állna mellettünk, ha mindazok felsorakoznának,

akik a mindennapi kenyerünkön bármiféleképen is dolgoztak! Ha mindegyik magával hozná az eszközt, amellyel csak dolgozott rajta!

Az ember a dolgoknak éppen azt *nem tudja megadni* munkájával, ami a leglényegesebb bennük: a létezést. S a kis változást, amit a meglévő anyagon létrehoz, amelyet mi annyiszor csodálunk és dicsérünk, csak ezer eszköz alkalmazásával és még több ember segítségével tudja létrehozni. Sejted most Testvér, hogy micsoda erő rejtőzik a semmiből való alkotás mögött? Sejted most, hogy a teremtés a legnagyobb erő kifejtés, a leghősiesebb alkotás, a leghatalmasabb tett? A Makkabeus-édesanya ezért hozza ezt gyermekének eszébe, amikor az a legnagyobb emberi erő kifejtés, a vértanúság előtt áll, hogy gondoljon az Isten teremtő erejére és ne féljen a vele szemben álló emberi erőktől. A hős édesanya azt mondja, „*értsd meg*, hogy mindezt semmiből teremtette az Isten” és talán a hősies vértanú a szenvedésnél meg is értette, hogy milyen nagy ennek a semmiből teremtő Istennek ereje, mi azonban nem vagyunk képesek fölérteni ennek a szónak igazi értelmét. Nekünk mindig dadogva kellene ezeket a szavakat:

„Teremtő”, „teremteni” kiejtenünk. Számunkra teljesen fölérthetetlen szavak ezek, de még inkább fölmérhetetlen az erő, amely mögöttük van. Viszont, ha nem érted is, ne keserítsen ez, Testvér. Ha kint jársz a természetben, sokat gondolkozzál erről és még többet imádkozzál, hogy soha ne felejtsd el teremtő Istenedet.

Tiéd az ég és Tiéd a föld

Kié a világ? Lehet ezt a kérdést még csak komolyan föl is vetni?! Elkészül a műremek, egy gyönyörű szobor vagy festmény. Okos ember komolyan fölvetheti ezt a kérdést, hogy kié. Sok fáradságos munka után beérik a termés, gyümölcsöt hoznak a fák. Lehet erről kételkedni, hogy kié legyen a termés, kié a gyümölcs? — „Nézem az eget: ím ujjaid gyúrták! Im kezéd alkotása a hold, a csillagok!” (Zsolt. 8, 4.) Így kell a világra tekintenünk. Nos, és lehet akkor komolyan kérdeznünk, hogy kié a világ?! Kételkednünk nem lehet, hanem érzéseinknek imában kell kitörniök: „Tiéd az ég és Tiéd a föld, Te alkottad a földkerekséget és mindazt, ami rajta vagyon.” (Zsolt. 88, 12.)

Nagy igazság ez, Testvér, de nagyon el-

felejtett igazság. Szinte senki sem gondol már erre, szinte senki sem néz ma úgy a világra, mint az Isten tulajdonára: „A földkerekség és mindaz, ami rajta van” — emeli ki a Zsoltáros. S vajjon, ki gondol erre? A mai ember gondolkodás-módjában szinte benne van, hogy az Isten érje be a dohos sekrestyével, vagy legjobb esetben örüljön annak, hogy az egész templomot meghagyják Neki. Mindenesetre nagy kegy a hangyanagyságú embertől, hogy szétterpeszkedik a földön, kitérja teremtoi jogaiból és birtokaiból az Istent, s meghagyja Neki a sekrestyét vagy a templomot. *Ezzel szemben az igazság mégis az marad: „Tiéd az ég és Tiéd a föld . . . a földkerekség és mindaz, ami rajta van...”* (Zsolt. 88, 12.)

Igaz, az Isten használatra adja nekünk a földi javakat. „Minden a tiétek.” De ezért a bőkezűségért nem lehet Őt tulajdonából száműzni, nem lehet Őt isteni jogaitól megfosztani. Ő a mindenség Ura és tulajdonosa: „Én vagyok az Úr; ez az én nevem, dicsőségemet nem engedem át másoknak...” Hallod, Testvér, hogy ragaszkodik az Isten tulajdonjogához! Hagyj föl már végre a modern embernek ezzel az örültségével, ezzel a dacá-

val! Nem veszed észre, hogy ebből a sátáni gög hangzik ki: „Hol a tagadás lábát megveti, világodat meg fogja dönteni...”?!

Talán te sohasem jutottál annyira, hogy kétségbe vond, hogy Isten a mindenség tulajdonosa. De úgy őszintén megkérdezlek téged: világnézet az benned, hogy a világon minden az Istené? Úgy lépsz a pázsitos rétre, hogy a mennyei Atya terítette szőnyegnek lábad alá? Úgy nyúlsz a gyümölcshöz, úgy tekintesz a világra, hogy mindez Istené? Így járod az erdőt és a mezőt, így nézel fel esténként a csillagos égre? Lásd, *az ember vallásossága akkor szűnik meg, amikor a dolgokat nem látja többé az Istennel való vonatkozásukban.* Hányan élnek állítólag vallásos életet, hányan vesznek részt — talán gyakran — vallási szertartásokon és mégis azt kell mondanunk róluk, hogy teljesen vallástalanok, mert sohasem ismerik el Istentől való függésüket. Vallástalan a világnézetük, mert soha nem látják a világ mögött az Istent. A vallás *nem vasárnapi hangulat, a vallás nem ideális, eszmei valami. A vallás a legátfogóbb és a leginkább gyakorlati emberi követelmény, a legelemibb emberi kötelezettség:* mindig és mindenben elismerni Őt, akit

letagadni józan emberésszel nem lehet. Annál vallásosabb lesz valaki, minél inkább az Istent, a mindenség Urát látja mindenekben.

A világ nem lehet az Isten

Az öskereszténység egyik legrégebbi írásában, Hermas Pásztorában olvassuk: „Mindezekelőtt azt kell hinned, hogy Isten van, aki a mindenséget a semmiből létezésbe hívta.” Ez az igazság minden vallás alapja. Ahol ezt bármiféleképpen kétségbe vonják, ott nem lehet szó vallásról. A világ az Isten kezemunkája. Aquinói Szent Tamás szereti az anyagi világot Isten lábnyomának nevezni. Ha a porban vagy a hóban lábnyomokat találok, meg tudom azokból állapítani, hogy milyen lény volt, amely ott elment: ember volt-e vagy állat. Sőt még azt is megtudom, hogy öreg volt-e vagy fiatal. Így vagyunk ezzel a világgal is: megsejthetjük belőle Isten nagyságát, korát, erejét. Ugyanakkor azonban azt is föl kell ismernünk, hogy a világ nem lehet az Isten.

Bármilyen nagy, tágas, erős, szép, nap-sugaras is legyen ez a világ, — és keresztény ember szemében különösképpen ilyen a világ — s bármennyi jóságot, édességet, kincset találjak is a világban, — és a keresztény embernek nagyon sokat kell ezekből találnia a

világban — mégis azt kell mondanunk, hogy a világ nagyon kicsi, szűk, lapos, erőtlenséges, buta, értelmetlen, sötét, koldusszegény és főként hozzánk nagyon kegyetlen ahhoz, hogy Istenünk lehessen. Az Isten örökkévaló. — Ez a világ azonban nagyon is arcán viseli a mulékonyság vonásait. — Az Isten mindenható. — A világ azonban tele van erőtlenséggel. — Az Isten végtelen. — A világ, bármennyire szédítőek legyenek is méretei, mégiscsak véges. — Az Isten mindentudó. — Vele szemben az anyag mennyire buta. — Az Isten végtelenül gazdag. — Hozzá mérten a világ koldusszegény. — Az Isten maga a tiszta világosság. — A világ tele van sötétséggel. — Az Isten végtelenül jó hozzánk és kimondhatatlanul szeret bennünket. — A világ azonban olyan nagyon kegyetlen és szűkmarkú tud lenni az emberhez.

Ezért, ha Szent Ágostonnal körüljárjuk a világot és megkérdézzük a tengert, a hegyet, a napot, a csillagokat, hogy te vagy-e Istenünk, hogy ti vagytok-e a mi Istenünk, — a válasz mindig csak az lesz: én nem vagyok Isten, mi nem vagyunk Isten, mi csak kezemunkája, mi csak lábanyoma vagyunk Annak, akit ti Istennek neveztek. (Vallomások, X. 9.) Mikor Baden-Powell, a cserkészlet alapítója

és a világ első főcserkésze Budapesten járt, a cserkészek tiszteletből ércbe öntötték a lábnyomát. Mi is nagy tisztelettel tekintünk az Isten lábnyomára, de semmiképen sem vagyunk hajlandók Isten helyett a lábnyomát imádni... A bálványimádás az emberiség leg-sötétebb éjtszakája. Mi sohasem válhatunk bálványimádókká. Mikor veronai Szent Pétert a hite miatt halálra üldözték, a Hiszekegyet kezdte imádkozni. Egyik gyilkos mindjárt a Hiszekegy kezdeténél utolérte őt és fejszéjével fejbe ütötte, a Szent ekkor vérebe mártotta az ujját és azzal írta tovább a porba: Hiszek egy Istenben... mennynek és földnek teremőjében. — Ezt az igazságot nekünk is úgy kell hinnünk, hogy életünkkel és vérünkkel is valljuk: Te egyedül vagy Isten és nincs Isten Rajtad kívül.

A GONDVISELŐ

Isten még most is gondoskodik

Édes szó az: Teremtő. De talán még éde-sebb ez: Gondviselő. Szeretjük szüleinket, mert nekik köszönhetjük az életet. Ám jósa-gukat talán nem annyira a tényből érezzük meg, hogy nekünk az életet adták, hanem sokkal inkább abból, ahogy rólunk állandóan

gondoskodva életünket fönntartották. — De miért van szükség a gondviselésre, miért kell az Istennek állandóan fönntartania a világot? — Olyan önállótlan a világ, hogy nem tud megállni a saját lábán? Az ember alkotásai megállnak maguktól is, gépei járnak, műremekei fönnmарadnak. — No, csak ne siessünk olyan nagyon! — Mennyi ideig járnak óráink fölhúzás nélkül? Hát talán gőzgépeink mennek a nélkül, hogy fűtenénk bennük? A világ hány millió év óta mozog és még nem kellett rúgóját fölhúzni, pótolni sem kellett benne még a fogyó energiákat! Madách így ünnepli a világot: „Évmilliókig eljár tengelyén, míg egy kerékfogát újítani kell...” Hát soha nem kell a világban egy kerékfogat újítani! Jár úgy és jár addig, amíg az Isten akarja.

Viszont csak úgy és csak addig fog járni, amíg az Isten *akarja*. Az Istennek nemcsak a teremtéskor kellett *akarnia*, hogy legyen a világ, de azóta és folyton *akarnia* kell, *mert a világot fönntartó egyetlen erő az Isten akarat*a. Ezért kérdi az ószövetségi bölcs: „Hogyan is maradhatna meg bármi, ha Te nem akarnád.” Ha fölemelek egy követ a földről vagy a víz fenekéről, az csak addig marad fönн, amíg fönntartom a kezemmel. Ha elengedem, visszahull oda, ahonnan kiemeltem

Az Úristen a semmiből emelte ki a világot, ha kihúzná alóla fönttartó kezét, visszahullana a világ a sötét semmibe, ahonnan kiemelte. Egy gondolat, egy érzés, egy akarás csak addig van meg bennem, amíg gondolom, érzem, akarom. Gondolatom, érzésem, akaratom tőlem függetlenül nem létezhetik, csak bennem áll fönn. A világ az Isten gondolata, létét Isten akaratának köszönheti, csak addig és úgy áll fönn, ahogy az Úristen elgondolta, ahogyan akarja... A gondolatomat, vágyamat nem kell megszüntetnem, nem kell megsemmisítenem, hogy ne legyen, az magától megszűnik, mihelyt többé nem gondolom vagy nem akarom. Az Úristennek sem kellene megsemmisítenie a világot, ha azt akarná, hogy ne legyen, hanem csak egy pillanatra el kellene feledkeznie róla, többé nem kellene akarnia és már nem is állna.

Olyan csodálatos dolog a világ fönttartása. Isten atyai jóságát ebből még jobban érezhetjük, mint a teremtésből. Ez nem egy pillanatig tartó tény, mint a teremtés, hanem *állandó, soha meg nem szűnő gondoskodás, törődés, szeretet*. Nemcsak külső gondoskodás, mint az állatokkal kapcsolatban mondja a Zsoltár: „Ha adsz nekik, fölszedik, ha megnyitod kezedet, jóllaknak javaiddal mind.

De ha elfordítod arcodat, megrémülnek...” (Zsolt. 103, 28.), hanem belső, létben való fönn tartás. Úgy, mint a Zsoltár folytatja: „Ha lehelletüket megvonod, elenyésznek és ismét porrá lesznek.” Ezért Szent Ágoston mondja, hogy semmiféle lény, még a gonosz szellemek sem tudnának egy pillanatig sem fönnmaradni, ha Isten állandóan nem adna nekik erőt, életet és létet. Nemcsak a lét első pillanatában szorul rá minden lény az Istenre, hanem létezésének minden következő pillanatában is az Isten mindenható erejéből áll fönn.

Ebből azonban az következik, hogy az egész világ csodálatosan közel van állandóan az Istenhez. Az Apostol szerint Isten nemcsak „előbb van mindennél”, hanem „minden Őbenne áll fönn”. Nemcsak „minden Őáltala és Őérte teremtetett” (Kol. 1, 17.), hanem „hatalmának igéjével” Ő is tartja fönn. *Isten gondoskodó, lágy atyai kezét állandóan magán érezheti minden teremtmény.* Ez a kéz „elér erejével az egyik végtől a másikig és a mindenséget üdvösen igazgatja”. (Bölcs. 8, 1.) A latin Szentírásban az „üdvösen” szó helyett suaviter szerepel, amely „édesen”-t jelent. Valóban édes atyai gondoskodás az, ahogyan Isten a világot fönn tartja és kormányozza.

Különösen az emberekről gondoskodik

A katekizmus egyik legédesebb kijelentése ez. De ma valami hiba van ennek az igazságnak elfogadása körül. Szent Péter így ír első levelében: „Alázzátok meg magatokat az Isten hatalmas keze alatt, hogy fölmagasztaljon titeket a látogatásnak idején, minden aggodalmatokat Őreá bízván, mert *Neki gondja van rátok.*” (I Pét. 5, 7.) Valami súlyos hiba van a mai ember lelkületében, hogy ezt az apostoli tanítást az életében nem fogadja el. Olyan hihetetlen ez a mai embernek: „Neki gondja van rátok.” Olyan teljesíthetetlen és oktalannak hangzik ez: „Minden aggodalmatokat Őreá bízván.” Én úgy gondolom, Testvér, hogy abban van a hiba, amit ezek előtt a vigasztaló kijelentések előtt emleget Szent Péter: „Alázzátok meg magatokat az Isten hatalmas keze alatt...” Vajmi kevés ember van, aki életét egészen aláztatosan le merné tenni az Isten kezébe, ezért nem meri aggodalmait sem Őreá bízni, ezért nem érzi, hogy Istennek gondja van az emberre és ezért nem lesz fölmagasztalás az isteni látogatásokból.

Az evangélium csodálatos dolgokat tud beszélni erről az atyai gondviselésről. Figyelj csak ide! „Ne aggódjatok éltetekről, mit egyetek, se testetekről, mibe öltözzetek . . .

Nézzétek az ég madarait, hogy nem vetnek, nem aratnak, sem csűrökbe nem gyűjtenek és a ti mennyei Atyátok táplálja azokat. Nem értek-e ti többet azoknál? Ki adhat közületek gondjai által nagyságához egy könyöknyit?... Nézzétek meg a mezők liliomait... Salamon minden dicsőségében sem volt úgy öltözködve, mint egy ezek közül. Ha pedig a mezei füvet... az Isten így ruházza, mennyivel inkább titeket, kicsinyhitűek?! Ne aggódjatok tehát, mondván, mit eszünk vagy mit iszunk vagy mivel ruházkodunk?... Ne aggódjatok a holnapért; a holnapi nap gondoskodik majd magáról." (Mt. 6, 25—34.) „Nemde két verebet egy garasért adnak? És egy sem esik azokból a földre a ti Atyátok nélkül. Nektek pedig még fejetek hajszájai is mind meg vannak számlálva. Ne féljeteek tehát, sokkal többet értek ti a verebeknél." (Mt. 10, 29—31.) „Nézzétek a hollókat, amelyek nem vetnek, nem aratnak, nincs éléskamrájuk, sem csűrük, és az Isten táplálja azokat... Ki adhat közületek gondjai által életkorához egy arasznyit? Ha tehát a legkisebb dolgot sem tehetitek, a többiről mit aggódtok? Nektek se azon járjon az eszetek, mit egyetek és igyatok és ne nagyozoljatok; mert mindezek után a világ népei futkosnak; a ti Atyátok azon-

ban tudja, hogy ezekre szükségtek vagyon... keressétek először az Isten országát és az ő igazságát, és ezek *mind hozzáadottnak nektek.*" (Lk. 12, 5.)

Ezek csodálatos kijelentések az Isten gondoskodó jóságáról; az ember magától el sem merné hinni, hogy ilyen legyen az Isten. Ezért az Isten Fiának kellett a földre szállnia, csak Ő képes elhitetni velünk. Ilyet egy valásalapító sem mert mondani az Istenről. Magáról mondta először, de úgy szeretné, ha minden követője utána mondaná: „Én nem vagyok egyedül, mert az Atya énvelem vagyon.” (Jn. 16, 32.)

Mit mutat a tapasztalat?

Úgy tűnik föl, mintha a tapasztalat egészen másképen beszélne az Isten gondviseléséről, mint az evangélium. „Nézzétek a liliomokat” — nézzétek ma a gyermekek ruháit, menjete ki az Oncsa-telepekre, ahol hat-hét gyermek van mezítláb, csupán ingben egész télen keresztül a konyhában, az ágyon. „Ne azon járjon az eszetek, hogy mit egyetek” — fúsátok át a halottak anyakönyvét az elmúlt két évről és számoljátok össze, hány gyermek és hány öreg halt meg a hiányos táplálkozás következtében. „Nézzétek a holló-

kat” — nézzétek a gyermekeket, akik még a decemberi csikorgó hidegben is mezítláb jöttek iskolába. „Ne aggódjatok a holnapért” — mi lesz ezekből a vitaminhiány miatt sebes arcú és sebes kezű kisgyermekemből, akik a negyedik osztályban olyan satnyák, véznák és visszafejlettek, hogy rendes időkben az elsősök is erősebbek náluk. „Egy veréb sem esik a ti Atyátok nélkül a földre” — mit szóljanak ehhez a háború nyomorékjai, akiket a szilánkok csonkítottak meg, akiket rokkanttá tett a légnyomás? „Fejetek hajaszálai is mind meg vannak számolva” — és mi van a tiszta életű leányokkal és a hűséges feleségekkel, akiket mégis megbecstelenítettek? „Ki adhat közületek gondjai által életkorához egy arasznyit?” — miért nem vigyázott az Isten a férjemre, a gyermekemre?

Ezekkel a panaszkodókkal szemben egy másik csoportot sorakoztathatnék föl, azokét, akik éppen az elmúlt veszedelmek után mondták: sohasem hittem volna, hogy ilyen csodálatos legyen a Gondviselés. Hivatkozhatnék azokra, kik talán a jólétben soha nem ismerték meg az Isten atyai gondoskodását, de most, amidőn mindenük elpusztult ugyan. életük megmaradásából megismerték a Gondviselés édességét és imádással borulnak le

előtte. Émlegethetném a családokat, akiket nem kímélt meg ugyan a megpróbáltatásoktól, de ezer tűzön és vészen keresztül mégis összehozott.

Azt is mondhatnám, hogy Jézus nagy dicsőítő himnusza az Atya gondviseléséről úgy fejeződik be: „Keressétek először az Isten országát és az ő igazságát és ezek mind *hozzáadnak* nektek.” (Mt. 6, 33.) Nem kerestük sem az Isten országát, sem az ő igazságát és így nem volt, hogy *mihez adja hozzá* Isten azt, amit gondviselő jósága nekünk megígért. De most erre sem akarok hivatkozni, hanem az előző tapasztalattal szemben egy egészen más tapasztalatot akarok szembeállítani, mely olyan régi, mint az emberiség.

Hiszen szentek ivadékal vagyunk...

Nem Jóbbal akarom kezdeni. Jób történetét magad is nagyon jól ismered és ha kifelé nem is vallod be, magadban mégis sokszor elmondtad már: „Az Úr adta, az Úr elvette... mezítelenül jöttem ki anyám méhéből, mezítelenül fogok eltávozni...” (Jób 1, 21.) Az egyiptomi József történetét sem akarom ismételni: bármilyen szép is az, nagyon hosszú lenne. Csak azt kérdezem meg: Mi lett volna Józseffel, ha börtönbe jutva becsületessége

miatt, a mai ember észjárásával gondolkodva, a mai ember beszédével zúgolódva panaszkodott volna a Gondviselés ellen, amely őt a tisztasághoz való ragaszkodás miatt a börtönbe juttatta. Vajjon akkor is rajta keresztül mentette volna meg az isteni Gondviselés az akkori világot?— Azután itt van az idősebbik Tóbiás! Mikor önfeláldozó és tisztességes élete végén az Isten vaksággal sujtja, megjelennek barátai és fölteszik a kérdést: „Hol van a reménységed, amelyért alamizsnálkodtál és temetésekét végeztél?” (Tób. 2, 16.) Tóbiás nem tud a hitetlen kérdésre felelni, de ott van felesége, aki gúnyosan adja meg a választ: „Nyilván hiábavaló a reménységed, most tűnik, mit ért az alamizsnálkodásod.” (Tób. 2, 22.) Ezt a hitetlenséget már Tóbiás nem hallgathatja el, figyelmezteti őket: „Ne beszéljetelek így, hiszen szentek ivadékai vagyunk és azt az életet várjuk, melyet Isten azoknak juttat, kik sohasem szegik meg iránta való hűségüket.” (Tób. 2, 17.)

Szentek ivadékai vagyunk! Testvér, ezt neked még kevésbbé szabad felejtened, mint Tóbiás feleségének, mert mi sokkal inkább a szentek ivadékai vagyunk, mint a zsidók voltak. Szentek ivadékai vagyunk! Vedd elő a szentek életét! S figyeld meg, hogy éppen

azok a keresztek, amelyek most zavarják benned a Gondviselés hitét, amelyek miatt most annyian káromkodnak vagy talán már hajótörést is szenvedtek a hitben, éppen ezek a keresztek tettek gyarló embereket szentekké. Hányan lettek már e földön szentekké vagyonuk elvesztése révén? Bizonyára sokkal többen, mint a nagy vagyon révén. Hányan fordították Isten felé tekintetüket betegségük nyomán... A házastárs, a gyermek elvesztése hány embert vitt rá, hogy egészen és egyedül az Istent keresse?!

A gondviselés Istennek az a tevékenysége, amellyel a teremtményeket az eléjük tűzött célok felé vezeti. Fölöttünk, emberek fölött is ezért őrködik az Isten gondviselő szeme, hogy célunkhoz: sajátmagához vezessen minket és hiszem, hogy a földi életben mindent *csak ezért ad* vagy *csak ezért enged meg*, hogy Magához vigyen. Hol édességgel csalogat, hol talán ostorával ver, de jót és rosszat azért küld reánk, kizárólag ezért enged meg, hogy általuk Magához emeljen. Milyen nyugodtan és milyen bizalommal lehet ma is így nézni a világba: Atyánk mindent azért bocsát reánk, hogy egészen az Ővéi legyünk.

A Gondviselés nem egyformán, nem sab-

lonosan vezeti az emberi életet. Ezért a szentek sohasem panaszkodtak. Mária Magdolna nem panaszkodott, hogy őt csak egy bűnös élet után hívta magához az Úr. Szent Pálnak megengedte, hogy előbb üldözze az Egyházat és csak utána hódította meg általa a világot. Kit szeretett jobban az Isten? Szent Ágostont, akit a bűn olyan tekervényes útja után hívott magához, vagy kis Szent Terézt, aki bocsánatos bűnt is alig követett el. Voltak szentek, akik szinte mosolyogva lehellették ki a lelküket, — másokat a vértanúság gyötrő kínjai után vett magához az Úr. Kikhez volt jobb? Kikhez volt édesebb a Gondviselés? Ezt nem tudjuk, de azt nagyon jól tudjuk, hogy a szentek fölismerték életükben a Gondviselés vezetését és jóért, rosszért egyforma hálával csókolták az életüket irányító Gondviselő kezét.

Imádkozd, Testvér, te is Pascallal: Uram, Te nem vagy kevésbbé Isten, amikor próbára teszel és büntetsz, mint amikor vigasztalsz és irgalmasságot gyakorolsz.

A keresztény remény alapja

Schütz írja ezt: A Gondviselés hite a keresztény remény alapja, a keresztény vallási életnek főtengelye. — A keresztény élet ezen

az alázatos bátorságon múlik: rá kell bízni magunkat a Gondviselés vezetésére, *le kell mondanunk* arról, hogy úgy és oda irányítsuk életünket, ahogy és ahová éppen nekünk tetszik. Tégy velem, Uram, amit akarsz! — Ezt az imát nagyon kell szeretnünk. Aki át akar jutni az Óceánon, annak hajóra kell szállnia vagy a repülőgépet kell választania. Aki menekülni akar a zuhanó repülőgépből, annak rá kell magát bíznia az ejtőernyőre. Pedig az ejtőernyő csak zuhanás közben nyílik ki! Aki az Istenhez akar jutni, annak pedig a Gondviselésre kell magát bíznia. Ez néha úgy tűnik föl az embernek, mint a beszállás a kényelmes hajóba, máskor csak lélekvesztő repülésnek látszik, de gyakran csak a mentőöv vagy az ejtőernyő használatához hasonlít. Akiből azonban hiányzik ez a tevékeny bátorság, hogy az Istenre bízza magát, az sohasem jut el Hozzá.

A Gondviselésre való hagyatkozás ugyanis nem passzivitást, nem tétlenséget jelent. Egyáltalán nem azt mondja, hogy ölbetett kézzel várjuk a sült galambot. Az Úristen minden lényt a saját természete szerint irányít és a világot általában a természetes erők által kormányozza. Az embernek használnia kell értelmét és akaratát, szolgálatába kell hajtania

a természetes erőket. Az evangéliumban arról sokszor van szó, hogy ne aggódjatok, de azt sohasem olvassuk, hogy ne dolgozzatok. Ellenkezőleg, Jézus az örökké munkálkodó Istent állítja elénk követendő példaképül: „Az én Atyám mindezideig munkálkodik és én is munkálkodom.” (Jn. 5, 17.) A mindennapi kenyérért nemcsak imádkoznunk kell, hanem dolgoznunk is. „Aki nem dolgozik, az ne is egyék.” (II Tessz. 3, 10.) Ha valaki övéire és főkép házanépére gondot nem visel, az megtagadta a hitet és alábbvaló a hitetlen-nél.” (I Tim. 5, 8.) Mindenkinek meg kell dolgoznia a mindennapi kenyérért. A lelki életben a haladás nincsen fáradság és izzadás nélkül. Magának az Egyháznak is földi eszközökkel néha hősieks küzdelmekkel kell harcolnia. A Gondviselés hite senkit sem kímél meg a munkától, a verítékezéstől. De ugyanakkor a keresztyén ember nem a munkájától várja az eredményt; az Egyház soha nem az emberi erőfeszítésben bíz. hanem egyedül az isteni Gondviselésben. Minden körülmény között merünk dolgozni és minden nehéz kezdetben várunk munkánk számára eredményt a Gondviseléstől.

Az aggodást minden körülmény között száműzzük életünkéből. Ez a pogány lelkület-

nek egyik jellegzetes vonása. Ebben az aggodásban mutatkozott az előző évtizedek pogány szelleme: a mai napra biztosítva volt a kenyér, akkor aggódtunk, vajjon meglesz-e a kalács is. Ha semmi sem hiányzott a mai nap szükségleteiből, akkor aggódtunk, vajjon holnap vagy egy év múlva meglesz-e mindenkünk. Midőn új ruhát vettünk, az járt eszünkben, tudunk-e ismét venni, ha majd ez elkopott. Aggódtunk, állandóan aggódtunk a holnapért és holnaputánért, és ezért nem mertük gyakorolni a keresztény erényeket. Nem mertünk a Gondviselésben bízva adni azoknak, akiknek semmijük sem volt... Az elmúlt évek legnagyobb betegsége az volt, hogy túlságosan aggódtunk testi egészségünkért... S ki tudja, még mennyi mindenben nyilvánult meg ez a pogány lelkiület, amely az evangélium nagy parancsával homlokegyenest szembenáll: „Ne aggódjatok...”

A koldusasszony

Egy koldusasszonyhoz hívtak a községi szegényházba. Amennyiben ez a nyomortanya egyáltalán háznak nevezhető. Itt várta a halált a szegény koldusasszony nyolcvan év gyötrelme után. Ellátására annyit kapott a községtől a másik koldusasszony, hogy egy

napra való kenyeret sem vehetett számára a havi segélyből. Mikor beléptem hozzá, hirtelen nem tudtam, hogy a piszokban hová tegyem le a kabátomat. Az asszonyon meglátszott, hogy régen mosdatták. A fésülés nyomai viszont nem látszottak meg rajta, a körmeiről sem lehetett tudni, hogy mikor vágták utoljára. Fölvette a szentségeket. A gyónás nehezen ment, mert nagyot hallott. Mikor mindennel készen voltunk, akkor beszélgetés közben kijelenti: ... mert tetszik tudni, engem a jó Isten egész életemben mindenben meghallgatott. Ezt olyan meggyőződéssel mondta, hogy el kellett hinnem. Először azon kezdtem gondolkodni, hogy miben is hallgathatta meg a jó Isten a koldusasszonyt, de mióta szép halálát láttam, azóta inkább azon gondolkodom, hogy hát akkor kit nem hallgatott meg a jó Isten, ha ezt a szegény asszonyt mindenben meghallgatta. De ezen sem kellett sokáig gondolkoznom: a jó Isten mindenkit elvezet a célhoz, amelyet eléje tűzött. Jóban, rosszban, amelyet reánk enged, csak egyet akar, hogy tévedhetetlenül feléje menjünk. Ami „egyedül szükséges”, abban mindenkit meghallgat; sőt azonfölül is mindent úgy ad és úgy irányít, hogy a legjobban érzük el azt, ami *egyedül szükséges*.

Azon természetesen nem szabad csodálkoznunk, hogy nem értjük a Gondviselés irányítását sem a koldusasszony életében, sem a saját magunkéban. Szent Ágoston mondja, hogy ha egy hozzá nem értő ember megy be a műhelybe, sok mindent értelmetlennek talál ott. Nem azért, mintha a műhely berendezése nem volna bölcs, hanem azért, mert ő nem ért hozzá. Még kevésbbé szabad csodálkoznunk azon, hogy a világ csodálatosan berendezett műhelyében annyi minden akad, aminek értelmét és célját rögtön nem látjuk. Ez nem azt mutatja, hogy a világot nem gondosan rendezte be a jó Isten, hanem csak azt, hogy mi nem értjük a világban megnyilvánuló bölcseséget. Ne bírálgasd tehát, Testvér, azt, amihez nem értesz. Tekints életedben mindent úgy, mint a Gondviselés bölcs intézkedését; tégy meg mindent, ami rajtad múlik, a többit bízd rá gondviselő Atyádra és még csak egy kicsit se aggódjál. A saját életedből láthatod majd, milyen igaza volt a koldusasszonynak. Életed végén nyugodtan mondhatod: engem a jó Isten még mindenben meghallgatott.

V. A SZELLEMLILÁG VALÓSÁGA

AZ ANGVALOK

Ez is a kereszténységhez tartozik

Cecília nászéjtszakáján nagy titkot bíz rá jegyesére, Valériánra: Más szerelmese van, aki angyala által vigyáz őreá. Valérián szeretne valamit tudni erről az égi jegyesről és szeretné látni az angyalt, a másik világnak eddig nem ismert hírnökét. — Ehhez kereszténynek kell lennie. Orbán pápánál tanul, megkeresztelkedik és mikor hazaér, fényárban látja imádkozó hitvese mellett az Úr angyalát. — Csak hitében megrokkant vagy egészen pogány kor felejtheti el egészen Isten legkiválóbb teremtményeit. Ahol nem hisznek Istenben, ott természetesen az angyalokban még kevésbé hisznek.

Ha angyalokról van szó, az ember még ma is láthatja a mosolyt a lejárt liberális világ szája szögletén. Felfogásuk szerint az angyalok abba a világba tartoznak, amely teljesen megszűnt a gyermekkorral. Ugyan, ki hinne

felnőtt létére komolyan a tündérekben, a sel-
lőkben meg a törpékben? A hitetlen élet szad-
duceusai elméletben és gyakorlatban egyaránt
hirdetik: „Nincs föltámadás, sem angyal, sem
lélek.” (Ap. csel. 23, 8.)

Az angyalok beletartoznak az Isten vilá-
gába és ezért azok számára, akik többé nem
hisznek Istenben, természetesen csak mese-
számba mehet az angyalok létezése. A ter-
mészetfölötti élet viszont olyan, mint Jákob
létrája: a végén az Isten van, az angyalok
pedig föl és alá járnak rajta. Aki állandó
természetes érintkezést akar az Úristennel,
annak meg kell barátkoznia az angyalokkal is.

Ahol Isten megjelenik, ott rendesen angya-
lok kíséretében jön és aki nem hisz az angya-
loknak, az rendesen Istennek sem hisz. Az
Isten-embert is egész életén keresztül végig-
kísérik az angyalok. Megtestesülésének szent
titkát angyal hirdeti. Születését angyalok je-
lentik a pásztoroknak, a karácsonyét az ő
énekük tölti ki és teszi feledhetetlenül széppé
az emberek számára. Megjelennek az angya-
lok Jézus bőjtje után is. A vérrel való verí-
tékezésnél is angyal hozza a vigasztalás kely-
hét. Föltámadása után angyalok vannak a
sírnál és miután fölment a mennybe, ők szól-
nak az apostolokhoz.

Aki valamit is hisz Jézus tanításában, annak hinnie kell az angyalokban is. Jézus számára éppen olyan közvetlen valóság az angyalok létezése, mint az embereké. A gyermekeket azért nem szabad megbotránkoztatnunk, mert angyalaik az égben mindenkor látják a mennyei Atya orcáját. Bennünket is azzal biztat, hogy a föltámadáskor olyanok leszünk, mint az Isten angyalai. Péter segítségére nincs szükség a Getszemáni-kertben, hiszen csak kérni kellene a mennyei Atyát és több, mint tizenkét ezred angyalt bocsátana rendelkezésére.

Látod-e, Testvér, hogy *a szakítás az angyalok hitével azonos a keresztyénységgel*, Jézus tanításával való szakítással? S ezt nemcsak azok tették, akik kifejezetten megtagadták a keresztyénységet. Ilyenek csak kevesen voltak. De sajnos, sokan voltak olyanok, akik mint másban is, az angyalok hitében is gyakorlatilag szakítottak teljesen a keresztyénységgel. Magukat keresztyénnek tartották, de csak úgy nagyjából hittek a keresztyén igazságokban és életüket egyáltalán nem a keresztyénység tanítása szerint irányították. Az Isten felé vezető úton gyakran kell az angyalokkal találkoznod. Ha eddig nem találkoztál velük, a jövőben nagyon keresd társaságukat,

mert ők igen jó útitársak az Isten felé vezető úton. Ha velük találkozol, velük társalogsz, akkor egészen otthonosan forgolódsz majd a természetfölötti világban és *valóság lesz számodra az Isten és a vallás.*

„Teste, mint a krizolit...”

Abban, hogy az angyalok hite annyira elhomályosodott, föltétlenül hibás a róluk való helytelen gondolkodás. „Angyalkák”-ról éppenúgy nem szabad beszélni a felnőtteknek, mint ahogy súlyosan hibás az „Istenké”-t emlegető beszéd. Akármilyen kedvesek legyenek is a szixtuszi Madonna lábánál Raffael gyönyörű angyalai, azok mégis csak a művészi fantázia játszi alkotásai. Az angyalok egészen más lények; a Szentírás másként mutatja be azokat nekünk. Olvassunk egy részt Dániel próféta 10. fejezetéből: „... fölemeltem szememet és íme, egy gyolcsruhába öltözött férfiút láttam; derekát színarany övezte, teste olyan volt, mint a krizolit, arca, mint a villám fénye, szeme, mint az égő tűz, karja és lábszára, mint a ragyogó érc, és szavának hangja olyan, mint a sokaság hangja. Egyedül én, Dániel láttam ezt a látomást: Azok a férfiak, akik velem voltak, semmit sem láttak, de fölötte nagy félelem fogta el

őket, elfutottak és elrejtőztek. Mikor magamra maradtam és ezt a nagy látomást láttam, erő nem maradt bennem, arcom elváltozott, elbágyadtam és minden erőm odalett. Mikor pedig szavának hangját hallottam, hallatára rémülten arcra estem, és arcom a földhöz tapadt. És íme, egy kéz megérintett és térdemre megtenyeremre állított engem és mondotta nekem: Dániel, te kedvelt férfiú, értsd meg az ígéket, amelyeket hozzád intézek és állj talpra, mert éppen most küldött Ő engem hozzád. Mikor ezeket a szavakat mondotta nekem, én remegve fölálltam." (Dán. 10.)

Ugy-e, a Próféta másként tekintett az angyalra; nem úgy, mint mi tekintünk a renaissance finom kis angyalképeire. A szellem ragyogása és az akarat ereje néha nagy emberekkel kapcsolatban is lenyűgöz bennünket, tiszteletet parancsol, sőt félelmet gerjeszt. Nem csoda tehát, hogy a tiszta szellemek tűzként ragyogó értelme és ellenállhatatlan akarata nemcsak a Prófétából vált ki félelmes érzéseket, hanem még János apostolt is tiszteletre indítja: letérdel az angyal elé, hogy imádjá őt. Az angyal azonban figyelmezteti: „Vigyázz! ne tedd, mert én szolgatársad vagyok neked és testvéreidnek, a prófétáknak... Istent imádd!" (Jel. 19, 10.)

Nehéz róluk beszélnünk, mert tiszta szellemek. De ezért nem szabad abba a modern betegségbe esnünk, hogy a szellemet erőtlennek gondoljuk. Az angyalok hatalmasak a bölcseségben. Mikor Dávid bölcseségét dicséri a tékuai asszony, az angyalokhoz hasonlítja: „Uram király, te olyan bölcs vagy, amilyen bölcs az Isten angyala.” (II Kir. 14, 20.) A 102. zsoltár azonban egyébként is „erős hősök”-nek nevezi őket. Erejükre, hatalmukra jellemző, hogy az egyes karoknak „erősségek”, „hatalmasságok”, „uraságok” a neve. Különös erőt mutatnak Isten parancsainak végrehajtásában: az Úr angyala egy éjszaka 185.000 embert képes megölni Szennácherib táborából. — A szent asszonyok számára nagy kérdés, hogy ki hengeríti el a követ Jézus sírjától. Az Úr angyala azonban ezt könnyen megteszi. Mindehhez még az angyalok halhatatlanok is, akiknek a példája szerint kapjuk meg mi is majd egykor a halhatatlanságot.

Mindaz, amit az angyalokról mondani tudunk, nem magukat az angyalokat dicséri csak, hanem sokkal inkább dicséri Teremtőjüket. Ők is teremtmények: „Aki örökké él, az teremtett mindent egyaránt.” (Jéz. 18, 1.) Nemcsak abban „szolgatársaink” az angyalok, hogy velünk együtt őket is Isten saját dicső-

ségére teremtette, hanem már létezésük is a miénkkel együtt, — sőt minthogy ők nálunk fönségesebb lények — a miénknél jobban dicsőíti a Teremtőt. Bármilyen szép és nagy legyen is ez a látható világ, Isten teremtői bölcsességét és hatalmát mégsem meríti ki. Van egy, számunkra egyelőre láthatatlan világ, a tiszta szellemek világa, amelyben Isten nagysága és szépsége sokkal fönségesebben nyilvánul meg. Ez a világ talán végtelenszer tágabb a csillagvilágok mérhetetlen méreteinél: „Ezernyi ezren szolgálnak neki és tízezerszer százezren hódolnak neki.” (Dán. 7, 10.) Jób fölkiált: „Van-e száma Isten seregeinek?” (Jób 25, 3.)

Ha a hit szemével tekintünk az angyalok világába, nemcsak szépségüktől káprázik a szemünk, hanem új és eddig még nem sejtett szépséget látunk meg a jó Istenről is. A hitetlen korok gyermeke ezért nem akart hallani az angyalokról. Mi azonban, mint Istent kereső nemzedék, hittel beszélünk és gondolkodunk róluk, mert ezáltal sok minden szépet és újat ismerünk meg jó mennyei Atyánkról.

„Láttam a sátánt, mint villámot leesni...”

Különösen Isten igazságosságát mutatja fönséges színekkel az angyalok története:

akik nem voltak hajlandók alávetni magukat Isten jóságának és nagyságának, azok szemben találták magukat Isten igazságosságával. Az angyalokat is mind jónak teremtette az Isten, de egyrésztük ajkára vette a gőgös szót, hogy „non serviam”, „nem szolgálók”. (Jer. 2, 20.) S amilyen csodálatosan szép volt létük, olyan fönségesen tragikus lett bukásuk. Jézus Isten létére látta ezt a bukást és úgy mondja el apostolainak, mint egy fönséges égi háborút: „Láttam a sátánt, mint villámot az égből leesni.” (Lk. 10, 18.)

Valóban fönséges „égi háború” lehetett a vétkes angyalok bukása és talán itt találjuk a legmélyebb okát annak, hogy az emberek közül sokan miért húzódoznak annyira az angyalok létezésének elfogadásától, miért akarnak legfőljebb csak „angyalkák”-ról beszélni. A lázadó angyalok rettenetesen kemény büntetése olyan cikázása az Isten igazságosságának, olyan megrázóan mennydörög mögötte az Isten büntető haragja, hogy kápráztatja a kicsinyes emberi értelmet, megremegteti a kicsinyes emberi rosszaságot, megalázza a fejét fölemelő, dacos gőgöt és ezért jobbnak látják kételkedni abban, aminek elfogadása súlyos következményekkel járna számukra.

Kemény beszéd az sokaknak, amelyet Szent Péter a második levelében ír: „Isten a vétkező angyaloknak nem kegyelmezett meg, hanem a pokol bilincseibe verve a mélységbe vetette gyötrésre, hogy ott fogva tartassanak az ítéletre.” (II Pét. 2, 4.) Főnséges háború lehetett ez, amidőn „Mihály és angyalai harcolának a sárkánnyal, s a sárkány harcola és az ő angyalai”. (Jel. 12, 7.) A jó angyalok zászlaján vezérük neve lehetett: Mihály = „Ki olyan, mint az Isten”, a lázadóknál bizonyára a „non serviam” volt a harci jelszó. A harc kemény volt, mert az értelem és akarat fegyverei ütköztek meg közvetlenül. A sátánnak merész volt a reménysége: „Hol a tagadás lábát megveti, világodat meg fogja dönteni.” De az égben nem sikerült megdönteni Isten uralmát. „Az angyalokat pedig, akik nem őrizték meg méltóságukat, hanem elhagyták lakóhelyüket, a nagy napnak ítéletére örök bilincsekben, sötétségben tartja.” (Jud. 6.) Az angyalok méltósága az Isten *királyi szolgálata*. Ezt a lakóhelyet hagyta el Lucifer csatlósaival. A teremtmény számára ez az egyetlen igazi uralkodás. Aki ezt megtagadja, legeremibb méltóságát dobja el magától, elhagyja égi lakóhelyét és a pokol sötétségét választja helyébe.

A vétkes angyalok egyetlen bűnért kapták büntetésként az örök kárhozatot: értelmük világos, akaratuk erős volt a jóban, csak a legnagyobbfokú gőg tehette őket ennyire elvakulttá. Megérdemelték sorsukat. Nekünk, embereknek érdemes tanulni belőle!

Az emlék óvodás korunkból

A jó és a rossz angyalok sorsa annál inkább is izgalmasabb számunkra, mert a hit tanítása szerint az angyalok mindkét csoportjával van érintkezésünk. Ha olvasod, Testvér, a katekizmusban, hogy a jó angyalok szeretnek minket, azért őrzik testünket és lelkünket, imádkoznak érettünk és a jóra intenek, talán még a szöveg gyermekes ritmusa is újból lüktet benned. Sajnos, csak a ritmus! A mélységes hit, amellyel ezt gyermekkorodban tanultad, az már régen eltűnt a lelkedből. Talán fölelevenedik lelki szemed előtt a kép, amelyet az óvoda vagy az első elemi falán láttál: az őrangyal biztos kézzel vezeti a szakadék szélén a kicsi, gondatlanul játszó gyermeket. Akkor talán megtelt a szíved tiszta örömmel: milyen jó, hogy az Úristen neked is adott őrzőangyalt.

Először mondtam el Tóbiás történetét a kis első elemistáknak. Pontosan leírtam, hogyan

kíserte őt Ráfael arkangyal az úton, hogyan mentette meg az óriás haltól és az ördögtől. A gyermekek feszült figyelemmel hallgatták a történetet. Amikor azután rátértem arra, hogy a jó Isten az őrzőangyal személyében nekik is adott ilyen szerető kísérőt egész életük útjára, örömkben egész önkénytelenül is tapsolni kezdtek. Az Isten atyai gondviselésének csodálatos adománya ez: „Ime én elküldöm angyalomat, hogy előtted menjen és őrizzen az úton s bevigyen a helyre, amelyet neked szántam. Féld őt, hallgass a szavára s ne véld, hogy megvetheted.” (II Móz. 23, 20.) Az Isten gyermekeinek tekint bennünket és ennek a magas méltóságnak megfelelő kísérőt ad mellénk az élet útjára.

A gyermekek romlatlan lélekkel megérik ennek az igazságnak édességét, megsejtik a benne megnyilatkozó isteni jóságot és gondosságot. Mert komolyan veszik az igazságot, örülni is tudnak annak. Sajnos, azonban a felnőttek hite az őrzőangyalra vonatkozólag sokszor csak abban áll, hogy nem tagadták meg ezt az igazságot. Egyébként, azonban nem veszik komolyan, nem sokat törődnek vele. „Féld őt, hallgass a szavára s ne véld, hogy megvetheted” — alkalmazza az Egyház e szavakat az őrzőangyalra. Hány felnőttet

találunk a szerzetesházakon kívül, akik teljesítik ezt a kívánságot? Sajnos, azt kell mondanunk, hogy életük az őrzőangyal gyakorlati megvetését jelenti. Mit szólnánk ahhoz, ha csak egy utcán keresztül is kísérne bennünket egy jóbarátunk, mi pedig egyáltalán nem vennénk őt észre, nem szólnánk hozzá, nem törődnénk vele. Mit szólna ez a jóbarát az illet tudásunkhoz? Az őrangyal számtalan embert éveken át kísér a nélkül, hogy csak egyszer is köszöntené őt, hogy valamit is szólnának hozzá. Mit kell gondolniok az őrzőangyaloknak az emberi illet tudásról?

Milyen mások voltak a szentek! Ők komolyan vették a Szentírás szavát: „Az Úr angyalainak parancsolt felőled, hogy oltalmazák minden utadat. Tenyerükön hordoznak téged, hogy kőbe ne üssed lábadat.” (Zsolt. 90, 11.) Páli Szent Vince, ahányszor kiment szobájából vagy oda visszatért, köszöntötte őrangyalát. Cupertino Szent József az ajtón kimenet udvarias volt hozzá és kérte, hogy előre menjen. A művelt és finomlelkű római asszony, Szent Franciska állandóan társalog az őrzőangyalával, mindig maga mellett látja őt, csak akkor veszt el tekintetéből, ha valami hibát követ el. Az egyszerű földművesnek, Szent Izidornak olyan nagy valóság az

őrzőangyala, hogy amikor hétköznapi is hallgat szentmisét és így a szántásban elmarad a többiektől, az őrzőangyalok segítik őt, hogy pótolja a mulasztást.

Életutunk őrzői

Berchmans Szent Jánosnak volt szokása, hogy az utcán sorban köszöntötte azoknak az őrangyalait, akikkel csak találkozott. P. Hoffmann, az innsbrucki nemzetközi szeminárium régense napról-napra kérte növendékeinek őrzőangyalait, hogy figyelmeztessék őt mindarra, ami csak a házban történik. A szülőknek és nevelőknek legjobb segítségük a nevelés nagy munkájánál föltétlenül a gyermekük vagy a növendékük őrangyala. „Vigyázatok, hogy meg ne vessetek egyet a kicsinyek közül; mert mondom nektek, hogy azok angyalai az égben mindenkor látják Atyám orcáját, ki a mennyekben vagyon” (Mt. 18, 20.) — figyelmezteti a szülőket és a nevelőket az Úr Jézus. De a növendékek mellett állandóan őrködő égi követ nemcsak figyelmeztetés a nevelők részére, hanem a legjobb segítség is. Akik úgy érzik, hogy fáradságos nevelői munkájuk nem ér el kellő eredményt, forduljanak a reájuk bízottak őrangyalához, rövid időn belül kézzelfogható eredményt tapasztalhatnak.

A másik, amiben bennünket az őrangyalok nagyon segítenek: az imaélet. „Amikor te könnyek között imádkoztál... én az Úr elé vittem imádságodat” (Tób. 12, 12.) — mondja Ráfael főangyal az öregebbik Tóbiásnak. Szent János apostol pedig így látja a szentek imáját: „Fölszálla az illatszerek füstje a szentek imádságaiból, az *angyal kezéből* az Isten előtt.” (Jel. 8, 4.) Mindenki nagy haladást tesz az imádságban, aki jól kihasználja erre az őrzőangyal segítségét. Aki természetesen érintkezik a láthatatlan világnak Istentől rendelt követivel, az egészen természetesen és otthonosan érintkezik a láthatatlan világ Fejével, az Úristennel is. Bár gondolnának néha erre azok, akik annyit panaszkodnak arról, hogy ők nem tudnak jól imádkozni! Légy tudatában, Testvér, annak, hogy amikor imádkozol, őrangyalod is melletted imádkozik, Ő viszi imádságodat a jó Isten színe elé, és bizonyára jól tudsz majd imádkozni.

Az imádkozó Egyház is így teszi magánál a legszentebb áldozatnál. Az Úrfölmutatás után így imádkozik a pap: „Esdve kérünk, mindenható Isten: parancsold meg, hogy ezt az adományt szent angyalod keze mennyei oltárodra vigye, isteni Fölséged színe elé.” — Ezzel nemcsak arra kapunk figyelmeztetést,

hogy magunk is minden imánál így tegyünk, hanem arra főként, hogy az Oltáriszentség előtt higgyük mindig élő hittel láthatatlan égi pártfogónk jelenlétét is. Hinned kell, Testvér, hogy a templomba vezető úton különös gondal kísér az őrangyal, a templomban veled együtt hajt térdet, állandóan veled együtt imádja az elrejtett Istent... és ez a hit föl-emeli lelki szemed elől a kenyér takaró fátylát. Ha hiszel az őrzőangyalodban, ő lassan átadja neked a látást, amellyel ő látja az Úr Jézust az oltár titkában.

És a bukott angyalok?!

Az Isten mérhetetlen jóságára vall, hogy jó angyalával őriztet minket, azt azonban nem engedi meg, hogy egy gonosz szellem állandóan mellettünk legyen. Az viszont mégis előfordulhat, hogy a bukott angyalok belevatkoznak az emberek életébe. Az égben hiába kísérelte meg a sátán Isten uralmának megdöntését, ezért a földön kísérletezik a régi programmal: „Hol a tagadás lábát megveti, világodat meg fogja dönteni.” Az első kísérlete a paradicsomban nagyszerűen sikerült. S akik odaadással dolgoznak Isten országáért, akár a saját lelkükben, akár azon kívül, érezni fogják azt, amiről Szent Pál panaszkodik:

„Nem a test és vér ellen kell tusakodnunk, hanem a fejedelemségek és hatalmasságok ellen, a gonoszságnak égi magasságokban lévő szellemei ellen” (Ef. 6, 12.), „tövis adott testembe, a sátán angyala, hogy arcomba üssön”. (II Kor. 12, 7.) Nagyon keménynek kell lennie ennek a harcnak, ha a népek apostola így panaszkodik róla.

A Szentírás szerint a gonoszlelkek sokat árthatnak az ember lelkének és testének. Az Úr Jézus a magvetőről szóló példabeszédben mondja, hogy a sátán az, aki ellopja az Isten ígéjének a magvát az emberi szívekből. Az Úr Jézus szemében a betegség is a „sátán köteleke”. Jézus életében számtalanszor találkozunk az ördögtől megszállottakkal, akiket az ördög alkalomadtán olyan erőssé tesz, hogy bilincsekkel sem lehet fogva tartani őket. Tóbiás történetében olvassuk, hogy a hét fiatalembert, akik Sára kezét megkérték, egymás után megölte az ördög és ez lett volna a fiatal Tóbiás sorsa is, hogyha Ráfael angyal nem segíti őt meg.

Kodolányi „Boldog Margit” című regényében a kolostori életet úgy írja le, mintha ott a szerzetesnők egyebet sem tettek volna, mint az „ördög”-től félték. *Ebben föltétlen túlzás van. Ilyen sohasem volt a katolikus szerzetesi*

élet és a katolikus ember életének soha nem szabad ilyennek lennie. De nézd, Testvér, a modern embernek egy kissé mégis többet kellett volna az ördöggel számolnia, amint ezt tette. Nézd, nem ördögi ügyességre vall ez, ahogy a sátán kilopta a tömegek lelkéből az Isten igéjének a magvát!? Nem démoni munka volt talán az utóbbi két világháború? A sátán nemcsak az ember lelkét gyűlöli. Elsősorban azt szeretné hatalmába keríteni. Ezenfelül azonban tönkre akarja tenni testét, vagyonát, egészségét, becsületét. Ez a rettenetes gyűlölet, amellyel a két világháborúban pusztították az emberek egymást, föltétlenül fölülmúlja az emberi gyűlöletnek a méreteit, itt földöntúli hatalom is dolgozott. Az a hatalom, amely gyűlöli az ember testét, lelkét. Nézz körül a világban és megláthatod, hogy mit képes rombolni a sátán, hogy mennyit árthat az embernek.

Természetes, hogy az ördög nem jelenik meg lólabbal, szarvakkal, farkkal és vörös, kiöltött nyelvvel. Gyakrabban hasonlít a báránybőrbe bujtatott farkashoz. Hatalma kimért és éppen azért kénytelen csalárdsághoz és ravaszsághoz folyamodni. Manapság egyik legjobb hadi cselvetése az, hogy kétségbe vonja az emberek szívében *saját létezésének hitét,*

és így legjobb csatlósai éppen azok lesznek, *akik nem hisznek benne*. Így működése nem szembetűnő. Viszont vakmerőségére jellemző az, hogy magát az Úr Jézust is meg merie kísértetni, pedig erről előre tudhatta volna, hogy munkája kilátástalan, amilyen kilátástalan a „pokol kapui”-nak a munkája az Egyház ellen is. De ezt is állandóan folytatja a sátán, hol tájtékozó dühvel, hol mosolygó és kezét dörzsölő ravaszsággal. Munkájában az emberinél nagyobb erők állnak rendelkezésére: Egyszer meg tud mondani titkos dolgokat, mint sokszor a spiritiszták ülésein; más-kor csodaszerű műveket hoz létre.

Szerencse, hogy az ember értelméhez és akaratához nem férhet hozzá: Ezek megközelíthetetlen területek számára. Igaz azonban, hogy a képzelőtehetségen és az érzelmeken keresztül igyekszik értelmünkhöz és akaratunkhoz is hozzáférni. Működését legkönnyebben arról lehet megismerni, hogy ahol megjelenik, ott zavart okoz; nyugtalanság, keveredés, veszekedés, gyűlölet, harag kíséri mindenütt útját. Az emberi cselekedetek és történések mögött, *amelyeknek okát nem értjük*, rendesen a gonoszlélek áll. Aminek nincsen „rációja”, *az a gonoszság titkának a műve*.

Féljünk tehát a gonosz szellemektől? Szent

Péter így figyelmeztet: „Testvérek, józanok legyetek és vigyázzatok, mert a ti ellenségetek, az ördög, mint ordító oroszlán jár körül keresvén, kit nyeljen el; erős hittel álljatok ellen.” (I Pét. 5, 8.) — Józanok legyetek! Számoljatok a valósággal! Vigyázzatok! Főként azonban erős hittel álljatok ellen. A hitetek pedig nagy mértékben erősödik, ha komolyan számoltok a láthatatlan világgal. Ez ne szomorítson, hogy a láthatatlan világból is ellenségek leselkednek reánk. *Sokkal nagyobb* a segítség, amely a jó angyalok részéről jön, mint a *veszedelem*, amely a bukott angyalok részéről fenyeget. S még az angyalok segítségénél is *vigasztalóbb* az, hogy *mennyei Atyánk mindenható gondviselése örködik fölöttünk*. Ha abban komolyan hiszünk, akkor valóban erős hittel állunk ellen a gonosznak, s akkor nincs mitől félnünk.

VI. AZ ISTEN KÉPEMÁSA

AZ EMBER TITKA

„Ádám pedig Istené . . .”

Szép jelenet Milton Elveszett paradicsomában: Éva a paradicsomban sétál és élvezi annak szépségét. Közben egy folyóhoz ér, amelynek tükrében saját magát pillantja meg. Egészen elbűvölten néz magára: ilyen szépet még nem látott a paradicsomban.

Hiszek egy Istenben . . . minden látható és láthatatlan dolgok Teremtőjében — imádkozzuk a szentmise Credo-jában. Eddig végig-elmélkedtük, hogy Isten a látható és láthatatlan világ teremtője, az van még hátra, hogy saját magunkat, mint az Isten teremtményeit nézzük, és pedig abban a szépségben, ahogy a Teremtő kezéből kikerültünk. Egészen elbűvölve saját szépségünktől, úgy, ahogyan Éva nézte magát a paradicsomi folyam tükrében.

A kereszténységet gyakran vádolják azzal,

hogy lekicsinyli, semmibe sem veszi az embert. Ez igazságtalan vád. Éppen az ellenkezője az igaz: a kereszténység *égi magasságba emeli az embert*. Nincsen bölcséleti elgondolás, nincsen vallási rendszer, amely olyan égi magasságba emelné az embert, mint a keresztény világnézet. Olyan megkapó, amikor Szt. Lukács evangéliumában olvassuk az Úr Jézus családfáját és visszafelé haladva eljutunk egészen Ádámgig és Ádám őse helyett az evangélista az Istent jelöli meg: „Ádám pedig az Istené.” S a boldogító számunkra ebben az, hogy minden ember családfáját úgy kell fölállítani, hogy egyszer eljussunk egészen Ádámgig és Ádámnál megtegyük a nagy lépést egészen Istenig: Ádám pedig Istené... vagy ha tetszik, úgy mondjuk immár: én Istené vagyok, én Istentől vagyok...

Milyen világos, milyen egyszerű és mégis milyen fönséges, amit itt a kereszténység az ember eredetéről mond. Ezzel szemben mennyire ködös, mennyire bizonytalan, az ember számára mennyire megalázó az, amit egyéb világnézetek az emberi nem származásáról beszélnek. Azok például, akik Ádám és Isten közé be akarják toldani a majmot is. Nem is szólva azok balgaságáról, akik azt hiszik, hogy Istent teszik fölöslegessé azzal, hogy Ádám őseként a majmot emlegetik. Ádámról

olvassuk a Szentírásban, hogy Éva teremtése előtt nem talált a paradicsomban magához illő segítőt. Az értelmes Ádám, aki a paradicsom minden lényét megkülönbözteti egymástól: külön nevet ad minden állatnak, érzi a nagy szakadékot, amely őt az állatvilágból elválasztja. Sok mai ember azonban elvesztette Ádám éleslátását. Szegényeket legtöbbször az életük alacsonyította le az állatvilág színvonalára, és azóta nem érzik az áthidalhatatlan különbséget, amely nemcsak az ember halhatatlan lelke és az állati pára között van, hanem amely pusztán a test szempontjából sem engedi meg, hogy az embert az állat mellé helyezték.

Milyen drága ezekkel a képtelen mesékkel szemben a Genézis első fejezeteinek csodálatos szépségű történetírása. Az emberiség egyik legdrágább kincsét őrzik ott. Az emberi méltóság alapokmányát. Ezek a fejezetek az emberi nemesség gótai almanachja. Milyen jó érezni az Isten jóságát; ez már nem atyai, hanem igazán anyai jóság, amilyen részletességgel és aprólékosan készítgeti az Isten a jövő ember számára az egész világot. A Szentírás hat napra osztja be a mindenség teremtését. Az öt első napon mindenható erővel alkotja meg a szárazföldet, a napot, hol-

dat, csillagokat. Ülteti a gyönyörűség paradicsomát. Folyót alkot bele, hogy öntözze a kertet. Teleszórja pázsitos fűvel, illatos virággal, édes gyümölccsel. Állatokkal tarkítja. Az ember érzi ezekből a leírásokból, hogy mindez valaki számára készül. Olyasvalakit vár az Isten, akit Ő nagyon szeret. Esténként ismétli atyai meglelégedéssel, hogy ez jó. Érezzük, hogy ezt a sok jót valakinek szánja.

S mikor az anyai gondos lakáskészítéssel elkészült, már úgy érzi, hogy minden elég szép, elég gazdag, puha és meleg, akkor egy pillanatra megáll. Eddig mindig csak azt mondta, hogy legyen és meglett minden. (Hogy pillanatok alatt vagy évszázadok lassú fejlődésében, az egészen mindegy.) Kész volt a boldogító édes otthon, most már jöhet a gyermek. De itt az alkotó művész atyává válik. Most már nem hidegen parancsol többé, hanem atyaként szólal meg: „Alkossunk embert a mi képünkre és hasonlatosságunkra... Meg is teremté az Isten az embert: a maga képére teremtette, férfiúnak és asszonynak teremtette. És megáldá őket az Isten...” (I Móz. 1, 26.)

Ugyan, Testvér, mondd nekem, ki tud ilyen fönségesen szépet, ilyen boldogítót mondani eredetünkről. Ennyire költőit, ennyire szépet

és ennyire *igazat*. Milyen alacsonyan és bután hangzik ehhez képest az, hogy a majomtól vagyunk. Milyen szent ez így: ilyen gyöngéden, finoman és gondosan teremtetett bennünket az Isten! Ne gyermekésszel, gyermeki mese emlékeként gondolj vissza az első biblia-leckédre, hanem vedd elő a Szentírást és annak isteni fogalmazásából értsd meg azt a szeretetet és gondot, azt a kifejezhetetlen anyai gyöngédséget, amellyel az Úristen Ádámot és Évát és bennük téged is teremtetett... Az Isten közelségének ebben az édes mámorában elmegy a kedved attól, hogy fantáziát és valóságot nélkülöző képzelődések után fuss. Vedd észre, Testvér, hogy a majomtól való származás rögeszméjében nemcsak *valóság nincsen*, hanem még elképzelésnek *is gyöngé*. Az még mesének is rossz. Édesapám, édesanyám, milyen édes szavak ezek! Most vedd az ajkadra ezt, hogy Teremtőm, édes Teremtőm, ez még sokkal édesebb!

„Szentség az Úrnak”

Az Úristen Mózással aranylemezre vésette ezt a fölírást. Az aranylemez kék színű zsinóron a teljes díszbe öltözött zsidó főpap fővegére kellett erősíteni. Áron vagy utódai bárhol megjelentek, ezt a tiszteletet keltő föl-

iratot hordozták homlokukon: „Szentség az Úr számára”, „Szentség az Úrnak...” (II Móz. 28, 36.) Nagy Sándorra világhódító útján egyedülálló hatással volt a zsidó főpappal való találkozása. Olvasd el egyszer, Testvér, a Genézis első két fejezetét, és akkor Ádám homlokán is ott találod a fölírást, és ettől kezdve minden ember homlokán ott látod majd ezt: Szentség az Úrnak, Szentség az Úr számára. A világmindenség Istené, és ezért a világmindenség szent. De az ember ebben a világmindenségben egészen különös gondal alkotott teremtménye az Úristennek és ezért egészen megkülönböztetett módon szent. Nem vagyok a saját magamé! *Isten a terem-tőm, uram, tulajdonosom!* A nagy természet az Isten gyönyörűséges temploma, *én vagyok benne a legszentebb lény...*

Mennyire zagyvát beszélnek azok, akik magukat istenítik, lealacsonyítják az Istent egy halandó, változékony és bűnös féreg színvonalára. Mennyire más így! Így az ember kerül föl a végtelenül szent Isten létének bűvkörébe. Ó, ha az emberek soha nem felejtették volna el az első biblia-leckét! Ha minden ember így nézne mindig magára: szent vagyok az Isten számára. Tagjaim, szerveim, tehetségem, minden képességem az Isten jó-

ságának ajándéka... Ha mindezek láttára há-
lával telnék meg Testvér, a szíved... Ha
mindezek láttára észrevennéd, hogy mennyi-
vel több vagy a föld minden lényénél... Ha
így néznél ezentúl minden embertestvéredre:
Szentség az Úrnak, Szentség az Úr számára...
Nem a pompás állatok, nem a virágok, nem
is a gyümölcs édes terhétől roskadozó fák,
még kevésbbé az arany vagy a drágakő az
érték itt a földön. Mindebből semmi sem
olyan szent az Úr szemében, mint az ember...
Testvér, édes jó Testvér, *félő tisztelettel* si-
mogass meg minden kicsi gyermeket... imád-
ságos áhítattal *merj csak embertársadhoz*
nyúlni... remegned kell, amikor kezet fogsz
vele... Az Isten remekműve ő! Szent az Úr
számára! Ha erre csak kicsit is gondoltak
volna az emberek, akkor bizonyára elmaradt
volna az emberi történelemnek örök szégye-
ne, ez a két világháborúnak csúfolt borzal-
mas embermészárlás. Az emberek széles tö-
megeinek csordaként való etetése és éhezte-
tése, a legerősebb emberi jogok lábbal tip-
rása, a tömeges emberkínzás... *Az emberi*
jogoknak nincs más szilárd alapja, mint ez,
hogy az embert Isten teremtette, az ember
Szentség az Isten számára... „Aki hozzátok
nyúl, a szememfényét bántja...” (Zak. 2, 8.)

Az ember élete és épsége fölött egyedül az Isten rendelkezik... Ezek nélkül az igazságok nélkül a gyöngébb az erősebbnek az állatnál is rosszabbul kezelt rabszolgájává lesz.

„...hogyan uralkodjék...”

Az ószövetségi bölcs így imádkozik: „Szeretted mindazt, ami van; mitsem utálsz abból, amit alkottál... Hogy is maradhatna meg bármi, ha te nem akarnád... kímélsz mindent, mivel a tiéd, Uram, és az élőben leled örömedet! Be jó, békés a szellemed mindenekben!... És mivel mindenek ura vagy, kész vagy mindent megkímélni. Mutatsz ugyan erőt, ha kétségbe vonják hatalmad teljességét... De fékezed hatalmadat és nagy kímélettel igazgatsz minket.” (Bölcs. 11, 25.) Az utolsó szavak a latin szöveg szerint így hangzanak: „Nagy tisztelettel rendelkezel velünk.” Az Isten nagy szeretetét és gyöngéd bánásmódját — amelyért itt a Bölcsesség könyve hálálkodik — érezhettük abból, hogy az Úristen úgy helyezi az embert a paradicsomba, mint egy csodálatosan berendezett házba.

Az Úristen ebben a házban az embert nemcsak lakónak, hanem úrnak is szánta. Az Isten akaratából az ember uralkodásra ter-

mett lény. Az Úristen ezért teremti az embert: „hogy uralkodjék a tenger halain, az ég madarain, az állatokon és az egész földön...” (I Móz. 1, 28.) Isten szeretete, amellyel teremtményeit szereti, itt éri el tetőfokát, amikor az embert a teremtés koronájává és urává teszi. A nagy kímélet, — vagy ha úgy tetszik — tisztelet, amellyel Isten bennünket igazgat, ebben a legnagyobb, „hogy uralkodjék...” *Az ember uralkodásra teremtett lény.* Ezt az igazságot is csak a kereszténység hirdeti és *egyedül csak a kereszténység képes az embert ebben a királyi méltóságában megőrizni.* Viszont ha az ember visszautasítja Isten királyi szolgálatát és helyette mást kezd szolgálni, rabszolgává válik. A rabszolgaság nem egyéb, mint az ember legelemibb jogainak megsértése: az Isten az embert uralkodásra teremtette. *Egyetlen szolgálat van csak, amely megőrzi az embert királyi méltóságában: az Isten szolgálata.* Egyedül ez biztosítja szabadságát, minden más szolgálat rabszolgasorsba süllyeszti az embert.

A keresztény ember Szent Pál szavai szerint néz a világra: „Minden a tiétek; ti pedig Krisztuséi vagytok, Krisztus meg az Istené.” (I Kor. 3, 22.) Krisztuséi vagyunk, keresztények vagyunk! Egyedül ez biztosítja nemcsak

azt, hogy az Istené legyünk, hanem azt is, hogy minden a tiétek, ti vagytok a mindenség uralkodói. Lásd, Testvér, érdemes lett volna kereszténynek maradni: A kereszténység biztosította volna uralkodói jogainkat, a pogányság bennünket ismét csak rabszolgává tett. Milyen boldog a kicsi gyermek, amikor a kérdésre, hogy kié vagy, odasimul édesanyjához vagy édesatyjához és azt feleli: én édesanyámé és édesapámé vagyok. Kereszténynek lenni annyit jelent: odasimulni az Istenhez és úgy mondani, hogy én égi Atyámé, Teremtő Uramé vagyok, és ebben a simulásban megérezni azt, hogy Atyám nekem mindent átadott. Olyan nagy szó ez: „Hogy uralkodjék...”

„... a föld agyagából...”

A fölnőtt gyermek életében olyan ünnepléses perc az, amelyben megérti, hogy mit jelentenek a szavak: „édesapám”, „édesanyám”. Ettől kezdve nem tud szüleire meghatódottság nélkül gondolni. Sokkal ünnepélyesebb a perc, sokkal nagyobb meghatódottságnak kellene rajtunk erőt vennie akkor, amikor megsejtünk valamit abból, hogy mit jelent e szó: „Teremtőm”. E szó értelmét csak sejteni lehet. Még nem volt a földön bölcs

vagy szent, aki megérezte volna, még nem volt művész a földön, aki ezt kellőképpen kifejezte volna. Michelangelo csodálatos képe Ádám teremtéséről, amelyen az élet szikrája mintegy átugrik Isten kezéből Ádámba, csak egy művészi sejtésnek gyanló kifejezése.

Isten teremtő ténykedését, amellyel az embert életre hívta, nem szabad gyerekesen elképzelni. A teremtés *annyira isteni tevékenység*, hogy ennek mivoltából a legnagyobb szellemek is alig sejtenek meg valamit. Viszont helytelenül és gyerekesen egy embernek sem szabad a teremtésről gondolkodnia. A Szentírás fönséges szavait: „Megalkotta tehát az Úristen az embert a föld agyagából” (I Móz. 2, 7.), senkinek sem szabad úgy elképzelnie, mintha az Úristen agyagból gyúrta volna az emberi testet, amint a szobrász agyagból gyúrja művének tervét vagy mint a játszó gyermekek a hóembert. Az emberi test teremtéséről is áll, amit a katekizmus mond: *Isten csak akarja*, hogy legyen és meglesz.

A Szentírás az emberi test teremtéséről nem természettudományos tanítást, hanem világnézeti fölvilágosítást ad. Részletesen nem írja le, miképen került ki az emberi test a teremtő Isten kezéből, hanem súlyos szavakkal hangsúlyozza, hogy az emberi test is az

Isten gondolata és alkotása, s hogy az ember teste szerint az anyagi világhoz tartozik. Amit a természettudományok ezenfelül tudni szeretnének az ember eredetéről, azt kutassák a saját módszereikkel, de mindig becsületesen; főként óvakodjanak attól, hogy bizonytalan elméleteket — amelyek bizonyos világnézeteknek kedvezni látszanak — természettudományos eredményekként világgá kürtöljenek.

„Tagjaitok az igazság eszközei”

A baj úgysem abban volt, hogy a természettudományok keveset tudtak testünk eredetéről, hanem sokkal inkább az, hogy szemünk előtt teljesen elhomályosodtak azok az igazságok, amelyeket a Szentírás testünk isteni eredetéről és szentségéről mond. *Szent* az emberi test! *Szent* minden képességével és minden szervével. Az emberi test a lélek után a *legszentebb* a teremtésben. A kereszténység semmiképpen sem engedi lekicsinyelni az emberi testet. Egyedül csak akkor emel kifogást a test vagy igényei ellen, ha a lélekkel szemben akar lázadni vagy pedig a bűn szövetségesévé lesz. Egyébként a kereszténység *szenteli meg* minden vallásnál *jobban* a testet. *Szentebb az emberi test, mint az Oltáriszentséget* tartalmazó edény! A keresztség és a

bérmálás jobban fölszenteli, mint a szentségi jelenlét a szentségmutatót. A szentáldozásban nemcsak tartalmazzuk az Úr testét, mint a szentédények, hanem szoros egyesülésre lépünk vele: teste testünkké, vére vérünké válik.

Különösen szent az emberi test a házassélettal kapcsolatban. Keresztény embernek soha nem szabad a házasséltre gyerekes kíváncsisággal, még kevésbbé buta kamaszos nevetéssel néznie. A nemi élet és annak szervei az Isten legbölcsebb elgondolásai közé tartoznak. Ebben a vonatkozásban különösen is szent az emberi test. Különösen a házasséleten nyugszik kezdettől fogva az Isten áldása: „Megáldá őket az Isten és mondá: Szaporodjatok, sokasodjatok s töltsétek be a földet...” (I Móz. 1, 28.) Ha ezt mindig szem előtt tartotta volna az emberiség, a legsúlyosabb züllésektől és eltévelyedésektől kímélte volna meg magát!

Szent Pál hirdeti, hogy „adjátok magatokat az Istennek”; s nehogy azt higgye valaki, hogy csak a lélek szent istenszolgálatáról van szó, így folytatja: „...tagjaitokat az igazság eszközeiként az Istennek”. (Róm. 6, 13.) Csendálatos hivatása ez az emberi testnek, hogy tagjait is az Istennek kell „adnia”. Nem-

csak eredetében szent, — amennyiben az Istentől ered, az Isten gondolata — hanem rendeltetésében is: az igazság, a szentség eszköze- és fegyvereiként kell visszaadni az Isten szolgálatára. Csodálatos kérdések ezek: vajjon az igazság eszköze-e a szemem, vajjon a szentséget szolgálja-e a fülem, a nyelvem, vajjon már átadtam-e egész testemet minden képessége szerint az Isten szolgálatára?! Csodálatos „fölvilágosítás” lenne az emberiség számára, ha valaki megtanítaná az embereket arra, hogy Szent Pál fönséges elgondolása szerint nézzék a testet.

„...arcára lehelte az élet leheletét”

Móra Ferenc Aranykoporsójának egyik gyönyörű jelenete: Titanillának, a fiatal császárléánynak halála. Már régóta haldoklik, de nem tud meghalni, mert egy kérdés gyötri: van-e lelkem. Megkérdezi az ágyához érkező orvostól: „Mondd, van nekem lelkem?” Az orvos a görög filozófia emlőin nevelkedett, előtte nevetséges a császárléány nyugtalan-sága: Ugyan, hogyan lenne lelke, amikor a *lélek, az tűz*. — A leányt elszomorítja a válasz. Nemsokára hozzá jön édesatyja, Galerius, akit a történelem durvasága miatt csordásnak nevezett. Az egyenesen fölkapag a

kérdés hallatára: Hogyan — lelked? A lélek, az erő. Az nem lakik ilyen törékeny lényben, mint te vagy, hanem csak ilyen erős férfi-mellben. — Végül megérkezik az öreg császár, Dioklécián felesége. Róla azt suttogják, hogy legalább egy ideig keresztény volt. Válasza nagyon mély: Van lelked, *ha fáj*. — Ebben megnyugszik Titanilla és meghal.

Az író itt a modern ember problémáját vetíti vissza a római időkbe. A modern ember ezért él gyötrődve és ezért nem tud nyugodtan meghalni, mert a kérdés, hogy van-e lelke, mindig gyötrő probléma marad számára. Elfelejtette a Szentírás egyik legfontosabb szavát: „...arcára lehelte az élet leheletét.” (I Móz. 2, 7.) Nem veszi észre, hogy az arca testének legszellemibb része, itt ülnek ki a lélek vonásai, szinte még ma is meglátszik rajta, hogy az Isten rálehelte a lelket. Nem érzi magában az Isten éltető leheletét. A lelket emberileg ugyan csak nagyon szűkkörű kis ember-csoport tagadja a földön. De a gyakorlati kétségbevonás, helyesebben szólva a lélek gyakorlati feledése, az igen széles körökben terjedt el. A lélek a modern élet hamupipőkéje lett.

Pedig a lélek minden emberben az éltető tűz. „A lélek az, ami éltet, a test nem képes

semmire.” (Jn. 6, 64.) Akarod tudni, mi a test önmagában? Nézz meg egy oszladozó holttestet. Tekints fekete arcába, érezd magad körül a hullabűzt! — Ez a test önmagában. A testet nemcsak súlya húzza le a földre, hanem kívánságai és igényei is mindig nagyon földíűek, számára minden földirányú. A lélek, a tűz, amely fölfelé tör az emberben. A lélek állandóan egy egészen másjellegű tömegvonzást érez magában. Valami csodálatosan szent égbetörés ez bennünk, amely mindig szent, lobogó elégedetlenségben tart, amely olyan szenvedélyes, mint a tűz égése: tudása, szeretete, a boldogságot kereső vágya soha ki nem elégíthető, — a földön nem talál olyasmit, ami kevéssé is enyhítené e hármasságétó szomjúságát.

A lélek az erő. A test az oly gyöngye: törődik, elfárad; ütődik, verődik; öregszik, betegszik; gyöngül, erejét veszti. A lélek mindig új erő, mindig örök ifjú. Betegséget nem ismer, el nem fárad. Ereje nem fogy el. Haja nem őszül, fogai nem hullanak. Sohasem beteg. Éppen a tunya testtel szemben mindig a friss, mindig az erősebb. Uralkodásra termett lény, a test csak szolgálja lehet.

S a lélek mindig fáj bennünk. Főként azokban, akik létezését is szeretnék tagadni.

Gyötrő vonzódás él bennünk egy másik világ után. Olyan a lélek bennünk, mint ősszel a kalitkába zárt vándormadár, folyton repülni próbál, folyton vergődik, töri-zúzza magát az anyagi kalitka falába. A csupán földieket ismerő emberben olyan a lélek, mint az irányából kimozdított mágnesű: érzi magában a vonzódást az igazi haza irányába. A test jól érzi magát a földön, hiszen Isten a föld anyagából vette, de a lelket a saját világából lehelte orcájára és azóta a lélek örökké idegen itt a földön. „Nincs itt maradandó városunk, hanem a jövődőt keressük” (Zsid. 13, 14.) — ez a lelkek jeligéje. A lélek itt megpihenni nem tud, nem talál semmiben teljes kielégülést. Bennünk a lélek egy kissé mindig fáj, egy kissé mindig sír, egy kissé mindig szomorú. — Sajnos, olyanok is vannak nagyon sokan, akikben a lélek mindig nagyon fáj, nagyon szomorú. Ó, bár minden ember észrevenné magában, hogy mennyire fáj a lelke — és akkor tudna nyugodtan élni és nyugodtan meg is halni.

A mindenség papja

A lélek és a test két egészen különböző világ. — És az emberben a kettő találkozik, a kettő egyesül. Olyanok vagyunk, mint a

látóhatár széle, a föld és az ég találkozik bennünk. Viszont ennek a találkozásnak a megértése is olyan messze esik tőlünk, mint a látóhatár széle. Nem tudjuk fölérteni, hogy mi közös van ebben a két ellentétes világban, hogyan tehette meg az Isten, hogy a kettőt egymással egyesítette. Hogyan tudja fogni a test a lelket? Mi a kettőben a találkozás, az egyesülés pontja? Hogyan keveredik a fény a sárral? Mi kötheti a napsugarat az agyaghoz?

Nem értem, miképen egyesül a kettő, de mégis tudnom kell, hogy a kettő bennem egy, mert különben nem értem meg magamat. A lélek nem úgy lakik a testben, mint az úrnő a házban, még kevésbbé, mint a rab a börtönben; úgy sem, mint a kormányos a hajón. Nem egy állat és egy angyal összekapcsolása vagyunk. Az emberi lelket és a testet egymás számára teremttette az Úr. *Nem két különböző lény, nem két önálló valóság, hanem két különböző világból vett, de magában nem önálló fél egyesül az emberben, ebben a titokzatos lényben egy világgá.* Ez az ember titka. Csodálatos titok. Két ellentétes világ találkozik bennünk. Két világ, amelynek ellenkezését sokszor oly tragikusan érezzük. Nagyon szorosan egyesülnek ben-

nünk: minden porcikánkat átjárja a lélek, és a lélekből sem marad fönn semmi, ami ne egyesülne a testtel.

Két egészen ellentétes világ határán állunk. E két világ között *közvetíteni* — ez a hivatásunk. A *közvetítés* az emberi lét nagy feladata. Ezzel lesz az ember a mindenség nagy templomának papjává. Papnak lenni — ez a legemberibb hivatás a földön, mert minden embert papnak teremtett az Isten. *Minden ember papi hivatása ez: az anyagi világ dicséretét, az anyagi világ hódolatát az Isten elé vinni.* Az ember az egyetlen lény a földön, aki értelme révén föl tudja ismerni az Istent, mint a mindenség okát. Az ember az *egyetlen lény* a földön, *aki szabadakarata révén ki mondja a nagy szót: szeretlek Istenem, akarok Néked szolgálni.* Az ember hangjában válik a „mindenség nagy s szent dala” énekké az Isten trónusa előtt, az ember szemének ragyogása az élő öröklámpa az Isten szentélyében, ahová csak az emberi lábak képesek az anyagot bevinni az Isten imádására és csak emberi kezek képesek az anyagot Isten imádására kulcsolni.

Csodálatos titok és csodálatos hivatás papnak lenni. Bár minden ember megértené lényének titokzatos hivatását és egy sem lenne

hűtlen Istentől rendelt hivatásához. Milyen kár, hogy vannak aposztaták, akik nem tudják fölfogni lényük hivatását, akik elhagyták a mindenség szentélyét, ahová teremtésük által állította őket az Isten és amelynek szent szolgálatára magukat méltatlanokká tették.

Egy Wertheim-zárról hallottam, amelyet csak úgy lehetett kinyitni, ha előbb a zár előtt lévő tárcsán letárcsázták a jelszót. A tulajdonos mindig a kész jelszónál tartotta a zárat, úgy, hogy bármikor ki lehessen nyitni. Idők folyamán elfelejtették a jelszót. Baj csak akkor történt, amikor valaki elfordította a tárcsát és a jelszó ismeretének híján többé nem lehetett a zárat kinyitni. — Valahogy az ember titkával is így jártunk, mint a Wertheim titkával: Elfelejtettük a jelszót, elfelejtettük az ember titkát, Elfelejtettük testünk és lelkünk eredetét és az ebből következő szentséget; elfelejtettük a kettőnek titokzatos egyesülését. Elfelejtkeztünk a hivatásról, amelyet az Úristen emberi mivoltunkkal együtt nekünk adott. — S ettől kezdve nem értettük meg többé az embert. Most újra meg kell tanulnunk a katekizmus egyszerű mondatait és az első biblia-leckéket, akkor kinyílik előttünk az ember titka, akkor újra élni tudunk majd szent hivatásunknak, boldogok leszünk a min-

denség csodálatos templomában, ahol szép életünk által állandóan zengeni fogjuk az Isten dicsőségét.

A halászlegény és az ő lelke

A szerencsétlen életű angol író, Oscar Wilde a modern embert rajzolja meg ebben a kedves meséjében. A halászlegény kiveti a tengeren a hálót és várja az eredményt. Hiába vár. Egyszerre azonban egy vízitündér tűnik föl a hálója mellett. A legénynek nagyon megtetszik, mindjárt megkéri kezét: Légy a feleségem. — Igen ám, de a vízitündéreknek nincsen lelkük, el kell adnod a lelked, ha férjem akarsz lenni — hangzik a válasz. A halászlegény kész az alkura: eladja a lelkét, hogy a vízitündér a felesége lehessen. Hány ilyen szegény halászlegénye van a modern életnek! Nem ismerik a lelkük értékét és azért könnyen túladnak rajta.

Elfelejtették az Istent és ezzel együtt elfelejtették azt is, hogy lelküket az Isten saját képére és hasonlatosságára teremtette. S azóta nincsen értéke a léleknek. Legtöbb ember úgy kezeli a lelkét, mintha valami zsibáru lenne: rongy, csont vagy ócskavas, amelyet fillérekért el lehet kótyavetyélni. Nem szólva azokról, akik egészen pontosan követ-

ve a halászlegény példáját egy-egy jónak ígérkező házasságért adják el lelküket. Menynyien vannak, akik képesek eladni a lelket egy-két pillanatig tartó érzékcsiklandozásért, filléreket érő mozijegyért. Júdást az egyházi ima a legrosszabb kereskedőnek nevezi, mert Mesterét és Urát adta el, hát ezek a lelküket áruba bocsátó kis júdasok, jaj, ha tudnák, milyen nagyon rossz kereskedők ők is.

„Nem több-e az élet az eledelnél?” (Mt. 6, 25.) — kérdezi Jézus; s ezzel szemben menynyien törődnek ma többet az étellel, mint a lelkükkel. „Ne féljete azoktól, akik megölik a testet, de nem tudják megölni a lelket, hanem inkább attól féljete, aki mind a lelket, mint a testet elveszítheti a gehennában” (Mt. 10, 28.) — magyarázta az emberiség egyetlen Tanítója. Szavával szemben idézd csak Testvér emlékezetedbe, hogy mennyit aggódtál tested épségeért az óvóhelyeken, mennyire félted egészségedet a hidegtől és a nélkülözéstől. Milyen keveset féltetted akkor is és félted még ma is lelkedet. A lelkipásztor számára nincs kilátástalanabb föladat, mint a lelkek érdekének megvédése azok előtt, akiknél az a test érdekeivel látszólag ütközik. Ha az emberek annyi időt és gondot fordítanak a lelkükre, mint a cipőjük tisztaságára vagy a

hajviseletükre, akkor igazán nem kellene aggodni senkinek az üdvösségéért.

Testvér, te nem tartozhatsz ezek közé, akik Wilde halászlegénye mintájára gondolkodnak a lelkükről. Neked eszedbe kell jutnia annak, amit az Úristen az ember teremtése előtt mondott: „Alkossunk embert a mi képünkre és hasonlatosságunkra...” (I Móz. 1, 26.) Soha nem szabad felejtened a nagy megállapítást, amelyet az ember teremtése után olvashatsz: „Meg is teremté az Isten az embert: a maga képére, az Isten képére teremtette.” (I Móz. 1, 27.) Milyen nyomatékos ez a kifejezés: „A maga képére, az Isten képére teremtette.” Ezért nem beszélhet az ember soha olyan káromkodva önmagáról, mint Nietzsche tette, aki feledve a lelket, az embert az állatok sorába tette és csupán azzal különböztette meg, hogy „szőke bestiá”-nak nevezte. Nem „szőke bestia”, hanem Isten képére és hasonlatosságára teremtett lény vagy! Bár ezt soha ne felejtenéd!

„Az Istenarcú lény”

Súlyosak a szavak, amelyeket Ádám teremtésével kapcsolatban mond a Szentírás: „...arcára lehelte az élet leheletét.” (I Móz. 2, 7.) S ezt minden ember eredetével kapcso-

latban el kell mondanunk. A testet szüleinktől örököljük, de *a lélek egészen közvetlenül Isten kezéből kerül ki*. Amint Ádám arcára lehelte Isten az élet leheletét, úgy minden emberbe közvetlenül maga az Isten teremti a lelket. A lélek Isten lehelete. Ezért van nagy hasonlóság Isten és a lelkem között. A teremtő Atyámhoz hasonlítok lelkem révén. A lelkem mondhatja magáról: láthatatlan vagyok, mint Ő; szellem vagyok, mint Ő; megfoghatatlan vagyok, mint Ő. A lelkem nincs alávetve a romlásnak, alkalmas a jónak, az igaznak és a szépnek a befogadására. Viszont éppen a nagy hasonlatosság miatt lelkem értékéről és szépségéről is csak sejtelmeim vannak úgy, mint Isten szellemiségéről. A 81. zsoltár a föld istenének nevezi az embert: „Istenek vagytok.” (Zsolt. 81, 6.) Az ember a lelke révén hivatott arra, hogy uralkodjék a föld fölött, amint az Isten uralkodik az egész világmindenségen.

Ezek olyan igazságok, amelyekről nem lehet vitatkozni, amelyeket az embernek körmöszakadtáig védenie kell. A legnagyobb méltóságáról mond le az, aki a lelket saját magában kétségbe akarja vonni. Ha valamilyen képen is kétséges lenne lelkünk létezése, akkor is minden bizonyítékot föl kellene hoz-

nunk, hogy lelkünk létezését biztossá tegyük. A lélek létezése azonban a legkevésbé sem lehet kétséges a *gondolkodó* ember előtt, mert éppen minden gondolkodás és akarás, minden magasabb törekvés a lélek létezését bizonyítja. Érthetetlen tehát az az irányzat, amely le akarja taszítani az embert méltóságának magaslatáról, amelyre őt a Teremtő állította és mindenáron az állatokkal akarja egy sorba állítani. *Mi jó van ebben bárki számára is, hogy az állatokkal egy sorba kerülhet?* Ha lelkünk nincsen, akkor mi értékünk van?

Az ember az a lény a földön, amelyik legkevesebbet érint a földből: csak éppen a két lábával egy-egy talpatatnyit. Egyenes járásával szinte állandóan az ég felé fordul, tekintete állandóan a magasságokat kémleli. Mi értelme lehet ennek: kimozdítani az embert az egyenes járásából s a föld felé fordítani tekintetét? Olyan szomorú irányzat ez, amely az állatok közé akarja taszítani az embert! Hát nem ez az egyetlen igazi méltóságunk, hogy egyenesen, fölemelt fővel járunk?!

Az „istenarcú lény” olyan, mint a napraforgó; állandóan a Nap, Isten felé fordul. Ne akarja és ne merje senki ezt a tekintetet lefelé, a sár felé irányítani. A napraforgó a föld valamennyi virága fölé emelkedik, de csak

addig, amíg arccal a Nap felé fordul. Mihelyt a föld felé fordítja arcát, többé nem emelkedik ki a virágok közül. Csak azok az emberek állnak az emberi méltóság színvonalán, akikben tudatos az, hogy lelkük révén kiemelkednek a föld többi lényei közül. Akikből ez hiányzik, azok tudatosan mondanak le emberi méltóságukról és süllyeszti magukat az állatok színvonalára. Aki arccal nem tekint Isten felé: aki lelkét elfordítja Tőle, feledni fogja lelkének hasonlóságát Istenhez; megszűnik tudatosan ember lenni.

„Mit adhat az ember cserébe a lelkéért?”

Az evangélium mindennél jobban védi az emberi lélek méltóságát, mert világosan látja méltóságának alapját: az Istennel való hasonlóságot. Ezért teszi föl az egyedülálló kérdést: „Mit adhat az ember cserébe lelkéért?” (Mk. 8, 37.) A lélek értéke nem mérhető föl arannyal. A lélek többet ér, mint az édes étel, a kényelmes lakás vagy a meleg ruha. A lélek több az egészségnél, drágább a hosszú életnél. Hírnév, gazdagság nem mérhető hozzá. Jézus Isten értékelésében látja a lelket, amikor kijelenti, hogy „mit használ az embernek, ha az *egész világot* megnyeri is, lelkének azonban kárát vallja”. (Mt. 16, 26.) Vigyázz,

Testvér, itt Jézus azt mondja, hogy lelked az egész világnál értékesebb! Bármilyen nagy legyen is ez a világ! Legyen megszámlálhatatlan a csillagok száma, legyen a gyümölcs édesebb, a fű selymesebb, a virág illatosabb, a drágakő ragyogóbb a bolygók mindegyikén, mint a földön, az Isten mégis tiltakozik ellene, hogy a lelket ezzel a gyönyörű világgal egyenlő értékűnek tartsuk. *Az Isten a saját képét látja az emberi lélekben és sajátmagát becsüli meg akkor bennünk, amikor mindenél értékesebbnek ítéli lelkünket.*

A lélek értéke nem állapítható meg földi, anyagi valutában. A léleknek más az értékelési alapja. Az Isten megmutatta a lélek értékét, amikor „egyszülött Fiát adta érte”. (Jn. 3, 16.) A megtestesülés, a kereszthalál, az Oltáriszentség valutája az, amiben ki lehet számítani az emberi lelkek értékét. Csodálatos értékelés! És nem valami szellemes nagy ember fejezi ki így a lélek értékét, hanem maga az Isten. Az Isten a betlehemi jászolra, a keresztre, az Oltáriszentségre mutat akkor, amikor a lélek értékéről van szó.

Viszont az embertől is megkívánja, hogy lelkét hasonlóképen értékelje. Az Evangélium soha nem olyan radikális, mint amikor a lélekről van szó. „Ha jobb szemed megbotránkoz-

tat, vájd ki azt és vedd el magadtól... ha jobb kezed megbotránkoztat, vágd le azt és vedd el magadtól..." (Mt. 5, 29.) „Ha kezed vagy lábad megbotránkoztat, vágd le és vedd el magadtól..." (Mt. 18, 8.) Jézus a legmerevebben és kiméletet nem ismerő keménységgel tiltakozik az ellen, hogy bármit is a lélekkel egy sorba helyezünk. Bármilyen veszélyeztessen bennünk a lelket, Jézus csak ilyen szavakat talál: „Vájd ki", „vágd le", „vedd el magadtól". *Valóban páratlan értékelés!* A szelíd, okos, mindig tapintatos Jézus így beszél, amikor lelkünk értékét nézi. *Ha újra keresztények akarunk lenni, akkor nemcsak elméletileg, de gyakorlatilag is így kell gondolkodnunk, így kell beszélnünk a lélek értékéről. Életünket úgy kell berendeznünk, olyan kultúrát kell teremtenünk, hogy abban ez az értékelés meglátszódjék.*

Értelme van...

Kihez hasonlít a gyermek? — Ez a legelső kérdés, amely a kisgyermek születése után fölmerül. Utána azután rögtön megkezdődik a családi vonások keresése. Lelkünk a menygyei Atyához hasonlít, állapítjuk meg boldogan, de most keressük is meg lelkünk arcán isteni rokonságunk családi vonásait. Csodá-

latos keresés ez! Keressük az Isten vonásait az emberi lélek arcán!

Az első fölfedezés mindjárt meglepő. *Hasonlítunk* a mindentudó és a végtelenül bölcs Istenhez: *értelmesek vagyunk!* Szent Pál ebben a szép párhuzamban fejezi ki a hasonlóságot: „Ki tudja az emberek közül az ember dolgait, ha nem az ember lelke, mely őbenne van? Éppúgy az Isten dolgait sem ismeri senki, csak az Isten lelke!” (I Kor. 2, 11.) Az okos, értelmes megismerésben, a tudásban hasonlít először az ember lelke az Isten lelkéhez. *Értelmesnek lenni, okosnak lenni: ez Istenhez való hasonlóság!* Vajjon büszkén viseljük-e magunkon menyeyi Atyánknak ezt az arcvonását?

A mesékben hallottunk sokszor királyi gyermekekről, akiket születésük után ellop-tak, és ők később felnőve semmit sem tudtak királyi származásukról. Koldusként nyomorult kunyhókban éltek, rongyokban jártak. Magukon viselték királyi atyjuk arcvonásait és mitsem tudtak a királyi hasonlóságról. Olyan életet éltek, amelyben a szenny és piszok egyre jobban eltorzította a királyi szépséget. Az embereknek nagy tömege van így: értelmük révén a mindentudó és a végtelenül bölcs Istennek a vonásait hordozzák magu-

kon, de „a világnak a fejedelme megvakította bennük a hitetlen értelmet” (II Kor. 4, 4.) és ők lemondván értelmükről oktanulul és céltalanul lődörögnek szennyes koldusgyermekként szerte a világon. *Vallás nélkül élni annyit jelent, mint oktanulul és céltalanul élni, ez pedig egyenlő az értelem használatáról való lemondással.* Aki egyszer nem ismeri el Istent, a mindenség Urát, aki céltudatosan nem igyekszik Feléje, az lemondott értelmének használatáról a lét legfontosabb kérdéseiben. Nem csupán koldustanyán él a királyi palota helyett, hanem azok közé a lények közé szegődött, amelyeknek értelmük nincsen.

Az ember értelme által „istenarcú lény”. Éppen ezért a kereszténység nemcsak hogy nem mond le az értelem használatáról, hanem az értelem használatának a kikapcsolását, mint az a részegségben vagy a narkózisban történik, súlyos bűnnek tartja. Sürgeti az embert: szenvedélyektől, idegállapottól és érzelmektől függetlenül értelmére hallgatva gondolkodjék és cselekedjék. Minden körülmény között tárgyilagosan, értelmesen, okosan, céltudatosan akarunk élni, mert ezzel egyre inkább hasonlítunk mennyei Atyánkhoz. — Az emberben mindig megvolt az ösztön, hogy valamiképen a föld fölé emelkedjék. Az „uta-

zás a holdba" és a „sztratoszférarepülés" az értelemnek ösztönösen fölfelétörő megnyilvánulásai. Ezeken túl azonban magának az értelemnek a használata, éspedig az *értelennek egyre szabadabb*, minden elfogultságtól és megalázó megkötöttségtől független *használata az, ami az embert a földtől legmagasabb-ra emeli*, egészen a végtelen isteni Szellemnek szikrázó magaslatáig.

Szabadakarata van...

Akaratunk révén a mindenható Istenhez hasonlítunk. Tudunk szabadon cselekedni — ezzel nagymértékben hasonlítunk Istenhez. Szabadságunk révén pedig a minden korlától és kötöttségtől független Úrhoz leszünk hasonlók. „Szabadság" — az egyik legbóditóbb szó, amely valaha emberi fülben megcsendült. Csak kevesen tudják azt, hogy az egyik legősibb keresztényi szó. A tömegek nincsenek tisztában e szó eredetével és éppen azért értelmét sem értik. „Ahol az Úr Lelke, ott a szabadság" (II Kor. 3, 17.) — hirdeti Szent Pál. Az emberek ezzel szemben az Isten lelkétől független *szabadosságot* keresnek és azt hiszik, hogy az a *szabadság*. A szabadság nem korlátlanságot jelent; vele együtt jár a kötelesség-érzet és a felelősségtudat. A szabadosság, a

korlátlanlanság fölszabadítja az alacsonyít, úrrá teszi a rabszolga ösztönöket, gúzsbaköti az értelmet és a józan belátást. *Nem a törvény és nem a jog kötik meg a szabadságot, hanem a féktelenség.*

Mondd, Testvér, mi a szabadabb: A hegyipatak-e, amely nem hagyhatja el kemény sziklaágyát, amely nem mehet máshová, csak előre; amelynek útját ezer szikla állja? Vagy a völgyi mocsár a szabadabb, amelynek nincsenek korlátai; lustán és kényelmesen terülhet, amerre akar? Melyik a szabadabb? A folyton lefelé rohanó, zúgó hegyipatak, amelynek vizét hófehér habbá és tiszta, üdítő porrá zúzza a kökemény szikla-ágy és az útját álló sziklafal? Vagy a völgyi mocsár, amelynek útját nem állja semmi, amelynek vize nem törődik, nem porlik, akadály és korlát nélkül terjeszkedik és poshad békalencsés takarója alatt? Ugyan, Testvér, te melyik szabadságot kívánod magadnak?

Szent Pál, amikor a szabadságot emlegeti, azt a szabadságot kívánja nekünk, „mely szabadsággal Krisztus szabadított meg minket”. (Gal. 4, 31.) Erről mondja, hogy „ti szabadságra vagytok hivatva, Testvérek...” (Gal. 5, 13.) Valami csodálatos szabadságnak kell ennek lennie, amelyre a teremtet világ is föl-

szabadul majd a maga romlottságából „az Isten fiai dicsőségének szabadságára”. (Róm. 8, 21.) Melyik ez a romlottság, amelytől föl kell a teremtett világnak szabadulnia? A törvények, a parancsok, a szabályok kemény sziklaágya ez? Vagy sokkal inkább a teljes kötetlenség és fölszabadultság, a szenvedélyek és szeszélyek mocsári szétfolyása? Gondolom, Testvér, nem kell sokáig törnöd a fejedet, hogy rájöjj, melyik lehet „az Isten fiai dicsőségének szabadsága”.

Szabadságunk révén Istenhez hasonlítunk! Vajjon milyen lehet a mindenható Isten teljesen korlátlan és független szabadsága. Az Úristen a legtökéletesebben szabad: Ő fölötté nincsen senki, Melléje nem állítható senki, Vele szemben törvényt nem hozhat senki, hatalmát nem korlátozhatja senki és semmi. Neki nem parancsolhat senki — és mégis: ez a végtelenül szabad Isten a *legkisebb rosszat sem teheti, mert tökéletes a szabadsága*. Ebből megsejtheted, milyennek kell lennie az Isten fiai szabadságának. Minél tökéletesebb a szabadság, annál inkább hajlik a jó irányában és annál kisebb veszedelmet jelent neki a rossz. Gyarló szabadság az, amely abban éli ki magát, hogy korlátlanul és felelősség nélkül teszi a jót vagy a rosszat. Akkor va-

gyunk igazán szabadok, amikor kényszer nélkül tesszük a jót, pedig érezzük, hogy rosszat is tehetnénk.

Végül is ne felejtsd el, Testvér, hogy a szabadakarat révén Istenhez hasonlítunk. S minél tökéletesebb a szabadságunk, annál nagyobb mértékben hasonlítunk Istenhez. Aki az emberben a szabadságot sérti, az Isten képét gyalázza meg és nincsen nagyobb sértés, mint a szabadakaratnak rossz irányba történő befolyásolása. „Ti szabadságra vagytok hivatva, testvérek...” (Gal. 5, 13.) Bár mindenki megértene ezt a nagy keresztény hivatást, bár semmi más után ne vágyakoznának úgy az emberek, mint Isten fiainak szabadsága után... Ne lenne számukra semmi olyan utálatos, mint a rabszolgaság... Ha valaki helyesen nézné a történelmet, bizonyára belátná, hogy a kereszténység mindig az emberiség igazi szabadságáért küzdött, mindig tudatában volt annak, hogy a szabadakarat révén az ember nagyon hasonlít az Istenhez.

A lélek halhatatlan...

Isten örökkévalóságát mi, a parányi földi létnek szomorú kis birtokosai, olyan szomorúan nézzük. Valami sóvárgást érzünk ma-

gunkban mindig az örökkévalóság után. Az „elhulló virág” és az „eliramló élet” látására valahogy mindig ösztönszerű honvágy gyulad ki bennünk: olyan ösztön, amelyet a vándormadár érez az ősz érkezésével. Égető, nyugtalanító vágy egy másik világ után, amelyben szebb otthonunk van, mint itt az elmúlás birodalmában. Mégis, ha a modern ember ezt a kijelentést hallja, hogy a lelke halhatatlan, úgy érzi, mintha fenyegetné valaki. A halhatatlanság nem gazdagabb, boldogabb létet, hanem csak a temetőt juttatja eszébe. Nem örömteli, pezsgő életről beszél neki e szó, hanem mintha temetők hervadó koszorúit látná és azok szalagjainak áporodott szagát érezné. Nem vidám dallamok jutnak e szóra az eszébe, hanem mintha gyászindulót hallana . . .

Olyan furcsa e kettősség! Egyrészt az örök élet vágya, másrészt a halhatatlanság komor felfogása. Hogyan lehetne a modern emberrel megértetni, hogy a halhatatlanság említése nem fenyegetőzés?! *Nem lemondás* a dallamos, színes, vidám életről, *hanem részvétel* a gazdagabb, boldogabb, édesebb életben. Nem hideg, üres, élménytelen tartózkodás kísértetek világában, hanem ezerszer inkább élményszerű és tartalmasabb élet, mint

a test élete itt a „siralom völgyében”. A lélek gazdagabb, erősebb valóság, mint a test. Igaz, hogy egyszerű, de éppen ezért nem hullhat részekre: nem bomlik szét, nem oszladozik, mint a pusztuló hulla. Nem kopik el, nem őrlődik föl egészsége, mint a testé. A léleknek nem hullik a haja és a foga, nem őszül, nem gyöngül a látása és a hallása, a lélek nem lesz remegős, mint az öregember keze, nem rokkan meg, mint az aggastyán járása. A lélek erős, mint a beteg gyermeke fölött virrasztó édesanya, mint a hitéért kínlódo gyermek-vértanú.

Az ember lelkében két kiolthatatlan szomjúság éget szüntelenül: az egyik az értelem szomja az igazság után, a másik az akarat szomjúsága a jó, a boldogság után. Képletesen szólva: a léleknek két karja van, amelylyel át akar ölelni minden igazságot és magához kíván szorítani minden boldogságot. Kielégíthetetlen mind a két szomjúság: a lélek sohasem kaphat eleget sem az igazságból, sem a boldogságból. Minél többet adunk belőle, a lélek annál szomjasabb lesz, annál szenvedélyesebben nyúlik a két kar az igazság és a boldogság után. A halhatatlanság vágya dolgozik e kettős szomjúságban. A halhatatlan élet előíze e kettős gyötrelmes és

mégis annyira édes vágy. A lélek végnélküli életéről beszél, amelyben egészen megtaláljuk az igazságot és maradék nélkül boldogok leszünk. Viszont már itt a földön is enyhül a vágy az igazság értelmes keresésében és a jó szabad választásában. Az istenarcúságnak ez az első két vonása egyúttal záloga a harmadik vonásnak, a halhatatlanság tökéletes megvalósulásának.

Bellarmin Szent Róberttől egyszer arc-képet kértek. Ő azt felelte: Nem adhat, mert az egyik képe nagyon csúnya, a másik pedig még nem kész. Az elsőt a Szent az eredeti büntől elcsúnyított arcképre értette: az Isten arcának értelmes és szabad vonása elcsúnyult bennünk. Ez csúnya kép. De a másiknak a kialakításán dolgozunk: az értelem és akarat uralmának helyreállítása révén a halhatatlan lélek megszépítésén Isten vonásai szerint. A földön ez az egyetlen igazi művészet: a lélek-alakítás Isten szerint. Az Isten képét teljesen széppé és szabaddá kell tennünk magunkban. Ez a kép azonban soha nem kész. Az embernek egy életen keresztül minden erejét bele kell állítania ebbe a munkába, hogy valóban művész legyen saját lelkének Isten képe szerinti alakításában.

Megadta nekik a megszentelő kegyelmet

A teremtés Isten szeretetének túláradása. Isten kimondhatatlanul szereti önmagát és ebben a szeretetben végtelenül boldog. Nincs szüksége senkire és semmire. Önmagában megtalál minden örömet és boldogságot. Ehhez a boldogsághoz semmit sem lehet hozzáadni, hiszen végtelen, nagyobb már nem lehet. Emberi szóval úgy fejezhetnénk ki, hogy a végtelen boldogság nem fér meg az Isten szívében, kiárad belőle. Az Istenből kiáradó szeretet és öröm hozza létre a világot és benne az embert, az istenarcú lényt. Most tovább is nagyon emberiesen beszélve Istenről: annyira megtetszik Neki a saját képe Ádám és Éva lelkén, hogy megadta nekik a megszentelő kegyelmet . . .

A kegyelem szó azonban ismét nagyon értelmetlenül csendül meg a modern ember fülében. A szentbeszédekkel úgy vagyunk, hogy rendesen a végén szoktuk emlegetni a jó Isten kegyelmét, amikor az emberek már ásítanak . . . Hercegh Ferenc ügyesen írja le a „Honszerző” főhősében a liberális kor hitetlen gyermekét: „Minden este imádkozott valamit a kegyelemről és a szeplőtelen fogantatásról, de egyikről sem tudta, hogy mit jelent.” — Igaz, a kegyelem a maga egészé-

ben felfoghatatlan valóság: Az ember természetfölötti, legnagyobb titka. De az embernek mégis többet kellene sejtienie ebből a legnagyobb és legédesebb valóságból. Többre kellene értékelnie Isten mérhetetlen szeretetét, amely abban nyilvánult meg, hogy őszüleinknek a megszentelő kegyelmet adta. Számunkra ebben mutatkozik meg az Isten legnagyobb jósága.

Aquinói Szent Tamás mondja, hogy az egész világ minden értéke kisebb a megszentelő kegyelemnél. Ádám és Éva számára a kegyelem közlése nagyobb adomány volt, mint teremtésük. *A megszentelő kegyelemben élő és a kegyelmet nélkülöző ember között nagyobb a különbség, mint az élő és élettelen között.* A halott föltámasztása kevésbbé isteni mű, mint a kegyelem közlése. A lét és a nemlét nincsenek oly távol egymástól, mint a kegyelem boldog bírása és annak hiánya. Olyan nagy jó a kegyelem, hogy elgondolni vagy természetes erővel megkívánni sem tudjuk, kiérdemelni még kevésbbé vagyunk képesek. Az összes értelmes lény, emberek és angyalok együttvéve minden természetes jócselekedetük által sem képesek egyetlen teremtmény számára kiér-

demelni a kegyelmet, amely által az ember „új teremtmény”-nyé lesz. (Gal. 6, 15.)

A Nap képe a harmatcseppeken

A kegyelmet meg lehet csodálni, lehet dicsérni. Lehet magasztalni Isten jóságát, bőkezűségét, amely a kegyelem adományozásában nyilvánul. De éppen minden képességünket túlhaladó nagysága miatt emberi ésszel megérteni nem lehet. A kegyelem birtokában Ádám is boldogan kiálthatott volna föl a paradicsomban: „Mi az ember, hogy megemlékszel róla? Mi az ember fia, hogy meglátogatsz? Magad alá csak kevéssel aláztad, dicsőséggel, nagysággal koronáztad...” (Zsolt. 8, 5.) A dicsőséget és a nagyságot, amelyet Isten a kegyelemben ad, eléggé még csak csodálni sem tudjuk, mert a kegyelem megadásában maga alá csak kevéssel alázza az Isten.

A kegyelem szépségének megértéséhez gyöngé Szent Ágoston vagy Aquinói Szent Tamás lángelméje, nem eléggé kifejező Dante vagy Shakespeare tolla, színtelen Raffael ecsetje és erőtlen Michelangelo vésője. A megszentelő kegyelem szépségében ugyanis már nem teremtett szépség ragyogott Ádám lelkén, hanem valami az Isten teremtetlen szépségéből sugárzott rajta. Isten szépsége

pedig az emberi elme számára fölfoghatatlan és az emberi képességek által ki nem fejezhető.

Értelmünk és szabadakaratumk révén az *egy Isten saját képére* teremtet minket. A kegyelem közlésében azonban a *Háromszemélyű Isten* hasonmása lesz az ember. Éppen azért, amint a Szentháromság az Isten legnagyobb és értelmünk számára legfölfoghatatlanabb titka, úgy a kegyelem szépségének a ragyogása a lelken az ember legnagyobb és legkevésbé érthető titka. Egyet azonban tudhatunk róla, hogy: a megszentelő kegyelem a Szentháromság csodálatos szépségének ragyogása az emberi lelken; Isten örök szépségének egy sugara, mely lénye mélyéről tör elő és egészen átjárja, beragyogja az emberi lelket.

Ha tavaszi reggelen kinn jársz, Testvér, a mezőn vagy a kertben, figyeld meg a fűszálak végén vagy a virágok kelyhén a harmatcseppeket. Amíg a napsugár nem ragyog, semmi különösebb szépséget nem észlelhetsz rajtuk: fáradt, bágyadt, szürke kis vízcsöpek. Milyen mások lesznek egyszerre, mihelyt rájuk tűz a Nap. A szürke kis vízcsöpek ezer színben ragyognak. Nincs az a drágakő, amelynek olyan tüze volna, mint az előbb

még fáradt kis harmatcsöppeknek. Nézd meg közelebbről, mitől ilyen szépek! A Nap képét fedezheted föl mindegyik kis vízcseppben. A Nap ad színt, fényt, ragyogást és tüzet a harmatcseppeknek.

Most a hit szárnyain repüljünk vissza a paradicsomba és a hit éles látásával nézzük Ádámot és Évát. Minden értelmi és akarati kiválóságuk ellenére is szerényen húzódnak meg a többi teremtmény körében. De vedd észre, Testvér, most lelkükön a Szentháromság napjának ragyogását, számolj a kegyelem isteni szépségével. Ez olyan tündökléssel veszi körül a lelküket, amelyhez foghatót sehol máshol a földön nem láthatsz... Nézd és élvezd, hogy milyen szép az emberi lélek Isten teremtetlen örök szépségének fényáradatában.

Szentekké, gyermekeivé tette őket

Szent az, aki közel van Istenhez, szent az, aki az Istené. Ádám és Éva juthattak volna-e közelebb az Istenhez, mint a megszentelő kegyelemben? Oly közel voltak Hozzá, hogy maga az isteni szentség fénye, — amely az istenség mélyéből tör elő, — ömlött el rajtuk! Jobban már nem lehettek Isten tulajdona, mint a kegyelemben, amely egészen Isten számára

foglalta le őket. Szentek voltak: nem volt bennük semmi bűnös, semmi szennyes. Rendetlen indulat vagy vágy nem mozdulhatott meg lelkükben. A kevélység, az érzékiség, az önzés és a gyűlölet magjai nem találtak termőföldre a lelkükben. Ilyen vagy hasonló indulatok még csak meg sem közelíthették azt. Értelmesek voltak, mint az angyalok és ártatlanok, mint a gyermekek. Soha nem érezték magukban a test lázadó indulatait: meztelenek voltak és ez számukra a legkisebb kísértést sem jelentette. Gyermeki ártatlanságban éltek. Akkora igazság volt bennük, hogy abban semmi része nem lehetett a gonoszságnak; világosságukhoz nem társulhatott sötétség.

Éppen azért az Úristen sem tartott tőlük távolságot. Meglepő a családiasság, a közvetlenség, amellyel a Genézis könyve szerint Isten ősszüleinkkel érintkezett. Igazán irigylésre méltó meghitt viszonyban voltak. Ha Isten megjelent a paradicsomban, Ádám és Éva, mint édesatyjukat váró gyermekek futottak Eléje. Isten a világ teremtésénél templomot épített Magának; az ember teremtése által benépesítette szolgálkkal. A kegyelem közlése révén ezeket a szolgálkat ölébe veszi föl: édes gyermekeivé teszi. A saját isteni éle-

tét adja nekik és mindenben e szerint bánik is velük. Ádámnak és Évának ujjongniok kellett volna a boldogságtól: „Lássátok, minő szeretetet tanúsított irántunk az Atya, hogy Isten fiainak neveztetünk és azok is vagyunk.” (I Jn. 3, 1.)

Nem csupán királyi vér csörgedezett ereikben, nem csupán emberi nemesség volt osztályrészük. Ők valóban „az Istenből születtek!” (Jn. 1, 13.) Milyen önérzetnek kellett keblüket eltöltenie! Milyen nyugodtan hagyatkozhattak isteni Atyjuk gondviselésére. Róluk állt teljes igazsággal az isteni kijelentés: „Hát megfélekedezhetik-e gyermekéről az aszszony, hogy ne könyörüljön méhe fián? De ha az meg is feledkeznék, én akkor sem feledkezném meg rólad. Ime, tenyeremre rajzoltalak téged.” (Iz. 49, 15.) Nemcsak kezébe rajzolta őket az Úr, hanem valóban a legnagyobb atyai gyöngédséggel a kezén hordozta, mint két legdrágább kincsét dédelgette őket az Isten! Vajjon mit érdemelt volna visszonzásul ezért a meghatóan gyöngéd és figyelmes atyai szeretetért?!

A gyermek örökös is. Öröklí az atyai házat, az atyai vagyont, az atyai kincseket. Kevés volt az Istennek, hogy nekik a paradicsomot adta. A paradicsom nem volt eléggé

az Isten háza. A saját legbensőbb lakosztályába, a mennyországra rendelte őket az Isten. A teremtéskor halhatatlannak teremtette őket, most pedig saját mérhetetlen isteni boldogságát helyezte kilátásba, hogy azt örököljék egyszer. A halál sötét kapuja nélkül léphettek volna át az isteni örökségbe. Micsoda kilátások nyíltak a paradicsomból a mennyország felé Ádám és Éva számára. Ha szétlőtt városok romjai közül összeszednék ma az éhező, rongyos koldusokat, királyi ruhákba öltöztetnék, fejedelmi asztalhoz ültetnék őket, főúri lakosztályokat adnának nekik, ó, mindez gyarló kilátás lenne ahhoz a fölemeléshez képest, amelyet a jó Isten a paradicsomi boldogság után a mennyországban nekik szánt.

De ne folytassuk! Annak a leírásához, amit összüleink kaptak, prófétai látás és isteni sugalmazás kellene. Emberi szó nagyon gyenge ahhoz. Most befejezésként álljunk meg csak egy pillanatra a paradicsom kapujában és nézzük a két kifejezhetetlenül boldog szentet, a két ártatlan Isten-gyermecket. S tegyük hozzá: mindezt, amit Ádámnak és Évának adott, nekem is szánta az Isten. Ártatlanságukat, boldogságukat, szentségüket nekem is rendelte. Így szerette összüleinket az Isten!

Igy szeretett engem az Isten! Valóban ennél jobban már Ő sem szerethetett!

A paradicsomi otthon

Isten gyermekeivé fogadta Ádámot és Évát. S ennek megfelelően mindenben úgy bánt velük, amint a jó szülők a gyermekeikkel szoktak bánni. Érdemes az Istennek ezt az atyai gondoskodását apró részletekig végignézni. Olyan nagyon, de nagyon sokat mond ez Isten mérhetetlen szeretetéről. A szülők elsősorban kényelmes otthont és benne nyugodt, boldog életet akarnak adni gyermekeiknek. Az édesanya milyen bőkezű tud lenni, amikor házat és berendezést vásárol gyermekeinek. Az édesanya milyen bölcs belátással, milyen aprólékos, finom gonddal rendez el mindent: szinte anyai szívének minden puhaságát és melegét beleönti a kis otthonba, amelyet gyermekeinek szánt. Az Isten ugyanígy tesz az első emberpárral: szeretete atyai módon bőkezű és ugyanakkor anyailag gondos és meleg.

Milyen otthont adott nekik az Isten? „Ultette pedig az Úristen kezdettől fogva a gyönyörűség paradicsomát: ebbe helyezé az embert, akit alkotott. És növeszte az Úristen a földből mindenféle fát, melyet látni szép s

mélyről enni jó... Folyóvíz is jöve ki a Gyönyörűség helyéről, hogy öntözze a paradicsomot." (I Móz. 2, 8.) Valóban bőkezű atyai gondoskodás. Atyai áldás kíséretében adja át nekik, amit előbb anyai gonddal berendezett: „És megáldá őket az Isten és mondá: Szaporodjatok és sokasodjatok s töltsétek be a földet... és uralkodjatok a tenger halain és az ég madarain s minden állaton, amely mozog a földön... Ime, nektek adtam minden fűvet... minden fát, amelynek gyümölcsében van fájának megfelelő magva, hogy eledeltekre legyen, a zöld növényzetet." (I Móz. 1, 28.)

Az állatok és növények világának változatos gazdagsága láttára még ma is elfogja az embert a mélységes hála érzése. Úgy meghat minket az Isten bőkezűsége, ha arra nézünk, hogy milyen aprólékossággal és mennyi gondnal adott nekünk mindent az Isten. Nemcsak azt, ami életünk fenntartásához szükséges, hanem azt is, ami életünket szebbé, kellemesebbé teszi. Pedig ma már mennyi ellenségünk is van az állatok és növények között. Milyen más lehetett a paradicsomi élet, amikor minden állat és növény rendelkezésükre állt. Minden csak azért volt, hogy kényelmüket szolgálja, boldogságukat teljesebbé tegye.

Nem voltak vadállatok, sem kártékony férgek; a gyom és a gaz nem verte föl a paradicsomkertet. Amit Isten bölcsesége elgondolt, azt jósága megadta nekik. Nem fukarkodott, hiszen gyermekeiről volt szó. Ugyan melyik szülőnek van ennyire jó szíve gyermekeihez? és melyik édesapa vagy édesanya tud ugyanakkor ilyen bőkezű lenni?! Az Isten soha nem kicsinyes, nem számolgat, nem mérícskél; pazar bőkezűséggel szór életet, boldogságot, kegyelmet.

Összülleink tudása és neveltetése

Az okos szülő az anyagi jólétnél többre becsüli a tudást és műveltséget, amelyet gyermekeinek ad. Az Úristen itt is pazarul bőkezűnek mutatkozott, amikor az első emberpár szellemi jólétéről volt szó. Csak természetesen a tudást isteni módon mérte nekik. Itt a földön a tudományok átvétele mennyi verítékezésbe kerül a tanítónak és a tanulónak egyaránt. Mennyi fáradságot jelent csak az elemi tudás megszerzése. Az Úristen a tudást is isteni módon, a legkisebb fáradozás nélkül adja meg szeretett gyermekeinek: megadja nekik a bölcsesség kegyelmét. A mindenható Isten egyszerűen beleönti, beleteremti Ádámba és Évába a tudást. Pedig

nem közönséges tudásról van szó. Ádám teremtésének első pillanatától kezdve rendkívüli szellemi képességgel felruházva lép elénk. Annyira okos, hogy a paradicsom számtalan állatát megkülönbözteti egymástól, nevet ad mindegyiknek. Helyes öntudattal veszi észre a különbséget, amely őt az állatoktól elválasztja; látja, hogy a paradicsomban nincs hozzá hasonló. Viszont Éva teremtmése után rögtön látja, hogy az új lény vele egyenrangú élettárs: „Csont a csontomból, s hús az én húsomból... Ez okból hagyja el az ember atyját, anyját s ragaszkodik feleségéhez.” (I Móz. 2, 23.) Milyen könnyed, határozott, biztos tudás az emberiség legnehezebb kérdéseiben. Okossága révén milyen könnyen és biztosan hajtja uralma alá a földet. Csodálatos bölcsesség és értelmesség, amelyet évezredek veritékező szorgalma alig ér el! Milyen bőkezű az Isten, nemcsak amikor a virágokat szórja, hanem akkor is, amikor a tudást adja.

Hasonlóan bőkezű a nevelésnél is. Ádámnak és Évának isteni „gyermek-szobája” volt. Az égi Atya szeretett gyermekeinek csodálatos nevelést adott. Akaratukat a legtökéletesebben nevelte, gyöngéddé, finommá tette. Sohasem érezték magukban a rosszat. Lelkükben

nem voltak fékezetlen képzetek, gerjedelmek vagy indulatok. Nem voltak rendetlen testi vágyaik, amelyek a lélek fölsőbb igényei ellen tusakodtak volna. Érzéki vágyak, szórakoztató, henye, kevély, önző gondolatok és indulatok szennyes hullámai sohasem zúdultak végig tiszta lelkükön. Amit Szent Pál a test tövisének nevez, az őket sohasem gyötörte. Nemcsak az érzékiség nem bántotta őket, de a gyűlölet, harag, irigység sem torzította soha szépséges lelküket. Nem mozdult meg bennük soha semmi, ami lefelé húz, ami szégyenletes a föld irányában van, ami rabszolgaként vág az arcába a nemesebb törekvésnek, ami szennyes lábbal gázol bele a lélek magasabb életébe. „Mindketten pedig, Ádám és felesége mezítelenek voltak, de nem szégyelték magukat.” (I Móz. 2, 25.) Az isteni szeretetnek tüze állandóan lelkük oltárán lobogott; e szentélyben nem éghettek tisztátalan tüzek.

Ha a szentek életét olvassuk, sokszor meglepetve látjuk, hogy ők is milyen megcségyenítően érezték magukban a rossz megmozdulását. Mennyire kellett nekik is küszködniök, amíg megfékeztek a saját magukban lakó rosszat. Éppen a legnemesebb lelkek mennyit szenvednek a saját magukban jelentkező rossz indulatok és érzések által. Még Szent

Pál is fölkiált: „Én szerencsétlen ember! Ki szabadít meg e halálnak testétől?” (Róm. 7, 24.) Isten pazarul bőkezű volt: az embert ezektől a szörnyű terheltségektől mentesen teremtette. Ami bennünk rossz mozog, az nem az Isten akarata. Ami megaláz, megszegyenít, ami az értelem ellen lázad, azt nem az Isten teremtette belénk, az máshonnan jött... Milyen nehéz ma sokszor mindent az észnek és az Úristennek alárendelni. Ádámban, Évában minden az értelmet szolgálta és azon keresztül az Istent. Milyen szépen valósult meg bennük Paulai Szent Ferenc mondása: Minden engedelmeskedik annak, aki tökéletes szívvel szolgálja az Istent.

Összüleink minden akarati megrezdülése éppen úgy, mint érzékeik megmozdulása az Istent szolgálta... És nem fáradságos nevelés révén váltak ilyenekké. Nem szidással, veréssel, még csak nem is dicsérettel vagy biztatással lettek ennyire tökéletes lényekké. Egyszerűen ilyeneknek teremtette őket az Isten. Egészen szépek, finomak, ártatlanok voltak. Mennyire szépnek, mennyire harmonikus lénynek teremtette az embert az Isten! Ádámban és Évában mindnyájunkat ilyennek szánt... Megható gondoskodás, csodálatos szeretet...

Nem volt szenvedés és halál

Nincs szomorúbb a szülő számára, mint amikor gyermekét szenvedni látja. Az édesanya szíve megreped a fájdalomtól, amikor látja, hogy gyermekét odakötözik az operáló asztalhoz. Pedig tudja, hogy életét mentik meg a műtét által. Az orvosok rendszeren nem is engedik, hogy a szülők jelen legyenek gyermekük operációjánál. Az édesanyák, édesapák magukra vállalnának minden szenvedést, csak gyermeküknek ne kellene soha szenvednie. A jó Isten ebben is atyának mutatkozott. Nemcsak, hogy nem tudta, de nem is akarta nézni gyermekeinek szenvedését. Távol akarta tartani az embertől mindazt, ami fáj.

A paradicsomban nem volt semmi, ami fájdalmat okozott volna nekik. Az időjárás kellemes volt, az állatok nem bántották őket, háborúról nem lehetett szó. A munka nem járt verítékezéssel, a szülés csak büntetésképen vált gyötrelmessé. Nem voltak szertelen kívánságaik, okosak voltak ahhoz, hogy maguknak ne okozzanak fájdalmat. A lét ezer gyötrelme nem gyötörte őket, a betegség száműzött volt a paradicsomból. Ma még végiggondolni is üdülés, mennyire szerette

Isten a kegyelem állapotában élő édes gyermekeit!

Minderre sokat kellene gondolniok azoknak a káromlóknak, akik a háborúért és a nyomában járó ezer bajért és nyomorért az Istent akarják felelőssé tenni. Hogy nézheti ezt az Isten — hangzott és hangzik még ma is gyakorta a káromló kérdés. Hát, Testvér, ezekkel ne vádoljuk az Istent. Ne tegyük Őt felelőssé azért, amit ő egyáltalán nem akart. Nem akarta, hogy a legkisebbet is szenvedjük. Atyai szeme nem akart szenvedést látni, atyai szíve nem bírta volna gyötrelmünket elviselni. A paradicsomban látjuk, hogy mit szánt az embernek az Isten.

A szenvedés a földön a halál hírnöke és útkészítője. A halál előtt a legjobb szülő is tehetetlenül áll. Pedig semmi sincs, amit a szülők annyira szeretnének gyermekeiktől távoltartani, mint a halált. Erre csak mindenható szülő képes. Itt a legjobb emberi szülők is tehetetlenek. Az Úristen ebben is a legjobb szülőnek bizonyul, hogy — mint a Szentírás mondja — „nem akarta a halált”. (Bölcs. 1, 13.) „Isten halhatatlannak teremtette az embert... a halál pedig a sátán irigységéből jött a világba.” (Bölcs. 2, 24.) „Egy ember által jött be a világra a bűn és a bűn

által a halál" (Róm. 5, 12.), „a bűn zsoldja a halál" — hirdeti Szent Pál. Tehát „egy ember", „a sátán irígysége", a „bűn" hozták a halált a világba és nem az Isten.

Az Úristen nemcsak a lelkünket, de a testünket is halhatatlannak szánta. Az ember nem maradt volna mindig a paradicsomban, hanem az égbe emelte volna magához, de a paradicsomot e nélkül a sötét kapu nélkül hagyta volna el. Ez a sötét kapu, ez a sötét folyosó, amelytől annyira félünk, nem volt meg a paradicsomban. A kaszás csontarcú vigyorgásával, amint ma megjelenik a bölcső mellett, éppenúgy, mint a jegyespár fölött, ott leselkedik a munkahelyen és a miniszteri bársonyszékeknél, száműzött volt a paradicsomból. Számára zárva tartotta az Isten a paradicsom kapuját, az embert test szerint is egyenesen az örök életre szánta. Testestül-lelkestül mentünk volna át az örök boldogságba.

Ma, amikor még össze sem tudjuk számolni, hogy milyen bőséges rendeket vágott közöttünk az elmúlt háborúban a halál, amikor készülnek a statisztikai adatok, hogy mennyien haltak meg a csatatereken, mennyien a légítámadások következtében, olyan vigasztalóan hangzik ez: „az Isten nem akarta

a halált". Az Úristen atyai jóságában Ádámot és Évát halhatatlanná tette, és őket boldog átmenettel akarta a paradicsomból magához emelni. S ehhez tegyük hozzá: az Úristen ezt nekünk is szánta. Az Úristen akarata szerint az emberek mind az Ő dédelgetett gyermekei lettek volna. Testvér, akarod tudni, milyennek szánta Isten az embert? Ne a ma lerongyolódott, koldusszegény, büntől, szenvedélyektől kifosztott emberét nézd, hanem olvasgasd a Szentírás első fejezeteit. Állj meg lélekben sokszor a paradicsom kapujában, élvezd Ádámnak és Évának mérhetetlen boldogságát, mondd magadban: így szerette az Isten az embert. Így szeretett engem az Isten! Ó, milyen jó volt hozzánk, ó, milyen jó volt hozzám, amikor ilyen jó sorsra, boldogságra teremtett.

VII. A Z Ő S B Ű N T I T K A

A SZERENCSETLEN ÖRÖKSÉG

„Az Ő parancsai nem nehezek...”

„A paradicsom minden fájáról ehetel, de a jó és gonosz tudásának fájáról ne egyél, mert amely napon arról eszel, halált kell halnod.” (I Móz. 2, 16.) Ez volt az Isten első parancsa az emberiséghez. Könnyű parancs volt. A paradicsomra rámutatott a szerető szívű Atya: Minden a tiétek. Csak egy fára tett tilalomtáblát: erről ne egyél. Az Isten elmondhatta volna már a paradicsomban is: „az én igám édes, az én terhem könnyű”. (Mt. 11, 30.) Vagy talán nem volt könnyű a parancs?! Ugyan ki vádolhatná meg arról az Istent, hogy nehéz próba elé állította Ádámot és Évát?!

A kicsinyes emberi gondolkodás azonban már ezt is szemére veti Istennek, hogy egyáltalán parancsot adott, hogy próba elé állított minket; ha annyira szeretett minket, mi nek tett próbára — hangzik a kicsinyes emberi

kérdés. Ugyanezzel az okoskodással megkérdezhetjük: hát ha annyira szereti az édesanya a kicsi gyermekét, minek kísérletezik vele, hogy tud-e már állni; ha annyira szereti, miért tanítja járni a kicsit, hátha elesik és megüti magát? Vajjon kegyetlen-e az édesanya, mikor egy-egy pillanatra elengedi a gyermeket és remegő kézzel őrködik fölötte, hogy el ne essék, meg ne botolják? Kegyetlenek-e egymáshoz a jegyesek, amikor próbán akarják megmutatni egymáshoz való hűséges szeretetüket. Nem ezerszer inkább akkor lenne kegyetlen az édesanya, ha soha nem állítaná föl gyermekét, ha nem tanítaná őt járni? Nem annak a jegyesnek a szeretete lenne-e fogytékos, aki nem volna hajlandó szeretetét és hűségét komoly próbán is megmutatni?

Az Isten *szabadnak* teremtette az embert. Nem gépnek, amelyet bekapcsolnak, nem órának, amelyet felhúznak, nem állatnak, amelyet ösztönei szükségszerűen hajtanak. A végtelenül szabad és örökké tevékeny Úr a saját képére és hasonlatosságára teremtette az embert, hogy *szabadakarattal viszonozza a szeretetet*, amelyben őt részesítette, hogy *szabad tevékenységgel érdemelje ki a boldogságot*, amelyet neki szánt.

Az első parancs adásánál ezt akarta kipró-

bálni: vajjon tud-e, már az ember a saját lábán megállni, vajjon megteszi-e magától az Isten szeretetének útján az első lépéseket. Közben anyai módon fölötte tartotta aggódó kezét: jaj, el ne essék valahogy...

Melyik édesanya az okosabb: az-e, aki palotájába és gazdagságába egyszerűen beülteti henyélő gyermekeit, vagy pedig az, aki megkívánja gyermekeitől, hogy kemény, veritékes munkával érdemeljék ki maguknak a boldogságot, amelyben részük lesz?! Az Isten okos édesanya volt, káromlás lenne Róla mást gondolni. Végtelen szeretetében a boldogság paradicsomába helyezte az embert. De a paradicsom nem a mesebeli tündérország volt, ahol a „sült galamb” az ember szájába repül. Ádámnak és Évának *szabad Isten-szeretettel és hűséggel* kellett megmutatnia, hogy *megérdemli a boldogságot*, amelybe az Isten őt minden *érdeme nélkül* helyezte.

A próba megfelelt az ember értelmes és szabad természetének: „a jó és gonosz tudásának fájáról ne egyél”. Az értelmet és akaratot akarta Ádámban próbára tenni az Isten. A féktelen tudásvágyat kellett korlátoznia, vissza kellett fojtania magában a törtetést, hogy mindent saját tapasztalatából ismerjen, a korlátlanság helyett az Isten igájába kellett

hajtania fejét. S az Isten, aki oly nagy boldogságba helyezte, aki olyan szépnek teremtette, atyai aggódással, de joggal elvárhatta, hogy megállja a próbát.

Amit a paradicsomban tett az Isten, azt azóta is mindig megteszi. Megkérdez minden embert, hogy hajlandó-e szabadon szolgálni és szabadon szeretni Őt. Az Isten szemében csak szabad meghódolásnak van értéke. S ezért minden embernek és minden kornak megvan a próbája. Ádám és Éva történetének ismétlése nem fölösleges. Ebből kell megtanulnunk, hogy megismerjük a percet és órát, mert jaj azoknak az embereknek és jaj azoknak a nemzeteknek is, amelyek nem ismerik meg látogatásuk idejét.

„... győz a hazugság, a föld elveszett”

Érdemes részletesen végigelmélkedni, hogy miképpen állták meg őszüleink a próbát. Nemcsak azért, mert bukásuk az emberiség tragédiája, hanem azért, mert kevés története van az emberiségnek, amely annyira tanulságos lenne, mint ez. Ezért nagyon figyeljünk oda. Nézzük meg a szereplőket. Ádám és Éva ott állnak az Isten szeretetének áradatában. Ők érezték, amit mi csak sejteni tudunk, hogy mennyire szeret az Isten. Erről beszélt

romlatlan testük és lelkük, körülöttük az egész paradicsom telve az állatok és növények változatos gazdagságával. Érezték az Isten szeretetét a közvetlen érintkezésből, amelyben Isten őket részesítette. Nem volt bennük a legkisebb vonzalom vagy hajlandóság, amely a rossz felé mozdította őket. Értelmük világosan látott mindent, szabadakaratauk tökéletes volt. Mi közülünk még a szentek sem állnak olyan határozottan és biztosan a bűnnel szemben, mint ebben a pillanatban az őszülők.

Istennel szemben, Isten és az emberi nem ellenségeként egy új szereplő lép föl a színen: Lucifer, a bukott ördögök fejedelme. Nem ügyetlen kis mikulási krampusz-figura. Hatalmas értelme és erős akarata van. A szerető Istennel ellentétben gyűlölet és irigység lakik benne az emberiséggel szemben. Irigyli boldogságukat. Azóta is szokásos állandó harci modora, hogy nem nyíltan jön: Kigyó bőrébe rejtőzik. Éva szóbaáll vele.

Ez az emberiség örök szerencsétlensége, hogy képes elfordulni a minden jót osztogató Istentől és képes alkudozásba bocsátkozni Istennel szemben mindenféle jöttment lény-nyel, akiktől soha semmi jót nem kapott,

akiktől semmi jót nem remélhet, akik csak egyet tudnak: *hazudni*.

A hazugsággal azonban nem szokták nyíltan kezdeni. — Féligazságokkal, az igazság hamis, egyoldalú, elferdített beállításával közeleg: „Miért parancsolta meg nektek az Isten, hogy a paradicsom egyik fájáról se egyetek?” (I Móz. 3, 1.) Mikor azután az ember szóba áll és rácáfol a túlzásra, akkor jön a sátáni értelem következő lépéseként a teljes hazugság immár azonban olyan szemtelenül és ravaszul, hogy Éva értelve hirtelen nem tudja megcáfolni: „Dehogyan haltok meg...” (I Móz. 3, 4.) A hazugság mindig merész, képes egészen szemtelenül meghazudtolni magát az Istent. Képes kétségbe vonni azt, amit eddig szerencsétlen őszülünk mindennél jobban éreztünk: Isten szeretetét. Az Isten rosszakarók: „Tudja az Isten, hogy azon a napon, amelyen esztek... tudtok jót és gonoszt.” (I Móz. 3, 5.) Féltékeny rátok az Isten! Írigyetek az Isten! Évának nem kellett volna mást tennie, mint egy pillanatra körültekinteni a paradicsomban, egy pillanatra önmagába kellett volna néznie, és megláthatta volna, mennyire féltékeny az Isten, mennyire írigy az Isten. De ebben a pillanatban elvesztette Éva a látását... ó, és azóta hány ilyen vak

ember van, aki nem veszi észre maga körül és önmagában Isten szeretetét és helyette felül álnok ígéreteknek, mert az álnok ígéreteknek valami örült vonzóereje van az emberek szemében a tényekkel szemben. Különösen, amikor egy kis nagyravágyást meg gőgöt kevernek az ígéret színei közé, hogy annál vonzóbb legyen: „s olyanokká lesztek, mint az Isten”. (I Móz. 3, 5.)

Szegény összüleink! Eddig a kegyelem révén valóban olyanok voltak, mint az Isten. De a sátán megtoldta az ígéretet: „Olyanokká lesztek, mint az Isten: tudtok jót és rosszat.” Milyen furcsa ez a két hazugság így egybekapcsolva. Milyen furcsa, hogy a jó tudásával megáldott Éva a rossz ismeretére is vágyott. Érthetetlen, hogy a rossz ismerete annyira vonzotta őket, hogy megtették a szörnyű lépést: „Látá tehát az asszony, hogy a fa evésre jó, szemre szép és tekintetre gyönyörű, és vőn a gyümölcsből és evék s ada férjének s az szintén evék.” (I Móz. 3, 6.)

Mindez érthetetlen a gondolkodó ember szemében. Amint *a bűn mindig érthetetlen az értelem előtt*. Érthetetlen, hogy a szép gyümölcs látása, a sátán hazugsága, a lelkükben megmozdult gőg hogy vakíthatta meg egyszerre az előbb még annyira világos értelmet

és hogyan gyöngíthette meg a romlatlan erős akaratot. *A bűn sötét értelmetlen titok.* A sátán titka, most az ember titkává is lett. S azóta ez a sötét titok uralkodik a földön. A sátán ezáltal akarja megdönteni az Isten uralmát: „Hol a tagadás lábát megveti, világodat meg fogja dönteni.” Hazugsággal, érzékiességgel, göggel homályosítja az emberekben az értelmet, hogy megdönthesse Isten országát.

Meghatóan szép az Ember Tragédiájában az ének, amelyet az angyalok imádkoznak az első bűn láttára: „Ah, sirjatok testvéri könnyeket; győz a hazugság, a föld elveszett.” — Bár minden bűnös embernek a fülébe csengene a bűn előtt az angyaloknak őszinte részvétből fakadó dala!

Titáni kikezdés Istennel?!

Madách Ember Tragédiájában az elkövetett bűn után az Úristen így szólítja Ádámot: „Ádám, Ádám, elhagytál engemet, elhagylak én is, lásd, mit érsz magadban.” Nézzük ezt most: mit ér magában Ádám. Mit ér a bűnös ember Isten nélkül, Istennel szemben. — A sátáni káromlók, mint Nietzsche, az ősbűnt úgy ünneplik, mint titáni kikezdést az Istennel, mint a hit és erkölcs igájának bátor lerázását.

Keressük meg a két „titánt” a paradicsomban és figyeljük meg hősi bátorságukat, hogyan is viselkednek, miután sikerült lerázni nyakukról az Isten igáját. A titánokat nemigen találjuk meg a paradicsomban, hanem helyettük két bújkáló férget láthatunk: „Észrevették, hogy mezítelenek, fügefaleveleket aggatának egybe s kötenyeket csinálnak maguknak.” (I Móz. 3, 7.) Ebben még nincsen semmi különösen titáni. De talán miután a kellő vértet magukra öltötték, most titáni módon kezdik meg a harcot az Istennel szemben?! A bűnösök rendesen bátrak és hősek a maguk szemében!

Az Úr megjelenik a paradicsomban: „Meghallották az Isten szavát, ki a paradicsomban járkált az alkony hűvösén.” (I Móz. 3, 8.) Eddig, ha az Isten szólt hozzájuk a paradicsomban, úgy futottak Eléje, mint a gyermek fut a munkából érkező édesatyja, ajándékot hozó édesanyja elé: örömtől kipirult arccal, dobogó szívvel, tárt karokkal. Tehették, mert Isten gyermekei voltak, baráti módon, családdiasan érintkezhetek az Istennel, lelkük nap-sugaras, isteni szépségben ragyogott. Az ördög azt ígerte nekik: „Olyanok lesztek, mint az Isten.” Eddig Isten gyermekei és barátai voltak. Vajjon a sátán beváltotta-e ígétét:

istenné tette-e Ádámot és Évát? Egyenrangú félként viselkednek-e a paradicsomba érkező Istennel szemben? Úgy látszik, hogy nem: „Elrejtőzék Ádám meg a felesége az Úristen színe elől a paradicsom fái közé.” (I Móz. 3, 8.)

Először teszik azt, amiben szerencsétlenül milliók követik őket a történelem folyamán: bújnak az Isten elől. Ösztönösen érzik, hogy kivonták magukat az Isten kegyelmi sugárzásának szépségéből, most már vége a gyermeki, a meghitt baráti viszonyoknak, amelyben eddig éltek. Tudják, hogy az Isten olyan lett számukra, aki elől bújni kell. Megkísérlik az oktalanságot, amelyben a milliók követik őket: El akarnak rejtőzni az Isten elől. A bűnösben mindig megvolt és mindig meglesz az ösztönös vágy: bújni, félni, rejtőzni, takargatni. Főként az Isten elől kell bújniok. Ez minden bűnös kornak legkönnyebben megismerhető ismertető jele: Kísértet lett számára az Isten, bújik az Isten elől, próbálja tagadni vagy legalább is felejtani őt. Az ördög pedig nevéttében foghatja a hasát, mennyire sikerült a két szegény gyermeket félrevezetnie; fűgefalevélbe öltözött, fák között bújkáló ősszüleink „valóban olyanok, mint az Isten”. Ebben a percben sem Nietzsche, sem

pedig a többi hozzá hasonló káromkodó nem találna titánokat a paradicsomban, helyettük csak két remegő férget, akik félnek, hogy a következő pillanatban széttapossa őket az Isten.

„A harag fiai” lettünk

„Szólítá azonban az Úristen Ádámot és mondá néki: Hol vagy?” A válaszban ismét nincsen semmi isteni, de még titáni sem: „Hallottam szavadat a paradicsomban s megijedtem, mivel mezítelen vagyok; elrejtöztem tehát.” (I Móz. 3, 9.) Szegény, gyáva kis féreg vinnyogása ez. Szeretnének a föld alá bújni, ahol talán az Isten nem tudja őket eltaposni. Kivetköztek az istengyermekség kegyelméből és azóta szörnyen mezítelenek; az ártatlanság köntöse sem takarja őket. Többé már nem gyermekek az Isten szemében, hanem csak lázadó rabszolgák. De Isten még így is szánja őket.

Szánja testi mezitelenségüket: „Börköntőseket készíté az Úristen Ádámnak és feleségének s felöltözteté őket.” Lelki mezítelenségük láttára pedig szinte fájdalmas gúnnyal kiált föl: „Ime, Ádám olyan lett, mint egy miközülünk!” (I Móz. 3, 21.) Emberileg szólva az Istennek mérhetetlenül fáj, hogy így kell

látnia az előbb még oly csodálatos szépségű gyermekét. Elszorul a szíve, hogy mi lett kezének és szívének remekéből.

Ám a rabszolgának nincs helye a gyermekek otthonában. „Az igaz nem élhet az igazságban, amely nap vétkezett.” (Ez. 33, 12.) A csodálatos otthont az atyai szeretet gyermekeinek rendezte be; Ádám és Éva nem akartak engedelmes, jó gyermekek maradni, rabszolgaként föllázadtak ellene. Ezért a rabszolgák sorsa lesz az osztályrészük: „Kiküldé tehát őt az Úristen a Gyönyörűség paradicsomából, hogy művelje a földet, amelyből vétetett.” A rabszolgák elől őrizni kell a családi kincseket: „Mikor aztán kiüzte Ádámot, a Gyönyörűség paradicsoma elé kerubokat és villogó lángpallost állíta, hogy őrizzék az élet fájához vezető utat... ki ne nyujtsa valahogy kezét s vegyen az élet fájáról is, és egyék és örökké éljen!” (I Móz. 3, 23.)

A paradicsom kapujával együtt nagyot csattant a mennyország ajtaja is. Nem a paradicsom látható javainak az elvesztése volt a legnagyobb veszteség, nem a föld rabszolgaként való túrása a legnagyobb átok, hanem ez, hogy többé nem nézte gyermekeinek őket az Isten. A bűnös számára mindig ez a legnagyobb büntetés, hogy az Isten is úgy ke-

zeli őt, mint ahogy a bűnben ő tekinti az Istent. Lázadó rabszolgák voltak összűleink a bűnben, meg is kapták, amit kerestek. Eddig Isten gyermekei voltak, most pedig elmondhatták magukról: „A harag fiai” lettünk. (Ef. 2, 3.)

„Értelmük elhomályosult...”

A további büntetésben azt kapták meg az összűlők, amit a bűnben kerestek. A bűn lázadás volt Isten ellen, most büntetésként a lázadás egész szörnyűsége állandósult bennük. Amit ők az Isten ellen tettek, ezt a jövőben folyton kellett érezniök magukban. A lázadás Isten ellen értelmetlenség, oktalanság, örület volt... s ez bennük most állandóvá lett. A természetfölötti Isten-képet teljesen elvesztették, a természetes isteni hasonlóság az értelem és akarat révén megmaradt bennük, nem szűnt meg teljesen, de az is elhomályosult. Az értelem nem látott többé világosan és az akarat erőtlen lett. Az igazságot kereső ésszel és a jóra irányuló akarással szemben állandósult az összűlőkben a lázadás. A rossz, amelynek az Isten helyett akartak szolgálni, állandóan lázadozott bennük, szemben az értelem okos megfontolásával és az akarat istenfiúi szabadságával.

Elég egy pillantást vetnünk a bűnbeesés után az ősszülőkre és egészen szemléletesen látjuk, hogy mi lett értelmükből és akaratukból. Mennyire gyöngé az az értelem, amely azt hiszi, hogy el lehet bújni az Isten elől; nagy elhomályosultság tompítja ennek az észnek előbbi világosságát. Ez az eltompultság mutatkozik a felelősség előli kitérésben. Az értelem feltűnő gyengeségét mutatja, hogy amikor Isten számonkéri tettüket, egyikük sem vállalja a bűnért a felelősséget. Ádám egyáltalán nem ismeri el, hogy ő volna a hibás: „Az asszony, kit társul adtál nekem, adott nékem a fáról.” Szinte még az Űristent is okozza: miért is adtad nékem az asszonyt. Mikor az Űristen az asszonyra néz, az tovább hárítja a felelősséget: „A kígyó rászedett és ettem.” (I Móz. 3, 12.) Vajjon a kígyó kit okozott volna, ha őt is megkérdezi az Űr?!

Az értelem szörnyű elhomályosodása ez, hogy saját maga körül és saját ügyeiben nem lát tárgyilagosan, nem ítél helyesen, mihelyt saját magáról van szó. Az önszeretet föllázdta az értelem ellen. Szégyenletes dolog, de talán méginkább szégyelni való az akarat gyöngesége. Az ősszülők akarata nem uralkodik többé rendetlen ösztönük fölött. Ezért öltöznek fügefalevélbe. Szegényes ebben a

jelenetben az értelem és a képzelőtehetség is, amely nem képes más ruhát alkotni, de ezerszer szegényebb a koldus-akarat, amelynek gyöngeségét így kell takargatni. Az Isten egyik legnagyobb és legszentebb gondolata körül rabszolgává lett az ember: ahol a természetes életben teremtnének, életadónak kellene lennie, ott egy szégyenletesen megalázó szenvedélynek lett rabszolgájává. Az akarat elképesztően gyöngé és erőtlén e szenvedéllyel szemben.

Értelme és akarata révén az embernek kellett volna e világ urának lennie. A megrokkant akarat és a ködös értelem nem képes többé az uralkodásra. Az ember helyett a sátán lett a „világ fejedelme”. Isten arra teremtette Ádámot, hogy „uralkodjék”, a sátán örömmel kerítette rabságába őt, hogy *szolgáljon*. Ádám és Éva lerázták Isten könnyű és édes igáját, amely helyett a sátán nehéz és keserű igája került a nyakukba. Nietzsche is nagyon érezhette szegény életében, hogy a *sátánt nehezebb és rosszabb szolgálni, mint az Istent*.

„Sokat kellett szenvedniök...”

Ádám és Éva a bűnben Isten ellen lázadtak. Első büntetésként az alacsonyabb világ

lett lázadóvá bennük az értelem és akarat ellen, azután pedig a külső világ lázadt föl uralmuk ellen. Amíg az Istent szolgálták, őket is szolgálta a természet, a lázadóknak azonban nem akarta magát alávetni. Az időjárás viszontagságai, téli hideg, nyári hőség, szárazság, felhőszakadás, földrengés, tavaszi fagy, bojtorján, tövis, vadállatok, élősdiek... s ki tudja még felsorolni, mennyi módon lázadzik a természet az engedetlen ember ellen.

A lázadás azonban a leginkább megalázó a férfinál és a nőnél is azon a két ponton, ahol az Isten a legnemesebb emberi örömet szánta nekik. A férfinál az alkotás diadalmas öröme, a családról való gondoskodás boldogsága helyébe lép az izzadságos munka átka: „Átkozott legyen a föld munkád alatt: fáradalmak árán egyél abból élted valamennyi napja alatt. Tövist és bogáncsot hajtson az neked... Arcod veritékével edd a kenyeredet, míg vissza nem térsz a földbe.” (I Móz. 3, 17.) A nőnél az életadás lett volna a legnagyobb öröm és a férfival való teljes egyenrangúság. Most büntetésként az anyaság boldogsága és az egyenlő méltóság helyett jön az átok: „Megsokasítom gyötrelmeidet, terhességed kínjait: fájdalommal szüljed a gyer-

meket s légy a férj hatalma alatt, az meguralkodjék rajtad." (I Móz. 3, 16.)

Az alkotásban és az életadásban hasonlít legjobban az ember az Istenhez. Minthogy azonban hallgatott a sátáni szóra: „Olyanok lesztek, mint az Isten”, büntetésként elvette tőlük az Úr az alkotás és az életadás isteni boldogságát és megalázó szenvedés lép a kiállításba helyezett isteni öröm helyébe.

A szenvedések csak mint a halál előhírnökei kísérik az embert: „... amíg vissza nem térsz a földbe, melyből vétettél, mert por vagy és vissza kell térned a porba!” (I Móz. 3, 19.) Az élet Ura halhatatlannak szánta az embert, de ez hitt a sátáni szónak és Isten fölé akart emelkedni, ezért büntetésül a halál szörnyű leckéjéből kell megtanulnia, hogy az élet Urát szolgálni valóban érdemes.

Nézzük így a szerencsétlenül kifosztott első emberpárt. A bűn tette őket szegénnyé. Vajjon érdemes volt „titáni módon” kikezdeni az Istennel?! Válaszként Madách szavai csengjenek ismét a fülünkbe: „Ádám, Ádám, elhagytál engemet, elhagylak én is, lásd, mit érsz magadban.”

Az elveszített hercegség

Boldogan álltunk a paradicsom kapujában. Összüleink boldogságát örömmel kellett néznünk, hiszen Isten szeretetének napsugaras ragyogásáról mondhattuk, hogy ez nekünk is szól. Ami szépet, boldogítót az Úr öszzüleinknek adott, mindazt nekünk is szánta. A megszentelő kegyelmet és mindazt, amit ennek kíséretében megadott az öszzülöknek az Úr, természetes életünkkel együtt örököltük volna Ádámtól. Az istengyermekség méltóságának és annak minden édes kísérő ajándéka a miénk lett volna akkor, amikor Ádám gyermekeivé lettünk. Ádám gyermekei egyúttal Isten gyermekeinek is születtek volna.

Most azonban a bűn után? Mi lesz most velünk? Vajjon Ádám csak saját személye részére játszotta el ezeket a kincseket vagy részünkre is?

Egy király szolgálatait jutalmául herceggé nevezte ki egyik udvari emberét. A címhez szép palotát és sok földet adott. Nemcsak a herceg örült a kitüntetésnek, hanem gyermekei is boldogok voltak, mert tudták, hogy mindez nekik is szól. Közben azonban atyjuk megfélekezett a királyt megillető hűségről: ura ellen összeesküvésbe keveredett. Halált érdemelt volna. De ura még most is nagy-

lelkűnek bizonyult: meghagyta életét. A címtől természetesen megfosztották, ott kellett hagynia a palotát, elvették tőle a földeket. Kérdezheti ezek után valaki is okosan, hogy mi lett a herceg gyermekeivel. Vajjon azok megmaradtak-e a hercegi méltóságban? Gondtalanul élhettek továbbra is a hercegi palota kényelmében? Élvezhették-e a hercegi vagyon áldásait? Minden okos ember azt fogja mondani, hogy a király semmi jogtalanságot nem tett, amikor nemcsak a hercegtől, hanem a családjától is elvette a kincseket. Mindenki előtt világos az is, hogy ha egy édesapa eltékozolja a családi vagyont, akkor a vagyon nemcsak az ő számára veszett el, hanem összes leszármazottja részére is. Sőt azt is tudja mindenki, hogy ebben nem az örökösödési törvény a hibás, hanem egyedül a tékozló atya. A törvény nagyon is igazságos.

Az említett király igazságossága ellen nem lázadozik senki, az örökösödési törvényt okos ember nem tartja igazságtalannak, de az Isten igazságosságát már annyian kétségbe vonták azért, mert Ádám nemcsak saját maga részére, hanem az egész emberiség részére eltékozolta a családi vagyont, elvesztette az istenfiúság hercegi méltóságát és mindazt a gazdagságot, amely ennek nyomában járt.

Akármilyen tragikusan is hangozzék Szent Ambrus kijelentése: „Volt Ádám és őbenne voltunk mindnyájan; de bukott Ádám és őbenne buktunk mindnyájan”, mégis minden embert érintő igazságot fejez ki.

Szomorú dolog az, hogy Isten gyermekeinek kellett volna születnünk és csak koldusgyermekek lettünk. Nehéz sors azóta az emberek sors, amióta Ádám minden természetes le származottja magával hozza a világra ősatyjától örökölt szörnyű megfertőzöttségét: a bűn és a büntetés minden emberre átszáll és mindenki ezzel a bűnnel jön a világra. Kemény és szigorú szavak, amelyeket Szent Pálnál olvasunk: „A bűn egy ember által jött be e világra és a bűn által a halál és így a halál átment minden emberre, mert *mindenki vétkezett.*” (Róm. 5, 12.) De Isten ellen ezért nem emelhetünk szót. A hibás egyedül és kizárólag Ádám volt, aki éles értelmével nagyon világosan látta, hogy mit tesz és teljes szabadsággal tette azt, aminek ilyen tragikus vége lett az egész emberiség részére.

A gonoszság litka

A modern ember kemény fejébe azonban mégsem tud behatolni az eredeti bűn igazsága. Ha nem is ellenkezik Isten igazságos-

ságával, de hogyan egyeztethető össze az isteni irgalommal. Egyetlen bűnért hogyan vonhatta meg Isten kegyelmét az egész emberiségtől? Éppen a kegyelem szónál kellene keresnünk ennek a kérdésnek a megoldását. *Kegyelemről* van szó, amelyet az Úristen még végtelen irgalma címén sem tartozott sem Ádámnak, sem utódainak ajándékozni. Itt egészen hibás a modern ember gondolkodása, amikor arról tépelődik, hogyan formáljon jogokat saját maga részére az Istennel szemben.

A hibás és fölösleges tépelődés helyett sokkal inkább azt ajánlom a modern fejeknek, elmélkedjenek arról, hogy milyen szörnyű nagy rossznak kellett lennie az ősszülők vétkének, amely miatt a végtelenül irgalmas Isten ilyen súlyosan sújtotta nemcsak a vétkeket, hanem azoknak minden leszármazottját. Milyen pokoli gonoszság lehet a bűnben, amely miatt az irgalmas Isten bűnösnek tekint minden e világra jövő ártatlan csecsemőt, amely miatt minden embernek meg kell halnia, életében pedig hordoznia kell mindazt a büntetést, amely az ősszüelőket érte.

Azt azonban meg kell engednünk, hogy az eredeti bűn titok az értelmünk számára: az emberi ész véges kategóriáiba nem mindig

férnek be az isteni igazságosságnak és irgalomnak végtelenül bölcs végzései. Titok az emberiség számára az eredeti bűn, sötét titok, amely családi átokként kíséri végig az emberi történetet, de ezt a titkot nem az Isten szánta nekünk. Az Ő szent akarata folytán a nagy emberi család minden tagjának Isten-gyermeknek kellett volna születnie. Mennyivel szebb családi titok lett volna az! Most azonban sötét végzetként a bűn titka nehezedik rá az emberiségre. Nem értjük meg egészen, hogyan és miért van ez így, de mégis egyedül ez a titok magyarázza meg nekünk az embert. Ez a sötét háttér, amelybe beállítva érthető meg a pogány és a visszapogányosodott embernek a lelkilete. E nélkül teljesen érthetetlenek a torz pogány vonások, amelyek itt-ott kiütköznek a keresztény ember lelkiületének arcán is.

Az eredeti bűn magyarázza meg a bűnnek sötét árnyékát, amely az emberiségre vetődik: Bűnös az ember és bűnös az egész emberiség. Az önzés és a kegyetlenség rémuralma láttára sokan értelmetlenül állnak és kérdik, hogyan lehet ilyen az ember, hogyan sülyedhet ilyen mélyre az Isten teremtménye. Ez a különben sötét titok adja a helyes választ: Nem az Isten teremtette ilyennek,

Ádám szörnyű vétke taszította ebbe a mélységbe. Isten jónak, szentnek, gyermekének teremtette az embert, az első bűn azonban kifosztotta gazdagságából, amellyel az Isten elhalmozta és így vált az ember a „haragfiává”. *Ebből a sötét háttérből érthető* meg a kisdedekben jelentkező önzés, kegyetlenség, érzékiesség, alattomoság, amelynek láttára Szent Ágoston így kiált föl magáról: milyen kis gyermek és mekkora bűnös! E nélkül érthetetlen a történelemből, miképpen képes a gyűlölet, az istentelenség és a gonoszság népeket, irányzatokat és korokat hatalmába keríteni, miképpen képes elpusztítani szorgalmas népek, építő irányok és alkotó korok kezének munkáját. *E titok nélkül az ember megoldhatatlan kérdés marad önmaga számára.* Senki nem érti, honnan van meg benne a lázadás, ellentmondás szelleme nemcsak kifelé, hanem már lelkében is szemben minden jóval és nemessel. E sötét családi titok magyarázza meg a kettősséget, amelyet éppen a nemes és jóra törekvő lelkek sajátmagukban is éreznek. Az alsó és felső ember között fönnálló minden lélekben tapasztalható állandó hadiállapot másként megmagyarázhatatlan.

S ha mindezek ellenére az eredeti bűn

igazsága számunkra titokzatosan szomorú, azt kell mondanunk, hogy *Isten nem engedte volna meg*, ha előre nem látja, hogy az emberiség számára ebből a szörnyű rosszból *még nagyobb jót alkot majd*. Olyan jellemző Isten irgalmára az, hogy még ki sem szabta Ádámra és Évára a büntetést, a kígyóra szabott büntetésben máris megígérte a jövőendő szabadulást. Ádám és Éva remegve várják büntetésüket és az Isten szomorú tekintetüket atyai módon az asszony jövőendő Ivadékára emeli, aki majd széttiporja a kígyó fejét. Vajjon nem káromkodás-e a modern ember részéről, amikor kétségbe vonja Isten irgalmát, aki már az igazságos büntetés kiszabása előtt megmutatja a bukott embernek végtelen irgalmának minden sejtelmet felülmúló bőkezűségét?!

Ami az örökségből reánk maradt

Ha ma a kincsekre tekintünk, amelyeket az Úristen a paradicsomban atyai bőkezűséggel Ádámnak és Évának adott, úgy érezzük magunkat, mint a királyfiak, akiknek atyja könnyelműen eljátszotta a királyságát. Úgy állunk a paradicsom kapujában, mint a koldusgyermek a palota előtt, amelyet valamelyik ősük elkártyázott. Rongyok lettek a királyi palástból, amelyet ma is viselhetnénk, családi

nemesi címerünk csak mint folt éktelenkedik rajta. Nem Isten gyermekei, hanem „a harag fiai” vagyunk. Nem szentek, hanem bűnösök, akiket már fogantatásukban befekettített az eredeti bűn. Aquinói Szent Tamás szellemesen mondja: Ádámban a *személy* rontotta meg a *természetet*, utódaiban a *természet* rontja meg a *személyt*. Bűnös természetet öröklünk Ádámtól, amely bűnössé tesz mindegyikünket. A bűnösség következménye azután az, hogy mindnyájunkat ér a büntetés is, amelyet az őszülőknek kellett viselniök.

Olyan koldusszegényen kifosztva, megsebesítve járunk az élet útján, mint amilyennek Ádámot és Évát a bűn elkövetésének estéjén láttuk. Az első bűn nemcsak Ádámot, hanem bennünket is megfosztott az Istentől kapott gazdag természetfölötti ajándékoktól és Ádám-mal együtt bennünket is megsebesített természetes kincseinkben. Szinte leverő tragikussággal hangzik az orange-i zsinat meghatározása: „Lelkileg és testileg rosszabb lett az ember.” Nem kellemes dolog koldusszegénységünket nézni. A sebek igazán nem jelennek gyönyörködtető látványt, de most nézzük mégis ezt a szegény koldust: saját magunkat. Gondosan vizsgáljuk meg sebeinket. *E nélkül a nézés nélkül nincsen önismeret,*

nincs emberismeret. Akik nem ismerik el az eredeti bűnt és következményeit, azok soha nem tudnak tárgyilagosaak lenni. Az eredeti bűn olyan valóság, amellyel nemcsak a lelkipásztoroknak vagy a hittudósoknak, hanem az államférfiaknak, a jogászoknak, a bírának, az üzletembereknek, a művészeknek, a szervezőknek és mindazoknak számolniok kellene, akiknek csak dolguk van az emberekkel. Ellenkezőleg mindenkinek számolnia kell, aki csak saját magával egy kicsit is törődik. Ma ezért van megszámlálhatatlanul sok melléfogás az emberekkel való bánásban, azért sok hiba a saját életünk irányításában, mert elfelejtettük az eredeti bűnről és következményeiről szóló katekizmusleckét. Az emberek gyakorlatilag úgy élnek, úgy gondolkodnak, úgy számolnak saját magukkal és a többi emberrel, mintha az eredeti bűn egyáltalán nem léteznék. Pedig az eredeti bűn következményei sokkal szomorúbbak a valóságban, mint a könyvekben. A kép, amelyet az élet nyújt az ősbűn következményeiről, sokkal megrázóbb, mint amelyet a katekizmusok vagy a dogmatikák festenek róla. Nézzük e szomorú képet.

Értelmünk homályossága

Értelme elhomályosult — ez az orvosi diagnózis első megállapítása rólunk. Értelmünk elvesztette Istentől kapott okosságát. A nagy okosság, amely Ádámé volt a paradicsomban, csak a megszentelő kegyelemben élő Isten-fiakhoz illett. A kegyelemtől megfosztott bűnösöket nem illeti meg. Örület volt a gondolat, amellyel a sátán bűnre vitte Ádámot meg Évát: olyanok lesztek, mint az Isten. Örület volt, mert az Istennel való egyenlőségük magával hozta volna Isten trónjáról való letaszítását, hiszen két Isten nem lehet. Aki Isten ellen lázadt föl, az trónjáról akarta Őt letaszítani. Ebbe az örült gondolatba belehibbant nemcsak az ősszülők értelme, hanem egyúttal minden leszármazottuk gondolkodása. *Egy örült, Isten ellen lázadó gondolattól veszi kezdetét értelmünk elhomályosultsága.*

Milyen homályos és mennyire korlátolt azóta tudásunk! Mennyi mindent nem tudunk! S mennyi mindent nem tudnak legbölcsebb embereink sem! Tudásunk olyan, mint a szentjánosbogarak lámpája, éppen csak hogy föl-villan a tudatlanság sötétjében, de alig világít meg maga körül valamit. Bölcselőink, jogtudósaink, természettudósaink, orvosaink, mérnökeink tudása a valóság megmérhetetlen

birodalmának nagyon szűk kis körére vet csak némi fényt. Még szomorúbb ezután, hogy mennyi mindent rosszul tudunk. A híres közmondás: Tévedni emberi dolog, védekezésnek jó, de nem gondolunk arra, hogy ez egyúttal az emberi tudásnak legszomorúbb leértékelése. Annyit jelent, hogy rosszul tudni emberi dolog, hogy az emberi tudás oly sokszor azonos a tévedéssel.

Még szomorúbb a tudatlanság és még gyakoribb a tévedés, ha sajátmagunk megismeréséről van szó. Legtöbb ember számára saját belső világa még föl nem fedezett földrész: Sötét Afrika. Olyan kevésbé ismerjük magunkat, szinte örök idegenek vagyunk sajátmagunk részére. Hibáink beismerése milyen nehezen megy. Nincs nehezebb dolog, mint valakit hibáira figyelmeztetni, valakivel elismertetni tévedését. Ha énünkről van szó, szinte sohasem látunk tisztán. Csak a legnagyobb emberek tudták magukat tárgyilagosan megítélni és azok is ritkán. — S mert magunkat nem ismerjük, egymást sem ismerjük és ennek következtében nem is értjük meg. Végtelenül sok ellenségeskedés, széthúzás és sürölődés származik ebből.

A vallás és erkölcs területén a legnagyobb és legtragikusabb ez a szellemi ügyefogyott-

ság. Itt látszik meg csak igazán az értelem elhomályosultsága és gyöngesége. Még a földi dolgokban okos emberek is mennyire buták tudnak lenni, ha az égi dolgokról van szó. Hogy tudnak az emberek számítani idővel, pénzzel, üzlettel és milyen oktalanok lesznek egyszerre, ha az örökkévalókról van szó. Mennyire unottak az emberek, azonnal ásitának, ha Istenről, ha a természetfölötti világról hallanak. Hiányzik a vallási érdeklődés. A ma ádámjai és évái éppen úgy elbújnak az Isten előtt, mint az első emberpár a paradicsomban. Azután mennyi a tévedés a vallási téren: a túlzás, az egyoldalúság, a ferdítés sehol olyan bő teret nem talált magának, mint itt. A föld legintelligensebb népei, a görögök és a rómaiak milyen szörnyen gyalrók voltak a vallás dolgában: gyilkossággal és erkölcstelenséggel tisztelték gyilkos és erkölcstelen isteneiket. A kereszténység kezdete óta mennyire megnyilvánul az emberi értelemnek túlzásra, egyoldalúságra, ferdítésre való hajlama. Papini szellemesen mondja, hogy a mester tanítását a jóakarató tanítványok teszik tönkre. Az eretnekségek rendesen egy-egy jó gondolatnak elferdítéséből és túlhajtásából születnek.

Lelki életben, tanításnál mennyivel jobban

számításba kellene venni ezeket az igazságokat, amelyeket szent hitünk itt az értelem gyöngeségéről mond. Több türelemmel és több okossággal haladna előre az élet! Milyen kimondhatatlan károk származnak az emberi tudás számára, hogy nem akar a hitre hallgatni és nem akar hit szerint gondolkodni. *A hit igazságai szerinti gondolkodás nem az értelem elnyomása vagy megalázása, hanem az értelem nagyfokú tökéletesítése.* Meny-nyivel okosabban gondolkodnánk, ha mindig számításba vennők azt, amit a hit az értelem elhomályosultságáról mond.

Akaratunk gyöngesége

Az eredeti bűn szomorú következményeként az akarat nagyfokú gyöngeségét is örököltük Ádámtól. Az egyéni és társadalmi élet irányításánál még az értelem elhomályosultságánál is jobban figyelembe kellene vennie az embernek azt, amit a hit az akarat rosszra-hajlásáról tanít. Akaratunk gyöngesége és nem tökéletesen szabad: Jobban hajlik a rosszra, mint a jóra. Nincsen ismertebb tény, mint az akaratnak a rossz felé hajlása és még sincsen semmi, amit olyan nehezen ismernénk el, mint ezt, hogy bennünket valamiben is a rossz-akarat vezetett. Nincs semmi a földön, ami-

vel olyan gyakran álmítanánk magunkat és másokat, mint ezzel: Hiszen én jót akartam. Szegény akaratunk olyan szomorúan gyöngé, amikor a jót kell tennie, olyan beteg, annyira fáradt, alig vánszorog a jónak az útján. S a szabadságát annyi minden befolyásolja. Elsősorban a gőg. Ez adta meg az első ember akaratának a döntő lökést a rossz felé és azóta is ez jelenti a legnagyobb veszélyt a szabadságunk részére. A gőghöz, ki tudja, mennyi szenvedély társul még, amelyek mind gyöngítik bennünk a királyi szabadságot. Látjuk, helyeseljük a jót, elítéljük a rosszat és mégis mennyivel könnyebben tesszük az utóbbit. A tudás és a műveltség pedig nem-hogy csökkentené bennünk a rosszakarát uralmát, hanem sokszor veszedelmes fegyvereket ad a kezébe.

Az akarat szabadságát az alsóbb ember részéről végzetesen befolyásolják az ösztönök. Szavuk az alsóbb ember állandó megsegyenítő lázadását jelentik a szellemi akarat uralmával szemben. Az ösztönt testünk védelmére adta az Isten. Az állat az ösztön szavára hallgat és egészségesen fejlődik, ezzel szemben az ember tönkre teszi magát és fajtáját, ha a pusztá ösztönét követi. Nemcsak a lelket alázza meg az emberben az ösztön.

hanem egyre erősebben jelentkezve lerontja a test erőit is. Az élet szomorúan bőséges szemléltetést ad arról, hogy az evés, ivás, a nemi élet, az önszeretet és megtorlás ösztönei milyen pusztítást tudnak végezni az ember testi épségében. A pihenés keresése helyülésre visz, a szórakozás vágya pedig gyönyörhajhászóvá tesz. A meg nem fékezett ösztönök nemcsak egyedeket, hanem népeket pusztítanak el.

Mindezt számításba kell vennünk az ember mai arculatának megítélésénél; az egyéni lelki életnél éppen úgy, mint az emberek kezelésénél. A gyakorlati életben igazán nem lehet ártatlan természetről, tiszta fajról és romlatlan vérről beszélni. Amit itt a hit az emberről mond, egyedül csak az magyarázza meg a szörnyű kettősséget, amelyet magunkban észlelünk. Az ember a föld ura s mégis a szenvedélyek és az ösztönök rabszolgája. Mindek értelmes ítélő bírása s a földet rágó és a szennyben turkáló féreg. Isten képét hordja a lelkén és a sátánt szolgálja. Az igazságot és a jót keresi s annyiszor fullad bele a tévedésbe és a bűnbe. A teremtés koronája, de egyúttal sokszor szégyene is.

Vigyázzunk, egy szóval sem mondtuk, hogy az értelem és akarat elpusztult az emberben!

Nem aludt ki az értelem fénye, csak homályosan világít. Nem pusztult ki egészen az akarat, csak erősen meggyöngült. Nem lett az ember ördöggé az eredeti bűn következtében, de nem is maradt meg azon az angyali életsíkon, amelyre az Isten a paradicsomban helyezte.

Mindezt nemcsak a papnak és a nevelőnek kellene tudnia, hanem az emberiség vezetőinek éppen úgy kellene számolniuk ezekkel a *tényekkel*, mint a művészeknek vagy a kereskedőknek. Az *ember úgy, ahogy ma van, érthetetlen a bűn titka nélkül*. Helyesen egyedül csak az látja az embert, aki ebbe a sötét háttérbe beállítva nézi.

A szenvedés és a halál

Legmegrázóbb és legszemléletesebb képet az eredeti bűn következményeiről a szenvedéssel és a halállal kapcsolatban kell rajzolnunk. Az embereket végig kellene vezetni a föld minden kórházán és nyomortanyáján. El kellene őket vinni az örültek házába és a hülyék meg a nyomorékok otthonába. Meg kellene mutatni, hogy a betegség, a ragály, a szegénység, a szenny, a piszok milyen pusztítást tud végezni az emberen. A földrengés, a jégeső, az áradás, a szárazság, a lavinák és

a tűzhányók nyomában kellene járni és nézni a könnyeket, hallgatni a jajveszékelést, amely ezek nyomában fakad. A kenyérkeresés izadtságát, a munkanélküliség nyomorát, a vajúadások gyötrelmét ugyan ki tudná csak megközelítő hűséggel is ecsetelni? Ki tudná leírni a gyötrelmeknek és a fájdalomnak a szörnyű özönét, amely a két legutóbbi háború nyomában fakadt? A sebesültek jajkiáltásait, az éhezők gyötrelmeit, a kifosztottak nélkülözéseit, a széthullott családok szomorú sóvárgását?

S mindez az eredeti bűnnel öröklődik reánk! Ó, ha Ádám látta volna a szörnyűséges látomást, amely könnyelműtette nyomában kíséri összes leszármazottait, vajjon megfontoltabb lett volna-e?!

Dé a kép még nem teljes. Ki kellene egészíteni egy szörnyű részlettel. Azonban ennek a leírásánál megakad az ember kezében a toll. Nincsen művész, aki ezt csak megközelítőleg is érzékeltetni tudná. Ennek nagyságát csak úgy lehetne érzékeltetni, hogy az ember megállna minden haldokló ágyánál, szemébe nézne minden üvegesedő tekintetnek. De melyik emberi szívvel rendelkező lény tudná ezt megtenni?! Senki emberfia nem sejtí, hogy milyen

büntetést helyezett az Isten kilátásba akkor, amikor azt mondta, hogy „halált kell halnod”.

A szenvedést és halált — amelyet Ádám bűne egészen a mai napig zúdított az emberi ségre — egy képben összefoglalni nem lehet. De abból az egy-két szomorú vonásból — amelyet minden embernek van alkalma ebből a képből meglátnia — mindenki megsejtheti, hogy milyen szörnyen szomorú és súlyos dolog a bűn, amely miatt a végtelenül jó Isten ilyen büntetéssel sujtotta az emberiséget. Ez olyan elmélkedési téma, amelyről a modern ember gondolkodni nem szeret. Pedig éppen ezek a gondolatok lennének nagyon üdvösségesek azoknak az értelmi és akarati fogyatékoságoknak a gyógyítására, amelyeket az ősbűn átkaként az ember a lelkén visel.

VIII. AZ ISTENI IRGALOM TITKA

A JÖVENDŐ JAVAK ÁRNYÉKA

„Az széttiporja fejedet...”

Isten a paradicsomban is az „irgalom Atyjának és az egész vigasztalás Istené”-nek (II Kor. 1, 3.) mutatkozott. Még igazságossága ki sem szabta Ádámra és Évára a méltó büntetést, irgalma máris a jövődő megbocsátásról beszél. A kígyóba bűjt ördög megnyerte Ádámmal és Évával szemben az első csatát. Büntetése az lett, hogy nem örülhetett sokáig győzelmének: az első harc nyomában egy állandó ellenségeskedésnek kell megindulnia közte és az asszony között, amely még az ivadékokban is folytatódik s az asszony ivadékanak végleges győzelmében fejeződik be: „Az széttiporja fejedet.” (I Móz. 3, 15.) A paradicsomi vihar szörnyűséges estéjén így ragyog föl egész fényében Isten irgalmasságának a napja.

Isten meghagyhatta volna az emberiséget a bűnben. Így kárhozatra szánt tömeg marad

az emberiség. Végrehajthatta volna egész szigorúsággal a fenyegetést, amelyet a bűn előtt mondott: „halált kell hálnod”. (I Móz. 2, 17.) De ez egyik sem felelt meg Isten teremő gondolatainak és a kilátásba helyezett halál helyett az új élet reményével kecsegtette az ősszülőket és szabadulást ígért annak hatalma alól, akinek rabságába önként szegődött a vétkező ember.

Olyan csodálatos kép ez így az Űristen irgalmáról. Mégis sok embernek nem tetszik. *Az emberi gőg nem akar rászorulni az Isten irgalmára.* Nem akarják elismerni, hogy „nincsen üdvösség senki másban” (Ap. csel. 4, 12.), csak abban, akinek diadalmas képére emelte a paradicsomban az irgalmas Isten az első emberpár szégyenkező tekintétét. Az ember ártatlanságában sem tudott megállni azon az erkölcsi magaslaton, ahová Isten emelte és sokan arról álmodoznak, hogy miután „ártatlanságukat elvesztették”, „tisztátalanok lettek”, „természetüknél fogva a harag fiai” és „a bűn rabszolgái”, képesek lesznek majd magukat visszaküzdeni abba a méltóságba, amelyből könnyelműen kiestek. Olyan szomorú vonás ez az emberi lelkeken: *Nem akarnak rászorulni az Isten irgalmára.*

Pedig kár az erőlködésért. Fölösleges ön-

megváltásról beszélni. Az ember a szakadékot, amely a bűn elkövetése óta közötté és az Isten között tátong, magától áthidalni sohasem tudja. Itt fölösleges az emberi hídépítésnek minden ügyeskedése. Az egyik partja ennek a szakadéknak az örökkévalóságban van, oda a saját erejéből soha nem ér el az ember. A bűn, mint Isten sértése, végtelen sértés volt, amelyet véges emberi erővel, legyenek azok bár a legszentebb és a legjobb erők, kiengesztelni vagy jóvátenni soha nem lehet. Az emberi erők Ádám vétke után egyáltalán nem maradtak jók és szentek, bűnös lett az emberi nemzetség gyökere, ezen a gyökéren nem fakadhatott Istennek tetsző virág. Milyen vakmerőség arról beszélni, hogy magunktól helyreállítjuk Istennel a békét, amikor itt a földön mi emberek egymás között sem tudjuk megőrizni a békét.

Az Irgalmas Isten képe

Simuljunk nagy alázatossággal az Isten irgalmas kezéhez. Istennél természetesen más jogcímre nem hivatkozhatunk, mint nyomorúságunkra és másra nem építhetünk, mint irgalmára. Talán éppen az, hogy nem rosszakaratból vétkeztünk, hanem az ördög vitt rá minket a bűnre, készítette Istent arra, hogy

velünk másként bánjon, mint a vétkes angyalokkal. Mennyivel keményebben bánt velünk az Isten! „Isten a vétkező angyaloknak nem kegyelmezett meg, hanem a pokol bilincseibe verve a mélységbe taszította gyötrődésre, hogy ott fogva tartassanak az ítéletre.” (II Pét. 2, 4.) Ezekiel próféta nagy kijelentése, amely szerint az Isten nem akarja a bűnös halálát, hanem hogy megtérjen és éljen, csak az emberekre vonatkozik. Az angyalok sorsa sokkal keményebb volt az ember-sorsnál. A bukott angyalok csak az igazságos Isten képét vihették magukkal a mennyországból; a paradicsomból búcsúzó ősszülőket az irgalmas Istennek képe kísérte.

Tekintsünk mi is erre a képre! Istennek nem kellett megbocsátania! *Nem szükségből, hanem irgalomból bocsátott meg.* Ezek a nagy igazságok megváltásunknak és az egész kereszténységnek legegységibb igazságai. Ezekkel nemcsak a hittudománynak kell számolnia, amikor a megváltásunk tanítását előadja, hanem számolnia kell minden embernek, aki csak a megváltást keresi, aki részesülni akar a kereszténység áldásaiban. Aki üdvözülni akar, aki keresi a mennyország felé vezető utat, az nem hivatkozhat jogokra, az nem követelhet semmit. *Megváltásunknak egyetlen*

oka van: az Isten irgalma. Aki keresi a bűntől való szabadulást, menekülni akar az eredeti bűn szörnyű következményeitől, annak arra a képre kell néznie mindig, amelyet Isten a paradicsomból búcsúzó ősszülőknek adott: Az Ő irgalmas képére.

Keresztény életet élni annyit jelent, mint számolni az Isten irgalmas szeretetével. Ez a keresztény élet művészete. *Minél inkább számol valaki az Isten irgalmával, annál inkább keresztény és annál inkább részesül a megváltás gyümölcseiben.* Ezzel szemben kétségbeejtően gyöngye minden emberi erőkre: emberi okosságra vagy emberi jóakaratra való építés. Az ősbűn következtében ezek nagyon megromlottak az emberben. Ne építsük ilyen bizonytalan alapokra lelki haladásunkat, hanem arra az egyetlen biztos alapra, amelyet Isten az első emberpárnak már a paradicsomban előre megmutatott.

Miért nem bocsátott meg az Isten egyszerűen?

Olyan kedves a gyermekkorban az az idő, amikor a kicsi gyermek mindennek a „miért”-jét kérdezi. Valami a legmélyebb emberiből ébred ez ilyenkor a lelkében. Viszont azt is meg kell hagynunk, hogy a felnőtt emberben

is marad valami örökösen gyerekes akkor, amikor az Isten nagy tettei előtt áll meg ezzel a kérdéssel. Nagyon is gyerekes akkor az ember, amikor az Isten nagy tetteinek az okait saját kis értelmével akarja megérteni. Még inkább gyerekes, talán szemtelenül és kamaszosan gyerekes akkor az ember, amikor szinte ítéletet mer mondani e kérdés nyomán az Isten eljárásának helyességéről. Ez a tiszteletlen kamaszos lelkület szólal meg rendesen a kérdésből: Ha annyira irgalmas volt az Isten, miért nem bocsátott meg egyszerűen, miért nem engedte el a bűnt és a büntetést, miért nem helyezte vissza az embert a paradicsomba.

A kamaszos tiszteletlenség mögött még a kamaszos rövidlátás és egyoldalú gondolkodás hibája is megtalálható. Az Istenről úgy gondolkodik, mintha benne csak irgalmasság volna vagy még helyesebben mondhatjuk: úgy gondolkodik az Istenről, mintha benne csak véges irgalmasságot találnánk, amilyen az embereknél is van. Az Isten cselekedeteit azonban egyszerre nemcsak egy tulajdonsága irányítja. Mi emberek képesek vagyunk néha csak irgalomból cselekedni és elhanyagoljuk az okosságot vagy az igazságosságot. Máskor annyira hangsúlyozzuk az igazságosságot,

hogy súlyosan vétünk a szeretet ellen. Azért van így, mert nálunk az irgalom, az igazságosság és a bölcsesség véges emberi tulajdonságok. Az egyik meglehet a másik nélkül, az egyik úgy befolyásolhat a cselekedetnél, hogy a másikat teljesen elhanyagoljuk, Istennél azonban nem lehet így. Őt cselekedeteinél egyszerre minden tulajdonsága befolyásolja. Istent irgalma nem indíthatja a végtelen bölcsesség vagy igazságosság rovására.

Ezért jó lenne, ha az ember a „miért”-et kevesebbszer kérdezné az Isten cselekedeteinek láttára és helyette a jelen esetben például azt kérdezné: Mit tanulhatunk abból, hogy az Úristen nem egyszerűen bocsátott meg az emberiségnek? — Ilyen tanulság azután nagyon sok van. Tanítja az embernek, hogy az Úristen minden jósága ellenére sem komolytalan atya, aki nem veszi szigorúan a parancsait. Aki az egyik pillanatban elrendel valamit, a következőben pedig nyakába borul a bűnös gyermeknek. Az embernek éreznie kell, hogy a bűn lázadás Isten ellen, Isten szentségének megsértése, amelyet magától nem tud jóvá tenni, amelyet az Úristen sem hajlandó minden elégtétel nélkül megbocsátani. Az Úristent tetteiből ismerhetjük meg. A megváltásból, sőt magából a megváltás ter-

véből, amint azt a paradicsomban öszűleinknek tudtul adta, nemcsak irgalma és szeretete, hanem igazságossága, szentsége, bölcsesége emberi elménket kápráztató ragyogással tündökölnék felénk. Ennek a fénynek áradátaban ne azt kérdezzük, hogy miért tett így az Isten, hanem élvezzük, hogy ilyen irgalmas, ilyen szent, ilyen bölcs, ilyen igazságos az Isten. Ezek életünk számára nemcsak hasznosabb, hanem sokkal több örömmel járó elmélkedések.

Többezer évig kellett a Megváltóra várnunk

Itt ismét hajlandók vagyunk feltenni a kérdést, hogy „miért”. Szent Ágoston szépen felel meg: „Hosszú idők és évek során kellett hirdetni Őt, mert bizony nem jelentéktelen valaki volt az eljövendő. Minél fönségesebb bíró jött el, annál nagyobb hírnöksornak kellett előtte jönnie.” Az embereknek érezniök kellett, hogy maguktól semmire sem mennek. Meg kellett ízlelniök, hogy milyen keserves az Űristen nélküli élet. Saját bőrükön kellett tapasztalniök, hogy milyen kemény iga a sátán uralma, milyen keserű a bűnnek beérő gyümölcse. Látniök kellett Isten igazságosságának szigorát és menekülniök kellett az Ő irgalmához. Egyre inkább kellett fohászzkodni

Ő utána, akinek eljövételét a paradicsomban megígérte. Mindehhez idő kellett. Szomorú éjszaka volt az emberek számára a várakozás ideje. Meg kellett tapasztalni az éjszaka egész sötétségét és hidegét, hogy annál inkább várják az eljövendő nappalt.

Sötét volt az éj, de nem volt csillagtalán. A pásztortűzek sem hiányoztak belőle. Ezeknek fényénél előre láthatták az emberek, hogy milyen lesz az eljövendő. Az Űristen egyre megújuló ígéretei, amelyek a pátriáráknak szóltak, a próféták jövőbe látó tekintete elviselhetővé tette az emberek számára ezt az éjszakát. Az eljövendő Megváltó személye és életének körülményei egész részletességgel tárulnak ki az utána sóvárgó emberi szívek előtt. Születésének ideje és helye, az eljövételét jelző csodálatos csillag, éppen úgy kibontakozott a jövő ködéből, mint szenvedésének részletei, elárulása, kezének és lábának átszúrása, türelmes megváltói halála. Istensége, csodái, nagy jósága sem maradtak rejtve. Hosszú idő kellett ehhez, hogy mindez kibontakozzék, hogy fogékonyak legyenek fogadására az emberi lelkek.

Az adventi várakozásnak az emberiség történelmében ugyanaz az értelme, mint az egyes ember lelki életében: A kegyelem első

ajándéka, hogy sóvárgást, vágyat kelt bennünk. Ezért nemcsak az emberiség történetének, hanem minden lélek történetének megvan az ádventje. S az ádventi vágy szenvedélyessége előre sejteti, hogy nagy lesz az ajándék, amelyet az Úristen küldeni fog. A megváltásnak az egyes lelkekben való megvalósulása, hasonlóan megy végbe, mint az emberiség történetében történt. *Az Isten közelségének édességét a kegyelem rendes törvénye szerint azok ízelehetik meg igazán, akik egész undorral fordultak el a bűntől, és egész lelkükkel szomjúhozták előbb az Istent.* Ünött, fáradt, fásult, megszokott vallásosság nem szokott boldogító Isten-közelségre vezetni. A megváltásban ígért Isten-közelséget állandó bűnbánattal és szenvedélyes vágyakozással kell előkészíteni. Az Úristen nagyon szereti a szomjas lelkeket. Akik komolyan veszik az Isten irgalmának ígéreteit és egész szenvedéllyel várják azoknak megvalósulását, ezek nemcsak az üdvösség történetéből, hanem saját lelkük történetéből is érezni fogják, hogy a megváltásban olyasvalamit kapnak, amit „szem nem látott, fül nem hallott, ember szívébe föl nem hatolt, amiket Isten készített azoknak, akik őt szeretik”. (I Kor. 2, 9.)

TARTALOM

ELŐSZÓ	— — — — —	3
--------	-----------	---

BEVEZETŐ

Közelebb Hozzád, Isten . . .	— — —	5
------------------------------	-------	---

I. AZ ISTENÉLMÉNY

Az Úristen

Az „Istenke”	— — — — —	8
„Aki vagyok . . .”	— — — — —	11
„Én az Úr vagyok, a te Istened”	— —	14
Az Isten Atyánk	— — — — —	17

II. A HELYES ISTENKÉP

Az örök Isten

Az „Ösöreg”	— — — — —	21
Az Isten fiatal	— — — — —	23

A gyémánthegy — — — — —	25
A keresztény ember két szeme — —	29

Nem változom

Orvosság a tengeri betegség ellen —	31
Nem merev a változatlan Isten arca? —	33
Te azonban ugyanaz maradsz — — —	36
Amit oly nehezen akarunk megérteni —	39

Mindenütt jelen van

Az ismeretlen Isten — — — — —	42
Az Isten szédítően nagy! — — — — —	45
„Mintegy látta a Láthatatlant! . . .” — —	47
A kőfaragó munkás — — — — —	49
Az óvóhelyen — — — — —	51

Lélek az Isten

Am arcomat nem láthatod — — —	53
Enyhe szellő susogása — — — — —	56
A test és a lélek — — — — —	59

A mindenható Atya

Az én Atyám mindezideig munkálkodik	63
Én vagyok a mindenható Isten — — —	67
Ha annyi hitetek leend . . . — — — —	72

Isten végtelenül bölcs

Bölcsességének nincsen határa — — —	75
Sorsom a Te kezében van — — —	78
Az én gondolataim nem a ti gondolatai- tok... — — — — — — —	82

A szent Úr

Láttam az Urat — — — — —	85
„...nincs Benne semmi sötétség” — —	86
Szent, szent, szent az Úr... — — —	89
Legyetek szentek, mert én szent vagyok	91

Isten az igazság

A nagy világszínház — — — — —	94
A jutalmazó Atya — — — — —	97
Nagy Király, kit retteg minden — —	99

A könyörülő Isten

Az irgalmasság Atyja — — — — —	102
A tékozló fiú Atyja — — — — —	104
A Jópásztor — — — — —	107
Kiken nem segít az Isten irgalma? — —	111

A Hosszantűrő

Türelmes és nagyirgalmú Isten vagy —	115
Ti időt szabtok az Isten irgalmának? —	119

Nem veszed észre, hogy bűnbánatra vezérel? — — — — —	122
---	-----

A jó Isten

„Isten a szeretet” — — — — —	126
„Az Atya szeret titeket” — — — — —	129
Senki sem jó, csak egyedül az Isten —	133

Mennyei Atyánk

Atyám — — — — —	135
A jótulajdonságok gyűjtőlencséje — —	138
Isten végtelenül tökéletes — — — —	142

Hiszek egy Istenben

„Az Úr a mi Istenünk, egy Úr!” — —	145
Rajtam kívül nincs más szabadító — —	148

III. AZ ISTEN TITKA

Az Őstitok

Valami édes megmaradt belőle máig —	153
A látni vágyó Napba nem tekint — —	157
Ahonnán az utak kiindulnak — — —	162
Ahová az utak vezetnek — — — —	167

IV. A TEREMTÉS TITKA

A Teremtő

A napsugaras világnézet — — — —	171
De mi van a természeti törvényekkel?	174
„...hogy mindezt a semmiből terem-	
tette...” — — — — — — — —	177
Tiéd az ég és Tiéd a föld — — — —	180
A világ nem lehet az Isten — — — —	183

A Gondviselő

Isten még most is gondoskodik — —	185
Különösen az emberekről gondoskodik	189
Mit mutat a tapasztalat? — — — —	191
Hiszen szentek ivadékai vagyunk...	193
A keresztény remény alapja — — — —	196
A koldusasszony — — — — — — — —	199

V. A SZELLEMVILÁG VALÓSÁGA

Az angyalok

Ez is a kereszténységhez tartozik — —	202
„Teste, mint a krizolit...” — — — —	205
„Láttam a sátánt, mint villámot leesni...”	208
Az emlék óvodás korunkból — — — —	211
Életutunk őrzői — — — — — — — —	214
És a bukott angyalok?! — — — — — —	216

VI. AZ ISTEN KÉPEMÁSA

Az ember titka

„Ádám pedig Istené” — — — — —	221
„Szentség az Úrnak” — — — — —	225
„...hogy uralkodjék” — — — — —	228
„...a föld agyagából” — — — — —	230
„Tagjaitok az igazság eszközei” — — — — —	232
„...arcára lehelte az élet leheletét” — — — — —	234
A mindenség papja — — — — —	237
A halászlegény és az ő lelke — — — — —	241
„Az istenarcú lény” — — — — —	243
„Mit adhat az ember cserébe a lelkéért?” — — — — —	246
Értelme van... — — — — —	248
Szabadakarata van... — — — — —	251
A lélek halhatatlan... — — — — —	254
Megadta nekik a megszentelő kegyelmet — — — — —	258
A Nap képe a harmatcseppeken — — — — —	260
Szentekké, gyermekeivé tette őket — — — — —	262
A paradicsomi otthon — — — — —	266
Összüleink tudása és neveltetése — — — — —	268
Nem volt szenvedés és halál — — — — —	272

VII. AZ ÖSBÜN TITKA

A szerencsétlen örökség

Az Ő parancsai nem nehezek — — — — —	276
„...győz a hazugság, a föld elveszett” — — — — —	279

Titáni kikezdés Istennel?! — — — —	283
A „harag fiai” lettünk — — — —	286
„Értelmük elhomályosult...” — — — —	288
„Sokat kellett szenvedniök...” — — — —	290
Az elveszített hercegség — — — —	293
A gonoszság titka — — — —	295
Ami az örökségből ránk maradt — — — —	299
Értelmünk homályossága — — — —	302
Akaratunk gyöngesége — — — —	305
A szenvedés és a halál — — — —	308

VIII. AZ ISTENI IRGALOM TITKA

A jövődő javak árnyéka

„Az széttiporja a fejedet” — — — —	311
Az irgalmas Isten képe — — — —	313
Miért nem bocsátott meg Isten egysze- rűen? — — — —	315
Többezer évig kellett a Megváltóra vár- nunk — — — —	318

NATIONAL ENDOWMENT FOR THE HUMANITIES